

Csecsemőhalandóságunk nemzetközi viszonyítása.

Comparaison internationale de la mortalité des enfants au-dessous d'un an en Hongrie.

Résumé. Dans une partie des pays de l'Europe occidentale, le délai fixé pour la déclaration comme mort-né de l'enfant né-vivant, mais mort avant la déclaration, est très différent. De ce fait résulte la diminution de la mortalité des enfants au-dessous d'un an de ces pays. Elle est même pour ce motif, et non seulement par suite de la différence dans la mesure de la mortalité, inférieure à celle de la Hongrie. La différence méthodique la plus considérable se manifeste envers l'Angleterre où le délai de la déclaration est fixé en 42 jours. En France, Suisse, Luxembourg et aux Pays-Bas tous enfants doivent être déclarés dans 3 jours, en Espagne en 24 heures. (En Espagne elle est causée par la définition des mort-nés). L'effet de la différence méthodique entre ces pays et la Hongrie naturellement moins considérable.

Nos éliminations sont exécutées de la façon que nous avons établi la grandeur de la mortalité des enfants de moins d'un an de la Hongrie au cas où tous enfants morts avant la déclaration dans 1 jour, 3, enfin 42 jours ne seraient mis en ligne de compte. C'est l'effet qui résulte de la différence méthodique, parce que le délai de la déclaration ne signifie donc que tous enfants morts dans l'espace de ces jours fixés doivent être considérés mort-nés. Les pays de l'Europe occidentale publient également le nombre des nouveau-nés mort le même jour après leur naissance! Nous ignorons seulement ce qui d'en manque! Nous pouvons cependant bien établir la mesure de l'amélioration de la mortalité des enfants au-dessous d'un an de la Hongrie dans le cas si les méthodes du relèvement statistique seraient les mêmes que celles utilisées dans ces pays. Prenant en considération l'écartement le plus considérable, il n'est pas difficile à constater que l'amélioration de ces pays ne varie qu'entre 1.47—5.41% de la proportion hongroise (elle ne se chiffre qu'en Angleterre, influencée par le long délai de déclaration [42 jours], par 12—45%). Cette amélioration est bien loin de pouvoir montrer, même après nos cal-

culs correctifs, notre mortalité des enfants en premier âge plus favorable de celle d'un pays quelconque de l'Europe occidentale, ou qu'elle pourrait changer l'ordre établi des pays d'après la grandeur de leur mortalité des enfants en premier âge.

★

Csecsemőhalandóságunknak a nyugat-európai államoké mögött való elmaradottsága részben csak látszólagos s ebben szerepe van az adatgyűjtés módszerében rejlő különbségeknek is. A koraszületések s a halvaszületés fogalma sem egységes. Más és más államokban más és más terhességi hónapig, más és más érettségi fokig fogadják el a magzatot elvetelésnek, a többit halvaszülöttnek tekintik. A csecsemőhalandóságra a legnagyobb kihatással azok a bejelentési határidők vannak, amelyek alatt az elhalt csecsemőt halvaszülöttnek lehet jelenteni. Ez a bejelentési határidő Franciaországban, Belgiumban, Svájcban, Luxemburgban és régebben Németalföldön 3 nap. A bejelentési határidő Spanyolországban is 3 nap, de ott más természettel bír, mert a halvaszülöttek közé csak a köldökzsinór átvágásától számított 24 órán belül elhaltak számítatnak hozzá. Ugy hogy Spanyolországban tulajdonképpen csak az első 24 óra alatt elhalt élveszülöttek hiányoznak az élveszületési statisztikából s így itt a fenti értelemben nem háromnapos, hanem tulajdonképpen csak 24 órás bejelentési határidővel kell számolnunk. A bejelentési határidő Angliában a leghosszabb: 42 nap (6 hét) s itt az örökösödési jogi törvény rendelkezéseivel áll kapcsolatban. Képzeltető tehát, hogy hány halvaszülöttnek bejelentett csecsemőhalott kerülheti és kerüli el a számbavételt, s hogy már e miatt is mennyire javul a — különben is igen kedvező csecsemőhalandóságú — nyugateurópai államok vonatkozó arányszáma. Javul pedig éppen a középeurópai államokkal, hazánkkal, Bulgáriával, Németországgal szemben, amelyek minden csecsemőt élveszülöttként regisztrálnak, élt legyen az bármilyen rövid ideig. Megjegyzendő, hogy a középeurópai államokban, s hazánkban is, van bejelentési határidő, de egészen más természetű: azt jelenti csupán, hogy a születéseket azon belül kell bejelenteni.

Irodalmunkban közel negyven éve folyik a vita e módszerbeli különbségről s annak kihatásairól. Már a mult század nyolcvanas és kilencvenes éveiben többször volt róla szó a Budapesti kir. Orvosegyesületben is. Itt *Jurkiny* támadta *Kőrösy*t, azt állítva, hogy csecsemőhalandóságunk a nyugateurópai államoké mögött elsősorban a módszerbeli különbség miatt marad el. *Kőrösy* ezzel szemben azt hangoztatta, hogy ennek a technikai különbségnek nincs olyan kihatása. E tárgyban *Bertillon* hozzáintézett levelét is bemutatta, mely szerint a bejelentési határidő korántsem jelenti azt, hogy az elveszülötteket nem jelentenek be azonnal. Éppen az életveszélyesen gyengéket jelentik be és keresztelik meg hamar, a vallás parancsának engedve. *Kőrösy* a vita hevében annyira ment, hogy a módszerbeli különbség hatását jelentéktelennek, számba sem jövőnek minősítette, sőt azt is állította, hogy tulajdonképen nincs is módszerbeli különbség.

A legújabb időben nyugateurópai tanulmányútja után *Kovács* Alajos terelte ismét e kérdésre a figyelmet s erről többször volt a Magyar Statisztikai Szemlében is szó. (L. 1925. évi 8. szám és 1927. évi 11. sz.) Jól mondja *Kovács* Alajos, hogy a bejelentési eljárás tökéletlensége miatt külföldön számos gyermek „kerülheti” el a számbavételt, kifejezve evvel azt is, hogy nem okvetlenül kerüli azt mindegyik el. Egyben e módszerbeli különbségnek egyéb kihatásairól, az összhalandóságra való hatásairól stb. is képet festett. Legutóbb pedig *Schneller* „kissé nehéz”-nek mondta „e külsőséges hibaforrás okozta differenciák pontos megállapítását”. (Magy. Stat. Szemle 1929. 8. sz., 865. l.)

Mindazonáltal még nem történt kísérlet arra vonatkozólag, hogy a bejelentési eljárás tökéletlenségéből és eltérőségéből származó hiba mértéke megállapíttassék és így e hibától mentes nemzetközi összehasonlítás készülhessen a csecsemőhalandóságról. Érdekesnek látszik ezért e hibát, illetőleg hatásának lehetséges felső határát megállapítani, hogy lássuk, legfeljebb mennyire javulna a csecsemőhalandóságunk jelzőszáma, ha a technikai különbséget kiküszöbölnénk. E kiküszöbölésre két út képzelhető: 1. a nyugateurópai államok csecsemőhalandósági arányszámának korrigálása a bejelentési határidő alatt elhalt, de halvaszülöttek bejelentett elveszülöttekkel; 2. a hazai csecsemőhalandóság számának le-

szállítása a különböző nyugateurópai bejelentési módoknak megfelelően. Az előbbi korrekció végrehajtására alig van számszerű adat. Mégis ezt is meg lehetne kísérni Belgium statisztikája alapján, mely kimutatja a tényleges halvaszülötteket a bejelentési határidőn belül elhaltaktól elkülönítve és ez utóbbiakat részletezi az 1., 2. és 3. bejelentési határidőn belül elhaltak szerint is. A többi állam bejelentési rendszerének megfelelő korrekciók keresztüviteléhez szükséges számszerű adatok azonban csupán a második eljárásnak megfelelően állanak rendelkezésre, amennyiben csecsemőhalandóságunk az elhalt csecsemő kora szerinti részletezésben is fel van dolgozva. A hiba felső határát úgy nyerjük, hogy különböző időtartamú külföldi bejelentési határidőknek megfelelő időszakok alatt Magyarországon regisztrált csecsemőhalottak abszolút számát levonjuk a csecsemőhalálozások összes számából (Spanyolországgal szemben ez az eljárás pontosan magát a hibát adja, nemcsak annak felső határát). Ezáltal azokat a csecsemőhalálozási arányokat állapíthatjuk meg, amelyeket Magyarországot illetőleg regisztrálnánk, ha az eltérő módszerű államok bejelentési eljárását követnők. Nyerjük pedig az elképzelhető legnagyobb eltérést, minthogy így a bejelentési határidőn belül elhalt minden csecsemőt halvaszülöttnak mutatnánk ki. Megjegyzendő, hogy különböző nyugateurópai államokban is készült már az elhalt csecsemő kora szerinti részletezett csecsemőhalandósági statisztika s annak legfiatalabb korcsoportjairól rendelkezésre álló adatai azt igazolják, hogy a bejelentési határidőn belül elhalt nem minden csecsemő kerüli el a számbavételt az által, hogy nem csecsemőhalottnak, hanem halvaszülöttnak lesz kimutatva. Hogy mennyi kerüli el, vagyis, hogy mennyivel alacsonyabb tisztán e módszerbeli különbség következtében az illető államok csecsemőhalandósági aránya a magyarországinál, azt persze pontosan megállapítani nem tudjuk. *Schneller* hivatkozik e tekintetben Németalföld példájára, mely legutóbb rátért a csecsemőhalottak pontos számbavételének módszerére, a fenti értelemben vett bejelentési határidő elhagyására, legújabb csecsemőhalálozási viszonyszámai mégis csak pár tizeddel emelkedtek az előzőkkel szemben.

Lássuk a módszerbeli különbség kiküszöbölése előtt a magyar csecsemőhalandóság nemzetközi összehasonlítására vonatkozó nyers adatokat. A száz elveszülöttekre vi-

szonyított csecsemőhalálzási arány az erre vonatkozó adatokkal rendelkező államokban az 1. sz. tábla szerint alakult.

Adataink szerint a magyar arányszám tényleg megdöbbentően rossz. Alig látunk egy-két adatot, mely a mienknél rosszabb. A kimutatásban nem szereplő államok közül is csak néhány Balkán-állam csecsemő-

halandósága lehet rosszabb a Magyarországnál. Nem foglalkozhatunk most e szomorú elmaradottság okaival s így rátérünk a korrekciók eszközzésére. Elsősorban a nagyságviszonyokat jól feltüntető és a különböző években egy színvonalra hozó indexeket számítjuk ki olyképen, hogy hazánk csecsemőhalandósági arányát választjuk min-

1. Az egy éven aluli halálozásoknak az élveszületések százalékában kifejezett arányszáma nemzetközi összehasonlításban.¹⁾

Nombre porportionel de la mortalité des enfants au-dessous d'un an exprimée en pour cent des naissances vivantes, en comparaison internationale.¹⁾

O r s z á g Pays	A régi békés <i>Années de paix</i>	A háborús <i>Années de guerre</i>	Az új békés <i>Nouvelles années de paix</i>	A háború után következő években <i>Nombres proportionnels des années après la guerre</i>					
	1911—13	1916—18	1919—21	1922	1923	1924	1925	1926	1927
	évek átlagában <i>moyennes annuelles</i>								
A) Egykori hadviselők — Anciens belligérants									
Angolország ²⁾ — <i>Angleterre</i> ²⁾	11·1	9·5	8·3	7·7	6·9	7·5	7·5	7·0	6·9
Skótország — <i>Ecosse</i>	10·9	10·1	9·4	10·1	7·9	9·8	9·1	8·3	8·9
Írország { <i>a) északi — a) Irlande du Nord</i> } { <i>b) szabad — b) Etat libre d'Irlande</i> } ³⁾	9·0	8·6	8·3	7·7	7·6	8·5	8·5	8·7	7·8
Olaszország — <i>Italie</i>	14·1	17·1	12·8	12·6	12·8	12·6	11·9	—	—
Franciaország — <i>France</i>	12·5	13·1	11·0	8·5	9·6	8·5	8·9	9·7	8·3
Belgium — <i>Belgique</i>	13·9	12·9	10·8	11·4	10·0	8·9	9·4	9·7	—
Finnország — <i>Finlande</i>	11·2	11·5	10·6	9·9	9·2	10·7	8·5	8·6	—
Lettország — <i>Lettonie</i>	—	—	—	9·1	8·8	10·1	10·7	8·8	—
Esztország — <i>Esthonie</i>	—	—	—	14·9	11·3	10·6	9·6	10·2	—
Litvánia — <i>Lituanie</i>	—	—	—	16·8	14·7	17·0	17·9	14·6	15·1
Bulgária — <i>Bulgarie</i> .. . . . ⁴⁾	15·9	14·9	—	15·5	14·5	15·0	—	—	—
Románia — <i>Roumanie</i> .. . . . ⁵⁾	20·2	—	— ⁶⁾	20·7	20·7	20·1	—	—	—
Németország — <i>Allemagne</i>	16·4	15·2	12·9	13·0	13·2	10·9	10·5	—	—
Ausztria — <i>Autriche</i>	19·3	19·0	15·4	15·6	14·2	12·8	11·9	12·3	—
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i>	—	—	—	—	14·7	14·8	14·6	15·4	—
Magyarország — <i>Hongrie</i>	19·8	21·7	18·2	19·8	18·4	19·3	16·8	16·8	18·5
B) Egykori semlegesek — Anciens neutres									
Svédország — <i>Suède</i>	7·1	6·6	6·4	6·3	5·6	6·0	5·5	5·7	—
Norvégia — <i>Norvège</i>	6·6	6·4	5·8	5·6	5·0	5·0	—	—	—
Svájc — <i>Suisse</i>	10·4	8·2	8·0	7·0	6·1	6·2	5·8	5·7	5·8
Dánia — <i>Danemark</i>	9·8	9·1	8·6	8·5	8·3	9·8	8·1	8·4	—
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	10·5	8·8	7·7	6·7	5·7	6·1	5·8	6·1	5·8
Spanyolország — <i>Espagne</i>	15·2	16·2	15·6	14·2	14·8	14·3	13·6	12·6	12·7

¹⁾ 1918-ig mindenütt a régi, onnan az esetleges új országterületekre vonatkozólag. — *La proportion reste jusqu'à 1918 l'ancienne, à partir de cette année elle se rapporte aux éventuels nouveaux territoires.* — ²⁾ Walessel együtt. — *Y compris le pays de Galles.* — ³⁾ 1911—12. évi átlag. — *Moyenne des années 1911—12.* — ⁴⁾ 1910. évi adat. — *Donnée de 1910.* — ⁵⁾ 1913. évi adat. — *Donnée de 1913.* — ⁶⁾ Az abszolút számok nincsenek meg a kiadványokban s a meglévő viszonyszámokból nem lehet átlagot számítani. — *Les nombres absolus manquent dans les publications et les nombres proportionnels y figurant ne se prêtent pas d'en calculer les moyennes.*

den évben százzal egyenlőnek. Majd a módszerbeli eltérések kiküszöbölése után újból indexeket fogunk számítani s azokat fogjuk a nyers csecsemőhalandóságra vonatkozó indexekkel egybevetni. A nyers csecsemőhalálzási arányszámok alapján számított indexek a legutóbbi évekre (1924—27) vo-

natkozólag a 2. sz. tábla szerint alakultak.

Az indexek még szembetűnőbben láttatják csecsemőhalandóságunk rendkívül magas voltát. Az egész táblázatban csak a román (1924. évi) és az egyik litván (1925. évi) index magasabb a magyarországinál. Mivel javulnak azonban az indexek a mód-

szerbeli eltérés kiküszöbölése után? Kezdjük a spanyolországi indexszel. Spanyolországban, mint említettük, csak az első 24

óra alatt elhalt évesülők maradnak ki az évesülések s a csecsemőhalandóság statisztikájából. A halvaszületés spanyol de-

2. A csecsemőhalandóság indexei, ha a magyarországi nyers csecsemőhalandóság = 100.

Indices de la mortalité des enfants au-dessous d'un an si la mortalité brute de la Hongrie se chiffre par = 100.

O r s z á g P a y s	Az oldalt megnevezett államok csecsemőhalandóságának (l. 1. táblázat) indexei, ha u. a. évi magyarországi arány = 100 <i>Indices de la mortalité des enfants au-dessous d'un an des pays désignés d'à côté (voir le tableau 1), si la proportion hongroise de la même année se chiffre par = 100</i>			
	1924	1925	1926	1927
A) Egykori hadviselők — Anciens belligérants				
Angolország — Angleterre	38·86	44·64	41·67	37·30
Skótország — Ecosse	50·78	54·17	49·40	48·11
Írország { a) északi — Irlande du Nord ..	44·04	50·60	51·79	42·16
	b) szabad — Etat libre d'Irlande ..	37·31	40·48	44·05
Olaszország — Italie	65·28	70·83	—	—
Franciaország — France	44·04	52·98	57·74	44·86
Belgium — Belgique	46·11	55·95	57·74	—
Finnország — Finlande	55·44	50·60	51·19	—
Lettország — Lettonie	52·33	63·69	52·38	—
Esztország — Esthonie	54·92	57·14	60·71	—
Litvánia — Lituanie	88·08	106·54	86·90	81·62
Bulgária — Bulgarie	77·72	—	—	—
Románia — Roumanie	104·14	—	—	—
Németország — Allemagne	56·47	62·50	—	—
Ausztria — Autriche	66·32	70·83	73·21	—
Cseh-Szlovákia — Tchéco Slovaquie	76·68	86·90	91·66	—
Magyarország — Hongrie	100·00	100·00	100·00	100·00
B) Egykori semlegesek — Anciens neutres				
Svédország — Suède	31·01	32·74	33·93	—
Norvégia — Norvège	25·91	—	—	—
Svájc — Suisse	32·12	34·52	33·93	31·35
Dánia — Danemark	50·78	48·21	50·00	—
Németalföld — Pays-Bas	31·61	34·52	36·31	31·35
Spanyolország — Espagne	74·09	80·95	75·00	68·64

finiciója olyan, hogy csupán ezeket kell a halvaszületésekhez sorolni, úgyhogy itt a legkisebb a szükséges korrekció. Példaképpen az 1927. évi arányt korigáljuk. Gondolatmenetünk a következő: Ha Magyarországon ily természetű 24 órás bejelentési határidő fennállana, úgy csecsemőhalandóságunkból pontosan az 1 napnál fiatalabb csecsemőhalottak maradnának ki. Ezért ezek számát levonva az 1 éven alul elhaltak számából s az eredményt az u. a. évi évesülőkhez viszonyítva olyan magyar arányt nyerünk, mely tartalmazza azt a hibát, amelyben a spanyol módszer szerint kimutatott spanyol arány szenved. Az 1927. évi csecsemőhalottak (40.395) közül hazánkban 807-en haltak el egy napon alul. Ezek levonása után 39.588 csecsemőhalott marad. Minthogy az ez évi évesülések száma 218.548 volt, a csecsemőhalandósági arány spanyol módszer szerint korigálva Magyarországon 1927-ben 18·11%, szemben

a magyar módszer szerint ez évre megállapított 18·5%-kal. A spanyol csecsemőhalandóság indexe pedig, ha 18·11 százalék (a korigált magyar arány) = 100, 70·11 lesz. A magyar és spanyol csecsemőhalandósági arány között mutatkozó különbség javulása a korrekció után mindössze 1·47%. Ennyivel javulna tehát a magyarországi arányszám, ha a spanyol módszer szerint előállható hibát tartalmazná.

A 3 napos bejelentési határidővel bíró országok (pl. Franciaország, Belgium, Svájc, régebben Hollandia stb.) alapjára nehezebb helyezkedni. Nehezebb egyrészt azért, mert itt nem lehet a hibát pontosan kiszámítani, hanem csak annak felső határát lehetséges megállapítani. Amíg ugyanis a spanyol 24 óra azt jelenti, hogy az azon belül elhaltak a definíció értelmében — *mind* halvaszületettnek számíthatnak, addig a többi nyugateurópai országokban a háromnapos határidő oly természetű, hogy az alatta, de

a bejelentés megtétele előtt elhalt csecsemőt lehet halvaszülöttnak jelenteni s így nem állapíthatjuk meg pontosan, hogy minő részük került el a számbavétel. Az összes többi nyugateurópai országokban tehát — mint fentebb említettük — csak az ebből származó eltérés felső határát lehet megállapítani. Másrészt azonban még ezt is nehéz megállapítani, mert csecsemőhalottaink elhalálozási kor szerint való részletezésében nálunk nincsenek külön feltüntetve a 3 napon belül elhaltak. A csecsemőhalottak korcsoportjai között a mi feldolgozásunkban csak az 1—6 naposak szerepelnek. Mégis e hiba legnagyobb mértékét egyszerűen lehet meghatározni. Az 1927. évben pl. 6.175 csecsemő halt el 1—6 napos korban. Ezek $\frac{1}{3}$ -a bizonyára kevesebb, mint a 2. és 3. életnapon elhaltak (vagyis az 1 és 2 naposak) tényleges száma, mert a csecsemőhalandóság az életkorral az első napokban rohamosan esik s a számtani átlag módjára kiszámított $\frac{1}{3}$ rész színvonalán csak az 1—6 napos időszak közepén, az időszak középső harmadában lehet. Ha mégis csupán ezt az egyharmadot s az 1 napon alul elhaltak számát vonjuk le a csecsemőhalandóságból, úgy természetesen még nem végeztük el a teljes korrekciót. Az 1927. évre így nyerhető 17·17% ennél fogva nagyobb, mint amekkora kihatással pl. a francia bejelentési eljárás alkalmazása csecsemőhalandóságunk viszonyítására tényleg lehetne. Azonban a hiba felső határát is meg lehetne állapítani, ha meggondoljuk,

hogy csecsemőhalottaink következő korcsoportja a 7—30 naposaké; ezek számát a napok számával (23) osztva, olyan abszolút számot kapunk, amelyet ismét csak ez utóbbi időszak közepén érhet el az illető napon elhalt csecsemők országos száma. Ha az 1—6 napos időszak utolsó két napján elhaltak számát tehát ennek az $\frac{1}{23}$ -nak kétszeresével tesszük egyenlővé s ezt vonjuk le az 1—6 napos csecsemőhalottak számából, úgy valóságnál bizonyára kevesebbet vontunk le. Az ezen időszak első két napjára pedig — s ez az, amit keresünk — a valóságnál több marad. Pl. 1927-ben a 7—30 napos időszakban 9.478 csecsemő halt el. Ennek 23-ad része 412·1, kétszerese pedig 824·2. Ha ezt a számot, melyet az 5 és 6 napos csecsemőhalottak (bár a valóságnál alacsonyabb) számának tekinthetünk s a 3 és 4 napos csecsemőhalottak számát — az 1—6 napos korban elhaltak számtani átlag módjára kiszámított $\frac{1}{3}$ -át, 2.058·4-et — levonjuk az 1—6 napos időszak összes halottaiból (6.175), 3.292·4-et nyerünk. Ehhez kell tehát még hozzáadni az ez évben 1 napon alul elhaltakat (807). A 3 napon belül elhalt csecsemőhalottak így megállapított számát (4.099·4) levonva a csecsemőhalottak kiszámított összes számából (40.395), az ez évi csecsemőhalottak számát hazánkban 36.295·6-ra tehetjük; száz elveszülöttre pedig e számítás alapján 16·61 halott esnék. A korrekció hatására tehát francia módszerrel a magyar csecsemőhalandósági arány valahová 16·61 és 17·17

3. A csecsemőhalandóság indexei, ha a nyugateurópai államokkal szemben fennálló módszerbeli különbséget kiküszöböljük.

Indices de la mortalité des enfants au-dessous d'un an si nous éliminons la différence méthodique se présentant vis-à-vis des pays de l'Europe occidentale.

Ország <i>Pays</i>	Az oldalt megnevezett államok csecsemőhalandóságának indexei, ha az illető államban fennálló bejelentési határidőnek megfelelően korrigált magyar arányszám = 100 — <i>Indices de la mortalité des enfants au-dessous d'un an des pays désignés d'à côté, si le nombre proportionnel de Hongrie, corrigé conformément au délai de la déclaration obligatoire étant en vigueur dans les pays respectifs, se chiffre par = 100</i>			
	1924	1925	1926	1927
Angolország — <i>Angleterre</i>	50·74	89·71	80·09	68·43
Spanyolország — <i>Espagne</i>	75·91	83·28	77·16	70·11
Svájc — <i>Suisse</i>	35·90	37·79	37·11	34·89
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	35·32	37·79	39·71	34·89
Belgium — <i>Belgique</i>	51·53	61·24	63·15	—
Franciaország — <i>France</i>	49·22	57·98	63·15	49·93
Magyarország — <i>Hongrie</i>	100·00	100·00	100·00	100·00
A javulás mértéke a magyar arány százalékában (a 2. és 3. tábla indexeinek különbsége)				
<i>Mesure de l'amélioration en pour cent de la proportion hongroise (différence entre les indices des tableaux 2 et 3)</i>				
Angolország — <i>Angleterre</i>	11·88	45·07	38·42	31·13
Spanyolország — <i>Espagne</i>	1·82	2·33	2·16	1·47
Svájc — <i>Suisse</i>	3·78	3·27	3·18	3·54
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	3·71	3·27	3·40	3·54
Belgium — <i>Belgique</i>	5·42	5·29	5·41	—
Franciaország — <i>France</i>	5·18	5·00	5·41	5·07

százalék közé eshetne. Bizonyos, hogy 16·61 százalék alá nem, hiszen ez a szám a számítási technika durvaságánál fogva 1 vagy 2 tizeddel már a módszerbeli különbség legteljesebb érvényesülésénél is nagyobb csökkenést ad. A 16·61%-hoz viszonyítva a francia, a svájci stb. arányokat az indexek rendre 49·93, 34·89 stb. lesznek. A javulás tehát a magyar csecsemőhalandóság javára 5·07, illetve 3·54%.

Az angolországi módszer alkalmazása adná a legnagyobb fokú korrekciót, mint-hogy ezen a módon esetleg 6 hét = 42 nap csecsemőhalottai maradnak figyelmen kívül. Az egy hónapnál fiatalabb korban elhalt csecsemőhalottakhoz tehát még az 1—2 hónaposak megfelelő részét is hozzáadjuk. A számítást így elvégezve az angolországi csecsemőhalandóság 1927-ben a magyar arány 68·43 százalékára ér el; tehát utóbbi — vagyis az angol módon kiszámított magyar arány — 31·13 százalékkal javul.

Ha ezeket a számításokat 1924-től 1927-ig elvégezzük, a 3. táblázatban foglalt eredményekre jutunk s megállapíthatjuk, hogy Angliától eltekintve, a módszerbeli *különbség teljes és biztos kiküszöbölése csecsemőhalandósági arányunknak mindössze 1·47—5·42%-ára rúgó javulását idézi elő a nyugateurópai államok csecsemőhalandósági arányához képest. Angolországgal szemben azonban 11·88—45·07%-os javulás.*

A csecsemőhalandóság az összhalandóságnak mindössze $\frac{1}{4}$ része lévén, a módszerbeli különbség kiküszöbölésének hatása a halandósági arányra nézve még kisebb. A spanyol módszer szerinti számítás után 1927. évi összhalandóságunk $17\cdot65\text{‰}$ lenne, a francia szerint $17\cdot23\text{‰}$, az angol szerint pedig $15\cdot58\text{‰}$, szemben a valóságos $17\cdot74\text{‰}$ -kel. Még mindig messze elmaradnánk így is a skandináv államok, Németalföld és Svájc 10—13 ezrelék között mozgó összhalandósági arányszámától.

Szél Tivadar dr.

MEZŐGAZDASÁG

A vágóhidak forgalma 1928-ban.

Mouvement des abattoirs en 1928.

Résumé. D'après nos données, le nombre des animaux abattus et destinés à la consommation est, en 1928, de 4·4% supérieure à celui de 1927, il reste cependant de 3·9% inférieure au nombre de 1926. Les données du mouvement des abattoirs renferment non seulement le nombre des animaux destinés à la consommation, mais même celui des animaux dont la viande et le lard ont été exportés. La quantité des viandes fraîches et préparées vendues à l'étranger en 1928 ne s'élevait qu'à peine à un quart des exportations, tout particulièrement considérables, de 1926. De sorte la quantité des viandes destinée à la consommation indigène l'année précédente reste presque au même niveau de celle de l'année très favorable 1926. En 1928, parmi les animaux abattus, le nombre des bêtes à cornes adultes, celui des moutons et chèvres a diminué seulement. Le mouvement dans les abattoirs des autres espèces d'animaux s'augmenta cependant considérablement. Pendant les années précédentes, la baisse se faisant sentir dans la consommation de la viande de boeuf résultait d'année en année une hausse dans la consommation de la viande de veau et particulièrement de la viande de porc. L'année 1928 se distinguait aussi par ce fait.

En dehors de la propagation de la consommation des viandes de veau et de porc, la consommation de la viande de cheval, espèce de viande de prix le plus modéré, a pris un grand essor. Le nombre des chevaux abattus au cours de l'année 1928 a dépassé de 106·3% le nombre des chevaux amenés aux abattoirs, dans le territoire ancien de la Hongrie, pendant les années de 1911 à 1915. Il a dépassé de 21·4% même le résultat de 1923, année se distinguant spécialement, dans le territoire actuel du pays, par la consommation bien considérable en viande de cheval.

En examinant, par comitatus et villes autonomes, les données des animaux abattus à la consommation, on peut établir que la fréquence des abattages de porcs et de chevaux se répartisse parmi les villes et celle des espèces d'autres animaux dans la province, parmi les communes rurales. Ce phénomène peut être motivé d'un côté par ce que la population des comitatus dépasse de beaucoup le nombre des consommateurs des villes, de l'autre côté par la circonstance que les abattages de porcs et de moutons, faites à la maison et non aux abattoirs, ne figurant pas ainsi dans nos statistiques, sont plus fréquents dans les comitatus que dans les villes.

Si nous examinons les nombres indices, calculés pour 100.000 habitants, nous obtenons pour résultat que dans les villes le nombre des animaux tués, de l'espèce quelconque, s'élève à celui de la province, parce qu'une partie de la population rurale couvre ses besoins en viande en première ligne par des abattages, exécutés à la maison, de porcs et de moutons et non par le mouvement des abattoirs. A ce fait contribuent encore les exploitations travaillant la viande des animaux, qui fonctionnent dans les villes. Les animaux tués pour leurs buts augmentent également le mouvement des abattoirs. En outre, la consommation de la viande de cheval s'accroît principalement dans les villes et spécialement dans telles villes où la population se compose des habitants appartenant à l'industrie et au trafic.

Il convient de mentionner encore le fait intéressant que, d'après les nombres indices des animaux abattus rapportés au nombre des habitants, parmi les différentes espèces de viandes la plus grande consommation de la viande de boeuf adulte était dans les villes de Sopron et de Pécs, celle de la viande de génisse, de bouvillon et de veau à Pécs et à Miskolc. La consommation la plus considérable de la viande de mouton était dans les villes de Kecskemét et de Hódmezővásárhely, celle de la viande d'agneau à Szeged et à Kecskemét, Le chiffre de plus élevé de la consommation

de la viande de chèvre a été à Pécs et à Győr, de celle du porc à Budapest et à Sopron. Enfin la viande de cheval se vend principalement à Pécs et à Budapest.

★

A köz- és magánvágóhidakon és vágóhelyeken közfogyasztásra levágott állatok számáról pontos adatokkal rendelkezünk, a vágóhidakon kívül, házilag végzett, különösen igen gyakori sertés- és juhvágásokról ellenben nincsenek adataink. Minthogy azonban a vágóhidak és vágóhelyek száma évről évre növekedik, adataink az állatvágásokról mind kiterjedtebben számolnak be.

Az 1928. évben a mai területen 3.446 vágóhíd és vágóhely volt üzemben, szemben az 1921—1925. évi állapottal, amikor évenként átlag csak 2.290 vágóhíd, illetőleg vágóhely volt. A vágóhidak és vágóhelyek száma tehát a jelzett idő alatt 50·5%-kal gyarapodott. A vágóhidak és vágóhelyek számának ez a növekedése a közegészségügy szempontjából mindenesetre előnyös, mert az állatvágások a vágóhidakon és vágóhelyeken megfelelő egészségügyi rendszabályok betartása mellett hajtathatók végre.

Ami már most a vágóhidak forgalmát illeti, erre vonatkozólag adatainkból (l. az 1. sz. kimutatást) megállapíthatjuk, hogy a forgalom a vágóhidak számának gyarapodásával nem tartott lé-

1. A közfogyasztásra levágott állatok az 1921—1928. években.

Animaux abattus pour la consommation, 1921—1928.

É v A n n é e	Közfogyasztásra levágott állatok darabszáma Nombre des animaux abattus pour la consommation						
	Felnőtt marha Bêtes à cornes	Növendékmarha és borjú Jeunes bêtes à cornes et veaux	Juh Moutons	Bárány Agneaux	Kecske Chèvres	Sertés Porcs	Ló Chevaux
S z á m s z e r i n t — N o m b r e							
1921—1925 évi átlagban — <i>Moyenne des années</i>	202.502	404.427	220.881	27.881	5.164	661.281	19.302
1926 " "	190.113	460.871	369.413	68.132	4.904	1,198.738	16.938
1927 " "	188.176	419.048	300.201	76.151	4.759	1,121.419	20.360
1928 " "	186.835	437.641	268.185	77.693	3.869	1,220.394	28.444
Ebből — Dont — vármegyék — <i>comitats</i>	101.137	307.846	216.034	52.877	3.113	605.954	11.519
törvényhatósági jogú városok — <i>villes autonomes</i>	85.698	129.795	52.151	24.816	756	614.440	16.925
S z á z e z e r l a k o s r a s z á m í t v a — C a l c u l é s u r 1 0 0 . 0 0 0 h a b i t a n t s							
1921—1925 évi átlagban — <i>Moyenne des années</i>	2.465	4.924	2.689	339	63	8.050	235
1926 " "	2.248	5.449	4.368	806	58	14.173	200
1927 " "	2.207	4.916	3.521	893	56	13.153	239
1928 " "	2.172	5.087	3.117	903	45	14.184	331
Ebből — Dont — vármegyék — <i>comitats</i>	1.435	4.370	3.066	750	44	8.600	163
törvényhatósági jogú városok — <i>villes autonomes</i>	5.502	8.331	3.348	1.593	49	39.448	1.087

péti. Az 1928. évben ugyan 4·4%-kal több különféle állat került vágásra, mint 1927-ben, a tavalyi eredmény azonban az 1926. évi vágóhídi forgalomtól 3·9%-kal még mindig elmaradt. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a vágóhidakon levágott állatok számában nemcsak a belfogyasztásra levágott állatok, hanem a húsexport céljaira levágott állatok is befoglaltatnak. A friss és elkészített hús, disznózsír és szalonna kivitele pedig a mai területen éppen az 1926. évben érte el maximumát; az ezévi vágóhídi vágások számát tehát az export céljaira történt vágások növelték meg. Az 1928. évben viszont a friss és elkészített húsnak, továbbá a disznózsírnak és szalonnának kivitele erősen visszaesett, úgyhogy a tavalyi húskivitel az 1926. évi exportnak kb. csak egy negyedét tette ki. ¹⁾ Az exportra és a vágóhídi forgalomra vonatkozó fentemlített adatokból tehát megállapíthatjuk, hogy az 1928. évben az előző évinél nagyobb húskészletek állottak a lakosságnak rendelkezésére.

A közfogyasztásra levágott állatoknak állatfajok szerint való megoszlását vizsgálva kitűnik, hogy az 1927. évi vágásokhoz viszonyítva a felnőtt szarvasmarhák, juhok és kecskék vágása csökkent, viszont ugyanakkor a növendékmarhák és borjúknak, továbbá a bárányoknak, sertéseknek és lovaknak vágóhídi forgalma megélt. Ezekből az adatokból arra következtethetünk, hogy a marha- és juhhúsfogyasztás az előző évekhez hasonlóan tovább hanyatlott, a borjú és növendékmarha húsnak, továbbá a sertéshúsnak élvezete pedig, szintén a korábbi években észlelt jelenség folytatásaképpen, még inkább fokozódott.

Magyarország mai területén a világháború óta egyik évben sem vágta le közfogyasztásra annyi sertést és lovat, mint éppen 1928-ban. A sertésvágásokat nézve a mai területen ezelőtt az 1926. év vágásainak eredménye (1,198.738) képezte a maximumot. A múlt évben vágóhídra került sertések száma azonban még ezt a legjobban kiemelkedő darabszámot is (1·8%-kal) felülmúlta. A múlt évben úgy a friss sertéshúsnak (ú. n. félsertéseknek), valamint a disznózsírnak és szalonnának kivitele a maximumot képviselő 1926. évi exporthoz képest igen erősen visszaesett, a sertésvágásoknak fentebb közölt emelkedése tehát a hazai sertéshús-, zsír- és szalonnafogyasztás elég nagymértékű növekedését igazolja. De hasonló a helyzet a lóvágásokat illetően is. Annyi lovat, mint a múlt évben, Magyarországon közfogyasztásra még nem vágta le. A régi területen az 1911—15. évek átlagában 13.787 db ló vágott le ily célra. A világháború után a lóvágások tekinte-

¹⁾ Kivitelre került 1926-ban 125.393 q, 1928-ban 31.475 q friss és elkészített hús, 1926-ban 162.942 q, 1928-ban 41.463 q disznózsír és szalonna.

tében legkiemelkedőbb 1923. évben 23.432 db ló került vágóhídra. A lóhúsfogyasztás nagyarányú elterjedését bizonyítja, hogy az 1928. évben levágott lovak száma (28.444 db) a régi Magyarország egész területén vágóhídra került összes lovak számát 106·3%-kal, a mai területen a háború befejezte óta legnagyobb mérvű lóvágásairól ismert 1923. év vonatkozó eredményét pedig 21·4%-kal túlszárnyalta. A lovak vágása s így a lóhúsfogyasztás tehát a múlt évben érte el maximumát. A lóhúsfogyasztásnak ezt az elég nagyarányú terjedését bizonyára a lóhúsnak a többi húsfélésekkel szemben fennálló viszonylagos olcsósága okozza.

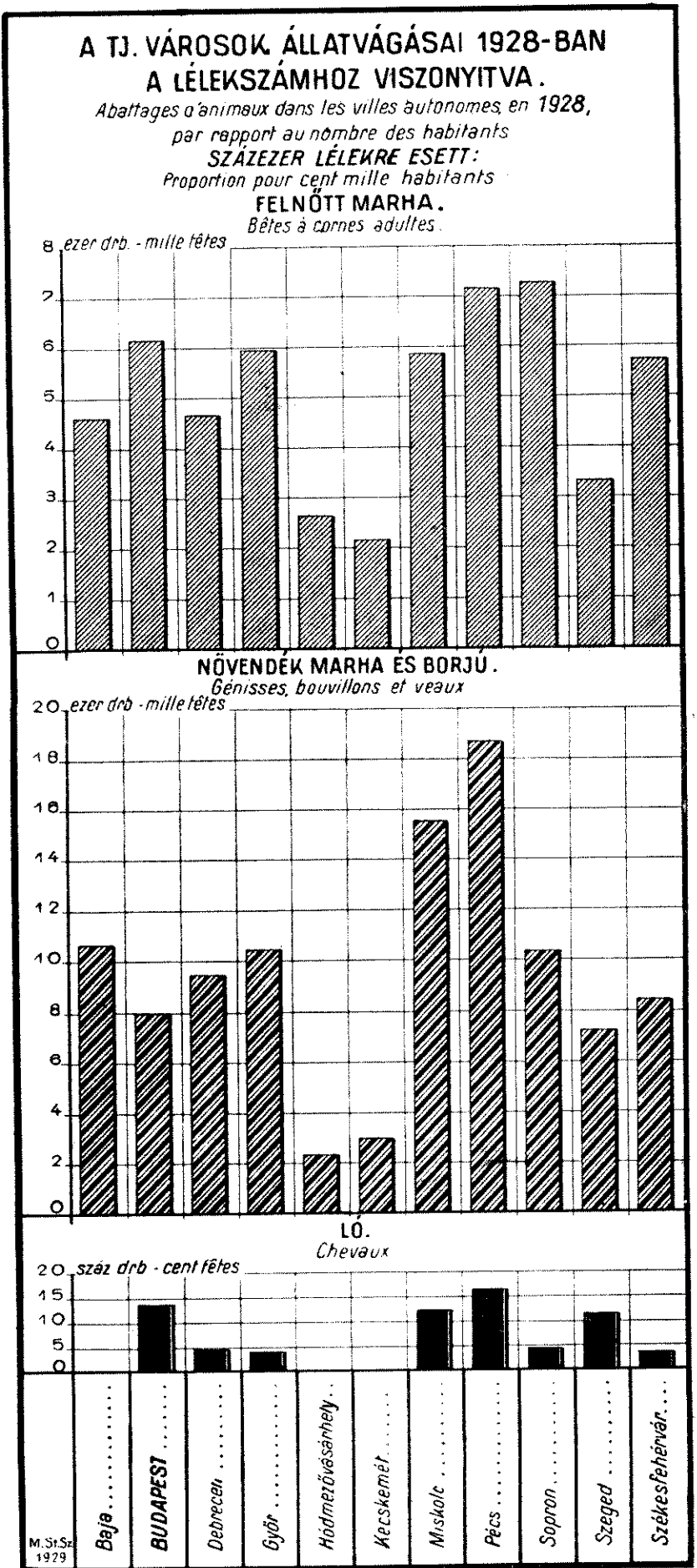
A húsfogyasztást illetően a városi és a vidéki lakosság között meglehetősen különbségek vannak. Ezért 1. sz. kimutatásunkban az 1928. évi vágások adatait vármegyék és törvényhatósági jogú városok szerint szétválasztva is részletezzük. Az ilyen módon elkülönített adatok azt mutatják, hogy a vágóhídra került felnőtt szarvasmarháknak 54·1%-át, a növendékmarháknak és borjúknak 70·3%-át, a juhoknak 80·6%-át, a bárányoknak 68·1%-át, végül a kecskéknak 80·5%-át a vármegyékben, vagyis a vidéken vágta le. Ezekből az állatfajokból és nemekből tehát jóval több vágott le a vidéken, mint a törvényhatósági jogú városokban. Természetes következménye ez annak, hogy a népességnek 81·9%-a vármegyékben lakik és csak 18·1%-a él törvényhatósági jogú városban. A közfogyasztás céljaira szánt sertéseknek 50·3%-át városokban, 49·7%-át pedig a vármegyékben vitték vágóhídra. Tehát a vágóhídi sertésvágások száma már nem a vármegyékben, hanem a városokban nagyobb. A vágóhídi sertésvágások ilyenképeni átalakulásának az a magyarázata, hogy a vidéki lakosság sertéshús-

és zsírszükségleteinek jó részét nem a közfogyasztásra vágóhídon levágott sertésekből fedezi, hanem házi disznóölések útján. Minthogy azonban adataink nem foglalnak magukban házi vágásokat, amelyek pedig a vármegyékben jóval gyakoribbak, mint a vágóhidakkal és hentesüzletekkel rendelkező városokban, a vágóhídi sertés-vágások száma kisebb a vidéken, mint a városokban.

A sertésvágások alakulásához hasonlóan a lovaknak vágóhídi forgalma is nagyobb a városokban, mint a vármegyékben. Vonatkozó adataink szerint ugyanis az összes levágott lovaknak 59·5%-a a törvényhatósági jogú városokban került vágóhídra, csak 40·5%-a jutott a vidéki vágóhidakra, mert a városokban 5.406 darabbal, vagyis 46·9%-kal több lovat vágnak le, mint vidéken. Hogy a városok részesedése a vármegyék részesedését ily mértékben felülmulja, annak az az oka, hogy a lóhús-fogyasztásnak hazánkban főleg a városokban van talaja. Az ipari népességgel rendelkező városokban a lakosság legnagyobb része saját szükségletre sertést, juhot vagy bárányt nem igen vág le, a drágább húsféléseket viszont rendszeresen megvásárolni, a kedvezőtlen kereseti lehetőségek mellett nem képesek. Így az aránylag legolcsóbb lóhús fogyasztása a városokban egyre terjed. A lóhús fogyasztásnak vidéken való terjedését, a házi ölések gyakorisága s a baromfihús fogyasztás elterjedtsége mellett a fogyasztópiac kicsiny volta s a vidéki lakosságnak a lóhústól való idegenkedése is akadályozza. Ezért a vármegyékénél kimutatott lóvágásoknak legtekintélyesebb hányada is főleg a nagyobb megyei városokban és a népesebb ipari községekben koncentrálódik.

Az állatvágások nagyságát feltüntető adatok szerint a közfogyasztásra levágott állatok között tehát a sertések és lovak a törvényhatósági jogú városokban, a többi állatfajok pedig a vármegyékben szerepelnek nagyobb darabszámmal. Ha azonban az állatvágásokat a lakosság számához viszonyítjuk, kitűnik, hogy a városok vágóhídi forgalma nemcsak a sertés- és lóvágásokat, hanem az összes állatfajok vágását tekintve felülmulja a vármegyék vágóhídi forgalmát. A vonatkozó arányszámok szerint százezer lakosra a városokban viszonylag 283·4%-kal több felnőtt szarvasmarha, 90·6%-kal több növendékmarha és borjú, 9·2%-kal több juh, 112·4%-kal több bárány, 11·4%-kal több kecske, 358·7%-kal több sertés és végül 566·9%-kal több ló jutott, mint a vármegyékben. Ezekből az adatokból kétségtelenül megállapítható, hogy a törvényhatósági jogú városok népessége aránylag jóval több marha-, borjú- és lóhúst fogyaszt, mint a vármegyék lakossága. A sertés-, birka- és bárányhúsra vonatkozólag a vármegyék és városok fogyasztásának egymáshoz való aránya nem állapítható meg

pontosan, mert a házi vágások mértéke felől nem vagyunk tájékozódva. A házi vágások — mint már említettük — mindenesetre inkább a vármegyékben összpontosulnak, mint a törvényhatósági jogú városokban. Ezenkívül azt is figyelembe kell vennünk, hogy a sertéshúst feldolgozó üzemek, melyeknek céljaira teljesített vágások az adatokban benfoglaltnak, főleg városokban működnek s így a városok sertésvágásainak mértékét némileg emelik.

Az egyes törvényhatósági jogú városok vágóhídi forgalmának a lakosság számához való viszonyát feltüntető jelzőszámokat külön is bemutatjuk (l. a 2. sz. kimutatást). A vonatkozó ada-

2. A törvényhatósági jogú városokban levágott állatok 1928-ban.

Animaux abattus dans les villes autonomes en 1928.

Törvényhatósági jogú város <i>Villes autonomes</i>	Közfogyasztásra levágott állatok — <i>Animaux abattus pour la consommation</i>													
	darabszám szerint — <i>nombre</i>							100.000 lélekre — <i>proportion pour cent mille habitants</i>						
	Felnőtt marha <i>Bêtes à cornes adultes</i>	Növendékmарha és borjú <i>Jeunes bêtes à cornes et veaux</i>	Juh <i>Moutons</i>	Bárány <i>Agneaux</i>	Kecske <i>Chèvres</i>	Sertés <i>Porcs</i>	Ló <i>Chevaux</i>	Felnőtt marha <i>Bêtes à cornes adultes</i>	Növendékmарha és borjú <i>Jeunes bêtes à cornes et veaux</i>	Juh <i>Moutons</i>	Bárány <i>Agneaux</i>	Kecske <i>Chèvres</i>	Sertés <i>Porcs</i>	Ló <i>Chevaux</i>
Baja	880	2.035	432	327	4	3.292	—	4.601	10.640	2.259	1.710	21	17.212	—
Budapest ..	57.459	74.196	23.912	4.002	43	470.051	12.947	6.187	7.989	2.575	431	5	50.612	1.394
Debrecen ..	5.054	10.264	5.864	4.042	33	37.169	507	4.645	9.432	5.389	3.715	30	34.158	466
Győr	3.062	5.387	896	221	114	9.926	215	5.944	10.458	1.739	429	221	19.269	417
Hódmező- vásárhely	1.639	1.485	3.554	963	12	4.314	—	2.625	2.378	5.691	1.542	19	6.908	—
Kecskemét..	1.715	2.349	8.997	5.617	75	8.834	—	2.159	2.958	11.329	7.073	94	11.123	—
Miskolc... ..	3.440	9.102	2.033	100	87	11.611	713	5.843	15.459	3.453	170	148	19.720	1.211
Pécs	3.377	8.820	874	157	293	16.556	777	7.156	18.690	1.852	333	621	35.082	1.646
Sopron	2.669	3.797	18	125	42	12.972	161	7.274	10.348	49	341	114	35.353	439
Szeged... ..	4.132	9.006	4.876	9.086	47	28.753	1.461	3.305	7.203	3.900	7.267	38	22.995	1.168
Székesfehérvár	2.271	3.354	695	176	6	10.962	144	5.718	8.445	1.750	443	15	27.600	363
Összesen <i>Total</i>	85.698	129.795	52.151	24.816	756	614.440	16.925	5.502	8.331	3.348	1.593	49	39.448	1.087

tok szerint a marhahús fogyasztása legelterjedtebb a főleg iparforgalmi népességű Sopron és Pécs városában, ezzel szemben viszonylag legkisebb arányú a marhahús fogyasztás az őstermelő s jórésben állattartó lakosságú Kecskeméten és Hódmezővásárhelyen. A novendékmарha- és borjúhús fogyasztásának jelzőszámai azt mutatják, hogy ez a húsféleség aránylag legjobban fogy Pécsen és a többségében ugyancsak iparforgalmi népességgel bíró Miskolcon; legkevésbé vásárolják viszont Hódmezővásárhelyen és Kecskeméten, ahol főleg a baromfi, a házilag leölt sertés és juh szolgáltatta a fogyasztáshoz szükséges húsmennyiségeket. A juhhús fogyasztást illetően köztudomásúlag az Alföld vezet. A törvényhatósági jogú városok közül leginkább az Alföldön elterülő Kecskemét és Hódmezővásárhely jelzőszámai emelkednek ki, viszont Sopronban és az iparforgalmi népességű Győrben a vonatkozó viszonyszámok azt mutatják, hogy a juhhús fogyasztás ott a legkisebb mértékű. A bárányszerű legkedveltebb a jórésben mezőgazdasági népességű Szegeden és Kecskeméten; ezzel szemben viszonylag legkevesebb bárányszerűt a mis-

kolci és pécsi vágóhidakon vágta le. A fogyasztók számára mértén legtöbb kecske Pécsen és Győrben került vágóhídra. Említést érdemel, hogy a törvényhatósági jogú városokban vágóhídra vitt kecskének 38,8%-át Pécsen vágta le. Legritkábban fordult elő kecskevágás viszont a budapesti és a székesfehérvári vágóhidakon. A sertés húsfogyasztást illetően már Budapest kerül első helyre s utána Sopron következik a sorban. Az ellenkező végletet ismét Hódmezővásárhely és Kecskemét képezi, főleg annak következtében, hogy a fogyasztók nagy része ezekben a városokban őstermeléssel s állattenyésztéssel foglalkozik és a lakosság őstermelő része a sertés húsfogyasztásáról házi vágás útján gondoskodik. Emellett a gazdaságokban tenyésztett baromfi is egyik fő tápláléka. A lóhús legnagyobb arányban Pécsen, azután Budapesten és Miskolcon, vagyis az iparforgalmi, nem őstermelő népességű városokban kerül fogyasztásra. Ezzel szemben az Alföldön három törvényhatósági jogú városban, Baján, Hódmezővásárhelyen és Kecskeméten lovat közfogyasztásra egyáltalán nem vágta le.

Sz. Z. dr.

Az 1929. évi termés.

La récolte de 1929.

Magyarország. — Hongrie.

A Földművelésügyi Minisztériumnak október 26-án közzétett legutóbbi vetés- és termésjelentése szerint az október 22-ig eltelt három hét időjárását túlnyomóan magas hőmérséklet és az ország legnagyobb részében aránylag kevés eső jellemezte.

A csapadék mennyisége általában jóval alatta maradt az évszak átlagainak. Dunántúl nyugati részén és Tokajhegyalján az eső mennyisége nor-

mális volt, az ország többi vidékein azonban erősen az átlag alatt maradt. Nagy volt a csapadékhiány különösen az Alföldön és Dunántúlnak az Alfölddel határos részein, ahol az átlagos csapadékmennyiségnek körülbelül fele hullott le, sőt az Alföld egyes részein az esőmennyiség a normálisnak a felét sem érte el.

A száraz őszi időjárás a hátralévő cséplési munkálatok teljes befejezésére, valamint a ten-

1. A hét főtermény valószínű terméshozama.

Rendement probable des sept produits principaux.

Termény — Produits	1928	1929 ¹⁾	1928	1929 ²⁾	1928	1929 ²⁾
	Learatott terület kat. holdakban — Superficie récoltée en arp. cad.		Kat. holdankinti átlagtermés q Rendement moyen par arp. cad., q		Összes termés métermázsaban — Rendement total, q m.	
Búza. — Froment.						
Nagygazdaságban — Grandes exploitations	852.080	829.338	10·2	7·8	8,708.780	6,480.379
Kisgazdaságban — Petites exploitations	2,062.199	1,922.711	8·9	6·8	18,292.431	13,074.919
Együtt — Ensemble	2,914.279	2,752.049	9·3	7·1	27,001.211	19,555.298
Rozs. — Seigle.						
Nagygazdaságban — Grandes exploitations	312.085	311.046	8·3	7·9	2,578.515	2,459.580
Kisgazdaságban — Petites exploitations	818.788	817.725	7·0	7·2	5,699.126	5,921.700
Együtt — Ensemble	1,130.873	1,128.771	7·3	7·4	8,277.641	8,381.280
Árpa. — Orge.						
Nagygazdaságban — Grandes exploitations	245.306	272.365	10·6	8·7	2,593.075	2,373.638
Kisgazdaságban — Petites exploitations	472.089	525.261	8·7	7·7	4,084.913	4,039.682
Együtt — Ensemble	717.395	797.626	9·3	8·0	6,677.988	6,413.320
Zab. — Avoine.						
Nagygazdaságban — Grandes exploitations	205.523	237.278	9·6	8·1	1,966.912	1,922.584
Kisgazdaságban — Petites exploitations	253.024	267.614	8·0	7·0	2,028.986	1,866.076
Együtt — Ensemble	458.547	504.892	8·7	7·5	3,995.898	3,788.660
Szemes tengeri. — Maïs à grains.						
Nagygazdaságban — Grandes exploitations	504.613	537.594	8·2	11·0	4,140.372	5,926.523
Kisgazdaságban — Petites exploitations	1,340.077	1,370.598	6·3	9·9	8,456.624	13,533.259
Együtt — Ensemble	1,844.690	1,908.192	6·8	10·2	12,596.996	19,459.782
Burgonya. — Pomme de terre.						
Nagygazdaságban — Grandes exploitations	119.918	126.505	38·9	56·8	4,663.593	7,191.138
Kisgazdaságban — Petites exploitations	340.511	354.780	29·5	46·2	10,041.459	16,374.126
Együtt — Ensemble	460.429	481.285	31·9	49·0	14,705.052	23,565.264
Cukorrépa. — Betterave à sucre.						
Nagygazdaságban — Grandes exploitations	103.660	117.150	126·0	112·8	13,065.688	13,220.316
Kisgazdaságban — Petites exploitations	12.608	13.247	104·1	91·6	1,312.218	1,213.584
Együtt — Ensemble	116.268	130.397	123·7	110·7	14,377.906	14,433.900

¹⁾ Előzetes adatok — Données provisoires. ²⁾ Becslés — Estimation.

geri, burgonya, cukorrépa, takarmányrépa és kerti termények betakarítására, a dohány leveleinek törésére és szárítására, a sarju és a mesterséges takarmányok kaszálására és gyűjtésére s a szüretelésre nagyon kedvező volt. Ezeket a munkálatokat igen kevés kivétellel már országszerte befejezték.

A hét főterménynek ideiglenes területi és termésadatait 100 kat. holdnál kisebb és 100 kat. holdnál nagyobb gazdaságok szerint részletezve kimutatásunk ismerteti.

Az adatokból látható, hogy a hét főterményt a nagy- és kisgazdaságokban különböző arányokban termelik. A cukorrépa tipikusan a nagygazdaságok terménye, a többi hat főterményt ellenben a kisgazdaságok termelik nagyobb területen. Viszont a termésátlagok és a termésmennyiségek adatai azt mutatják, hogy a nagygazdaságok katasztrális holdankinti terméshozama mind a hét főterménynél meghaladja a kisgazdaságok termésátlagait. Ennek következtében a nagygazdaságoknak a termésmennyiségben való részesedési aránya is nagyobb, mint területi arányszámuk.

A búzatermés a múlt év kivételesen bő terméséhez viszonyítva jelentékenyen kevesebb volt ugyan, mindazonáltal jó közepesnek mondható, minőségre nézve pedig igen jó volt, mert a szemek szép tömöttek és acélosak. A hektoliterenkinti minőségi súly 76—82 kg. között váltakozik, s országos átlagban 78·6 kg. A szalmatermés nagyon jó volt. Az ideai termés mennyiségét a tavalyival összehasonlítva kitűnik, hogy kat. holdankint 2·16 q-val, összesen pedig 7,445.913 q-val kisebb a búzatermés, mint tavaly volt. A kisebb termésmennyiség azonban nem kizárólag a terméshozam gyengébb voltának, hanem részben annak tulajdonítható, hogy a téli és tavaszi fagyok pusztításai miatt történt kiszántások következtében ideai búzaterületünk a múlt évi területhez képest csökkent. Összes búzatermésünknek 33·14%-át nagygazdaság s 66·86%-át kisgazdaság termelte.

A rozs a múlt év jó termésénél is nagyobb termést adott. A szemek fejlettek és teltek s hektoliterenkinti minőségi súlyuk 68—75 kg. között váltakozik, országos átlagban pedig 72·0 kg. A rozsvetésekben a téli és tavaszi fagyok igen csekély kárt tettek s ideai területük csak 2.102 kat. holddal kisebb a múlt évi területnél. A terméshozam ellenben a tavalyi termésnél összesen 103.639 q-val jobb. Összes rozstermésünknek 29·35%-át nagygazdaság s 70·65%-át kisgazdaság termelte.

Úgy mennyiségre, mint minőségre nézve jó termést adott az árpa is. A szemek szép teltek és kevés kivétellel kifogástalanok. A hektoliterenkinti minőségi súly 62—68 kg. között mozog s országos átlagban 65·2 kg. A szalmatermés szintén jó volt. Az árpa ideai területe a tavaszi pótvetések folytán 80.231 kat. holddal nagyobb ugyan a múlt évinél, folyó évi árpatermésünk mindamel-

lett összesen 264.668 q-val kevesebb, miután a kat. holdankinti átlagtermés a múlt évinél 127 kg-mal kisebb. Összes árpatermésünknek 37%-a a nagygazdaságokból, 63%-a pedig a kisgazdaságokból került ki.

A zab terméseredménye szintén kielégíti a várakozást. A szem legtöbb vidéken jól fejlett és kifogástalan. A hektoliterenkinti minőségi súly 40—49 kg. között váltakozik és országos átlagban 45·0 kg. A szalmahozam általában jó volt. Bár a zabvetések ideai területe a tavaszi pótvetések folytán a múlt évihez képest 46.345 kat. holddal emelkedett, termésünk összes mennyisége a kat. holdankint 121 kg.-mal csökkent terméshozam következtében a múlt évi termésmennyiségnél 207.238 q-val kevesebb. Összes zabtermésünknek több, mint fele-része, vagyis 50·7%-a nagygazdaságokban, 49·3%-a pedig kisgazdaságokban termelt.

A szemes tengeri bő termést adott. A csövek, dacára a hosszantartó száraz időjárásnak, az ország legnagyobb részében jól megnöttek s a szemek is épek; a szár magas és leveles. Törését és betakarítását igen kevés kivétellel mindenütt befejezték. A folyó évben 63.502 kat. holddal nagyobb területen termeltünk tengerit, mint a múlt évben; a terméseredmény is jelentékenyen jobb volt a tavalyinál és pedig kat. holdankint 336 kg.-mal, összesen pedig 6,862.786 q-val. Összes tengeritermésünknek 30·4%-a a nagygazdaságok, 69·6%-a pedig a kisgazdaságok termeléséből származik.

A burgonya korai fajtáit mindenütt felszedték, a késői fajták betakarítása is már túlnyomórészt befejezést nyert. Bár a nagy szárazság a késői fajták teljes kifejlődését megakadályozta, a gumók mindamellét elég nagyok, egészségesek és szépek; a terméshozam tehát általában véve jónak mondható. A burgonyavetés ideai területe 20.856 kat. holddal, a terméshozam kat. holdankint 17·02 q-val, az összes termésmennyiség pedig 8,860.212 q-val nagyobb a tavalyinál. Összes burgonyatermésünk 30·5%-át a nagygazdaságokban s 69·5%-át a kisgazdaságokban termelték.

A cukorrépa július hónap végéig szépen fejlődött, az augusztusi hőségtől és szárazságtól azonban sokat szenvedett és fejlődésében megállott. A szeptember 20—22-i és az októberi esők hatása alatt azután ismét sokat javult. Szedése mindenütt folyamatban van s több vidéken már igen előre haladt. Cukorrépát a folyó évben 14.129 kat. holddal nagyobb területen termelték, mint a múlt évben. Ennek tulajdonítható, hogy összes cukorrépatermésünk mennyisége a múlt évi összes termésmennyiségnél 55.994 q-val több, annak ellenére, hogy a kat. holdankinti átlag a múlt évinél 12·97 q-val gyengébb volt. A termésnek 91·6%-át a nagygazdaságok termelték, s csak 8·4%-a esik a kisgazdák termelésére.

A takarmányrépa a szárazság miatt nem fejlőd-

dött ki kellőleg s a gumók általában nem nagyok. Kiásását és betakarítását megkezdték. A *kerti vetemények* az eső hiányát nagyon megsínylették. Betakarításuk közepes eredménnyel túlnyomó nagyrészen befejezést nyert, csak a késői termények betakarítása van még folyamatban. A *paprikát* leszedték, a termés a kertekben és az öntözhető helyeken jól sikerült. A *vöröshagymát* felszedték, a gumók szép fejlettek és egészségesek; jó termést adott. A *babot* kicsépeltek, eléggé hüvelyes volt, de apró szemű. Egészséges, jó közepes termést adott. A *borsót* és *lencsét* betakarították, a szemek a szárazság miatt szintén kissé aprók maradtak. A termés-hozam közepes. A *káposzta* szedését megkezdték, a fejek jobbára kicsinyek, de kemények. Minősége jó. A *komlót* leszedték, szárítóban van. A termés jól sikerült. A *kölest* és *tatárkát* learatták és kicsépeltek, a terméseredmény gyenge-közepes. A *cirok* vágását és betakarítását elvégezték. Szára és szakálla elég hosszú volt s magot is bőven termelt. A *kender* és *len* termése elég jól sikerült. A *dohány* leveleit letörték, száradásának a meleg őszi időjárás nagyon kedvező. Jó hozamot adott, a levelek szépek és egészségesek.

A *mesterséges takarmányok* közül a *lóhere* és *lucerna* a szárazságot nagyon megsínylette, s úgy a sarjútermés, mint a maghozam gyenge volt. A *zabosbükköny* és *baltacim* helyenkint jobb volt, a *csalamádé* és *muhar* ellenben szintén gyenge termést adott.

A *rétek* csak a mélyebb fekvésű helyeken adtak sarjútermést, s az is igen gyenge volt. Lekszalás után a rétek kiszültek, csak a mélyebb vidékeken nyujtanak a jószágnak táplálékot.

A *legelő* majdnem egész évben rossz volt, s korán kiszült.

A *gyümölcsök* közül a *szilva* termése a védettebb helyeken elég jó, általában véve azonban csak közepes volt. *Alma* és *körte* helyenkint elég bőven termelt, de sok köztük a férges. Szedésük és szállításuk folyamatban van. *Őszibarack* igen kevés termelt s az is apró. *Diótermés* a téli fagykár miatt alig van.

Amennyire kedvezett a száraz, meleg időjárás a termények betakarításának, annyira hátráltatta a szántást és az őszi vetést; ezek a munkálatok a szárazság miatt eleinte lassan és nehezen haladtak. Az október 9-i országos eső után azonban a vetés teljes erővel megindult s már úgy előre haladt, hogy néhány nap múlva be is fejezik. Helyenkint a tavasziak alá a mélyszántást is megkezdték.

Az őszi vetések közül az *őszi repce* egyenlőtlenül és rosszul kelt és sok helyen kiszántották; ami megmaradt, az eső után fejlődésnek indult és sokat javult. A korábban elvetett *búza*-, *rozsa*- és *árpavetések* jól kikeltek s az októberi esők után szépen fejlődnek és bokrosodnak. Az esők utáni

vetések egyenletesen kelnek. Fereg- és egérkár csak kevés helyen és kis mértékben mutatkozik.

Takarmánykészletünk, bár az első kaszálás bőséges volt, általában nem nagy, mert a szárazság miatt úgy a természetes, mint a mesterséges takarmányok őszi kaszálásai gyengén sikerültek. Takarékos beosztás mellett a készlet a kiteleltetésre elegendő. Az esetleg mutatkozó hiány a szalma, pelyva és a tengeriszár felhasználásával pótolható lesz.

A *jószág egészségi állapota* a szórványosan előforduló megbetegedésektől (száj- és körömfájás, sertésvész) és elhullásoktól eltekintve, kielégítőnek mondható.

A *szőlők* állapota. A szüret mindenütt folyamatban van, egyes helyeken már be is fejezték, kivéve a tokajhegyaljai szőlőterületeket, ahol a szüretet csak október 20-a után kezdték meg, mert az igen kedvező időre való tekintettel kizárólag az aszúsodásra és minőségre fektették a fősúlyt. A termés mennyiségileg igen kevés, szőlőterületek és fajták szerint nagyon különböző; az átlagos musttermés katasztrális holdankint 5·3—8·5 hl. között mozog. Az eddig szűrt mustok cukortartalma fajtánként a klosterneuburgi mustmérő szerint 17—24 fok között váltakozik. A must minősége általában kiváló. Ritkaságszámba vehető az az eset, hogy folyó évi október hó 12-én délután Miskolc, Szikszó, Onga szőlővidékein jégverés volt, mely az utóbbi két helyen az amúgy is kevés szőlőtermésben igen érzékeny kárt okozott.

Külföld. — *Etranger.*

A Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet közli:

A Sz. H. Sz. állam folyó évi tengeritermését 46,807.270 métermázsára becsülik. Ez a termésmennyiség több, mint kétszerese a tavalyi (18,190.571 q) gyenge termésnek. Az ideinél nagyobb tengeritermés a háború befejezte óta egyik esztendőben sem fordult elő.

Romániában a második becslés szerint, 61·7 millió q tengeritermésre számítanak. Ez a termésmennyiség a szeptemberi szárazság miatt az ide előző becslésnél 2·3 millió q-val kisebb, de viszont még így is 123·8%-kal nagyobb, mint a tavalyi (27·6 millió q-s) gyenge termés volt és 44·7%-kal nagyobb, mint az 1923—1927. évi átlagos termés.

Az *Egyesült Államokban*, október 9-i távirat szerint meglehetősen szárazság uralkodik. Ez az időjárás az őszi búza vetését késlelteti. Fagykarak a tengerit csak a déli részeken fenyegetik. Nyugaton a gyapottermelés zónájában az időjárás elég kedvezően alakul az aratásra nézve, keleten ellenben a termelők a sok eső miatt panaszkodnak.

Ausztráliában a búzával bevetett terület 5,870.000 hektárra becsülik, szemben a tavalyi 5,735.000 hektárral. Szeptember hónap folyamán Nyugat-Ausztráliában nem volt eső, Új-Dél-Velsz-

ben, a Viktória-tartományban, továbbá a déli részekben ellenben jótékony eső járt. Az aratási kilátások azonban általában a közepesnél rosszabbak. Ausztrália területén a gyapjútermés előreláthatólag 420 millió kilogrammot fog kitenni. Tavaly 430 millió kilogramm volt a termés. A szálak finomabbak, de rövidebbek, mint az előző évben voltak.

Új-Zélandi előzetes becslés szerint ott 102 millió kilogramm gyapjútermésre számítanak, a tavalyi 96 millió kilogrammos terméssel szemben.

Dél-Afrikában a kivitelre rendelkezésre álló mosatlan gyapjú mennyiségét az 1929—1930. évi idényben 137 millió kilogrammra becsülik. Tavaly ugyanaz időszakban 129 millió kilogramm volt az export-felesleg becslése. A gyapjú minősége a tavalyinál jobbnak ígérkezik.

Argentínában az 1929—1930. évi idény gyapjútermése, becslés szerint, 150 millió kilogramm lesz, vagyis körülbelül ugyanannyi, mint az előző esztendőben volt. Az új gyapjú minősége általában jó.

A világ cukorgazdasága.

Exploitation mondiale du sucre.

A Szemle folyó évi február havi számában a Római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet múlt évi ideiglenes adatai alapján ismertettük a világ 1928. évi cukortermelésének nagyrészt becslésen nyugvó ideiglenes adatait. Már akkor megjegyeztük, hogy főleg a nádcukorgyártásra vonatkozó adatok csak megközelítő becsléseknek tekintendők, mert a termelő országok harmadrészében az ideiglenes adatok közzétételének időpontjában az 1928/29. évi nádcukorgyártás még meg sem kezdődött. Nem lehet tehát csodálkozunk azon, hogy az elmúlt évi cukorkampányra vonatkozó adatok¹⁾ szerint az előállított répacukor mennyisége 10%-kal, nádcukor mennyisége pedig 13·3%-kal több, mint az említett előzetes adatok szerint.

Termelés.

A világ cukortermelése a háború befejezése óta majdnem megszakítás nélkül emelkedik. A háború tartama alatt a termelésben természetesen érzékeny csökkenés állott be, ez a visszaesés azonban már az 1922/23. évi kampányban kiegyenlítődt. Az 1926/27. évben átmenetileg ismét csökkenéssel állottunk szemben, de ezután a termelés újólág emelkedett, úgyhogy az 1928/29. évben elért kedvező termés már körülbelül 275 millió métermázsát tett ki, ezzel pedig csaknem felével múlta felül az 1913/14. év termelését.

A cukorfogyasztásnak a háború előtti idők-höz viszonyított nagyarányú emelkedése több körülményre vezethető vissza. Legfontosabb ok mindezenre az, hogy a főbb termelési országokban a cukorgazdálkodást nemcsak elég nagy arányokban terjesztették ki, hanem a termelést is belterjesebbé tették. E mellett nagy szerepet játszik még az a körülmény, hogy egyes cukorfogyasztó államok, amelyek azelőtt cukorelőállítással egyáltalában nem foglalkoztak, az utóbbi években mind élénkebben törekcszenek az önellátásra.

¹⁾ Lásd: Wirtschaft und Statistik 1929. évi szeptember havi füzetének 694. oldalán.

A cukor világtermelésének egyenlőtlen fejlődése túltermelésre vezetett, ez pedig természetesen folyton fokozódó nyomást gyakorolt a világpiacra. Az érdekelt körök 1926-ban kísérletekkel próbálkoztak, igyekeztek a termelés tervszerű korlátozásával a világfogyasztáshoz alkalmazkodni, a vonatkozó kísérletek azonban kezdeti stádiumban abbamaradtak. A túltermelés következtében lényegesen csökkenő cukorár az egész világ cukoriparában válságot idézett elő, úgyhogy a saját termeléssel is bíró beviteli országok kénytelenek voltak cukoriparukat erélyes vámvédelmi intézkedésekkel megvédeni.

A világ cukortermelésében már a háború előtt megkezdődött a harc a répacukor és a nádcukor között s a harc az utolsó békeévekben a főleg Európában előállított répacukor hátrányára bekövetkezett eltolódást idézte elő. A háború alatt természetesen az európai répacukorgyártás nagymértékben visszafejlődött, ennél fogva a nádcukor előtérbetörése még nagyobb arányú lett. Földrészünk répacukoripara a háború után erélyes újjáépítő munkálatokat foganatosított ugyan, az előállított répacukormennyiség ennek dacára 1927-ben a világ cukortermelésének csak mintegy harmadrészét bírta elérni, holott a háború előtti időkben az össztermelésnek a felét tette ki. A többi világrészben, főleg Közép-Amerikában, továbbá Britt- és Holland-Indiában előállított nádcukor a répacukortermelés visszaesése, valamint az alacsony termelési költségek következtében jelentőségben igen erősen megnövekedett. A két cukorféleség szerepcseréjét legjobban illusztrálja az a körülmény, hogy míg a répacukor 1927. évi előállított mennyisége csak 51%-kal múlja felül az 1903. évi eredményt, addig a nádcukornak emelkedési aránya ugyanebben az időszakban 160·2%-ot tesz ki. A nádcukor szerepének előtérbe kerülése pedig tovább folytatódik, annál is inkább, mert a cukortúltermelés következtében előállott piaci válság megszüntetése tárgyában folytatott kísérletezések eredménytelenek lettek,

így a fontosabb nádcukortermelő országok a kísérletképen keresztülvitt termelési korlátozásokat beszüntették.

A répacukortermelés terén jelenleg is, éppen úgy, mint a háború előtt, Németország, Oroszország, továbbá az Osztrák-Magyar monarchia utódállamai közül a Cseh-Szlovák köztársaság bírnak a legnagyobb fontossággal. A háború után mint cukorexportáló ország még Lengyelország tett szert nagyobb jelentőségre. Ennek a köztársaságnak cukortermelése leginkább a régi németbirodalmi területeken folyik. A jelzett országok répacukortermelésének fejlődési viszonyairól különben az 1. számú tábla adatai tájékoztatnak. A Németbirodalom cukortermelése állandó emelke-

1. A répacukorgyártás fejlődése a fontosabb európai államokban.

Développement de la fabrication du sucre de betterave dans les pays importants européens.
(1913/14 = 100)

Év Année	Cseh-Szlovákia Tchéco-Slovaquie	Lengyelország Pologne	Németország Allemagne	Szovjet-Oroszország Russie soviétique	Egyéb európai országok Autres pays européens	Összesen Au total
1921/22	49	26	58	3	102	57
1925/26	112	84	71	69	151	95
1926/27	77	81	74	57	149	87
1927/28	92	81	74	88	168	101
1928/29	78	108	82	84	190	106

dés után csak az 1928/29. évi kampányban érte el a mai területen a háború előtti termelés 82%-át. Hektáronkénti átlagos cukortermelése legjobb az összes többi termelő államok között, de még mindig 15·1%-kal kedvezőtlenebb, mint az 1913/14. évi átlag. A cseh-szlovák köztársaságban a répacukortermelés rohamos emelkedéssel már az 1924. évben 150 millió métermázsaival a háború előtti állapot fölé emelkedett. Ezt a hirtelen emelkedést a következő évben valóságos zuhanás váltotta fel, ennek fő oka az volt, hogy a cseh cukrot nem lehetett az angol piacokon elhelyezni. Ez a körülmény tette szükségessé a termelésnek jó harmadrésével való korlátozását.

Igen érdekes Szovjet-Oroszország cukortermelésének alakulása. 1921-ben lehet mondani teljesen stagnált a cukortermelés. Azóta olyan nagy arányokban indult újra meg, hogy 1927-ben a nyerscukortermelés már a legutolsó békeév 88%-át tette ki. Az egész cukorgazdálkodás különben itt az állami cukortrust ellenőrzése alatt áll. A cukorrépa termelésében is nagy változás történt, azelőtt ugyanis a cukoripar a feldolgozott cukorrépának 80%-át a cukorgyárak gazdaságaitól nyerte, mos-

tanában a cukorrépa-termelés főleg parasztbirtokokon folyik, így 1927-ben az összes cukorrépával bevetett területnek (kb. 527.000 hektár) 85%-a parasztbirtokokra esett. Ennek dacára gyenge terméshozamuk miatt a parasztagdák a feldolgozott cukorrépának csak 65%-át szállították, a többi mennyiség a gyárak aránylag kisterületű gazdaságaiból került ki.

A legfontosabb nádcukortermelő országok Kuba-, Brit-India és Jáva. A nádcukortermelés már ismertetett hatalmas arányú emelkedése több, a nádcukortermelés szempontjából eddig nem nagyjelentőségű országot is előtérbe hozott. Ez első sorban az Észak-Amerikai Egyesült Államok birtokaira — Portorikóra, a Fülöp-szigetekre és a Havai-szigetekre — vonatkozik, de feltétlenül megemlítendő a részben önellátó, de behozatalra szoruló országok közül Brazília és Japán.

2. A nádcukortermelés fejlődése a fontosabb termelő államokban.

Développement de la production du sucre de canne dans les pays importants
(1913/14 = 100)

Év Année	Brit-India Indes Britanniques	Jáva Java	Kuba Cuba	Egyéb országok Autres pays	Összesen Au total
1921/22	109	117	154	125	128
1925/26	128	161	188	178	166
1926/27	139	137	174	180	164
1927/28	138	164	154	190	162
1928/29	117	206	200	193	179

A nádcukortermelés fejlődését 2. számú táblánk adatai mutatják. Kuba nádcukortermelése 1928-ban elérte az 1913. évi termelés kétszeresét; az egész világon nincs egy cukortermelő állam, amelyik termésmennyiségét megközelítené. A valószínűség pedig az, hogy a cukortermelés nagysága itt tovább fog emelkedni, mert a néhány év előtt életbeléptetett termelési korlátozásokat a kormány tudvalevőleg megszüntette. Kubában több, mint 200 cukorgyár van üzemben s átlagosan kb. 240.000 métermázsa nyerscukor előállítására esik egy gyárra.

Brit-Indiában a belföldi cukortermelés nem fejlődött, a fogyasztás mérve az utóbbi években alig emelkedett. A cukortermelés 1926 óta visszaesett, úgyhogy ez a hatalmas angol gyarmat elég nagyarányú cukorbehozatalra szorul.

A nádcukortermelés emelkedése kétségtelenül legnagyobb arányú Jáva szigetén. A nagyszerűen megszervezett mezőgazdasági, technikai és kémiai berendezkedés teszi lehetővé, hogy Jáva cukoripara a világpiacon mindig nagyobb jelentőségre tegyen szert. A tökéletes berendezkedésnek következménye azután az, hogy az előállítási költségeket sikerült Jáva szigetén a többi nádcu-

3. A világ cukortermelése az 1913/14., 1921/22. és 1925/26—1928/29. években.

Production mondiale du sucre dans les campagnes 1913/14, 1921/22 et de 1925/26 à 1928/29.

O r s z á g P a y s	1913/14	1921/22	1925/26	1926/27	1927/28	1928/29 ¹⁾
Mennyiség 1.000 métermázsában Quantités en 1.000 quintaux métriques						
Répacukor — Sucre de betterave.						
Belgium — Belgique	2.290	2.900	3.320	2.350	2.730	2.800
Cseh-Szlovákia — Tchéco-Slovaquie ²⁾ ..	(16.810)	6.630	15.100	10.420	12.540	10.550
Franciaország — France	7.970	3.090	7.500	7.010	8.530	9.000
Lengyelország — Pologne	(6.860)	1.810	5.760	5.580	5.610	7.550
Magyarország — Hongrie	—	610	1.730	1.750	1.870	2.210
Nagy-Britannia — Grande-Bretagne	—	80	580	1.730	2.150	2.200
Németalföld — Pays-Bas	2.330	3.850	3.060	2.840	2.580	3.180
Németország — Allemagne	(22.590)	13.010	15.990	16.640	16.750	18.600
Olaszország — Italie	3.400	2.290	1.610	3.060	2.810	3.850
Spanyolország — Espagne	1.880	820	2.730	2.420	2.170	2.440
Svédország — Suède	1.370	2.350	2.050	210	1.450	1.610
Szovjet-Oroszország — Russie soviétique	17.020	560	11.790	9.710	14.940	14.250
Egyéb országok — Autres pays	2.150	2.340	4.350	5.340	5.850	6.380
Európa összesen — Europe au total	84.670	40.340	75.570	69.060	79.980	84.620
Amerikai Egyesült Államok — Etats-Unis d'Amérique	7.390	10.290	9.200	8.900	10.720	10.310
Egyéb országok — Autres pays	130	280	520	570	570	630
Répacukor összesen — Sucre de betterave au total	92.190	50.910	85.290	78.530	91.270	95.560
Nádcukor — Sucre de canne.						
Amerikai Egyesült Államok (Luisiana) — Etats-Unis d'Amérique (Luisiana) ..	2.730	2.970	1.270	420	600	1.450
Brit-India — Indes britanniques	23.340	25.330	29.770	32.550	32.160	27.350
Brit-India és Guayana — Indes britanniques et Guayana	2.120	2.620	3.230	3.200	3.680	3.350
Kuba — Cuba	25.980	39.960	48.850	45.090	40.000	52.000
Portoriko — Porto-Rico	3.190	3.620	5.380	5.630	6.710	5.510
Szent Domingo és Haiti — Saint Dominique et Haïti	1.060	1.690	3.660	3.160	3.840	3.610
Argentína — Argentine	2.800	1.960	3.960	4.760	4.220	3.750
Brazília — Brésil	1.580	4.920	6.770	8.510	6.500	6.750
Peru — Pérou	2.230	3.190	2.650	3.760	3.750	3.450
Fülöpszigetek — Iles Philippines	3.710	4.840	4.320	5.840	6.230	6.370
Holland-India (Jáva) — Indes néerlandaises (Java)	14.320	16.810	23.000	19.730	23.790	29.480
Japán (Formosa) — Japon (Formose) ..	2.230	4.070	5.820	5.050	6.780	7.690
Ausztrália — Australie	2.550	3.000	5.220	4.140	4.920	5.320
Havai szigetek — Hawaï (îles)	5.550	5.020	7.050	7.240	8.070	8.300
Délafrika (Natal) — Afrique du Sud ..	880	1.350	2.140	2.160	2.210	2.630
Mauritius — Mauritanie	2.500	2.040	2.410	1.930	2.150	2.360
Egyéb — Autres	3.100	4.070	10.550	9.490	9.490	9.700
Nádcukor összesen — Sucre de canne au total	99.870	127.460	166.050	162.660	165.100	179.070
A világ cukortermelése összesen — Production mondiale du sucre au total ..	192.060	178.370	251.340	241.190	256.370	274.630

1) Ideiglenes adatok. — Données provisoires.

2) A régi Osztrák-Magyar monarchia adata. — Données de l'ancienne monarchie austro-hongroise.

kortermelő országokhoz viszonyítva alacsony színvonalra leszállítani és ezzel egyidejűleg a terméshozam folyton fokozható volt. Jáva szigetén a hektáronkinti cukorhozam már 1924-ben 130 métermázsát tett ki a Kuba és más termelő országokban elért 50 métermázsás átlaggal szemben. A többi termelő országok eredményeit a világ cukortermelésére vonatkozó adatokat bemutató 3. sz. táblázatunk tartalmazza.

A jávai nádcukor tehát erős versenytársa a kubai termelésnek, ezt már a kubai szakkörök is belátták, éppen ezért Kubából indult ki a világ cukoriparválságának megszüntetésére irányuló tárgyalás.

Kereskedelem és fogyasztás.

Jóformán az összes kultúrállamokban foglalkoznak cukorgyártással, mégis csak egy részük képes a belföldi fogyasztást saját gyártásával kielégíteni. A világ cukorforgalma tehát lényegében abból áll, hogy ezeknek az országoknak ki nem elégített cukorszükségletét a kiviteli államok cukorfeleslege fedezze. A saját termeléssel bíró országok ipari vámvédelme a belföldön előállított és fogyasztásra kerülő cukor magasabb árára vezetett, a jóval alacsonyabb világpiaci árak tehát csak az importcukorra nézve mérvadók. Az utolsó évek eredményeit vizsgálva, megállapíthatjuk, hogy a világ cukortermelésének mintegy $\frac{3}{5}$ része a termelő országokban kerül fogyasztásra és $\frac{2}{5}$ rész az exportcukor. A világ legnagyobb cukorfogyasztó országai közül Anglia és az Észak-Amerikai Egyesült Államok csaknem kizárólag, Brit-India pedig jelentékeny részben behozatalra szorulnak, ezeknek az államoknak cukorfogyasztása szabja meg a világ cukorkivitelének lehetőségeit és irányait.

A legfontosabb cukorkiviteli államok Kuba és Jáva, továbbá a Fülöp- és Havai-szigetek, a Nyugat-Indiában fekvő angol és amerikai gyarmatok, az európai országok közül a Cseh-Szlovák és a Lengyel köztársaság. Ennek a két utóbbi nevezett államnak cukorkivitele jóformán teljes mértékben az európai piacra szorul. A kivitelre rendelkezésre álló cukorkészleteknek azonban csak egy része kerül az államok közötti forgalomba, az angol és az amerikai gyarmatok készletei legnagyobb részben, vagy — mint például Portorikónál láthatjuk — teljes egészében az anyaország ellátására szolgálnak.

A kubai cukortermelés forgalmát 1000 métermázsában kifejezve az alábbi adatok ismertetik:

Rendeltetési hely	1926	1927	1928
Amerikai Egyesült Államok	37.560	31.920	26.570
Kanada	1.000	580	470
Japán és Kína	2.120	680	140
Európa	6.080	7.510	10.080
Egyéb országok	460	300	30
Összesen	47.220	40.990	37.290

A Kubából exportált cukormennyiség legnagyobb részét tehát szintén az Unió piaca vette fel. 1926 óta azonban az odairányuló cukorexport erősen visszaesett, ami Kubát arra kényszerítette, hogy az eddiginél nagyobb cukormennyiséget helyezzen el más piacokon, természetesen főleg Európában.

A jávai cukortermelés külforgalmát 1.000 métermázsában kifejezve a következő adatok mutatják:

Rendeltetési hely	1926	1927	1928
Brit-India	8.040	8.470	9.270
Japán	4.060	4.510	2.250
Egyéb ázsiai kikötő ..	1.820	1.610	1.330
Egyéb keleti kikötő ..	3.090	4.450	5.970
Európa	170	1.980	3.500
Összesen	17.180	21.020	22.320

Jávának, mint láthatjuk, a cukor elhelyezése szempontjából legfontosabb piaca Brit-India. Japán önellátási küzdelme a jávai cukorfelesleg egy részét Európába irányította; 1927-ben már az összes exportmennyiség 9%-a ide jött. A jávai cukortermés 1928-ban ismét emelkedett, a hajózási társulatok kénytelenek voltak a Szuezi csatornától nyugatra a fuvardíjteleket leszállítani, mert máskülönben a nagy termelés elhelyezése a keleti piacokon nehézségekbe ütközött volna.

Az európai cukorexportáló államok közül elsősorban a Cseh-Szlovák és a Lengyel köztársaságok említendőek fel, mindketten cukortermelésüknek több, mint felét külföldi piacokon helyezik el. Kisebb mértékben Belgium és Magyarország szerepelnek még mint cukorkiviteli államok, míg Németalföld főleg átviteli ország gyanánt szerepel a gyarmataiból Európába behozott cukor számára. Németország a háború előtti két évben átlag 11 millió métermázsá cukrot exportált, most jóformán csak a belföldi fogyasztás kiegészítésére szorítkozik. Ma is van egy-két millió métermázsá cukorkivitele, ez azonban a Cseh-Szlovák köztársaságból bevitt cukormennyiség által jóformán teljesen kiegyenlítődik.

Európa cukorszükségletét a háború előtt mondhatni teljes mennyiségben az itt előállított répacukorból fedezte. A háború befejezése óta, — mint láthattuk —, lényeges és mindig fokozódó nádcukorimportja van, amelyik az utolsó évek átlagában a 86 millió métermázsás összfogyasztásnak hozzávetőleg a hatodrészt teszi ki.

Az Európába szállított nádcukormennyiség legnagyobb része Nagy-Britanniába kerül, mely körülbelül 20 millió métermázsás cukorszükségletének $\frac{9}{10}$ -ed részét import útján fedezi. A háború előtt Nagy-Britannia piaca az európai kiviteli államok cukorfeleslegének jelentékeny részét felvette. Ezzel szemben a háború óta a fogyasztás mindig fokozódó mértékben a gyarmati nádcukor fo-

4. A fontosabb országok cukorfogyasztása.

Consommation de sucre des pays importants.

Az ország neve <i>Pays</i>	Az összes fogyasztás 1000 métermázsában <i>La consommation totale en 1000 quintaux métriques</i>			Fejenkinti fogyasztás kilogrammokban <i>Consommation par personnes en kilogrammes</i>				
	<i>en moyenne des années 1909—1913</i> évek átlagában	1925/26	1926/27	1927/28	<i>en moyenne des années 1909—1913</i> évek átlagában	1925/26	1926/27	1927/28
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i>	—	3.990	3.790	3.980	—	29	27	28
Franciaország — <i>France</i>	7.130	9.490	8.160	9.710	20	24	20	24
Lengyelország — <i>Pologne</i>	—	2.970	3.440	3.850	—	11	12	14
Magyarország — <i>Hongrie</i>	1.902	740	935	1.040	9	9	11	12
Nagy-Britannia — <i>Grande-Bretagne</i>	18.030	19.670	18.690	20.070	42	43	41	46
Németalföld — <i>Pays Bas</i>	1.160	2.270	2.380	2.440	20	31	32	32
Németország — <i>Allemagne</i>	13.260	14.320	15.210	16.230	21	23	24	26
Olaszország — <i>Italie</i> . .	2.180	3.510	3.660	3.910	5	9	9	10
Spanyolország — <i>Espagne</i>	—	2.320	2.540	2.680	7	10	11	12
Svájc — <i>Suisse</i>	1.090	1.550	1.250	1.680	32	39	34	42
Svédország — <i>Suède</i> . .	1.410	1.840	2.060	1.980	27	30	33	33
Szovjet-Oroszország — <i>Russie soviétique</i>	—	9.740	10.680	13.000	7	7	7	9
Amerikai Egyesült Áll. <i>Etats-Unis d'Amérique</i>	36.500	63.020	58.850	62.570	43	55	51	53
Argentína — <i>Argentine</i>	2.270	3.400	3.250	3.300	—	34	32	31
Brazília — <i>Brésil</i>	—	7.500	7.900	8.000	—	21	21	22
Brit-India és Ceylon — <i>Indes britanniques et Ceylan</i>	30.160	37.780	40.230	40.060	8	12	13	12
Kanada — <i>Canada</i>	3.010	3.970	3.940	3.980	—	42	42	41
Japán — <i>Japon</i>	3.110	7.790	7.180	7.580	—	12	11	12
Kína — <i>Chine</i>	2.880	8.750	7.750	8.650	—	2	2	2
Ausztrália — <i>Australie</i> . .	2.600	3.250	3.350	3.400	61	54	54	54

gyasztására tért át. A répacukor kiszorulását előmozdította az angol vámpolitika változása, a fogyasztási cukor behozatalát ugyanis az angol cukorfinomítógyárak érdekében a nyerscukor javára megnehezítették. Ez a vázolt helyzet okozta aztán azt, hogy a Cseh-Szlovák köztársaságból, továbbá más európai országokból a fogyasztási cukor bevétele az 1926. évi 7 millió métermázsáról az 1928. évben két és félmillió métermázsára esett vissza, míg a legnagyobb részt az angol gyarmatokból eredő nyerscukorbevitel ugyanakkor 11 és félmillió métermázsáról közel 17 millió métermázsára emelkedett.

A világ legnagyobb cukorfogyasztó állama azonban nem Nagy-Britannia, hanem az Észak-Amerikai Egyesült Államok. Évi szükséglete jelenleg körülbelül 60 millió métermázsára cukor, ezt $\frac{4}{5}$ részben behozatal, $\frac{1}{5}$ részben saját termelése által fedezi. Importszükségletének felét Kuba szállítja, a többi rész kizárólag gyarmataiból származik. Az általános világiránnyal szemben az Unióban 1925 óta nemcsak hogy nem emelkedett a cukorfogyasztás, hanem 1926-ban visszaesett s így a fejkvótát nézve, Ausztrália mögött a második helyre

került. A szükségletnek ez a kedvezőtlen alakulása volt az egyik oka annak, hogy a világpiacon a cukortermelésnél kínálati felesleggel állottunk szemben.

Brit-India 40 millió métermázsás cukorfogyasztásával a második helyen áll. A háború előtti időkhöz képest megnagyobbodott szükségletét saját termeléséből nem képes fedezni, mindjobban a jávai cukor felvételére van utalva. E mellett még az európai exportcukornak egy kis részét is felveszi. Brit-Indiában a fejenkinti cukorfogyasztás a háború kitörése óta 50%-kal nőtt, most 12 kilogrammal körülbelül akkora, mint Japánban. Ennél kisebb fejkvótát különben, mint a 4. sz. táblánk adatai mutatják, csak Olaszországban, Oroszországban és Kínában láthatunk.

Európában a cukorfogyasztás az utóbbi években általában emelkedő tendenciát mutat. Nagy-Britannia után legnagyobb fogyasztási ország a Németbirodalom, itt az 1927. évi cukorfogyasztás az 1925. évi fogyasztásnál 14%-kal nagyobb. Fejenkinti cukorfogyasztása ugyanezen idő alatt 23 kilogrammról 26 kilogrammra emelkedett ugyan, ezt azonban Nagy-Britannia és Svájc fejkvótája

több. mint 50%-kal, Németalföld és Svédország fejkvótája pedig 25%-kal múlja felül. Hazánk fejenkénti 12 kilogrammot kitevő átlagos fogyaszt-

tását csak két számottevő európai állam, Olaszország és Szovjetország nem tudta elérni.

S. I.

© KERESKEDELEM ÉS KÖZLEKEDÉS ©

A rádióvevőkészülékek megoszlása Magyarországon 1928-ban.

Répartition des postes récepteurs de T. S. F. en Hongrie en 1928.

Résumé. L'activité de la station hongroise de broadcasting et la formation du nombre des abonnés contient le numéro 2 de la Revue Hongroise de Statistique. Les données détaillées sur les abonnés publie ce numéro-ci. D'après la répartition, la majorité prépondérante des abonnés, 40·8, appartient au groupe désigné par le terme collectif „autre classe instruite“. 20·8% en sont commerçants et industriels, 12·4 ouvriers autres et 8·9% producteurs du sol. Parmi les postes récepteurs de T. S. F. 62·6% des appareils sont à détecteurs. La plus grande partie des antennes (84%) a été ajustée extérieurement, en plein air, tandis qu'au reste des appareils les ondes sonores ont été transmises par le courant électrique ou par des autres installations appliquées à l'intérieur des logements.

★

A magyar broadcasting leadóállomás működését s az előfizetők számának alakulását már a Szemle ez évi 2. számában ismertettük. Az előfizetők közelebbi adatainak feldolgozása csak mostanában nyert befejezést s így a rádióengedélyesek foglalkozására, valamint vevőberendezéseik számára vonatkozó adatokat ez alkalommal van módunkban közzétenni.

A rádióelőfizetők foglalkozás szerinti csoportosítása nagyon távol áll a használatos foglalkozási nomenklatúrától, mert a Póstavezérigazgatóságnak a feldolgozáshoz a jelen esetben is csak azokra az adatokra kellett támaszkodnia, melyek a rádióengedélyekért beadott kérvényekből voltak megállapíthatók. Az adatokat azonban így is érdeklődéssel vizsgálhatjuk, amennyiben legalább némi betekintést engednek a rádiózók foglalkozás szerinti tagozódásába.

A rádiózók zöme, pontosan 40·8%-a, az egyéb értelmiség gyűjtőnév alá foglalt csoportból került ki. Ide vannak besorozva a különféle köz- és magántisztviselők, papok, tanítók, egyéb szabadfoglalkozást űzők stb. A szellemi munkások arányát azonban még annál is nagyobbra tehetjük, ha figyelembe vesszük azt a körülményt, hogy az ős-

termelők, valamint a kereskedők és iparosok közé fel vannak véve az illető foglalkozási ágban alkalmazott tisztviselők is. Nem járunk messze tehát a valóságtól, ha ezeknek a beszámításával az értelmiségnek a hallgatók közti arányát 50%-ra becsüljük. Az előfizetőknek egy negyedrésze (25·8%) a kereskedők és iparosok sorába tartozott, az egyéb különféle munkásság pedig 12·4%-kal szerepelt. Az országos arányhoz viszonyítva az őstermelők igen kis számmal vannak képviselve; arányuk mindössze 8·9%-ra rúgott. A rádióengedélyek 2·2%-ának iskolai tanulók voltak a tulajdonosai. A különféle nyilvános helyiségek közül (vendéglők, társaskörök stb.) 704, az iskolák közül 370 volt rádióval felszerelve; ami az összes rádióengedélyekhez viszonyítva az előbbinél 0·4, az utóbbinál 0·2%-nak felel meg. Az egyéb és ismeretlen foglalkozásúak kategóriájába a hallgatók 9·3%-a került.

A vevőberendezések nemét illetőleg természetesen a detektoros készüléknek domináló szerepe volt, amennyiben az ország területén levő előfizetőknek 62·6%-a kristályos géppel hallgatta a rádiót. A lámpás készülékek aránya 33·4% volt, míg a berendezések 4·0%-ának nemét nem ismerjük. A kristálydetektoros készüléknek több, mint fele (55·4%), a lámpás vevőkészülékeknek pedig kétharmadát meghaladó része (69·8%) esett az országnak a fővároson kívül eső területére. A lámpás vevőberendezések között a fővárosban aránylag az egylámpások vannak legnagyobb számmal (27·7%) képviselve, vidéken pedig a háromlámpás készülékek a leghasználatosabbak (32·6%).

Az elektromos hullámok felfogására szolgáló antennáknak a zöme (84·0%) a szabadban volt felszerelve, míg a többi részüknél a villanyvilágítási hálózat vagy egyéb belső berendezés vette fel a hanghullámokat. A belső antennák inkább a fővárosban használatosak, ahol részben a légantenna felszerelésének nehézségei és költséges volta, részben a leadóállomás közelsége folytán fennálló jobb vételi viszonyok miatt alkalmazzák a belső antennákat nagyobb előszeretettel. A Budapesten levő antennáknak 65·9%-a volt külső, 34·1%-a pe-

A rádióvevőberendezések megoszlása Magyarországon 1928-ban.

Répartition des postes récepteurs de T. S. F. en Hongrie en 1928.

A tulajdonos foglalkozása <i>Profession des concessionnaires</i>	A vevőberendezések közül — <i>Nombre des postes récepteurs de T. S. F.</i>													Az ismeretlen — <i>inconnus</i>	à antennes			Az összes <i>Nombre total des appareils radiophoniques</i>	o/o
	A detektoros <i>à détecteurs</i>	à							Az ismeretlen — <i>inconnus</i>	à antennes									
		1	2	3	4	5	5-nél több <i>plus de 5</i>	az összes <i>total</i>		külső — <i>extérieures</i>	belső — <i>intérieures</i>	külső és belső <i>extérieures et intérieures</i>							
	lámpás — <i>lampes</i>														antennával felszerelt				
	k é s z ü l é k e k s z á m a																		
Óstermelés — <i>Producteurs du sol</i>	9.654	968	1.209	1.475	705	414	224	4.995	419	13.802	1.252	14	15.068	8.9					
Kereskedő és iparos — <i>Commerçants et industriels</i>	28.097	3.804	3.742	3.761	1.777	976	328	14.388	1.000	38.673	4.720	92	43.485	25.8					
Egyéb értelmiség — <i>Autres personnes instruites</i>	38.494	5.716	6.358	8.934	3.936	2.380	923	28.247	1.936	54.285	14.188	204	68.677	40.8					
Egyéb munkásság — <i>Autres ouvriers</i>	16.824	1.213	996	714	334	140	65	3.462	691	18.500	2.464	13	20.977	12.4					
Iskolai tanuló — <i>Élèves d'écoles</i>	2.471	344	338	232	90	79	36	1.119	93	3.044	617	22	3.683	2.2					
Iskola — <i>Ecoles</i>	54	12	32	110	76	38	30	298	18	342	26	2	370	0.2					
Nyilvános helyiség — <i>Etablissements publics</i>	50	24	36	230	173	118	60	641	13	680	20	4	704	0.4					
Egyéb és ismeretlen — <i>Autres et inconn.</i>	9.786	793	767	793	399	337	93	3.182	2.621	12.328	3.143	118	15.589	9.3					
Összesen — <i>Total</i>	105.430	12.874	13.478	16.249	7.490	4.482	1.759	56.332	6.791	141.654	26.430	469	168.553	100.0					
Ebből Budapest <i>Dont à Budapest</i>	46.991	4.717	3.676	3.453	2.260	2.062	870	17.038	891	42.767	22.152	1	64.920	38.5					

dig belső. A fővároson kívül eső községekben és városokban már más a helyzet s egy kis töredéket, 4.1%-ot leszámítva, az üzemben levő készülékek-

nek legnagyobb része 95.4%-a volt külső antennával felszerelve, míg 0.5%-a külső és belső antennát használt.

© ÁRSTATISZTIKA ÉS PÉNZÜGY ©

Magyarország 1928. évi nemzetközi fizetési mérlege.

Balance des paiements de la Hongrie pour l'année 1928.

Résumé. La balance des paiements de la Hongrie a été établie pour l'année 1928 — sauf quelques détails — suivant la méthode dont l'Office central royal hongrois de Statistique s'est servi en 1927. La balance de 1928, comme celle de 1927, est basée sur le système et les principes préconisés par la section économique et financière de la Société des Nations et s'il y a écart sur certains points, c'est que se conformer plus strictement aux recommandations de la Société des Nations aurait entraîné des complications ou que les conditions particulières où se trouve la Hongrie le rendent désirable.

En nous inspirant des principes formulés par la Société des Nations, nous avons donné pour le mouvement des valeurs les chiffres bruts, notamment tant pour les sorties que pour les entrées.

En raison de l'insuffisance des capitaux en Hongrie, la balance des paiements est

généralement déficitaire. La balance des paiements de 1928 indique une augmentation du passif montant à 501.7 millions de pengős.

Parmi les postes qui n'enregistrent pas l'augmentation ou la diminution des créances ou des dettes, c'est-à-dire qui ne rentrent pas dans la catégorie du mouvement des capitaux, nous trouvons treize qui accusent un excédent des paiements versés à l'étranger sur ceux reçus de l'étranger; l'excédent net atteint ici 562.3 millions de pengős dont 370.0 millions (65.8%) reviennent au trafic des marchandises, 132.4 millions (23.5%) au service des intérêts, 17.5 millions (3.1%) au mouvement touristique. Le reste des postes à passif, représentant 42.4 millions de pengős, soit 7.6% du total de 562.3 millions, ont pris isolément une importance moindre.

Dans la même catégorie des paiements, c'est-à-dire dans la catégorie étrangère au mouvement des capitaux, cinq postes accusent au contraire un excédent en faveur des paiements effectués par l'étranger. Le total de cet excédent est de 60·6 millions de pengős dont 35·2 millions (58·1%) représentent la balance active des envois d'argent des Hongrois d'Amérique et 21·9 millions (36·1%) l'excédent des recettes réalisées par les entreprises de chemin de fer et de navigation. Les autres postes à actif sont relativement de moindre importance; aucun d'eux n'arrive à une balance excédentaire de 2 millions.

Nous grouperons les postes du mouvement des capitaux suivant qu'ils indiquent un endettement croissant ou décroissant. L'endettement du pays semble croître si on considère les emprunts à court et à long terme, le stock de devises de la Banque Nationale de Hongrie et d'autres banques, le mouvement des titres de valeur mobilière, les augmentations de capitaux, l'achat et la vente des immeubles. Le total de ces postes fait conclure que nos dettes ont augmenté de 542·0 millions de pengős, et dans cette somme les emprunts à long terme figurent pour 299·8 millions (55·3%), les emprunts à court terme pour 88·0 millions (16·2%), le mouvement des titres de valeur mobilière et les augmentations de capitaux pour 54·0 millions (10·0%). Les postes de caractère contraire, c'est-à-dire indiquant l'accroissement de nos créances ou plutôt la décroissance de nos dettes sont de faible importance par rapport aux postes précédemment énumérés.

★

Magyarország 1928-ik évi nemzetközi fizetési mérlegének megállapítása a Nemzetek Szövetségének közgazdasági és pénzügyi osztálya által ajánlott rendszernek és irányelveknek a lehetőség szerinti figyelembevételével készült és a Nemzetek Szövetségétől nyert útbaigazításoktól csak annyiban tér el, amennyiben a szigorúbb alkalmazkodás nagyobb nehézségekbe ütközött, vagy az eltérés Magyarország különleges viszonyainak kellő megvilágítása érdekében kívánatosnak látszott.

A Nemzetek Szövetsége által megjelölt irányelvek szem előtt tartásával az értékmozgalom lehetőleg a bruttó-rendszer szerint rögzített meg, vagyis annak úgy az országból kifelé, mint az oda befelé lebo-

nyolódó része külön számbavétetett. A bruttórendszer teljesebb alkalmazása folytán az 1928. évi fizetési mérleg mindkét oldalán némely tételnél jóval nagyobb számadatok jelentkeznek, mint amilyenekkel a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal által összeállított 1927. évi fizetési mérleg azonos tételeinél találkozunk. Ez a jelenség tapasztalható különösen az értékpapírok adásvételével és a biztosítási üzlettel kapcsolatos értékmozgalomra vonatkozó adatoknak az előbb említett 1927. évi mérleg megfelelő adataival való egybevetésénél.

Az 1928. évi és az 1927. évi fizetési mérlegek egyes tételének egybevetésénél mutatkoznak olyan eltérések is, amelyek sem a bruttórendszernek az 1928. évi mérleg megállapításánál történt teljesebb alkalmazásával, sem a vonatkozó értékmozgalom terén bekövetkezett tényleges eltolódásokkal kizárólagosan nem magyarázhatók, hanem az 1928. évre nézve megbízhatóbb alapokra fektetett felvételben lelik magyarázatukat. Ilyen elbírálás alá esnek azok az adatok, amelyek a Magyarországon megfordult idegenek által elköltött pénzeszegeket, továbbá az Amerikába kivándorolt magyarok által a magyarországi hozzátartozóknak juttatott pénzküldeményeket mutatják ki.

Magyarország fizetési mérlege az ország tökeszegénysége folytán rendszerint passzív egyenleggel zárul. A jelenlegi ismeretetés tárgyát képező 1928. évi fizetési mérleg passzívuma 501·7 millió pengő.

Azok között a tételek közt, amelyek nem a követelések és tartozások növekedését vagy csökkenését jelzik, tehát nem tartoznak az ú. n. tőkeforgalmi tételek kategóriájába, 13 olyan tétel van, amelyeknél a külföldre történt fizetés a külföldről jövő fizetéssel szemben többletet mutat; ezeknél a külföldre menő fizetések nettó többlete 562·3 millió pengő. Ebből 370·0 millió P, vagy 65·8% az áruforgalom, 132·4 millió P, tehát 23·5% a kamatfizetések, 17·5 millió P, vagyis 3·1% az idegenforgalom tételénél jelentkeznek. A többi passzív eredményű tétel, amelyek együtt a kimutatott 562·3 millió P-ből 42·4 millió P-vel, vagyis 7·6%-kal részesednek, a felsoroltaknál kisebb jelentőségű.

A tőkemozgalmak gyűjtőcsoportja alá nem tartozó tételek között mindössze 5 tételnél mutatkozik a külföldről jövő és a külföldre menő fizetések egybevetésénél a

külföldről jövő fizetések javára többlet, tehát az ország fizetési mérlege szempontjából aktív egyenleg. Ezek aktív egyenlegének végösszege mindössze 60·6 millió P, amelyből az Amerikába kivándorolt magyarok pénzküldeményei 35·2 millió P-t, tehát 58·1%-ot, a vasúti és hajózási szállítással kapcsolatos fizetések aktív egyenlege pedig 21·9 millió P-t, tehát 36·1%-ot tesznek ki. A többi idetartozó tétel aránylag kisebb jelentőségű, az aktív egyenleg a 2,000.000 P-t egyikükénél sem éri el.

A tőkeforgalmi tételeket elsősorban abból a szempontból kívánjuk csoportosítani, hogy azoknak egyenlege az ország tartozásainak növekedését, illetve követeléseinek csökkenését, vagy pedig követeléseinek növekedését, illetve tartozásainak csökkenését mutatja-e. A tartozások növekedését, illetőleg a követelések csökkené-

sét mutatják a hosszú- és rövidlejáratú kölcsönöknek, a Magyar Nemzeti Bank devizakészleteinek és az egyéb devizakészleteknek mozgalmára, az értékpapírok adásvételére, a tőkeemelésekre és az ingatlanok adásvételére vonatkozó tételek. Ezek a tételek együtt a tartozásoknak 542·0 millió pengővel való növekedését mutatják, amiből a hosszúlejáratú kölcsönöknél bekövetkezett növekedésre 299·8 millió pengő, vagyis 55·3%, a rövidlejáratú kölcsönöknél bekövetkezett növekedésre 88·0 millió pengő, vagyis 16·2% esik. Az értékpapírok adásvételénél, valamint a tőkeemeléseknél bekövetkezett növekedésre pedig 54·0 millió P, vagyis 10·0% jut. A követelések növekedését, helyesebben a tartozások csökkenését egyenlegképen mutató tételek az előbbi tételekkel szemben aránylag kis jelentőségűek.

Magyarország 1928. évi nemzetközi fizetési mérlege.

Balance des paiements de la Hongrie pour l'année 1928.

A) Külföldről Magyarországra irányuló pénz- és hitelforgalom.

A) Mouvement des monnaies et crédits dirigé de l'étranger vers la Hongrie.

(Kivitel. — Exportations.)

Aktiv tételek. — *Postes actifs.*

I. Áruk.

Marchandises.

1. Árukivitel, beleértve a nyersezüstöt (ezüstrudakat), nyersplatinát, arany- és ezüstvakarékot. — *Marchandises, y compris l'argent brut (argent en lingots), le platine brut et les lavures d'or et d'argent . . . . .* 819,036.493

II. Rudak, ércpénzek és pénzjegyek.

Lingots, monnaies métalliques et signes monétaires.

2. Aranyrudak és aranyércpénz kivitele. — *Lingots et pièces d'or . . . . .* 11.100
3. Ezüstércpénz kivitele. — *Pièces d'argent . . . . .* 100.005
4. Bankjegyek és más értékek. — *Billets de banque et autres valeurs . . . . .* —

III. Tőkemozgalmak.

Mouvement des capitaux.

5. Külföldről Magyarországra teljesített tőketörlesztések. — *Amortissements effectués par l'étranger au profit de la Hongrie . . . . .* 2,071.127

6. A Magyar Nemzeti Bank arany- és devizakészletének, valamint egyéb ellenőrizhető devizakészleteknek csökkenése. — *Diminution de l'encaisse or et des devises de la Banque Nationale de Hongrie et d'autres stocks de devises contrôlables . . . . .* 99,100.000

7. Az 1928. év előtt forgalomban volt értékpapírokban Magyarországból külföldre történt eladás. — *Vente, à l'étranger, de titres de valeur mobilière émis avant 1928 :*
a) értékpapírok nagyobb pakettekben. — *En lots importants . . . . .* 58,635.180
b) értékpapírok a tőzsdei forgalomban. — *Par opérations des Bourse . . . . .* 37,399.571
7. a)–b) összesen — *Total . . . . .* 96,034.751

8. Újonnan kibocsátott magyar kölcsön-címletek elhelyezése a külföldön. — *Placement de titres hongrois d'émission récente sur les marchés étrangers :*
a) az 1924. évi népszövetségi kölcsönből felhasznált részösszeg — *tranche utilisée de l'emprunt contracté en 1924 sous l'égide de la Société des Nations . . . . .* 43,801.928

b) vármegyei, városi (Budapest székesfővárosi) és községi kölcsönkötvények — *titres d'emprunt émis par les comitats, villes (Budapest) et communes . . . . .* 18,000.000

c) pénzüintézetek által forgalomba hozott záloglevelek — <i>obligations hypothécaires émises par les établissements de crédit</i>	110,000.000	c) magyar hajózási vállalatoknak a külföldi szállításokból származó tiszta bevételei — <i>recettes nettes des compagnies de navigation hongroises, provenant des transports effectués à l'étranger</i>	144.556
d) különféle kötvények — <i>titres divers</i>	128,000.000	d) a vasúti tranzitószállításból származó bevételek — <i>recettes du transit par chemin de fer</i>	14,456.854
8. a)–d) összesen — <i>Total</i>	299,801.928	e) nemzetközi kocsibérelszámolás bevételei — <i>solde créditeur des comptes relatifs à l'usage international des wagons</i>	1,756.778
9. Tőkemozgalom a külföldről Magyarországra az ingatlanforgalom következtében. — <i>Entrée de capitaux provoquée par la vente d'immeubles</i>	1,309.500	14. a)–e) összesen — <i>Total</i>	23,121.620
10. Rövidlejáratú külföldi tartozások és követelések egyenlegének változása. — <i>Variation de la balance des dettes et créances à court terme envers l'étranger</i>	88,000.000	15. Biztosítási üzletből származó bevételek — <i>Recettes provenant des assurances</i>	46,483.493
11. A külföldi tőke részvétele magyarországi részvénytársulatok tőkeemléseiben. — <i>Participation de l'étranger dans les augmentations de capitaux de sociétés anonymes hongroises</i>	46,742.953	16. A m. kir. posta, távirda és telefon nemzetközi illetékelszámolásából eredő bevételek — <i>Recettes provenant des comptes internationaux de la Poste, du Télégraphe et du Téléphone</i>	5,555.738
IV. Kamatok és osztalékok. <i>Intérêts et dividendes.</i>		17. Az országba visszatérő kivándorlók által hozott összegek — <i>Sommes apportées par les émigrés rentrant dans le pays</i>	9,068.700
12. Kamatok. — <i>Intérêts:</i>	P Pengős	18. Az Amerikába kivándorolt személyek pénzküldeményei magyarországi hozzátartozóik részére — <i>Envois d'argent des émigrés d'Amérique à leurs familles restées en Hongrie</i>	35,825.789
a) az államkincstár kamatjövödelme — <i>intérêts touchés par le Trésor</i>	1,126.772	19. Külföldi turisták és átmeneti tartózkodásra beutazók magyarországi kiadásai — <i>Dépenses effectuées par les touristes étrangers et par les personnes séjournant provisoirement en Hongrie</i>	20,561.624
b) a Magyar Nemzeti Bank devizakészletének és egyéb ellenőrizhető devizakészleteknek kamatjövödelme — <i>intérêts produits par les devises en possession de la Banque Nationale de Hongrie et d'autres stocks de devises contrôlables</i>	11,173.228	20. A magyar egyetemeket látogató hallgatóknak külföldön lakó hozzátartozóik által küldött anyagi támogatások — <i>Envois d'argent aux étudiants originaires des pays étrangers et inscrits aux universités et autres écoles supérieures hongroises</i>	929.700
12. a)–b) összesen — <i>Total</i>	12,300.000	21. A külföldi követségek és konzulátusok személyzetének kiadásai — <i>Dépenses du personnel des légations et consulats étrangers</i>	2,776.000
13. Osztalékok — <i>Dividendes</i>	7,688.255	22. A magyar követségek és konzulátusok által külföldön beszedett illetékek — <i>Taxes perçues à l'étranger par les légations et consulats hongrois</i>	2,799.940
V. Különfélék. <i>Divers.</i>		23. Szabadalmak, védjegy- és mintaoltalom díjai és bélyegilletékei — <i>Taxes et timbres des brevets, marques de fabrique et protection de modèle</i>	—
14. Hajózási és vasúti szállításból származó jövedelem — <i>Recettes des transports par bateau et par chemin de fer:</i>			
a) a budapesti kikötők használatáért külföldi hajózási társaságok által fizetett kikötési díjak, karóengedélydíjak és partbérek — <i>taxes d'amarrage, de quai et de pieu, payées par les compagnies de navigation étrangères pour l'usage du port de Budapest</i>	171.192		
b) magyar hajózási vállalatoknak a tranzitószállításokból származó bevételei — <i>recettes des compagnies de navigation hongroises provenant du transit</i>	6,592.240		

24. Magyar filmek használatáért külföldön fizetett kölcsöndíjak — <i>Prix de location payés à l'étranger pour les films hongrois</i>	20.000	a) jóvátételi készpénzfizetések — <i>réparations en espèces</i>	175.915
25. Magyarországi lakosok jövedelme külföldi ingatlanulajdonból — <i>Revenus des habitants de Hongrie, produits par des biens immobiliers situés à l'étranger</i>	1,200.000	b) az állami adósságok utáni törlesztések — <i>amortissement de la dette de l'État</i>	31,155.776
26. Az országba irányuló értékmozgalmnak az eddigi tételek alatt nem említett egyéb alakjai — <i>Autres formes du mouvement des valeurs non mentionnées jusqu'ici</i>	—	c) magánadósoknak a trianoni békeszerződés alapján létesített kliring utján teljesített fizetése — <i>versements de débiteurs privés par la voie de l'Office de compensation et de vérification</i>	259.259
I. Áruk — <i>Marchandises</i>	819,036.493	d) az önkormányzati (vármegyei, városi és községi) tartozások után — <i>versements sur les dettes des corps autonomes (comitats, villes et communes)</i>	5,752.365
II. Rudak, ércpénzek és pénzjegyek — <i>Lingots, monnaies métalliques et signes monétaires</i>	111.105	e) a magyar pénzügyintézetek által kibocsátott és külföldön elhelyezett záloglevelek után — <i>versements sur les obligations hypothécaires émises par des établissements de crédit hongrois et placées à l'étranger</i>	3,600.000
III. Tőkemozgalmak — <i>Mouvement des capitaux</i>	633,060.259	f) egyéb kölcsönkötvények, illetőleg hosszúlejáratú kölcsönök után — <i>versements sur d'autres obligations, respectivement amortissement d'autres dettes à long terme</i>	1,070.000
IV. Kamatok és osztalékok — <i>Intérêts et dividendes</i>	19,988.255	g) rövidlejáratú kölcsönök után — <i>versements sur les dettes à court terme</i>	—
V. Különfélék — <i>Divers</i>	148,342.604	5. a)–g) összesen — <i>Total</i>	42,013.315
Végösszeg — <i>Total gén.</i> 1.620,538.716		6. Az 1928. év előtt forgalomba hozott értékpapirokból külföldről Magyarországra történt eladások: — <i>Vente, à la Hongrie, de titres de valeur mobilière émis avant 1928:</i>	
B) Magyarországból külföldre irányuló pénz- és hitelforgalom.		a) értékpapírok nagyobb pakettekben — <i>titres hongrois en lots importants</i>	58,453.672
B) Mouvement des monnaies et crédits dirigé de la Hongrie vers l'étranger.		b) értékpapírok a tőzsdei forgalomban — <i>titres hongrois vendus à la Bourse</i>	20,148.974
(Behozatal.) — (<i>Importations.</i>)		6. a)–b) összesen — <i>Total</i>	78,602.646
Passzív tételek. — <i>Postes passifs.</i>		7. A magyar tőke részvétele külföldi vállalatok tőkeemelésében. — <i>Participation de capitaux hongrois aux augmentations de capitaux d'entreprises étrangères</i>	10,099.161
I. Áruk.		8. Tőkemozgalom Magyarországból külföldre az ingatlanforgalom következtében — <i>Sortie de capitaux provoquée par la vente d'immeubles</i>	135.180
<i>Marchandises.</i>	P		
	Pengős		
1. Árubehozatal — <i>Importations de marchandises</i>	1.189,081.749		
II. Rudak, ércpénzek és pénzjegyek.			
<i>Lingots, monnaies métalliques et signes monétaires</i>			
2. Aranyrudak és arany-ércpénz behozatala — <i>Lingots et pièces d'or</i>	4,871.340		
3. Ezüstércpénz behozatala — <i>Pièces d'argent</i>	172.880		
4. Bankjegyek és más értékek — <i>Billets de banque et autres valeurs</i>	—		
III. Tőkemozgalmak.			
<i>Mouvement des capitaux.</i>			
5. Magyarországból külföldre teljesített tőketörlesztések és jóvátételi fizetések: — <i>Amortissements et réparations effectués par la Hongrie au profit de l'étranger:</i>			

IV. Kamatok és osztalékok.*Intérêts et dividendes.*

9. Kamatok — <i>Intérêts</i> :	
a) államadóssági kamatok — <i>dette publique</i>	63,984.253
b) a vármegyék, a városok és a községek külföldi kölcsöneinek kamatai — <i>dette des comitats, villes et communes, contractée à l'étranger</i>	26,443.090
c) külföldön elhelyezett záloglevelek utáni kamatok — <i>obligations hypothécaires placées à l'étranger</i>	17,000.000
d) külföldön elhelyezett iparvállalati, egyházi és egyéb kötvények kamatai — <i>obligations placées à l'étranger par des entreprises industrielles, communautés religieuses, etc.</i>	8,000.000
e) a külföldi rövidlejáratú tartozások és követelések kamatszaldója — <i>solde d'intérêts des dettes et créances à court terme</i>	29,250.000
9. a)–e) összesen — <i>Total</i>	144,677.343
10. Osztalékok — <i>Dividendes</i>	18,000.000

V. Különfélék. — Divers.

11. A nemzetközi vasúti kocsibérelszámolásnál felmerült kiadás — <i>Dépenses occasionnées par le règlement des comptes internationaux des wagons</i>	1,226.301
12. Biztosítási üzletből származó kiadás — <i>Assurances</i>	52,582.292
13. A m. kir. posta, távirda és telefon nemzetközi illetékszámolásánál felmerült kiadás — <i>Dépenses exigées par les comptes internationaux de la Poste, du Télégraphe et du Téléphone roy. hongr.</i>	4,850.356
14. A Magyarországból kivándoroltak által elvitt pénzüsszegek — <i>Sommes emportées par les émigrants</i>	7,243.629
15. A kivándorlóknak a magyarországi hozzátartozóik által küldött összeg <i>Envois d'argent reçus par les émigrés de leurs proches restés en Hongrie</i>	649.998
16. Magyarországi lakosok kiadásai külföldi üdülésekre, turisztikai és üzleti utakra — <i>Dépenses des habitants de Hongrie dans les voyages d'agrément, de tourisme ou d'affaires à l'étranger</i>	38,106,985
17. Magyarok külföldi tanulmányaira fordított kiadások — <i>Dépenses résultant de voyages d'études</i>	5,856.137

18. Magyarország diplomáciai és konzuli szolgálatának külföldi kiadásai — <i>Dépenses des missions diplomatiques et consulaires de Hongrie à l'étranger</i>	5,145.500
19. A külföldi követségek és konzulátusok által Magyarországon beszedett illetékek — <i>Taxes perçues en Hongrie par les légations et consuls étrangers</i>	1,800.000
20. A külföldön lakó magyar állami nyugdíjasok járandóságai — <i>Pensions payées aux retraités de l'État hongrois, résidant à l'étranger</i>	3,730.955
21. Külföldi filmek használatáért kifizetett kölcsöndíjak — <i>Prix de location des films importés</i>	3,500.000
22. Külföldi lakosok jövedelme magyarországi ingatlantulajdonból — <i>Revenus rapportés par des biens immobiliers en Hongrie à leurs propriétaires étrangers</i>	6,500.000
23. Más tételnél nem tárgyalt kereseti tevékenységből származó jövedelem — <i>Revenus rapportées par des activités non mentionnées jusqu'ici</i>	1,000.000
I. Áruk — <i>Marchandises</i>	1.189,081.749
II. Rudak, ércpénzek és pénzjegyek — <i>Lingots, monnaies métalliques et signes monétaires</i>	5,044.220
III. Tőkemozgalmak — <i>Mouvement des capitaux</i>	130,850.302
IV. Kamatok és osztalékok — <i>Intérêts et dividendes</i>	162,677.343
V. Különfélék — <i>Divers</i>	132,192.153
Végösszeg — <i>Total gén.</i>	1.619,845.767

Mérleg — *Balance*:

Aktív tételek — <i>Postes actifs</i>	1.620,538.716
Passzív „ — <i>Post. passifs</i>	1.619,845.767
	+ 692.949

A) Külföldről Magyarországra irányuló pénz- és hitelforgalom. (Kivitel.)**I. ÁRUK.****1. Árukivitel.**

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal megállapítása szerint Magyarország 1928. évi árukivitelének értéke 818,710.544 P. A fizetési mérlegnek a Nemzetek Szövetsége által felállított rendszere szerint az áruforgalomba beleértendő a nyers ezüst, a nyers platina, továbbá az arany- és ezüstvakarék forgalma, melyeket a hivatalos magyar vámtarifa az aranyrudak, az arany- és ezüstércpénz forgalmával együtt

a vámtarifa XXXVII. fejezete alatt a többi áruktól elkülönítve sorol fel. Ilyen értelemben Magyarország 1928. évi árukivitelének értéke a hivatalos statisztika alapján 819,036.493 P.

A jóvátételi számlára az 1928. év folyamán Magyarország áruszállításokat (vasúti járműszállításokat) teljesített.

A jóvátételi áruszállítások nem képezik a fizetési mérleg alkatelemét, miután az ország és a külföld közötti fizetést nem vonnak maguk után. Az árukivitel fenti értékösszegében nem foglalják benne a jóvátételi áruszállítások értéke.

Az árucsempészet értékére nézve a dolog természeténél fogva nincsenek statisztikai adatok s annak becslésénél elfogadhatónak látszik a vámforgalom egyik hivatalos szervének az a véleménye, hogy a határon átcsempészett áruk értéke sem a behozatali, sem a kiviteli irányban nem bír a fizetési mérleg szempontjából számottevőbb jelentőséggel. Erre való tekintettel a csempészetre vonatkozó értékösszegnek a fizetési mérlegbe való felvétele mellőzendőnek látszik.

A magyar külkereskedelmi statisztika az árukat azzal az értékkel veszi számba, amelyet azok az ország határán és pedig a kivitt áruk a belföldi szállítási költség hozzáadásával képviselnek, tehát a szárazföldi szállítási költségek szempontjából a külkereskedelmi statisztika értékei nem szorulnak helyesbítésre. Miután Magyarországnak tengerpartja nincs, a tengeri szállítási költségek szempontjából a hivatalos külkereskedelmi statisztika értékei helyesbítést vagy kiegészítést nem igényelnek.

Az árukivitelnek országok szerinti megoszlását az ismertetéshez csatolt táblázat tünteti fel.

II. RUDAK, ÉRCPÉNZEK ÉS PÉNZJEGYEK.

2. Aranyrudak és aranyércpénz kivitele.

A magyar hivatalos külkereskedelmi statisztika szerint az 1928. évben Magyarországnak aranyrúd (nyers arany) kivitele nem volt. Az aranyércpénz-kivitel értéke 11.100 P-t tett ki.

3. Ezüstpénz kivitele.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal megállapítása szerint 1928-ban Magyaror-

szágból külföldre 100.005 P értékű ezüstpénz került kivitelre.

4. Bankjegyek és más értékek.

A bankjegyek, pénzutasványok, váltók, kötvények, részvények és hasonló értékek kivitelének 1928. évi értékét a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal 3,981.253 P-ben mutatja ki. Nincsenek adatok arra vonatkozólag, hogy ez az összeg egyes értékek szerint miképpen oszlik meg, valószínű azonban, hogy az elenyésző kivétellel kötvények és részvények forgalmát fejezi ki. Tekintettel arra, hogy a kötvények és részvények átruházásával kapcsolatos nemzetközi értékmozgalom a fizetési mérleg más tételénél figyelembe vétetik, itt az előbb említett összeget számításán kívül kell hagyni.

III. TÖKEMOZGALMAK.

5. Külföldről Magyarországra teljesített tőketörlesztés.

Az 1918. év végén, de különösen a világháborút megelőző 1913. év végéig jelentékeny volt az az összeg, amellyel Magyarország mai területén túl lakó, illetve székelő adósok az ország jelenlegi területén lakó, vagy székelő hitelezőknek tartoztak. A magyar korona értékében beállott hanyatlás után az ilyen tartozásokból fennállott összegek az eredetnél jóval alacsonyabb értékalapon elszámolva kerülnek visszafizetésre. Az 1928. évi visszafizetések az előző évi keretet lényegesen meghaladják azért, mert román adóssokkal az ilyen követelések és tartozások kiegyenlítésére vonatkozólag újabban megállapodás jött létre, amelynek alapján a román viszonylatban fennálló ilyen tartozások, illetve követelések tetemes része az 1928. év folyamán kiegyenlítést nyert. Az ily címen befolyt összeg 1,927.000 P-t tett ki. Fizetések történtek ezenkívül a magyarországi hitelezők részére jugoszláv és cseh-szlovák adósok részéről: 1928-ban ilyen címen befolyt összeget a nagyobb budapesti pénzügyintézetek 144.127 P-ben mutatják ki.

Magyarország nélkülözhető tőkékkel a háború befejezése óta nem rendelkezik, innen a külföldre kiadott tőkék utáni törlesztések tehát nem vehetők számításba, s így a külföldről Magyarországra teljesített 1928. évi tőketörlesztések összege végeredményben 2,071.127 P-vel mutatható ki.

6. A Magyar Nemzeti Bank arany- és devizakészletének változásából alakuló egyenleg csökkenése.

A Magyar Nemzeti Bank aranykészlete az 1928. év folyamán 4,200.000 P-vel szaporodott, a saját, valamint az ellenőrizhető egyéb devizakészletek ugyanezen időszak alatt 103,300.000 P-vel csökkentek. E két ellentétes irányú értékmozgalom egyenlege 99,100.000 P, a fizetési mérlegnek ezen az oldalán felveendő.

7. Az 1928. év előtt forgalomban volt értékpapirokban Magyarországból külföldre történt eladás.

A forgalomban lévő értékpapírok adásvételéből folyólag Magyarország és a külföld között lebonyolódott értékmozgalom egész terjedelmének megrögzítése igen nagy nehézségekkel jár, miután a mozgalomnak egy jelentékeny része a nehezen megfigyelhető értéktőzsdei ügyletek alapján jön létre.

A külföldre eladott értékpapíroknak számottevő hányadát teszik a nagy pénzintézetek s ezek vállalatai által külföldi kézbe átadott érdekeltségek, illetve részvénypakettek. Az értékpapírforgalomnak ez a tekintélyes része a főbb budapesti pénzintézetek s egyes nagyobb magánbankházak útján bonyolódott le, amelyről az illető cégek közvetlenül szolgáltatott adatokat. Az ilymódon eszközölt adatgyűjtés eredménye szerint belföldi kibocsátású részvénypakett 40,444.812 P, külföldi kibocsátású külföldi értékpakett pedig 18,190.368 P értékben került eladásra, úgyhogy a nevezett cégek által külföldre eladott összes értékpapírpakettek értéke 58,635.180 P-ben mutatható ki.

Számbavételezett még az az értékmozgalom, amelyet a tőzsdei napi üzletkötéseknél a nagyobb bankárcégek bonyolítottak le magyar és külföldi gazdasági tényezők között. E cégek által idevonatkozólag beszolgáltatott adatok szerint 33,526.826 P folyt be belföldi, 3,872.745 P pedig külföldi kibocsátású értékpapíroknak magyar kézből külföldi kézbe történt eladásáért.

Értékpapíroknak Magyarországról külföldre történt eladása címén tehát az 1928. évre összesen 96,034.751 P-t mutatunk ki.

8. Újonnan kibocsátott magyar kölcsön-címletek elhelyezése a külföldön.

a) Az 1924. évi népszövetségi kölcsönből felhasznált részösszeg.

A népszövetségi kölcsön devizakészlete 43·8 millió pengővel csökkent az 1928. év folyamán. Az 1924. évi fizetési mérleg összeállításánál ugyanis az említett évben felvett újjáépítési kölcsönnek nem a teljes tőkeösszege, hanem csak ennek ugyanabban az évben felszabadított része vétetett figyelembe, miután előrelátható volt, hogy a folyósítás több éven át részletekben fog megtörténni, a kölcsönnek fel nem szabadított része pedig külföldön nyer elhelyezést.

A magyar állam külföldi tartozásainak tőkeálladéka a M. kir. Pénzügyminisztérium által összeállított és külön táblázatban mellékelt kimutatás szerint az 1928. évi december hó 31-én 1.341,977.749 P-t tett ki. Az adóssági címletek tőkeálladéka a névértéknek teljesen megfelelő összeggel vétetett számításba. Megjegyzendő azonban, hogy egyes háború előtti adóssági címletek kamatszolgáltatára nézve Innsbruckban és Prágában létesített megállapodások szerint az illető címletek kamatszolgáltatása az eredeti kamatozás 32, illetve 27 % -ával történik.¹⁾

b) Vármegyei, városi (Budapest székesfővárosi) és községi kölcsönkötvények.

Az 1928. év folyamán hosszúlejáratú önkormányzati kölcsönök külföldi elhelyezése révén 18,000.000 P folyt be a külföldről Magyarországra.

Az önkormányzatok által külföldről felvett hosszúlejáratú kölcsönök tőkehátaléka az 1928. év végén 528,835.595 P. Ebből az adósságból 288,441.286 P, vagyis 54·5 % áll fenn angol, 218,329.035 P, tehát 41·3 % amerikai egyesült államokbeli, végül 22,065.274 P, vagyis 4·2 % francia hitelezőkkel szemben.

c) Pénzintézetek által forgalomba hozott záloglevelek.

A magyar pénzintézeteknek a külföldi pénzpiacokon az 1928. év folyamán elhelyezett új kibocsátású záloglevelei révén

¹⁾ Ha az innsbrucki és prágai egyezmények hatálya alá eső kölcsönök névértékét a tényleg fizetett kamatozásnak megfelelően 32, ill. 27%-os alapon vesszük számításba, akkor Magyarország külföldi államadósságának tőkeálladéka 735,210.806 P.

110,000.000 P összegű hitel került folyósításra.

A világháború befejezése óta a külföldön elhelyezett záloglevelek tőkeálladéka az 1928. év végén 283,000.000 P; ebből 199,000.000 P (70,3%) az Amerikai Egyesült Államokban, 78,000.000 P (27,6%) a Nagy-Britanniában, 4,000.000 P (1,4%) a Németalföldön, végül 2,000.000 P (0,7%) az egyéb államokban elhelyezett záloglevelekre jut.

d) Különféle kötvények.

Az állami, vármegyei, városi és községi címletek, továbbá a záloglevelek fogalma alá nem tartozó kötvények (egyházi alapok, iparvállalatok kötvényei) elhelyezésével 1928-ban 128,000.000 P folyt be a külföldről Magyarországra.

E kölcsönkötvényekben fennálló külföldi tartozások álladéka az 1928. év végén 201,000.000 P, amely összegből 107,000.000 P (53,3%) a nagy-britanniai, 75,000.000 P (37,3%) az amerikai egyesült államokbeli, 14,000.000 P (7,0%) németalföldi, végül 5,000.000 P (2,4%) az egyéb államokbeli hitelezőkkel szemben áll fenn.

9. Tőkemozgalom a külföldről Magyarországra az ingatlanforgalom következtében.

Az ingatlanok adásvételéből folyólag külföldről Magyarországra irányuló pénzforgalom tekintetében a külföldiek által magyar tulajdonosoktól Budapest székesfővárosban eszközölt ingatlanvásárlás bír számottevőbb jelentőséggel.

A budapesti székesfővárosi m. kir. Pénzügyigazgatóság nyilvántartása szerint külföldiek az 1928. év folyamán Budapest székesfőváros területén vásárolt ingatlanokért 1,309.500 P vételárat fizettek.

10. Rövidlejáratú külföldi tartozások és követelések egyenlegének változása.

Az ország és a külföld között rövidlejáratú kölcsönök alakjában lebonyolódó értékcsere statisztikailag a kellő pontossággal nem figyelhető meg, a szóban lévő értékforgalom megállapításánál tehát részben becslésre vagyunk utalva. Úgy a statisztikai módszerű, mint a becslészerű megfigyelés idevonatkozólag megbízhatóbban volt eszközölhető oly módon, hogy az országból ki- és oda beirányuló ilyen értékmozgalmak egyenlege vétetett tekintetbe. Részben szakértők véleményére, részben az idevonatkozó statisztikai adatokra tá-

maszkodva, megállapított a pénzügyintézetek és bankárcégek, továbbá a gyáripari vállalatok rövidlejáratú 1928. évi nemzetközi hitelügyleteinek egyenlegösszege, a kereskedelem rövidlejáratú pénz- és árukölsönügyleteiből alakuló egyenlegének figyelembevételével. Az ily módon elért eredmény azt mutatja, hogy az 1928. év folyamán az ország tartozási egyenlege rövidlejáratú kölcsönökben 88,000.000 P-vel szaporodott.

A külföldi rövidlejáratú kölcsönök tartozási egyenlege az 1928. év végén az előbb vázolt, részben adatgyűjtéseken, részben becsléseken alapuló megállapítással, hozzávetőleg 700,000.000 P-re tehető.

11. A külföldi tőke részvétele magyarországi részvénytársulatok tőkeemelésében.

E tétel megállapításánál számbavétettek a külföldiek által belföldi vállalatok tőkeemelésénél az új kibocsátású és általuk átvett részvényekre teljesített mindazon befizetések, amelyek a tőzsdén jegyzett magyar részvénytársulatoknak, továbbá a nagyobb budapesti pénzügyintézetek összes vállalatainak a tőkeemelési során történtek. E számbavétel eredményeképpen az 1928. év folyamán a fenti címen külföldről Magyarországra befolyt összeg 46,742.953 P-ben állapított meg.

IV. KAMATOK ÉS OSZTALÉKOK.

12. Kamatok.

A külföldről Magyarországra befolyt kamatoknak számottevőbb tételei a következők:

a) Az államkincstár kamatjövedelme, amely a M. kir. Pénzügyminisztérium ki-mutatása szerint 1,126.772 P.

Ez a kamatjövedelem valuták szerint a következőképpen oszlik meg:

30.811 font sterling
23.776 dollár
64.264 svájci frank
14.359 hollandi forint
63.944 lira
6.544 svéd korona.

Ez az egész kamatjövedelem az 1924. évi újjáépítési kölcsön külföldön lévő tranchejai után folyt be.

b) A Magyar Nemzeti Bank saját devizakészletének és egyéb ellenőrizhető devizakészleteknek 1928. évi kamatai, melyek 11,173.228 P-t tesznek ki.

Magyarországnak nincsenek nagyobb összegű hosszúlejáratú külföldi követelései, az ezekutáni kamatjövedelem tehát ezáltal nem igényel számbavételt.

A rövidlejáratú külföldi tartozások állandékának ismertetésénél vázolt okokból az ország és a külföld közötti rövidlejáratú kölcsönforgalom nem volt úgy megfigyelhető, hogy az országból be- és onnan kifelé irányuló hitelezés és tőketörlésztés, valamint az ország és a külföld közötti rövidlejáratú tartozások, illetőleg követelések állandéka külön-külön képezhetnék volna a megfigyelés tárgyát, ennek folytán az ország követelési, illetve tartozási egyenlege állapított meg. A rövidlejáratú követelések és tartozások utáni kamatok megállapításánál más támpont hiányában becslésszerű eljárást kell követnünk, amely a követelések és a tartozások összegére nézve rendelkezésre álló adatokra támaszkodik. E kamatok tehát a fent kimutatott tőkeegyenleg alapulvételével voltak számításba veendőek s miután tartozási egyenleg mutatkozott, az ennek figyelembevételével nyert kamategyenleg a fizetési mérleg másik oldalán vétetik fel.

13. Osztalékok.

A külföldről Magyarországra befolyt osztalékok összegét a nagyobb budapesti pénzügyintézetekhez, ezeknek vállalataihoz, továbbá nagyobb egyéni bankárcegekhez ilyen címen befolyt összegeknek figyelembevételével mutatjuk ki. Ezen az alapon a külföldről Magyarországra fizetett osztalékok 1928. évi összege 7,688.255 P-t tesz ki.

V. KÜLÖNFÉLÉK.

14. Hajózási és vasúti szállításból származó jövedelem.

A tengeri hajózás alapján Magyarországra irányuló és a fizetési mérlegnél számításba veendő pénzforgalom nem mutatható ki, mivel a trianoni békeszerződés az országot tengerparjától, tengeri kikötőjétől és tengeri hajósvállalataitól megfosztotta.

A hajózási és vasúti szállításból folyólag, a külföldről az országba befolyt pénzösszegek címén számításba vettük a következő tételeket:

a) A budapesti kikötők használatáért külföldi hajózási társágok által fizetett kikötési díjakat, partbéreket és karóenge-

délydíjakat, amelyeknek összege Budapest Székesfőváros Javadalmi Hivatalának kimutatása szerint 171.192 P.

b) A magyar hajózási vállalatoknak a tranzitószállításokból származó bevételeit, amelyeknek összege 6,592.240 P-t tettek ki.

c) A magyar hajózási vállalatoknak a külföldi szállításokból származó tiszta bevételeit, amelyeknek összege 144.556 P.

d) A vasúti tranzitószállításból származó bevételeket, amelyek a M. kir. Államvasutak és a Duna—Száva—Adria—Vasúttársaság idevonatkozó kimutatásai szerint 14,456.854 P-t tesznek ki.

e) A vasutak 1928. évi nemzetközi kocsibérelszámolásánál a M. kir. Államvasutak és a Duna—Száva—Adria—Vasúttársaság javára mutatkozó 1,756.778 P-t.

Hajózási és vasúti szállításból származó jövedelem címén e szerint a fizetési mérlegbe 23,121.620 P veendő fel.

15. Biztosítási üzletből származó bevételek.

A biztosító intézetek felügyelő hatóságának kimutatása szerint a magyar biztosító intézetek 1928. évi külföldi bevételei a következők voltak:

a) a külföldről viszontbiztosításba vett üzletnél díjak címén 17,077.957 P

b) a külföldre viszontbiztosításba adott üzletnél

károk címén	15,932.114 P
jutalékok címén	11,225.040 P
nyereségrészesedés címén	2,248.382 P
együtt:	29,405.536 P

E szerint a biztosítási üzletből folyólag Magyarország által külföldről bevételezett összeg 46,483.493 P.

16. A M. kir. Posta, Távirida és Telefon nemzetközi illetékelszámolásából eredő bevételek.

A M. kir. Posta, Távirida és Telefon központi számvevőségének kimutatása szerint az 1928. évi nemzetközi illetékelszámolásban Magyarország javára mutatkozó követelések összege 5,555.738 P.

17. Az országba visszatérő kivándorlók által hozott összegek.

Az országba visszatérő kivándorlók, az ezeknek gondozásával foglalkozó szervezetnek, a Magyar Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Irodának közlése sze-

rint nagyon kevés kivétellel vagy visszautasítottak, vagy pedig olyanok, akik a külföldön teljesen tönkrementek és az illetékes magyar külképviseleti hatóságok útján, rendszerint azoknak költségére szállítottak haza. Az előbb említett Iroda közlése szerint az 1928. év folyamán 266 ilyen személy jött vissza Magyarországra, akiknek számbavételre érdemes pénzkészlete az előbb vázolt okoknál fogva nem volt.

E visszautasítottakon és tönkrementeken kívül, a Magyar Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Iroda megállapítása szerint a tengeren túlról összesen 11.409 visszatérő érkezett 1928-ban Budapestre, akik közül 3.182 személy Magyarországra, 8.220 személy pedig a szomszédos országoknak azon területre tér vissza, amelyek a békeszerződés előtt Magyarországhoz tartoztak. A Magyar Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Iroda becslése szerint ezek a visszatérők az itt tartózkodás költségeire személyenként legalább 500 dollárt hoznak magukkal, illetve személyenként legalább ennyit költenek itt el. E becslést alapulvéve, azoknak a visszatérőknek kiadásai, akik Magyarország mai területén teendő látogatásra jöttek a tengerentúlról, 9,068.700 P-ben állapítottak meg. Azoknak a visszatérőknek a magyarországi kiadásait, akik a magyar területet csak átutazóban érintették és utazásuk célja az országnak elszakított területén való látogatás volt, az idegenforgalomból származó bevételek tételénél veszük számításba.

18. Az Amerikába kivándorolt személyek pénzküldeményei, magyarországi hozzátartozóik részére.

Számottevőbb tételét jelentik a fizetési mérlegnek azok a pénzküldemények, amelyekkel a kivándoroltak itteni hozzátartozóikat támogatják. A fizetési mérleg szempontjából az Amerikából érkezett ilyen pénzküldemények megfigyelése bír különös fontossággal. A szóban lévő pénzküldeményekre nézve végzett adatgyűjtés az érkezett küldemények összege

a) a pénzintézetek átutalási forgalmában (beleértve a M. kir. Postatakarék-pénztár útján érkezett küldemény is) 22,785.794 P

b) a hajóstársaságok budapesti főirodái útján (a Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Iroda becslése szerint) 10,000.000 P

c) a postai utalványforgalomban 3,039.995 P
összesen: 35,825.789 P

19. Külföldi turisták és átmeneti tartózkodásra beutazók magyarországi kiadásai.

Magyarországnak az idegenforgalomból származó bevétele a Budapest székesfőváros Idegenforgalmi Hivatala által végzett idevonatkozó számítások alapulvételével, de a számítások egyes tényezőinek némi módosításával állapított meg.

Az 1928. év folyamán hivatalos statisztikai megállapítás szerint 109.591 külföldi szállt meg a budapesti szállodákban, akik itt 341.210 éjszakát töltöttek. Budapest székesfőváros Idegenforgalmi Hivatala által tapasztalati adatok alapján végzett becslés szerint az idegeneknek $\frac{1}{8}$ -a luxusszállókban, $\frac{2}{8}$ -a I. rendű, $\frac{4}{8}$ -a II. rendű és $\frac{1}{8}$ -a III. rendű szállókban volt megszállva. A szállodai vendégek ellátási költsége (szoba, reggeli, ebéd, uzsonna, vacsora és borraivaló) Budapest székesfőváros Idegenforgalmi Hivatalának becslése szerint személyenként és naponként luxusszállókban lakókra nézve 45 pengőre, I. rendű szállókban lakókra nézve 30 pengőre, a II. rendű szállókban lakókra nézve 18 pengőre, a III. rendű szállókban lakókra nézve pedig 10 pengőre tehető. Ezeket, az átlagos számítások alapján vett irányárakat a luxusszállókban lakókra nézve 35 P-re, az I. rendű szállókban lakókra nézve 25 P-re, a II. rendű szállókban lakókra nézve 15 P-re tartjuk óvatosságból leszállítandóknak. Ezzel a módosítással a szállásért és ételmezésért, valamint az ezekkel kapcsolatos borraivalóért a budapesti szállók külföldi vendégei által 1928-ban kiadott összeg a következőképen alakult:

	személy	éjjel töltve	kiadott
luxusszállókban	13.699	42.651	1,492.785 P-t
I. rendű szállodákban	27.398	85.303	2,132.575 "
II. " "	54.795	170.605	2,559.075 "
III. " "	13.699	42.651	426.510 "
Összesen:	109.591	341.210	6,610.945 P-t

A székesfővárosi Idegenforgalmi Hivatal becslése szerint mellékköltségekre (szórakozás, dohányzás, közlekedés, stb.) személyenként és naponként ugyanolyan

összeg számítható, mint a szállásra és élelmezésre. Ezt az alapot családfőkre, vagy egyedül utazó külföldiekre nézve elfogadhatóknak tartjuk, családtagokra nézve azonban túlmagasnak és ezért mellékköltségre átlag a szoba és az élelmezés költségének 50%-át vesszük. Ily módon 3,305.473 P kiadás veendő még számításba.

A fenti számításoknál nem vétetett figyelembe a vasúti utazásra kiadott összeg, amelyet minden egyes személynél átlag 40 P-re teszünk és így összesen 4,383.640 P-ben állapíthatunk meg.

A budapesti szállodákban az 1928. év folyamán megszállt külföldiek összes kiadásait ezek szerint 14,300.058 P-re tehetjük.

A magánlakásokban megszállt külföldieknek és az általuk ott töltött éjszakáknak a számáról nincsenek statisztikai adatok, ezért az ezek által kiadott összeget hozzávetőleg a szállodákban megszállt külföldiek által kiadott összeg 10%-ára becsülve 1,430.006 P-ben állapítjuk meg.

A vidéki városokban és hazai fürdőkön külföldiek az 1928. év folyamán mintegy 30.000 éjjelt töltöttek. Ezeknek napi kiadásait személyenként legalább 20 P-re tehetjük, ami összesen 600.000 P kiadást jelent.

A Budapesten, szállodákban és magánlakásokban megszállt külföldieknek és pedig 120.550 személynek magyar közlekedési eszközök használatával felmerült kiadásait számításba vettük. Számításba veendő ezenkívül azoknak a külföldieknek Magyarországon a közlekedési eszközök igénybevétele folytán felmerült kiadásai, akik Budapesten ugyan nem, de a vidéki városokban, a magyar fürdőhelyeken vagy községekben megszállottak vagy az ország területén itteni megszállás nélkül átutaztak. Hivatalos statisztikai megállapítás szerint az 1928. év folyamán 261.602 külföldi lépte át a magyar határt, tehát 141.052-vel több, mint amennyi Budapesten megszállott.

A magyar határt átlépett, de Budapesten meg nem szállott minden egyes külföldinél feltételezhető a magyar közlekedési eszközök igénybevételére fordított kiadás, amit fejenként 30 P-re teszünk és így összesen 4,231.560 P-ben mutatunk ki. Az utazók és turisták által Magyarországon 1928-ban elköltött összeg végeredményben a fent kiszámított adatok összevonásával 20,561.624 P-t tesz ki.

20. A külföldről a magyar egyetemekre és főiskolákra beiratkozott hallgatók részére hozzátartozóik által küldött anyagi támogatás.

E támogatás összegének megállapítása végett a magyar egyetemektől és főiskoláktól becslésszerű adatok szereztettek be. A beszolgáltatott becslésszerű adatok alapján a szóbanlevő értékforgalom összegét 929.700 P-ben mutatjuk ki.

21. A külföldi követségek és konzulátusok személyzetének kiadásai.

A M. kir. Külügyminisztériumtól beszerzett kimutatás szerint a Budapesten székelő diplomáciai és konzuli képviseltek személyzeti létszáma az 1928. év végén a következő volt:

A) Diplomáciai misszió főnökei	
1. apostoli nuncius, rendkívüli követek és meghatalmazott miniszterek	14
2. állandó ügyvivők	3
B) Beosztott diplomáciai fogalmazási tisztviselők	51
C) Hivatásos konzuli fogalmazási tisztviselők	
1. főkonzulok és konzulok	4
2. alkonzulok és konzuli attasék	9
D) A követségek és konzulátusok hivatásos irodaszemélyzete	83

Az apostoli nunciának, továbbá rendkívüli követeknek és meghatalmazott minisztereknek külföldről kapott és Magyarországon elköltött járandóságait évi 50.000 pengőre, az állandó ügyvivők járandóságait évi 30.000 pengőre, a beosztott diplomáciai fogalmazási tisztviselők, a főkonzulok és a konzulok ilyen járandóságait személyenként évi 20.000 pengőre, az alkonzulok és konzuli attasékét évi 12.000 pengőre, a követségek és konzulátusok hivatásos irodaszemélyzetének ilyen járandóságait átlag személyenként 6.000 pengőre tesszük.

A külföldi diplomáciai személyzet által az 1928. évben Magyarországon elköltött összeg e szerint 2,496.000 pengőre tehető.

Számításba kell venni a fizetési mérleg megállapításánál a külföldi diplomáciai testületek dologi kiadásait is. A Magyarországon működő 28 külképviseletre nézve egyenként átlag évi 10.000 pengő dologi kiadást számítva, a Budapesten székelő követségek és konzulátusok összes dologi kiadásait 280.000 pengővel mutatjuk ki.

A külföldi követségek és konzulátusok által Magyarországon az 1928. évben elköltött összeg (személyi és dologi kiadások) a fentiek alapján 2,776.000 pengőre tehető.

22. A magyar követségek és konzulátusok által külföldön beszédett illetékek.

A M. kir. Külügyminisztérium számvevőségének közlése szerint a magyar követségek és konzulátusok által külföldön az 1928. évben beszédett illetékek összege 2,799.940 P.

23. Szabadalmak, védjegy- és mintaoltalom díjai és bélyegilletékei.

A M. kir. Szabadalmi Bíróság kimutatása szerint az 1928. évben külföldről Magyarországra befolyt szabadalmi díjak címén . . . 341.493 P
 védjegy díjak címén . . . 13.128 P
 mintaoltalom díjak címén . . . 2.860 P
 a berni Nemzetközi Irodától való részesedés címén . . . 9.857 P
 bélyegilletékek címén . . . 28.106 P
 összesen . 395.444 P

A fenti címeken Magyarországból a külföldre szintén történnek fizetések, melyeknek pontos összegét azonban nem tudjuk megállapítani.

Mivel feltételezhető, hogy az e címen kifolyó összeg az ország által bevételezett összegtől lényegesen nem tér el, ezt az értékmozgalmat kiegyenlítettnek vesszük s így a fizetési mérlegnek egyik oldalán sem állítottunk be e címen számszerű összegeket.

24. Magyar filmek használatáért a külföldön fizetett kölcsöndíjak.

A külföldi filmipari képviselletektől nyert tájékoztatás szerint a külföldre Magyarországból kivitt filmek kölcsöndíjaiból származó 1928. évi bevétel 20.000 P-re tehető.

25. Magyarországi lakosok jövedelme külföldi ingatlantulajdonból.

Ezen a címen számbaveendő volna azon jövedelem, amely a Magyarországon lakó ingatlantulajdonosok kezébe befolyik olyan ingatlanok után, amelyek a trianoni békeszerződés által az országtól elszakított területeken fekszenek. E jövedelem becslésére nincsen megbízható támpontunk, figyelembevétel azonban az említett területeken az ingatlanok hasznosítása tekintében fennálló viszonyokat, e jövedelem az 1928. évre becslésszerűleg 1,200.000 P-ben állapítható meg.

teken az ingatlanok hasznosítása tekintében fennálló viszonyokat, e jövedelem az 1928. évre becslésszerűleg 1,200.000 P-ben állapítható meg.

26. Az országba irányuló értékmozgalomnak az eddigi tételek alatt nem említett egyéb alakjai.

E tétel alatt volnának felveendőek azok az országba irányuló összegek, melyek a magyarországi honosoknak különböző külföldi kereseti tevékenységéből, magyar művészeknek külföldi vendégszerepléséből folyólag, továbbá adományok, örökségek, hozományok, stb. révén kerülnek az országba. Mivel helytállónak látszik az a feltevés, hogy a fenti címeken jóval nagyobb összegek mennek ki az országból, mint amilyenek befolyznak, a nemzetközi értékt forgalom ezen alakjainak ránk nézve passzív egyenlegét a fizetési mérleg másik oldalán mutatjuk ki.

B) Magyarországból külföldre irányuló pénz- és hitelforgalom.

(Behozatal.)

I. ÁRUK.

1. Árubehozatal.

Magyarország 1928. évi árubehozatalának értéke a behozott nemesfémek, tehát a nyersezüst, a nyersplatina, továbbá arany- és ezüstvakarék értékének hozzászámításával 1.189,081.749 P.

A vámhatáron át becsempészett áruk értékére nézve elfogadható alappal bíró becslés nem adható. Ezeknek az áruknak az értéke, amint azt az árukivitelről mondtak során említettük, nem lehet a fizetési mérleg szempontjából jelentékeny.

II. RUDAK, ÉRCPÉNZEK ÉS PÉNZJEGYEK.

2. Aranyrudak és aranyércpénz behozatala.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal megállapítása szerint az 1928. év folyamán Magyarországra behozott aranyrudaknak 4,230.640 P, az ugyanazon időszak alatt behozott aranyércpénznek 640.700 P volt az értéke. E két behozatali tétel értéke tehát együttesen 4,871.340 P-t tesz ki.

3. Ezüstércpénz-behozatal.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal megállapítása szerint az 1928. évben külföldről Magyarországra behozott ezüstércpénz értéke 172.880 P volt.

4. Bankjegyek és más értékek.

Ennél a tételnél a mérleg másik oldalán ugyanilyen cím alatt kifejtett okoknál fogva a külföldről Magyarországra lebonyolódott értékmozgalom nem mutatható ki.

III. TÖKEMOZGALMAK.

5. Magyarországból külföldre teljesített tőketörlesztések és jóvátételi fizetések.

a) Jóvátételi fizetések.

A mérlegnek ezen az oldalán vétetik figyelembe az az összeg, amelyet az ország jóvátételi tartozás címén évenként a külföldre készpénzben fizet. Az 1928. év folyamán 175.915 P készpénzfizetés történt.

b) Az állami adósságok utáni törlesztések.

A M. kir. Pénzügyminisztériumtól beszerzett kimutatás szerint az 1928. évben magyar államadósságok után külföldre tőketörlesztés címén 31,155.776 P fizetés történt.

A háború előtt a volt ellenséges államokban lakó hitelezőkkel szemben keletkezett tartozásoknak a háború alatt esedékessé vált, de ki nem fizetett tőkehátralékaira történt fizetéseket a kamatfizetések tételénél mutatjuk ki, miután az ilyen törlesztések a kamatfizetésekkel a trianoni békeszerződés alapján létesített klíringben együttesen nyernek elszámolást és kiegyenlítést.

c) Magánadósoknak a trianoni békeszerződés alapján létesített klíring útján teljesített fizetései.

Számottevőbb ilyen fizetések csak az amerikai egyesült államokbeli hitelezők részére történtek és azoknak összege a M. kir. Felülvizsgáló és Kiegyenlítő Hivatal közlése szerint 45.484 dollár, vagyis 259.259 P volt.

d) Az önkormányzati (vármegyei, városi és községi) tartozások után.

A M. kir. Pénzügyminisztériumnak, Budapest Székesfőváros Tanácsának, továbbá a nagyobb budapesti pénzügyintézeteknek ki-

mutatásai szerint Budapest székesfőváros, a magyar városok és vármegyék, továbbá magyar községek külföldi hosszúlejárátú tartozásai után 1928-ban együttesen 5,752.365 pengő került tőketörlesztés címén kifizetésre.

e) A magyar pénzügyintézetek által kibocsátott és külföldön elhelyezett záloglevelek után.

A zálogleveleket kibocsátó pénzügyintézetek szerint a külföldön lévő záloglevelek után 1928-ban 3,600.000 P tőketörlesztés történt.

f) Egyéb kölcsönkötvények, illetve hosszúlejárátú kölcsönök után.

Különféle, a záloglevelek gyűjtőneve alá nem sorozható hosszúlejárátú kölcsön-címletek (iparvállalati, egyházi, stb. kölcsönök) után az 1928. évben Magyarországból külföldre teljesített tőketörlesztések összege a szóban lévő címleteket kibocsátó pénzügyintézetektől beszerzett adatok szerint 1,070.000 P volt.

g) Rövidlejárátú kölcsönök után.

A rövidlejárátú kölcsönökre nézve a követelési, illetve tartozási egyenleg változását mutattuk ki, ennél fogva az ilyen kölcsönök utáni tőkevisszafizetések nem igényelnek tárgyalást.

6. Az 1928. év előtt forgalomba hozott értékpapirokból külföldről Magyarországra történt eladások.

Ezt az értékmozgalmat ugyanolyan alkatelemek szerint mutatjuk ki, mint amelyek szerint a Magyarországból külföldre történt értékpapíreladások vétettek fel a fizetési mérlegbe.

A nagyobb budapesti pénzügyintézetek, ezeknek vállalatai és ügyfelei, továbbá a nagyobb bankárcégek a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal által idevonatkozólag végzett adatgyűjtés szerint külföldi kezekbe az 1928. év folyamán 36,246.363 P-t fizettek ki belföldi és 22,207.309 P-t külföldi olyan értékpapírokért, amelyek számottevőbb érdekeltségnek tekinthető pakettekben képezték az adásvétel tárgyát.

A nagyobb bankárcégek a tőzsdei ületkötések során az 1928. évben 15,704.719 P-ért vásároltak belföldi és 4,444.255 P-ért külföldi kibocsájtású értékpapírokat külföldi kezekből.

A fenti adatok alapján, amelyek nézetünk szerint a külföldről Magyarországra lebonyolódott értékpapírmozgalmat túlnyomó részben felölelik, az 1928. évben külföldről Magyarországra eladott értékpapírok értékét 78,602.646 P-ben állapítjuk meg.

7. A magyar tőke részvétele külföldi vállalatok tőkeemelésében.

A nagyobb budapesti pénzintézetek kimutatásai szerint ezek az intézetek, vállalataik és ügyfeleik a külföldi részvénytársulatok által az 1928. év folyamán újonnan kibocsátott részvényekből összesen 10,099.161 P értékű részvényt vettek át.

8. Tőkemozgalom Magyarországból külföldre az ingatlanforgalom következtében.

Az ingatlanok adásvételéből folyólag Magyarországból a külföld felé számottevőbb értékmozgalom csupán azáltal bonyolódott le, hogy magyarországi lakosok Budapest székesfőváros területén külföldiek től ingatlanokat vásároltak.

A budapesti székesfőváros M. kir. Pénzügyigazgatóság közlése szerint külföldiek az 1928. év folyamán tulajdonukban volt budapesti ingatlanokért 135.180 P-t kaptak.

IV. KAMATOK ÉS OSZTALÉKOK.

9. Kamatok.

a) Államadóssági kamatok.

A M. kir. Pénzügyminisztériumtól beszerzett adatok szerint külföldre államadósságok után, az 1928. évben a következő kamatfizetések történtek:

Háború előtti adóssági címletek után	14,376.431 P
Klíringbe tartozó adósságok után ..	17,544.189 „
Egyéb háborus tartozások után	422.625 „
Az 1924. évi újjáépítési kölcsönök után	26,492.239 „
Egyéb háború utáni kölcsönök után	1,684.591 „
Előlegezések vasúti kamatbiztosítás alapján	3,464.178 „
Összesen:	63,984.253 P

b) A vármegyék, a városok és a községek külföldi kölcsöneinek kamatai.

A vármegyék, a városok és a községek hosszúlejáratú külföldi kölcsönei után az

1928. évben a M. kir. Pénzügyminisztériumnak és Budapest székesfőváros Tanácsa pénzügyi osztályának, valamint a nagyobb budapesti pénzintézeteknek kimutatásai szerint 26,443.090 P kamatfizetés történt; ebből az összegből a háború előtti adósságokra fizetett kamatok 8,082.738 P-t, a háború utáni tartozásokra fizetett kamatok pedig 18,360.352 P-t tettek ki.

c) Külföldön elhelyezett záloglevelek utáni kamatok.

A zálogleveleket kibocsájtó pénzintézetektől beszerzett adatok alapján a külföldön elhelyezett záloglevelek utáni kamatfizetés összege az 1928. évben kereken 17,000.000 P volt. Ez az összeg csaknem egészen a háború után elhelyezett záloglevelek kamataira esik.

d) Külföldön elhelyezett iparvállalati, egyházi és egyéb kötvények kamatai.

A záloglevelek fogalma alá nem tartozó különféle kötvények (egyházi alapok, iparvállalatok kölcsönkötvényei) után az 1928. évben kifizetett kamatok a kötvényeket kibocsájtó pénzintézetektől beszerzett adatok alapján kereken 8,000.000 P-ben mutathatók ki.

e) A külföldi rövidlejáratú tartozások és követelések kamatszaldója.

A rövidlejáratú külföldi kölcsönök és tartozások után teljesített kamatfizetéseket csak hozzávetőleges becsléssel lehet megállapítani. A becslésnél abból indulunk ki, hogy — amint már említettük — a rövidlejáratú követelések és tartozások tőkeálladékanak Magyarország szempontjából tartozást jelentő egyenlege az 1928. év végén 700,000.000 P. Ez az évvégi tartozási egyenleg az évi átlagos tartozási egyenleget minden valószínűség szerint meghaladja. Az évi átlagos tartozási egyenleget hozzávetőleges becsléssel 620,000.000 P-re tesszük. A kamatfizetés megállapításánál azonban még ennél kisebb egyenlegállományt kell tekintetbe vennünk, mert az árutartozások után kamatfizetés rendszerint nem történik. A nemzetközi áruszámlák tartozási egyenlegét egyes szakvéleményekre támaszkodva 170,000.000 P-re tesszük; ezt az összeget, arra való tekintettel, hogy ez után

kamatfizetés rendszerint nem történik, levonásba hozva az előbb kimutatott 620,000.000 P-ből, 450,000.000 P-t kapunk, mint olyan összeget, amely utáni kamatfizetést a fizetési mérlegnek ennél a tételénél számításba kell venni. Az évi átlagos kamatlábat $6\frac{1}{2}\%$ -nak véve, a rövidlejáratú külföldi követelések és tartozások kamatainak tartozási egyenlegét 29,250.000 P-ben állapítjuk meg.

10. Osztalékok.

A Magyarországból az 1928. évben külföldre fizetett osztalékok megállapításánál rendelkezésre állanak azok az adatok, amelyeket a nagyobb budapesti pénzügyintézetek és bankárcegek a maguk, vállalataik és ügyfeleik által teljesített ilyen fizetésekre nézve szolgáltatottak be. Az említett adatszolgáltatás szerint a szóbanlévő osztalékfizetések összege 14,696.228 P volt.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint a magyarországi bányászati, ipari, kereskedelmi és egyéb jellegű részvénytársulatok (kivéve a pénzügyintézeti részvénytársulatokat) részvényeiből az 1927. év végén 19.61% volt külföldön elhelyezve; a kibocsátott összes részvények után fizetett 1927. évi osztalékok összege 61,833.698 pengő. A külföldön elhelyezve lévő részvényeknek az összes részvényekhez viszonyított aránya szerint tehát a külföldre fizetett osztalékok összege kerekén 12,100.000 P-t tesz. Ehhez hozzászámítandó a pénzügyintézeti részvénytársulatok által külföldre fizetett osztalék. A magyarországi pénzügyintézetek az 1927. évre összesen 30,581.000 pengő osztalékot fizettek. Nincsenek adataink arra nézve, hogy a pénzügyintézetek kibocsátott részvényeiből mennyi volt külföldön elhelyezve; feltételezve, hogy az arány itt is körülbelül olyan, mint a bányászati, iparvállalati, stb. részvényeknél, a pénzügyintézeti részvénytársulatok külföldre fizetett 1927. évi osztaléka kerekén 6,000.000 P-re tehető. Ezek után a Magyarországból külföldre fizetett egész 1927. évi osztalék ke-rekszámában 18,000.000 P-ben állapítandó meg. A magyarországi részvénytársulatok által külföldre teljesített 1928. évi osztalékfizetést ezzel az összeggel mutatjuk ki, miután annak helyessége a pénzügyintézetek és

bankárcegek által szolgáltatott és fent kimutatott adatok alapján is igazolhatónak látszik.

V. KÜLÖNFÉLÉK.

11. A nemzetközi vasúti kocsibérelszámolásnál felmerült kiadás.

A M. kir. Államvasutaknak és a Duna-Száva-Adria Vasúttársaságnak, e két társaságtól beszerzett kimutatás szerint a nemzetközi vasúti kocsibérelszámolásból folyólag 1928-ban 1,226.301 P kiadása volt. Más vasúttársaságnál ezen a címen számottevőbb kiadás nem merült fel.

12. Biztosítási üzletből származó kiadás.

A biztosító intézetek felügyelő hatóságától beszerzett kimutatás szerint a biztosítási üzletkötésekből folyólag Magyarországból a külföld felé lebonyolódott 1928. évi értékmozgalom összege a következő volt.

1. A külföldre viszontbiztosításba adott üzletnél a díjakért járó tartozás összege 37,344.218 P.

2. A külföldről viszontbiztosításba vett üzletnél tartozás

károkért	10,179.325 P
jutalékokért	5,007.583 P
nyereségrészesedésért	51.166 P

A biztosítási üzletből folyólag Magyarországból a külföldre menő 1928. évi egész összeg tehát 52,582.292 P.

13. A m. kir. Posta, Távirtda és Telefon nemzetközi illetékelszámolásánál felmerült kiadás.

A M. kir. Posta, Távirtda és Telefon központi számvevősege által összeállított kimutatás szerint a M. kir. Posta, Távirtda és Telefon nemzetközi illetékelszámolásánál felmerült 1928. évi kiadás összege 4,850.356 pengő.

14. A Magyarországból kivándoroltak által elvitt pénzösszegek.

A Magyar Kivándorlókat és Visszavándorlókat Védő Iroda közlése szerint az

1928. év folyamán Magyarország területéről kivándorolt

az Amerikai Egyesült Államokba	780 személy
Kanadába	5.278 „
Közép- és Délamerikába	442 „
Ausztráliába	3 „
Egyéb tengerentúli országokba	46 „

összesen: 6.549 személy.

Ebből a létszámból 5.714 felnőtt és 835 gyermek volt. Egy-egy felnőtt kivándorló hajójegye átlagban 132,5 dollár, a gyermekek hajójegyét pedig 66,2 dollárral kell számításba venni. Hajójegy árán kívül minden kivándorlónak még körülbelül 70 dollárt kell magával vinnie.

Az itt közölt adatok figyelembevételével a kivándorlók által az 1928-ban az országból kivitt összeget 7,243.629 P-ben kell megállapítani.

15. A kivándorlóknak a magyarországi hozzátartozóik által küldött összeg.

A kivándorlás következtében az országból kimenő értékek közé tartoznak még azok a pénzküldemények, amelyeket magyarországi lakosok kivándorolt hozzátartozóiknak küldenek. A M. kir. Posta, Távirda és Telefon központi számvevőségétől beszerzett kimutatás szerint a postai utalványforgalomban az 1928. év folyamán 649.998 P adatott fel Magyarországon az Amerikai Egyesült Államokba. Feltételezhető, hogy ezt az összeget csekély kivétellel a feladók amerikai hozzátartozóiknak támogatására küldötték ki.

16. Magyarországi lakosok kiadásai külföldi üdülésekre, turisztikai és üzleti utakra.

Magyarország jelenlegi területén fürdőhelyek és üdülőhelyek csak kis számmal vannak, ezért az üdülést kereső magyarországi lakosoknak igen jelentékeny része, kénytelen üdülés és gyógykezelés céljából külföldi fürdöket és gyógyhelyeket felkeresni. A háborús elzárkózottság után természetesen erősen fellendültek a turisztikai célokból történő külföldi utazások is. A külfölddel való gazdasági kapcsolatoknak erős fejlődése folytán a kereskedelmi, ipari és egyéb gazdasági köröknek a külfölddel való személyes érintkezése is

igen élénk, ezért az üzleti célzattal történő külföldi utazások is igen gyakoriak. Az itt kifejtett okoknál fogva számottevő összeget költ el külföldön az ország lakossága üdülésekre, turisztikai és üzleti utakra. Az idegenforgalmi statisztika legtöbb országban még nem elég fejlett ahhoz, hogy annak alapján a külföldet látogató magyarok ottani kiadásairól csak becslésszerűleg is, elég megbízható képet lehetne szerezni. A külföldnek egy-egy ország egész idegenforgalmát felölelő, általunk ismert idegenforgalmi tárgyú közleményei közül, csupán az osztrák szövetségi állam statisztikai közleménye tartalmaz olyan adatokat, amelyeknek alapján a magyarországi lakosok által megtett utazásoknál elköltött összegekre nézve elég megbízható számításokat lehet végezni. Az idevonatkozólag közölt utolsó adatok az 1927. évre vonatkoznak; ezek szerint az ausztriai városokban, fürdőkön és gyógyhelyeken 165.727 magyar fordult meg ebben az évben, akik ott kerestek 766.000 éjszakát töltöttek. Ezek közül Bécsben 62.480 személy fordult meg és ezek összesen ott 246.000 éjszakát töltöttek el. A Bécsben tartózkodott magyarok személyenkinti és naponkinti átlagos kiadásait ugyanolyan összeggel számítva, mint amilyen összeggel a Budapesten tartózkodott külföldiek hasonló kiadásait a fizetési mérleg idevonatkozó tételénél számításba vettük, az osztrák fürdőkön és gyógyhelyeken megfordult magyarok személyenkinti és naponkinti átlagos kiadásait pedig 15 P-vel véve számításba és ezenkívül az egyes személyek által közlekedési eszközök használatáért kiadott összeget 50 P-nek véve, az Ausztriában megfordult magyar utasoknak 1927. évi összes kiadásait 21,006.350 P-re lehet becsülni. Az 1928. évre az itt vázolt számítás alapjául elfogadott adatok még nem állanak rendelkezésünkre. Az a feltevésünk, hogy körülbelül 10%-kal emelve az 1927. évre vonatkozólag alább kimutatott végösszeget, a valóságot elég jól megközelítő becslési eredményt kapunk. E szerint a magyar utasok által Ausztriában az 1928. évben elköltött összeget 23,106.985 P-ben állapítjuk meg.

A más országokban kiadott hasonló összegek kiszámításához — amint említettük — megfelelő támpont nem áll rendelkezésre. Figyelembe véve azokat az adatokat, amelyeket a Budapesten székelő konzulátusoktól és követségektől 1928. évben kiadott útleveleltamozások számára vonat-

kozólag beszereztünk, tekintetbe véve továbbá azt a körülményt, hogy Magyarországból az egyes külföldi országokba tett utazások rendszerint milyen célzattal történnek, számításba véve továbbá, hogy a magyar utazó közönség által érintett országok árnyója milyen magas, kereken 15,000.000 P-vel látjuk becsülhetőnek az üdülési, turisztikai és üzleti célú, Ausztrián kívüli külföldi utazásoknál a magyarok által 1928-ban elköltött összeget. Ebben az összegben az Amerikai Egyesült Államokba tett utazások jóval nagyobb tétellel vannak felvéve, mint amilyen tétellel az átlag-években azok felvehetőek, miután a newyorki Kossuth-szobor leleplezése alkalmával a magyarok által tett nagyarányú csoportos utazás a szóbanlévő forgalmat jelentékenyen az évi átlag fölé emelte.

A tanulmányi utakon kívüli, főként üdülési, turisztikai és üzleti célú utazásokból folyólag a magyarok által 1928-ban külföldön kiadott összeget a fent vázoltak alapján 38,106.985 P-vel mutatjuk ki.

17. Magyarok külföldi tanulmányaira fordított kiadás.

Azokat a fizetési mérlegnél külön tételenként számbaveendőknél talált kiadásokat, amelyek magyarok külföldi tanulmányai kapcsán merülnek fel, két alkatelemre tagolva állapítjuk meg. E kiadások egyik alkotó részét képezik a magyar állam által külföldi tanulmányutakra adott ösztöndíjak és a külföldön lévő magyar tudományos intézetek fenntartására az állam által fordított személyi és dologi kiadások; a másik alkotó részét képezik a kiadásoknak az állami ösztöndíj nélkül külföldi főiskolákat látogató magyarországi egyetemi hallgatók által a külföldön elköltött összegek.

A külföldi tanulmányutakra adott állami ösztöndíjak és a külföldön lévő magyar tudományos intézetek fenntartására szolgáló személyi és dologi kiadások összege a M. kir. Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumtól beszerzett kimutatás alapján állapított meg, a külföldi főiskolákat látogató magyar hallgatók kiadásai a nevezett hallgatók létszámára nézve a M. kir. Központi Statisztikai Hivaltaltól beszerzett adatok figyelembevételével becslésszerűleg nyertek megállapítást. E két tétel együttes összege 5,856.137 P-ben mutatható ki.

18. Magyarország diplomáciai és konzuli szolgálatának külföldi kiadásai.

A M. kir. Külügyminisztérium közlése szerint a Külügyminisztérium kötelékébe tartozó és külföldön szolgálatot teljesítő tisztviselők és egyéb alkalmazottak részére különféle járandóságok címén 4,196.500 P került kifizetésre, a külföldön állomásozó m. kir. külképviseleti hatóságok dologi kiadásaira ilyen címen 949.000 P fizettetett ki az 1928. év folyamán. E két tétel együttes összege 5,145.500 P.

19. A külföldi követségek és konzulátusok által Magyarországon beszédett illetékek.

Az idevonatkozó adatot a Budapesten székelő követségeknek és konzulátusoknak közlései és kis részben a közlésekből megállapított eredmények becslésszerű kiegészítése alapján állapítottuk meg. A különféle konzuli illetékek, de főképen útlevélláttamozási díjak címén a szóbanlévő követségekhez és konzulátusokhoz magyar állampolgároktól befolyt összeget 1,800.000 P-ben mutatjuk ki.

20. Külföldön lakó magyar állami nyugdíjasok járandóságai.

A külföldön lakó állami nyugdíjasok részére az 1928. évben a M. kir. Központi Illetmény Hivatal és M. kir. Honvédelmi Minisztérium számvevőségének kimutatásai szerint összesen 3,730.955 P fizettetett ki.

21. Külföldi filmek használatáért kifizetett kölcsöndíj.

E kölcsöndíjak megállapításánál a nagyobb filmkölcsönző ügynökségektől és az egyik nagyobb filmszínháztól beszerzett, részben becslésszerű adatokat vesszük figyelembe, mely szerint a külföldi filmekért Magyarország által az 1928. évben fizetett kölcsöndíjakat 3,500.000 P-ben állapítjuk meg.

22. Külföldi lakosok jövedelme magyarországi ingatlanulajdonból.

Abból a jövedelemből, amely magyarországi ingatlan után külföldre megy, a budapesti házak utáni jövedelem tesz ki a fizetési mérleg szempontjából számottevő összeget. E jövedelem 1928. évi alakulására nézve a Budapest székesfőváros Tanácsa által rendelkezésünkre bocsátott ada-

tok elég megbízható tájékoztatást nyújtanak; ezek szerint a külföldön lakó budapesti háztulajdonosok házainak 1928. évi jövedelemadó alapja 12,833.614 P, amely összegnek körülbelül a fele a tulajdonosok tiszta jövedelme. A fizetési mérlegben ez alapon kerekén 6,500.000 P állítandó be.

23. Más tételnél nem tárgyalt kereseti tevékenységből származó jövedelem.

Itt figyelembe veendő volna a külföldi vállalatok magyarországi fiókjainak tiszta és feltételezhetőleg külföldre menő jövedelme, a tantiémek, jutalékok címén külföldre menő összegek, az örökösödések díjai, ajándékozás, hozományok címén az országból kimenő összegek, továbbá azok az összegek, amelyeket külföldi művészek ma-

gyarországi keresményeiből kapnak, illetőleg innen magukkal visznek. Mindezekre az értékmozgalmakra vonatkozólag csupán annyiban volt módunkban elég megbízható adatokat gyűjteni, amennyiben a nagyobb budapesti pénzintézetek és ezek vállalatai által külföldre fizetett tantiémek összegét a szóban lévő intézetek közlései alapján az 1928. évre 276.571 P-ben állapítottuk meg. Ezen kívül még az az országból külföldre irányuló értékmozgalom látszik figyelmet érdemlőnek, amely a külföldi művészek stb. itteni keresményeivel kapcsolatos. Nézetünk szerint, abban az esetben, ha a fizetési mérleg másik oldalán az itt említett címeken előfordulható összegeket levonásba hozzuk, az előbb kimutatott 276.571 P betudásával e tétel végösszege 1,000.000 P-ben állapítható meg. *Szigeti Gyula dr.*

1. Magyarország külkereskedelmi forgalma (beleértve a vámtarifa XXXVII. tarifaosztálya alatt felsorolt nemesfémek, ércpénz és más értékek közül a nyersezüst, nyersplatina, arany- és ezüstvakarék forgalmát) az 1928. évben származási, illetőleg rendeltetési országok szerint.

Mouvement du commerce extérieur de la Hongrie en 1928 (y compris, des métaux précieux, monnaies métalliques et autres valeurs énumérés dans la classe XXXVII du tarif douanier, l'argent et le platine bruts, et les lavures d'or et d'argent), suivant les pays d'origine et de destination.

O r s z á g — P a y s	Behozatal Importations	Kivitel Exportations	Behozatali (—) vagy kiviteli (+) többlet Excédent d'import. (—) ou d'export. (+)
p e n g ö b e n — p e n g ö s			
a) Behozatali többlettel zárult forgalom — a) Mouvement ayant accusé un excédent d'importations			
Németország — <i>Allemagne</i>	231,344.781	95,736.521	— 135,608.260
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i>	270,295.417	145,220.419	— 125,074.998
Románia — <i>Roumanie</i>	92,733.133	43,909.692	— 48,823.441
Amerikai Egyesült Államok — <i>États Unis d'Amérique</i>	40,765.621	5,063.507	— 35,692.114
Lengyelország — <i>Pologne</i>	49,387.862	25,775.093	— 23,612.769
Franciaország — <i>France</i>	30,528.658	7,120.212	— 23,408.446
Svájc — <i>Suisse</i>	48,582.766	29,466.504	— 19,116.262
Olaszország — <i>Italie</i>	47,514.369	28,957.114	— 18,557.255
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	20,675.337	4,352.271	— 16,323.066
Nagy-Britannia — <i>Grande-Bretagne</i>	34,687.026	23,811.987	— 10,875.039
Szerb-Horvát Szlovén állam — <i>Royaume d. S. C. S.</i>	58,358.659	53,591.140	— 4,767.519
Bulgária — <i>Bulgarie</i>	8,537.755	6,771.755	— 1,766.000
Belgium — <i>Belgique</i>	8,279.708	7,164.309	— 1,115.399
Svédország — <i>Suède</i>	2,625.284	1,717.836	— 907.448
Behozatali többlettel zárult forgalom összesen <i>Total du mouvement ayant accusé un excédent d'importations.</i>	944,306.376	478,658.360	— 465,648.016
b) Kiviteli többlettel zárult forgalom — b) Mouvement ayant accusé un excédent d'exportations			
Ausztria — <i>Autriche</i>	193,768.548	278,415.006	+ 84,646.458
Görögország — <i>Grèce</i>	3,725.059	6,090.310	+ 2,365.251
Törökország — <i>Turquie</i>	7,936.607	8,427.688	+ 491.081
Egyéb országok — <i>Autres pays</i>	39,345.159	47,445.129	+ 8,099.970
Kiviteli többlettel zárult forgalom összesen: <i>Total du mouvement ayant accusé un excédent d'exportations.</i>	244,775.373	340,378.133	+ 95,602.760
Együtt: — <i>Ensemble:</i>	1.189,081.749	819,036.493	— 370,045.256

2. Magyarország 1928. évi külkereskedelmi forgalma aranyrudakban és aranyércpénzben, valamint ezüst- és fémércpénzben származási, illetőleg rendeltetési országok szerint.

Commerce extérieur de la Hongrie en lingots d'or, monnaies d'or et d'argent et autre monnaies métalliques en 1928, par pays de provenance et de destination.

Ország — Pays	Behozatal Importations			Kivitel Exportations			Behozatali (—), vagy kiviteli (+) többlet — Excédents d'import. (—) ou d'export. (+)		
	Aranyrudak és arany- ércpénz <i>Lingots d'or et monnaies d'or</i>	Ezüst- és fémérc- pénz <i>Monnaies d'argent et autres monnaies métalliqu.</i>	Össze- sen <i>Total</i>	Arany- rudak és arany- ércpénz <i>Lingots d'or et monnaies d'or</i>	Ezüst- és fémérc- pénz <i>Monnaies d'argent et autres monnaies métalliqu.</i>	Össze- sen <i>Total</i>	Aranyrudak és arany- ércpénz <i>Lingots d'or et monnaies d'or</i>	Ezüst- és fémércpénz <i>Monnaies d'argent et autres mon- naies métal- liques</i>	Összesen <i>Total</i>
p e n g ö b e n — e n p e n g ö s									
a) Behozatali többlettel zárult forgalom — <i>Mouvement se soldant par un excédent d'importations</i>									
Ausztria — <i>Autriche</i>	3,207.183	125.293	3,332.476	—	52.873	52.873	— 3,207.183	— 72.420	— 3,279.603
Nagy-Britannia — <i>Grand-Bretagne</i>	1,518.274	—	1,518.274	—	—	—	— 1,518.274	—	— 1,518.274
Németország — <i>Allemagne</i>	123.439	2.157	125.596	11.100	45.600	56.700	— 112.339	+ 43.443	— 68.896
Svájc — <i>Suisse</i>	—	41.243	41.243	—	—	—	—	41.243	— 41.243
Franciaország — <i>France</i>	18.703	1.015	19.718	—	—	—	— 18.703	— 1.015	— 19.718
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i>	3.741	1.015	4.756	—	1.532	1.532	— 3.741	+ 517	— 3.224
Románia — <i>Roumanie</i>	—	1.269	1.269	—	—	—	—	1.269	— 1.269
Olaszország — <i>Italie</i>	—	888	888	—	—	—	—	888	— 888
Behozatali többlettel zárult forgalom össz. — <i>Total du mouvement se soldant par un excéd. d'importations</i>	4,871.340	172.880	5,044.220	11.100	100.005	111.105	— 4,860.240	— 72.875	— 4,933.115
b) Kiviteli többlettel zárult forgalom — <i>Mouvement se soldant par un excédent d'exportations</i>									
Kiviteli többlettel zárult forgalom — <i>Mouvement se soldant par un excédent d'exportations</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Együtt — <i>Ensemble</i>	4,871.340	172.880	5,044.220	11.100	100.005	111.105	— 4,860.240	— 72.875	— 4,933.115

3. Az állam és az önkormányzatok külföldi kölcsöneinek tőkehátralékai 1928. évi december hó 31-én.

Arrérages en capital des emprunts à l'étranger de l'Etat et des collectivités autonomes au 31 décembre 1928.

I. Külföldi államadósság:

Dettes publiques à l'étranger.

a) háború előtti adósságok — <i>dettes d'avant-guerre</i>	Pengő — Pengős 1)881,090.511
b) a trianoni békeszerződés alapján létesített clearingbe tartozó adósságok — <i>dettes appartenant au clearing créé sur la base du traité de Trianon</i>	81,228.473
c) háborús (relief) adósságok — <i>dettes (relief) de guerre</i>	12,097.420
d) népszövetségi kölcsön — <i>emprunt contracté sous l'égide de la Société des Nations</i>	344,268.777
e) egyéb háború utáni államadósságok — <i>autres dettes publiques d'après-guerre</i>	23,292.568
I. Összes külföldi államadósság — <i>Tot. des dettes publiques à l'étranger</i> ²⁾	1.341,977.749

¹⁾ Az innsbrucki és prágai egyezmények hatálya alá eső kölcsönök névértékét a tényleg fizetett kamatozásnak megfelelően 32, ill. 27%-os alapon véve számításba a külföldön elhelyezett háború előtti államadósság 1928. december 31-én mutatkozó tőkeösszege: 274,323.568 P. — *Prenant pour base du calcul de la valeur nominale des emprunts en vertu des conventions d'Innsbruck et de Prague conformément aux intérêts payés effectivement de 32 resp. 27%, le reliquat du capital des dettes publiques d'avant-guerre placées à l'étranger s'élève, au 31 décembre 1928, à 274,323.568 pengős.*

²⁾ Az innsbrucki és prágai egyezmények hatálya alá eső kölcsönök névértékét a tényleg fizetett kama-

II. Önkormányzatok külföldi tartozásai:

Dettes à l'étranger des collectivités autonomes:

a) háború előtti tartozások — <i>dettes d'avant-guerre</i>	247,602.070
b) háború utáni tartozások — <i>dettes d'après-guerre</i>	281,233.525
II. Az önkormányzatok összes külföldi tartozásai — <i>Dettes tot. à l'étranger des collectivités autonomes</i>	528,835.595
I–II. Az állam és az önkormányzatok össz. külföldi tartozásai — <i>Dettes totales à l'étranger de l'Etat et des collectivités autonomes</i>	³⁾ 1.870,813.344

tozásnak megfelelően 32, ill. 27%-os alapon véve számításba Magyarország külföldi államadósságának tőkeálladéka 1928. december 31-én 735,210.806 P. — *Prenant pour base du calcul de la valeur nominale des emprunts en vertu des conventions d'Innsbruck et de Prague conformément aux intérêts payés effectivement de 32 resp. 27%, le reliquat du capital des dettes publiques étrangères de la Hongrie s'élève, au 31 décembre 1928, à 735,210.806 pengős.*

³⁾ Az állam külföldi adósságait a ²⁾ alatti jegyzetnek megfelelően véve számításba, az állam és az önkormányzatok összes külföldi tartozásai 1.264,046.401 P-t tesznek ki. — *Prenant pour base du calcul des dettes publiques étrangères la note ²⁾ les dettes totales à l'étranger de l'Etat et des collectivités autonomes (comitats, villes autonomes, villes à conseil organisé et communes) se monte à 1.264,046.401 pengős.*

4. A magyar állam külföldi tartozásainak tőkeálladéka az 1928. év végén.

Reliquat du capital des dettes de l'Etat hongrois envers l'étranger à la fin de 1928.

A kölcsönök megnevezése — Désignation des emprunts	Pénzegység Unité monétaire	Valuta Monnais	Pengő Pengős
4 ⁰ / ₀ -os aranyjáradék — Rente-or 4 ⁰ / ₀	\$	117,178.151·24	670,786.327
1910. évi 4 ⁰ / ₀ -os járadék — Rente 4 ⁰ / ₀ de 1910	£	739.736·66	20,605.366
1913. évi 4 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ -os járadék — Rente 4 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ de 1913	£	667.232·50	18,585.762
1914. évi 4 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ -os törl. jár. — Rente amort. 4 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ de 1914	£	3,343.269·21	93,126.764 ¹⁾
Osztrák-magyar áll.-vasút (3 ⁰ / ₀) — Chemins de fer d'Etat austro-hongrois (3 ⁰ / ₀)	\$	12.931.722·34	} 77,857.957
Osztr.-magy. áll.-vasút(évj.) — Chemins de fer (rente annuelle)	fr. franc. — fr. franc.	17,033.071·84	
4 ⁰ / ₀ -os koronajáradék — Rente 4 ⁰ / ₀ en couronnes			39.308
3 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ -os " " 3 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ " "			954
Különbéle kisebb — Diverses moindres dettes			60.361
Angol clearing — Clearing anglais	£	1,568.744·—	43,697.364
Olasz clearing — Clearing italien	lira — lires	16,500.000·—	5,160.375
Belga clearing — Clearing belge	belga — belgas	7,000.000·—	5,582.500
Háború előtti függő adósság — Dette flottante d'avant-guerre			27.712
Függő adósság (váltókölcsön) — Dette flottante (de traites)			143.206
Relief-kölcsönök: — Emprunts relief:			
Amerikai lisztszállítási — Emprunt américain des livraisons de farine	\$	1,920.920·—	10,996.307
Angol lisztszállítási — Emprunt anglais des livraisons de farine	£	15.999·11	445.557
Angol hadifogollyszállítási — Emprunt anglais pour transport de prisonniers de guerre	£	5.718·2	159.278
Francia hadifogollyszállítási — Emprunt français pour transport de prisonniers de guerre	fr. franc. — fr. franc.	159.548·44	35.878
Holland hadifogollyszállítási — Emprunt néerlandais pour transport de prisonniers de guerre	holl. frt. — flor. holl.	25.495·48	58.512
Dán hadifogollyszállítási — Emprunt danois pour transport de prisonniers de guerre	d. kor. — cour. dan.	36.812·67	56.433
Norvég hadifogollyszállítási — Emprunt norvégien pour transport de prisonniers de guerre	n. kor. — cour. norv.	17.183·40	25.930
Norvég hadifogollyszállítási — Emprunt norvégien pour transport de prisonniers de guerre	£	851·—	23.705
Svéd hadifogollyszállítási — Emprunt suédois pour transport de prisonniers de guerre	sv. kor. — cour. suéd.	29.495·79	45.409
Svájci hadifogollyszállítási — Emprunt suisse pour transport de prisonniers de guerre	sv. franc. — franc. suisses	51.003·69	56.295
Különbéle hadikölcsönök — Divers emprunts de guerre			50.910
6 ⁰ / ₀ -os pénztárjegy — Bons du Trésor 6 ⁰ / ₀	fr. franc. — fr. franc.	38,967.250·—	8,762.760
6 ⁰ / ₀ -os kötvény — Obligations 6 ⁰ / ₀	fr. franc. — fr. franc.	53,677.175·—	12,070.655
6 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ -os kötvény — Obligations 6 ¹ / ₂ ⁰ / ₀	fr. franc. — fr. franc.	119,125.000·—	26,788.234
6 ⁰ / ₀ -os olasz lira — Emprunt-lires italien 6 ⁰ / ₀	lira — lires	7,863.000·—	2,459.153
A M. Királyság 1924. évi áll. kölcs.: — Emprunt d'Etat de 1924 du Royaume hongrois:			
Angol rész kibocsátás — Tranche émise en Angleterre	£	6,985.400·—	194,578.317
Amerikai rész kibocsátás — Tranche émise en Amérique	\$	7,954.100·—	45,533.245
Olasz rész kibocsátás — Tranche émise en Italie	lira — lires	146,771.500·—	45,902.787
Svájci rész kibocsátás — Tranche émise en Suisse	sv. f. — franc. suis.	26,529.000·—	29 2·1.384
Holland rész kibocsátás — Tranche émise en Hollande	holl. f. — flor. holl.	4,423.000·—	10,144.589
Svéd rész kibocsátás — Tranche émise en Suède	sv. kor. — cour. suéd.	4,064.000·—	6,256.528
Cseh rész kibocsátás — Tranche émise en Tcheco-Slov.	cs. k. — cour. tcheg.	74,116.000·—	12,571.927
Együtt — Total: ²⁾ 1.341,977.749			

¹⁾ E kölcsönök tőkeálladéka, ha a névértéket az innsbrucki és prágai egyezmények szerint tényleg fizetett kamatozásnak megfelelően 32, ill. 27⁰/₀-os alapon vesszük számításba, 1928 december 31-én a következőképp alakul:

4 ⁰ / ₀ -os aranyjáradék — rente-or 4 ⁰ / ₀	214,651.625 pengő — Pengős
1910. évi 4 ⁰ / ₀ -os járadék — rente 4 ⁰ / ₀ de 1910	5,563.449 " "
1913. évi 4 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ -os járadék — rente 4 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ de 1913	5,018.156 " "
1914. évi 4 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ -os törl. járadék — rente amort. 4 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ de 1914	25,144.226 " "
Osztrák-magy. áll.-vasút (3 ⁰ / ₀) — chemins de fer d'Etat austro-hongrois (3 ⁰ / ₀)	23,817.777 " "

²⁾ Az 1. alatti jegyzéknek megfelelően eszközölt számítás mellett a külföldi államadósság 1928. év végével mutatkozó összege 735,210.806 P.

¹⁾ En calculant la valeur nominale sur une base de 32⁰/₀, respectivement de 27⁰/₀ conformément aux intérêts effectivement payés en vertu des conventions d'Innsbruck et de Prague, le reliquat du capital de ces emprunts était le suivant au 31 décembre 1928:

²⁾ D'après le calcul indiqué dans le Nota 1., les dettes de l'Etat hongrois envers l'étranger montaient à la fin de 1928 à 735,210.806 pengős.

5. A magyar állam külföldi tartozásainak tőkeálladéka 1928. december 31-én országok szerint.
Effectif de capital des dettes publiques de la Hongrie à l'étranger au 31 décembre 1928, par pays.

I. Háború előtti adósságok. <i>Dettes d'avant-guerre.</i>	Tőkeálladék <i>Effectif de capital P</i>
Caisse Commune — <i>Caisse Commune</i>	803,104.219
Franciaország — <i>France</i>	77.857.957
Egyéb — <i>Autre</i>	128.335
Együtt — <i>Ensemble</i>	¹⁾ 881,090.511

II. A clearingbe tartozó adósságok.

Dettes appartenant au clearing (compensation).

Nagy-Britannia — <i>Grande-Bretagne</i>	43,697.364
Franciaország — <i>France</i>	26,788.234
Belgium — <i>Belgique</i>	5,582.500
Olaszország — <i>Italie</i>	5,160.375
Görögország — <i>Grèce</i>	—
Együtt — <i>Ensemble</i>	81,228.473

III. Háborús adósságok.

Dettes de guerre.

Amerikai Egyesült Áll. — <i>Amérique</i>	10,996.307
Nagy-Britannia — <i>Grande-Bretagne</i>	604.835

¹⁾ Az innsbrucki és prágai egyezmények hatálya alá eső kölcsönök névértékét a tényleg fizetett kamatozásnak megfelelően 32, ill. 27%-os alapon véve számításba a háború előtti adósságok tőkeálladéka a következőképp alakul:

Caisse Commune:	250,377.456 P
Franciaország:	23,817.777 „
Egyéb:	128.335 „
Együtt:	274,323.568 P

¹⁾ Prenant pour base du calcul de la valeur nominale des emprunts en vertu des conventions d'Innsbruck et de Prague conformément aux intérêts payés effectivement de 32 resp. 27%, le reliquat du capital des dettes d'avant-guerre se répartisse comme suit:

Caisse Commune:	250,377.456 pengős
France:	23,817.777 „
Autre:	128.335 „
Ensemble:	274,323.568 pengős

6. A hosszúlejáratú önkormányzati és magánkölcsönök tőkehátralékai 1928 december 31-én.

Arrérages en capital au 31 décembre 1928 des emprunts contractés par des collectivités autonomes et par des personnes privées.

Hitelező ország <i>Pays créanciers</i>	Önkormányzati kötvénykölcsönök <i>Obligations de collectivités autonomes</i>	Záloglevelek <i>Titres hypothécaires</i>	Egyéb kötvény- kölcsönök <i>Autres obligations d'emprunt</i>	Összes kölcsönök <i>Total</i>
tőkehátraléka 1928 december hó 31-én pengőben <i>arrérage en capital au 31 décembre 1927 en pengős</i>				
Amerikai Egyesült Áll. — <i>Etats-Unis.</i>	218,329.035	199,000.000	75,000.000	492,329.035
Nagy-Britannia — <i>Grande-Bretagne</i>	288,441.286	78,000.000	107,000.000	473,441.286
Franciaország — <i>France</i>	22,065.274	—	—	22,065.274
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	—	4,000.000	14,000.000	18,000.000
Egyéb ország — <i>Autres pays</i>	—	2,000.000	5,000.000	7,000.000
Összesen — Total . .	528,835.595	283,000.000	201,000.000	1.012,835.595

Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	58.512
Dánia — <i>Danemark</i>	56.433
Svájc — <i>Suisse</i>	56.295
Norvégia — <i>Norvège</i>	49.635
Svédország — <i>Suède</i>	45.409
Franciaország — <i>France</i>	35.878
Egyéb — <i>Autre</i>	194.116
Együtt — <i>Ensemble</i>	12,097.420

IV. Népszövetségi kölcsön.

Emprunt de la Société des Nations.

Nagy-Britannia — <i>Grande-Bretagne</i>	194,578.317
Amerikai Egyesült Áll. — <i>Amérique</i>	45,533.245
Olaszország — <i>Italie</i>	45,902.787
Svájc — <i>Suisse</i>	29,281.384
Svédország — <i>Suède</i>	10,144.589
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	6,256.528
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i>	12,571.927
Együtt — <i>Ensemble</i>	344,268.777

V. Egyéb háború utáni adósságok.

Autres dettes d'après-guerre.

Franciaország — <i>France</i>	20,833.415
Olaszország — <i>Italie</i>	2,459.153
Együtt — <i>Ensemble</i>	23,292.568

VI. Előlegezések a vasúti kamatbiztosítás alapján.

Avances sur la base de la garantie d'intérêts de chemin de fer.

Franciaország — <i>France</i>	—
Végösszeg — <i>Total général</i> ¹⁾	1.341,977.749

¹⁾ Az innsbrucki és prágai egyezmények hatálya alá eső kölcsönök névértékét a tényleg fizetett kamatozásnak megfelelően 32, ill. 27%-os alapon véve számításba, Magyarország külföldi államadósságának tőkeálladéka 1928. december 31-én 735,210.806 P.

¹⁾ Prenant pour base du calcul de la valeur nominale des emprunts en vertu des conventions d'Innsbruck et de Prague conformément aux intérêts payés effectivement de 32 resp. 27%, le reliquat du capital des dettes publiques de la Hongrie envers l'étranger s'élève, au 31 décembre 1928, à 735,210.806 pengős.

7. A magyar állam külföldi tartozása utáni tőketörlesztések 1928-ban.

Remboursements en capital pour les dettes étrangères de l'Etat hongrois en 1928.

1. Háború előtti adósságok

Dettes d'avant-guerre

Tőketörlesztés pengőben

Remboursements en capital en pengős

Franciaország — <i>France</i>	639.437
Kötvényszerzés — <i>Acquisition d'obligations</i>	13,182.444
Egyéb — <i>Autres</i>	739.673
összesen	14,561.554

2. A clearingbe tartozó adósságok.

Dettes-Clearing.

Franciaország — <i>France</i>	186.038
--	---------

3. Háborús adósságok — *Dettes de guerre*

Amerikai Egy. Áll. — <i>Etats-Unis d'Amér.</i>	61.063
Nagy-Britannia — <i>Grande-Bretagne</i> .. .	605.000
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	58.812
Dánia — <i>Danemark</i>	56.415
Norvégia — <i>Norvège</i>	50.017

Svédország — <i>Suède</i>	45.298
Svájc — <i>Suisse</i>	56.397
Franciaország — <i>France</i>	35.802
Összesen — <i>Total</i>	968.804

4. Népszövetségi kölcsön.

Emprunt de la Société des Nations

Nagy-Britannia — <i>Gr.-Bretagne</i>	7,043.758
Amerikai Egyesült Államok — <i>Amérique</i>	1,648.414
Olaszország — <i>Italie</i>	1,794.018
Svájc — <i>Suisse</i>	1,057.578
Svédország — <i>Suède</i>	223.818
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	367.826
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i> .. .	451.484
Összesen	12,541.896

5. Egyéb háború utáni adósságok.

Autres dettes d'après-guerre

Franciaország — <i>France</i>	2,897.484
Végösszeg — <i>Total</i>	31,155.776

8. A magyar állam külföldi tartozása utáni kamatfizetések 1928-ban.

Payements en intérêts pour les dettes étrangères de l'Etat hongrois.

Országok — <i>Pays</i>	Kamat-szolgálatás pengőben <i>Service d'intérêts en pengős</i>	Országok — <i>Pays</i>	Kamat-szolgálatás pengőben <i>Service d'intérêts en pengős</i>
1. Háború előtti adósságok. <i>Dettes d'avant guerre.</i>		Franciaország — <i>France</i>	
<i>Caisse Commune</i>	13,246.769	Egyéb — <i>Autres</i>	
Franciaország — <i>France</i>	1,129.662	Összesen — <i>Total</i> :	
Egyéb — <i>Autres</i>	—	422.625	
Összesen — <i>Total</i> :	14,376.431	4. Népszövetségi kölcsön.	
2. A clearingbe tartozó adósságok. <i>Dettes-clearing.</i>		<i>Emprunt de la Société des Nations.</i>	
Franciaország — <i>France</i>	3,588.711	Nagy-Britannia — <i>Gr.-Bretag.</i>	15,104.473
Nagy-Britannia — <i>Gr.-Bretag.</i>	13,946.625	Amerikai Egy. Áll. — <i>États Unis d'Amér.</i>	3,533.132
Olaszország — <i>Italie</i>	—	Olaszország — <i>Italie</i>	3,210.779
Görögország — <i>Grèce</i>	8.853	Svájc — <i>Suisse</i>	2,270.353
Belgium — <i>Belgique</i>	—	Svédország — <i>Suède</i>	483.816
Összesen — <i>Total</i> :	17,544.189	Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	790.708
3. Háborús adósságok. <i>Dettes de guerre.</i>		Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i> .. .	975.687
Amerikai Egy. Áll. — <i>États Unis d'Amér.</i>	334.054	Kezelési költség — <i>Frais de régie</i>	123.291
Nagy-Britannia — <i>Gr.-Bretag.</i>	60.671	Összesen — <i>Total</i> :	26,492.239
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	5.893	5. Egyéb háború utáni adósságok.	
Dánia — <i>Danemark</i>	5.653	<i>Autres dettes d'après guerre.</i>	
Norvégia — <i>Norvège</i>	4.857	Franciaország — <i>France</i>	1,542.656
Svédország — <i>Suède</i>	2.265	Olaszország — <i>Italie</i>	141.935
Svájc — <i>Suisse</i>	5.641	Összesen — <i>Total</i> :	1,684.591
		6. Előlegezések a vasúti kamat-biztosítás alapján.	
		<i>Avances sur la base de l'assurance d'intérêts de chemin de fer.</i>	
		Franciaország — <i>France</i>	3,464.178
		Végösszeg — <i>Total général</i> :	63,984.253

9. A hosszúlejáratú önkormányzati és magánkölcsönök után 1928-ban Magyarországból külföldre történt kamatfizetések országok szerint.

Payements en intérêts fruits en 1928 de Hongrie à l'étranger pour des emprunts à long terme contractés par des collectivités autonomes et par des personnes privées, par pays.

Hitelező ország <i>Pays créanciers</i>	Önkormányzati kötvénykölcsönök után <i>Obligations de collectivités autonomes</i>	Záloglevelek után <i>Titres hypothéc.</i>	Egyéb kötvény- kölcsönök után <i>Autres obligations d'emprunt</i>	Az összes hosszúlejáratú kölcsönök után <i>Pour tous les emprunts à long terme</i>
	külföldre fizetett kamatok pengőben <i>intérêts payés à l'étranger, en pengős</i>			
Amerikai Egyesült Államok — <i>Etats-Unis d'Amérique</i>	14,105.903	11,000.000	5,000.000	30,105.903
Nagy-Britannia — <i>Grande-Bretagne</i>	12,337.187	6,000.000	1,000.000	19,337.187
Németalföld — <i>Pays Bas</i>	—	—	2,000.000	2,000.000
Összesen — <i>Total</i> :	26,443.090	17,000.000	8,000.000	51,443.090

10. A hosszúlejáratú önkormányzati és magánkölcsönök után 1928-ban Magyarországból külföldre történt tőketörlesztések országok szerint.

Remboursements en capital, effectués en 1928 de Hongrie à l'étranger, pour des emprunts à long terme contractés par des collectivités autonomes et par des personnes privées, par pays.

Hitelező ország <i>Pays créanciers</i>	Önkormányzati kölcsönök után <i>Obligations de collectivités autonomes</i>	Záloglevelek után <i>Titres hypothéc.</i>	Egyéb kötvény- kölcsönök után <i>Autres obligations d'emprunt</i>	Az összes hosszúlejáratú kölcsönök után <i>Pour tous les emprunts à long terme</i>
	külföldre fizetett tőketörlesztések pengőben <i>remboursements en capital faits à l'étranger, en pengős</i>			
Amerikai Egyesült Államok — <i>Etats-Unis</i> ..	3,356.730	3,470.000	970.000	7,796.730
Nagy-Britannia — <i>Gr.-Bretagne</i>	2,395.635	110.000	—	2,505.635
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	—	20.000	100.000	120.000
Összesen — <i>Total</i>	5,752.365	3,600.000	1,070.000	10,422.365

◎ KONZULI JELENTÉSEK ◎

Törökország.

Turquie.

A konstantinápolyi m. kir. követség gazdasági jelentése az 1928. évről.

Az 1928. év a török kormány fokozott gazdasági tevékenységének jegyében folyt le, sikerült ugyanis a török kormánynak hosszadalmas tárgyalások útján a török gazdasági életre rendkívül fontos két kérdést rendezni. Ezek a háború előtti államadósságok rendezésének és az anatóliai Bagdad-vasút megváltásának kérdései voltak.

Habár a török kormány elejétől fogva tisztában volt azzal, mily súlyos terheket fog róni ezeknek az egyezményeknek az elfogadása a hosszú háború és egyéb megpróbáltatások által már amúgy is sokat szenvedett török nemzetgazdaságra, mégis aláírta azokat, hogy hitelezőivel szemben újabb tanujelét adja jóhiszeműségének és az új Törökország azon szándékának, hogy a vállalt kötelezettségeknek minden áron eleget akar tenni.

A gazdasági helyzetnek 1928. évi alakulása azonban nem hozta meg az ifjú Törökország erőfeszítéseinek megérdemelt jutalmát; a rendkívüli nagy szárazság ugyanis, mely Anatólia sok vidékének termését teljesen tönkretette, Törökország 1928. évi kereskedelmi mérlegét igen kedvezőtlenül befolyásolta. Ez elemi csapás folytán nemcsak igen tetemes összegeket volt kénytelen a török kormány a szárazság által sújtott vidékek lakosságának segélyezésére fordítani, hanem sok oly cikket kellett külföldről behozni, melyekből normális években Törökország szokott nagy mennyiséget exportálni. A helyzetet még súlyosbította a főbb török exportcikkek világpiaci árának kedvezőtlen alakulása. A török kereskedelem szervezetlensége folytán az erős külföldi versenynek sike-

rült a török termékeket sok helyütt kiszorítani, vagy azoknak árát igen lenyomni.

A kereskedelmi mérleg e kedvezőtlen alakulásának szükségszerű következménye volt a török font árfolyamának nagymérvű süllyedése. Míg normális években a fő kiviteli szezonban az angol font árfolyama 900 alá szokott esni, addig 1928-ban a legalacsonyabb árfolyam 929 volt.

Dacára a gazdasági helyzet e kedvezőtlen alakulásának, a török kormány 1928 folyamán sem szűnt meg a mezőgazdaság felvirágoztatása és az ipar fejlesztése érdekében újabb rendszabályokat hozni, valamint az elnyugatosítás útján tovább haladni.

Őstermelés.

Az 1928. év csakúgy, mint az 1927. év, a török mezőgazdaságnak nem kedvezett. E körülményből kifolyólag a mezőgazdaság 1928-ban a megelőző évekkel összehasonlítva, fejlődést nem tudott felmutatni. A mezőgazdaságilag legfejlettebb területeken, mint Adana, Szmirna, Brussza, Adabazar vidékén és részben Thráciában ugyan 1928-ban is haladás volt észlelhető, ezzel szemben azok a vidékek, melyek az 1926. évi gyenge és az 1927. évi katasztrofálisan rossz termés folytán már igen sokat szenvedtek, 1928-ban a nagy szárazság miatt még további visszaesést mutattak.

A rossz termés következményeképpen a kormány kénytelen volt e vidékeken a parasztság között nagy összegeket segélyként kiosztani.

A török kormány nagyszabású vasútépítési programjának következtében, sajnos, nem lehetett eddig a költségvetésbe a mezőgazdaság javára oly hiteleket beállítani, amelyek annak megfelelő fellendítéséhez okvetlen szükségesek lettek volna, mindazonáltal a modernizálódásnak további térhódítása a török mezőgazdaságban 1928 folyamán is észlelhető volt. 1928-ban lecsapolási, folyamszabályozási és talajjavítási célokra kb. 1 millió fontot fordítottak.

Áttérve a *terméseredményekre*, azok az 1928. évben, a már említett igen nagy szárazság folytán a legtöbb terménynél nem voltak kielégítőek.

Búza az 1927. évi kb. 1·4 millió tonna helyett 1928-ban több termett ugyan, még pedig kb. 1·6 millió tonna, de a gyenge termés, mely az 1927. évi katasztrofálisan rossz termést követte, korántsem volt elegendő arra, hogy az ország szükségletét fedezze. Így az 1928. év utolsó negyedében már igen nagy mennyiségű búza jött be Törökországba és azóta a búzabehozatal folytatódik. Búzát a legnagyobb mennyiségben az Amerikai Egyesült Államok importálták. Magyarországból is jöttek különösen az utóbbi időben nagyobb szállítmányok, ezek azonban az Amerikából jött mennyiségek mögött messze visszamaradtak. Hogy a

sokkal távolabb fekvő Amerikai Egyesült Államok az elsősorban búzát termelő Magyarországot a török importban ennyire túlszárnyalták, az több okra vezethető vissza: elsősorban a török importörök már évek hosszú során át úgy a búzánál, mint a lisztnél az amerikai piachoz szoktak, továbbá a magyar exportörök bizonyos fokú bizalmatlanságot tanúsítanak a török piac iránt. A török importörök magyar búzát nem szívesen vásárolnak közvetlenül Magyarországból, hanem inkább a romániai Dunakikötőkben rendelkezésre álló magyar búzát vásárolják meg, mert itt állítólag úgy ár, mint szállítás terén sokkal kedvezőbb feltételeket tudnak elérni, mint Budapesten.

A többi gabonaneműek termése is meglehetősen rossz volt: *árpából* 899.000 tonna, *zabból* 78.000 tonna és *rozsból* 109.000 tonna termett. A *rizstermés* sem volt kielégítő, amennyiben csak kb. 20.000 tonna termett. A rizstermelés fellendítése céljából a kormány a folyó évben egy olasz szakértőt fog alkalmazni. *Kukoricából* 417.000 tonna, *burgonyából* 42.000 tonna, *cukorrépából* 66.000 tonna *hagymából* 41.000 tonna, *kenderből* 5.400 tonna és *lenből* 2.900 tonna volt az 1928. évi termés eredménye.

Csakúgy, mint a gabonaneműek termése, az 1928. évi *dohánytermés* is igen rossz volt és tetemesen kisebb, mint 1927-ben. Amíg ugyanis 1927-ben az utólag megállapított pontos adatok szerint 55 millió kg termett, addig az 1928. évi termés csak 43·6 millió kg-ra rúg.

Mint hogy az 1928. évi dohánytermés Görögországban és Bulgáriában is rossz volt, a dohányeladásoknál 15%-kal magasabb árak voltak elérhetőek, mint 1927-ben. A legnagyobb vevők megint az Amerikai Egyesült Államok voltak s utánuk mindjárt Németország következett.

A *fügetermés* mennyiségileg szintén az 1927. évi mögött maradt. Míg 1927-ben a termés 37·5 millió kg volt, addig 1928-ban csak 30—33 millió kg termett. Ezzel szemben minőségileg az 1928. évi termés sokkal jobb volt, mint a két előző év termése. A füge-exportöröknek újabb időben mind erősebben megnyilvánuló kaliforniai verseny következtében igen nagy nehézségekkel kellett megküzdeniök.

A *mazsolatermés*, mely 45—48 millió kg-ra rúgott, mennyiségileg ugyan szintén visszamaradt az 1927. évi 48—50 millió kg-ot kitevő termés mögött, de minőségileg sokkal jobb volt és az elért árak kielégítőek voltak.

Az 1927. évi kitűnő *mogyorótermés* után az 1928. évi termés csak közepesnek mondható, amennyiben 155.000 zsák termett és az árak kedvezőek voltak.

Az 1928. évi *valloneatermés* 50 millió kg-ot tett ki. Jó években 76·5 millió kg is termett már, ami a világtermés 80%-át jelenti.

Az 1928. évi *ópiumtermés* 3·4 millió kg-ot tett ki. Jobb volt, mint az előző évi termés, de jóval az 1926. évi mögött maradt. Minthogy a nemzetközi gyógyszerkereskedelemben a török eredetű ópium sokkal nagyobb becsben áll, mint a bulgáriai, perzsiai és indiai, e cikk egy igen fontos helyet van hivatva elfoglalni a török kereskedelmi mérlegben.

Törökország *olajbogyótermelése* három vidékre koncentrálódik, még pedig Szmirna, Aidin-Adramit és a Marmara-medence vidékére. Az 1928. évi termés 35 millió kg-ra rúgott, a világtermésnek tehát csaknem egynegyedét képezte és minősége is kitűnő volt.

Az 1928. évi *gyapottermés* a szárazság folytán nagy károkat szenvedett. Az össztermés 78 millió kg-ra rúgott, sokkal kevesebb volt, mint 1927-ben.

A szárított állapotban világhírnévnek örvendő malátiai *barack* termése mennyiségileg kielégítő, minőségileg pedig kitűnő volt. A termelés növelése érdekében Malatia vidékén a kormány támogatásával akció indult meg, mely a vad barackfák beojtását célozza.

A *narancstermés* is kitűnő volt és a jó termés arra serkentette a narancstermelőket, hogy egy nagyobb kiterjedésű területen új narancsoskertet létesítsenek.

A gyümölcsstermelés fokozása érdekében a kormány egy törvényjavaslatot dolgoztatott ki, melynek értelmében aki vad gyümölcsfát beojtott, nemesített, e ténnyel az illető fa tulajdonjogát megszerezte.

Erdészet. A becslések szerint Törökországban kb. 10 millió hektár kiterjedésű erdő van. Minthogy az ország egész területe kb. 75 millió hektár, az erdőségek az ország összterületének kb. 13·5%-át teszik ki. A legnagyobb erdőségek a Fekete-tenger vidékén terülnek el, míg Anatólia belsejében az évszázadokon át űzött rablógazdálkodás következtében az erdők csaknem teljesen kipusztultak. Az erdőknek e teljes hiányára vezethetők elsősorban vissza Középanatólia rendkívül kedvezőtlen éghajlati viszonyai.

Törökország *állatállománya* 1928-ban 485.259 lóból, 36.522 öszvérből, 927.590 szamárból, 5.031.526 szarvasmarhából, 527.738 bivalyból, 81.999 tevéből, 3.098.061 angórai kecskéből, 8.878.408 kecskéből és 2.124.931 juhból állott, mely állatállomány értéke kb. 800 millió török fontot képvisel.

Az élőállatkivitel a törökországi összkivitelnek kb. 20%-át képezi; ezért a kormány az állattenyésztés fellendítésére igen nagy súlyt helyez. Az 1928. év folyamán a lótenyésztés feljavítása érdekében Törökország Nagy-Britanniából és Franciaországból hozott be angol telivéreket, míg Magyarországból a juhtenyésztés felfrissítésére 630 db. fésüs tenyészjuhót importált. A magyar juhok, melyek az

anatóliai éghajlatot jól bírják, igen hamar akklimatizálódtak és kitűnően beváltak. Eddig Törökországban a juhtenyésztés főleg hús- és tejtermelési célokat szolgált, míg újabb időben a fősúlyt a gyapjútermelésre fektetik s ezért a tenyésztés feljavítása érdekében nagyszámú tenyészállat behozatalára lesz még szükség. A magyar juhok alkalmazkodó képessége folytán alapos a remény arra, hogy Magyarország lehet majd a szállító.

Ami a szarvasmarhatenyésztést illeti, ez még igen alacsony fokon áll Törökországban. A marhaállomány igen silány és felfrissítést igényel. Az éghajlati és takarmányozási viszonyok folytán e célra a magyar fajtájú szarvasmarha alkalmasabb a nála sokkal nagyobb igényű svájci szarvasmarhánál.

A török állattenyésztés legfontosabb és kétségtelenül legjövedelmezőbb ága a tiftik, azaz az angórai kecske tenyésztése. Az angórai kecskegyapjúja, a tiftik (angolul mohair), évek hosszú során át szinte török monopólium volt és Törökország évi termelése korántsem volt elegendő arra, hogy a bradfordi szövöszékek szükségleteit fedezze. A szigorú kiviteli tilalom ellenére az angoloknak sikerült angórai tenyészkecskéket a Fokföldre kivinni és ott e fajt sikerrel nevelni. A Fokföldről az Amerikai Egyesült Államok is átvették a tiftik-kecsketenyésztést, úgyhogy jelenleg a fokföldi és amerikai tenyésztés már igen nagy versenyt csinál a török tenyésztésnek. E verseny ellenére a török tiftik még ma is a legjobb minőségű és ennél fogva a legdrágább, mert az angórai kecskefajnak az anatóliai fensík éghajlati és legelőviszonyai a legjobban felelnek meg. A kedvezőtlen tél következtében az angórai kecskeállomány 1928 folyamán kb. 100.000 db-bal visszaesett és ennek megfelelően a mohairtermelés is visszamaradt az 1927. évi termelés mögött, úgy mennyiségben, mint értékben.

Bányászat. A török bányászat az 1928. év folyamán sem tudott nagyobb fejlődést felmutatni, aminek oka elsősorban a megfelelő munkaerők hiányában keresendő. A török bányamunkások zöme parasztokból rekrutálódik, kik a kedvező időjárás beálltával földjeik megművelése céljából csapatostól hagyják ott a tárnákat. E jelenség mellett a török bányászat fellendülésének útjában állott még az a körülmény is, hogy a legtöbb üzemben levő török bányának a berendezése elavult.

A mondottaknak természetes következménye, hogy a török bányák termelése az 1928. év folyamán nem mutatott emelkedést. A heraklei szénbányák 1928-ban csak 1·3 millió tonna szenet termeltek. Szakértői vélemény szerint a török szén kalóriatartalmára való tekintettel a Közép-tenger keleti medencéjében a Cardiff-szénnel sikerrel felvehetné

a versenyt, ezért e nagy ipari jövővel bíró egyetlen török szénbányavidéknek fellendítése érdekében a gazdasági minisztérium a technikai berendezés modernizálásán kívül az eregliai kikötő kiépítését határozta el.

Az 1928. év folyamán a Hamburger Bank közreműködésével 200.000 török font alaptőkével megalakult az adabazari bányatársaság, mely az Adabazar vidékén fekvő ólom- és cinkbányák kitermelését tűzte ki feladatául. A bányák ércekben igen gazdagok és a nyert érceket tetemesebb költség nélkül folyón szállítják a Fekete-tengerhez. Ezenkívül egy francia csoport, mely a Van-tó környékén igen eredményes próbafúrásokat eszközölt, az ott talált nagy petróleumforrások kiaknázására a kormánytól engedélyt kapott.

Az új bányatörvény 1928 folyamán elkészült ugyan, de azt a Nagy Nemzetgyűlés még nem szavazta meg. E törvényjavaslatban a modern bányajog elvei jutnak érvényre; szabályozza a bányák tulajdonjogát, a kutatási jogot, a földtulajdonos jogait és a bányák után fizetendő adókat és illetékeket.

Ipar.

Az 1927. évben a török kormány rendeletére megejtett első ipari számlálás eredménye 1928 végén tétetett közzé. Ez volt az első ilyfajta számlálás Törökországban és annak általános érdeklődésre igényt tartó adatai a következők:

A számlálás szerint az 1927. évben Törökországban összesen 65.245 üzem volt, mely 256.855 egyént foglalkoztatott. Ezeknek az üzemeknek több mint 35%-a csakis egy személlyel (a tulajdonos) dolgozott, míg az üzemek további 35%-a csak 2—3 személyt foglalkoztatott, tehát a török iparnak több mint 70%-a kisipari üzem volt. Az európai értelemben vett gyári üzemek száma, — melyek több mint 50 munkást foglalkoztatnak, — csak 321 volt. A török ipar össztermelésének értékét 433 millió török fontra becsülték és az 200 millió értékű belföldi és 30 millió értékű külföldi nyersanyagot dolgozott fel.

E statisztikai adatokból kitűnik, hogy a török ipar még igen kezdetleges fokon áll. Az iparfejlesztés érdekében a török kormány mindent elkövet, ami hatalmában áll és arra törekszik, hogy iparalapítási célokra idegen tőkét csábítson az országba; ezirányú erőfeszítéseit az 1928. év folyamán nagyobb siker koronázta, mint 1927-ben, habár az a rendelkezés, mely szerint a Törökországban alapítandó részvénytársaságok igazgatóságainak legalább 50%-ig török állampolgárokból kell állania, az idegen tőkére elriasztólag hat.

Az iparfejlesztés érdekében életbeléptetett intézkedések között a legfontosabb helyet az iparfejlesztési törvény foglalja el. Az iparfejlesztés és

az ipari vállalkozási kedv fellendítése érdekében a hazai iparvállalatok között prémiumokat osztottak ki 1,200.000 török font összegben. A gazdasági miniszter elrendelte, hogy amennyire csak lehet, a belföldi iparcikkeket a külföldiekkel szemben előnyben kell részesíteni. A kormány az új vámtarifát is az iparfejlesztés szolgálatába állítja. Mindazokat az iparcikkeket, amelyeket Törökországban is előállítanak, az eddiginél 70—100%-kal magasabb vámokkal sújtják, míg mindazok az áruk, amelyekre az iparfejlesztés céljából szükség van, vámmentességet fognak élvezni, vagy legalább is minimális vámokat fognak fizetni.

Dacára, hogy az 1928. év a rossz termés következtében gazdasági szempontból nem volt éppen kedvező Törökországra, a kormány iparfejlesztő politikája ez évben nagyobb eredményt tudott felmutatni, mint 1927-ben. A lakosság vásárlóképességének nagymérvű csökkenése dacára több gyár kibővítette, illetőleg modernizálta üzemét a jobb konjunktúra reményében és elég szép számú új gyár létesült, sőt új ipari alapítások céljaira sikerült idegen tőkét is az országba behozni. E téren első helyen említendő fel Ford amerikai autógyáros és a török kormány között létrejött megállapodás, melynek értelmében Fordék Konstantinápolyban egy nagy automobil-felszerelőtelepet létesítenek. A második idegen tőkével létesített új gyáralapítás a francia tőkével alakult Oriental Monopolies társaság új textilgyára. A harmadik idegen tőkével létesített új alapítás a belga tőkével alapított „Anatóliai cement r.-t.“ és végül a „Nestlé“ társaság egy nagy csokoládégyárat épített és helyezett üzembe.

Ez idegen tőkével alapított gyárakon kívül az 1928. évben Törökországban még a következő új gyárak létesültek: Brüssza mellett egy új konzervgyár, a sabaddjai tó vidékén egy spárga- és kartongyár, melyet a dohányjövedék épít, Defterdar helységben egy vattagyár 250 kg napi gyártási képességgel, Kutahiában pedig egy új téglagyár építését kezdték meg.

Az 1928. évben Törökországban létesült új villanyerőtelepek létesítésénél a magyar ipar meglehetősen szép eredménnyel vehette ki a részét. Az európai hírnévnek örvendő budapesti Ganzgyárnak sikerült az adaliai, mersinai és afion-karahissari villanyerőtelepek építését megkapni. Az első két villanyerőtelepet 1928-ban üzembe is helyezték. A Ganz-gyár ezenkívül a kutahiai erőműtelepet is berendezte.

A magyar iparnak volna bizonyos szempontok szem előtt tartása mellett terjeszkedési lehetősége Törökországban. Az erre alkalmas iparvállalataink azonban egy-kettő kivételével eddig teljesen távol tartották magukat a török piactól. A jelek szerint az 1928. év e téren úgy látszik örvendéses vál-

tozást hozott, mert az év folyamán több nagyobb ipari vállalatunk megbízottja járt Törökországban, hogy a terjeszkedési lehetőségeket a helyszínen tanulmányozza.

Kereskedelem és közlekedés.

Az 1928. évben a külkereskedelmi adatok feldolgozását és közzétételét a fővámgazgatóságtól a statisztikai hivatal vette át. Minthogy e hivatal csak most áll szervezés alatt és nincsenek még begyakorolt munkaerői, az adatok feldolgozásával elkésett, úgyhogy eddig csak az 1927. és 1928. évek első három hónapjának külkereskedelmi adatait publikálta.

Törökország külkereskedelmi mérlege ez időszakokban a következőképen alakult: A behozatal értéke volt 1927 első évnegyedében 53·9 millió, 1928 ugyanezen időszakában 52·1 millió, a kivitelé 40·3 millió, illetve 32·4 millió. Amíg tehát 1927 első három hónapjának külkereskedelmi deficitje 13·6 millió, 1928 első évnegyedéé már 19·7 millió török font volt.

Az 1928. év első negyedében Törökország áruforgalma tehát az 1927. év első negyedéhez viszonyítva visszaesést tüntet fel. A visszaesés különösen feltűnő a kivitelnél, mely körülmény az 1927. évi rossz termésben leli magyarázatát.

A *behozott* árucikkek között az első helyet a gyarmatárúk foglalják el, amennyiben ezekből az 1927. év első negyedében 19 millió kg-ot hoztak be 6,200.000, 1928 első negyedében pedig 22 millió kg-ot 6,150.000 török font értékben. A gyarmatárúk után a gyapotárúk következnek, amennyiben behozataluk az 1927. év első negyedében 11·9 millió kg-ot tett ki 5,400.000, 1928 első negyedében pedig 12 millió kg-ot, 5,300.000 török font értékben. Az ércek az árucsoportok szerinti behozatali forgalomban a harmadik helyet foglalják el, mindazonáltal behozataluknak évről-évre való csökkenése észlelhető. Így, míg 1927 első negyedében 36·4 millió kg-ot importáltak 6,600.000, addig az 1928. év hasonló időszakában már csak 29·4 millió kg-ot hoztak be 5,300.000 török fontért.

A gyapjúfonalak és gyapjúszövetek behozatala úgy értékben, mint súlyban lényeges változást nem tüntet fel. Amíg ugyanis 1927 első negyedében 700.000 kg-ra rúgott a behozatal s értéke 4,700.000 font volt, addig 1928-ban 900.000 kg-ot tett ki és értéke 4,200.000 török fontra rúgott.

A felsorolt árukon kívül még igen nagy tételekkel szerepelnek a török behozatalban gépek, ipari olajok és zsírok, kocsik, vagonok, hajók, gyógyszerek, vegyi gyártmányok, félnyers és kidolgozott bőrök, üveg- és porcelláneműek és papíráruk stb.

A *kiviteli* cikkek közt legfontosabbak a dohány és dohányneműek, mert ezek Törökország összkivitelének 30%-át teszik ki.

Törökország dohánykivitele az 1927. és az 1928. évek első negyedében úgy súlyban, mint értékben csaknem egyforma volt, ugyanis 1927 ezen időszakában 6 millió kg-ot vittek ki 9,500.000 török font értékben, 1928-ban pedig a kivitel 6·8 millió kg-ot tett ki 9 millió font értékben.

A dohány után a gyümölcs és főzelékek, különösen a mazsola, füge, mogyoró, mandula, olajbogyó képezik Törökország legfontosabb kiviteli cikkeit. Ez árucikkekből az 1927. és 1928. évek első negyedében a kivitel 17—17 millió kg-ot tett ki 8 millió, illetőleg 5·4 millió font értékben.

A mohair, gyapjúárúk és szőnyegneműek kivitele alig tüntet fel változást. Az 1927. év első negyedében ezeknek az árucikkeknak kivitele 1·9 millió kg-ot tett ki és 3,500.000, 1928-ban pedig 2 millió kg-ot és 3 millió török fontra rúgott.

Ugyanez áll mennyiségileg a gyapotárúkra is, de értékük a kedvező világpiaci áralakulás folytán tetemes emelkedést tudott felmutatni. Míg 1927 első negyedében 5·6 millió kg-ot tett ki a kivitel 3,200.000 font értékben, 1928-ban viszont 5·5 millió kg-ra rúgott és értéke 3,850.000 font volt.

Az ópium- és valloneakivitel a szóbanforgó időszakokban szintén jóformán semmi változást sem tüntet fel, ugyanis az 1927. év első negyedében a kivitel 10 millió kg volt 2,100.000, 1928-ban pedig 8·6 millió kg volt 2 millió font értékben.

Tekintettel arra a körülményre, hogy az 1928. év többi 9 hónapjának külkereskedelmi statisztikai adatai még nem állanak rendelkezésre, további megállapítások levonása alig lehetséges.

Az 1928. év első három hónapjának származási országok szerinti külkereskedelmi statisztikája nyomán Törökország főszállítói Franciaország, Németország, Olaszország, Nagy-Britannia, Cseh-Szlovákia, Belgium, Oroszország, az Amerikai Egyesült Államok, Németalföld, Románia, Perzsia, Egyiptom, Japán, Svédország, Szíria és Magyarország voltak.

Magyarország az 1928. év első negyedében Törökországba 592.219 török font értékű árut szállított 2,271.775 kg súlyban és így Törökország beviteli forgalmában az 1926. évi 19-ik helyről a 18-ikra került fel. Amennyiben az 1928. év többi 9 hónapjában törökországi exportunk az első negyedévi eredményhez viszonyítva nem változnék, törökországi összexportunk az 1928. év folyamán a 2,400.000 török fontot csaknem elérné, ami az 1926. évi 1,176.571 font értékű exportunkkal szemben több mint 100%-os emelkedésnek felelne meg. Már a háromhavi eredmények alapján is megállapítható, hogy Törökország felé irányuló exportunk határozottan emelkedő irányzatot mutat.

Az 1928. év első negyedének statisztikai adatai szerint törökországi exportunk főcikkei a cukor, mezőgazdasági gépek, vas- és bádogáruk, tenyész-állatok, lokomobilok, szivattyúk, hajlított bútorok, kaucsukáruk, talpbőrök, gyógy- és kémiai szerek, gépek és a textilipar termékei voltak.

Kiviteli cikkeknek Törökországba irányuló exportját feltétlenül nagy mértékben növelni lehet, szükséges azonban, hogy gyáraink a török piacon ügyes, a helyi viszonyokat jól ismerő képviselőkkel bírjanak. Hogy milyen fontos ez, azt legjobban megvilágítja egy nagy mezőgazdasági gépgyárunk képviselője által 1928-ban elért eredmény, mely az 1927. évvel szemben nagy emelkedést tudott felmutatni, dacára az e cikkekben különösen német részről megnyilvánuló nagy versenynek. Törökországba irányuló exportunk előmozdítása érdekében azonkívül feltétlenül szükséges a szállítási díjak csökkentése. Jelenleg főleg azokban a cikkekben tudunk a török piacon eredményt elérni, amelyekben sok munka fekszik, amelyeknél tehát az áru értékét nem annyira a súly vagy a mennyiség, mint inkább a benne rejlő munka határozza meg. Ez a jelenség oka annak, hogy oly elsőrendű exportcikkünk, mint a liszt vagy a burgonya az amerikai liszttel, illetőleg a francia burgonyával nem bír versenyezni. Így pl. míg egy tonna lisztnek Budapestről Brailába való szállítása a török lisztkereskedők szerint 20 shillingbe kerül, addig ugyanannyit tesz ki az amerikai lisztnek a konstantinápolyi kikötőig való szállítási költsége. A lisztnél ezenkívül szerepet játszik az amerikai túlprodukciónak, mely sokszor nyereség nélkül igyekszik áruján túladni, valamint az a körülmény, hogy a magyar liszt alig ismeretes, de az amerikai lisztnek itt minden fajtát oly kitűnően ismerik, hogy minta nélkül, csupán a fajta megnevezésével eszközölnek rendeléseket. A szállítási költségek csökkenése esetén azonban a magyar liszt sikerreményében szembeszállhatna az amerikaival. Hasonló a helyzet a burgonyával is. Úgy a Konstantinápolyban, mint Törökország nagyobb városaiban fogyasztott jobb minőségű burgonya francia eredetű. A sokkal közelebb fekvő Magyarország e cikket illetőleg meghódíthatná a török piacot, ha sikerülne a jelenlegi szállítási költségeket csökkenteni. A liszten és burgonyán kívül ez áll a borra, nehéz vasiparunk és különösen gépiparunk termékeire is.

Törökország 1928-ban új *kereskedelmi szerződéseket* kötött Bulgáriával, Svédországgal, Lett- és Esztországgal, Németalfölddel és Belgiummal, míg Romániával, Norvégiával, Dániával és Perzsiával a már fennálló szerződéseket meghosszabbította. A lausannei békeszerződés értelmében azonban 1929 augusztus hó 6-án Törökország gazdaságpolitikai téren is visszanyeri teljes cselekvési sza-

badságát és a jelzett napon új vámtarifáját, amennyiben azt addig a Nagy Nemzetgyűlés megszavazná, életbe léptetheti. E körülményre való tekintettel most a török kormány egymásután mondja fel megkötött kereskedelmi szerződéseit.

Közlekedés. A török kormány *vasúti politikája* az 1928. év folyamán további nagy eredményeket ért el. Nemcsak, hogy a legnagyobb éréllyel folytatták a már megkezdett nagyszabású vasútépítési program végrehajtását, hanem a kormánynak sikerült e mellett az anatóliai Bagdad-Vasúttársasággal megkötött egyezmény útján Kis-Ázsia legnagyobb vasútvonalát felszerelésével az állam tulajdonába hozni.

Az anatóliai Bagdad-Vasút megváltási egyezményét a Nagy Nemzetgyűlés már ratifikálta, sőt a szerződés értelmében esedékes első annuitást a kormány 1929 április havában már ki is fizette. A legutolsó annuitás 2002 március 5-én lesz esedékes.

Ennek az ügy stratégiai, mint gazdasági szempontokból rendkívül fontos vasutaknak megváltása által a török állam újabb súlyos pénzügyi terheket vállalt magára, melyeknek egyelőre csak a többi tárcák hitelszükségleteinek megfelelő arányos csökkentése által tud eleget tenni. Az anatóliai Bagdad-Vasút megváltása tette szükségessé az 1929—30. évi költségvetési tervezet gyökeres átdolgozását.

A kormánynak ezenkívül sikerült egy svéd társasággal 1928 folyamán felmerült igen súlyos természetű differenciáit egy új és reá nézve előnyös szerződés megkötése által elsimítani és az illető vasútvonalaknak gyorsabb ütemben való kiépítését biztosítani.

A svéd társaság által épített egyik vonalból, mely 400 km hosszú lesz, az 1928. év folyamán kb. 120 km-nek földmunkálatai készültek el. Az általuk épített második vonalból 1928 folyamán kb. 140 km-nek föld- és sínfektetési munkálatai készültek el. Ennek hossza 435 km lesz. Az új szerződés értelmében a két vonal építését 1934-ben kell befejezni.

Egy német cég által építendő 284 km hosszú vonalból 1928 folyamán 51 km készült el teljesen és már át is adták a forgalomnak. E vonal építése valószínűleg 1930-ban teljesen be lesz fejezve. A németek által épített másik vonal 180 km hosszú lesz és 1931-ben kell elkészülnie. E vonalon az 1928. év folyamán kb. 73 km-nek földmunkálatai készültek el.

A törökök által létesítendő vonalak építkezése 1928 folyamán szintén igen gyors ütemben haladt előre. Az első vonalon 220 km-t már átadták a forgalomnak és az egész vonal 1931 végén lesz üzembe helyezhető. A másik vonalból viszont eddig 20 km készült el teljesen és a közmunkaügyi miniszter

szerint az építkezéseket 1930 őszén teljesen befejezik.

E már folyamatban levő vasútépítkezéseken kívül a kormány két új vasútvonal kiépítését határozta el.

Habár a vonalak építési koncessziója iránt több idegen konzorcium érdeklődik, úgy hírlik, hogy a török kormány tekintettel arra a magas színvonalra, melyre a török vasúti építész az utóbbi időben felemelkedni tudott, a vasúti vonalak megépítését a jövőben csak török vállalkozóknak szándékozik kiadni. Megfelelő gyárak hiányában a szükséges mozdony- és kocsiparkot azonban ebben az esetben is külföldről lesz kénytelen beszerezni.

Az államvasutak és a Bagdad—Anatóliai Vasúttársaság 1928. évi üzleti zárszámadásait eddig még nem tették közzé. A Keleti Vasúttársaság, melynek birtokában a tráciai vonalak vannak, 1928-ban 4·7 millió személyt szállított az 1927. évi 3·9 millió személlyel szemben, az elért áruforgalma pedig 1928-ban 244 ezer, 1927-ben 240 ezer tonna volt. A kormány e vasúttársaságnak vonalait is meg szeretné vásárolni.

Az 1928. év folyamán a török *hajózásnak* fellendülése szintén észlelhető volt, habár a török hajóstársaságok — melyekre 1926-ban a kabotageforgalom lebonyolításának kizárólagos joga visszazállott — idegen kikötőkbe irányuló vonalakat nem létesítettek, de a már meglévő török kikötői járataikat szaporították és sok esetben meggyorsították.

Az államilag szubvencionált legnagyobb török hajóstársaság 1928-ban két hajónak a külföldön eszközölt vásárlása folytán hajóparkjának tonnatartalmát 1.394 tonnával növelte és ezenkívül több öregebb személyszállító gőzösét teljesen újjáalakította. 1928-ban e hajóstársaságnak úgy személy-, mint áruforgalma is emelkedést tüntet fel, amennyiben az 1927. évben szállított 361 ezer utassal és 2·5 millió db. áruval szemben 1928-ban 375 ezer volt az utasainak és 2·6 millió db. az általa szállított áruknak, illetve árucsomagoknak a száma.

A konstantinápolyi kikötő, mely a háború előtt a közel Kelet kereskedelmi gócpontja volt, a háborút követő években, ami a kikötői forgalmat illeti, rohamosan visszafejlődött. E visszafejlődésnek elsősorban a pireusi kikötő látta hasznát.

Illetékes körök ennek a török kereskedelemre oly nagy hátrányokkal járó folyamatnak orvoslása céljából a konstantinápolyi kikötői forgalom egyes ágait igyekeztek elsősorban megjavítani, különös gondot fordítottak arra, hogy a kikötőben a hajók vesztegelése és kereskedelmi természetű műveletei megkönnyíttessenek. Az egészségügyi, rendőri és vámügyi formalitásokat egyszerűsítették, a szabad tengeren levő hajókkal rendes drótnélküli

távíróösszeköttetést létesítettek, külön szolgálatot szerveztek a hajóknak meteorológiai jelentésekkel való ellátása céljából, végül megfelelő intézkedéseket léptettek életbe az áruk kezelése, elvámolása és elraktározása körül észlelt visszaélések megszüntetése érdekében.

Habár ezekkel az intézkedésekkel a kikötői monopólium intézményét nem érintették, mégis elérték azt, hogy a forgalom az 1927. évvel szemben fellendült.

A konstantinápolyi kikötőt 1928-ban 6.902 török hajó kereste fel 2·5 millió tonnatartalommal és 3.895 idegen nemzetiségű hajó 9·3 millió tonnatartalommal. Az idegen nemzetiségű hajók között legtöbb volt az olasz, angol és görög hajók száma. E szerint tehát a konstantinápolyi kikötőben az 1928. év folyamán 4.107 hajóval több fordult meg, mint 1927-ben. A hajóknak tonnatartalma kb. 1 millióval volt nagyobb, mint az 1927-ben megfordult hajóké.

Törökország második kikötőjének, Szmirnának forgalma is fellendült 1928-ban. E kikötőben ugyanis 2.433 hajó fordult meg 2·2 millió tonnatartalommal. A kikötő forgalma 200 hajóval és kb. 0·5 millió tonnatartalommal volt nagyobb, mint 1927-ben.

A herakleai, samsouni és mersinai kikötőknek már tervbevett építkezése pénzhiány folytán egyelőre abbamaradt. E kikötők kiépítését azonban a kormány programjába vette. Az építési költségeket, melyeket 33 millió török fontban irányozták elő, 6 költségvetési évre osztják fel.

Közzetek. A török kormány vasúti programjának megvalósításával kapcsolatban mind aktuálisabbá, sőt égetőbbé válik az újonnan épülő vasútvonalakhoz vezető úthálózatoknak a kiépítése. Az anatóliai Bagdad-Vasúttársaság annakidején vonalainak építésével egyidejűleg sok meglehetősen hosszú utat építtetett, melyek fontosabb állomásaihoz vezettek. Ezek az utak ma is használatban vannak. Csak úgy, mint annakidején a magántársaságok, az új vasúti vonalakat építő török kormány szintén belátta az új hálózatok fontosságát és ezért a közmunkaügyi minisztérium hitelének jelentékeny részét útépítésekre szándékozik fordítani.

A török kormány 1928-ban 2.381 km új utat és 623 új hidat épített és 1.893 km utat és 528 hidat javíttatott. Ezeknek a munkálatoknak összköltsége 9·8 millió török fontot tett ki.

A kormány útépítési programja szerint eddig jókarban levő országút volt 7.518 km, kevésbé jókarban levő, de mégis használható országút 2.565 km és alapos javításra van előirányozva 8.517 km országút.

A tervek szerint a kormány a közel jövőben 13.000 km út építését szándékozik kiírni. Ezek között az utak között szerepelnek a Konstantinápoly-

ból Angórán át a perzsa határig és Angórától az ország déli határáig vezető elsőrendű országutak.

E nagyszabású útépitési program végrehajtásához szükséges pénzüsszegek előteremtése céljából a kormány egy törvényjavaslatot készített elő, melynek alapján minden 18—60 év közötti férfi évente 8 török font utadó fizetésére köteles. Amennyiben ezt az adót nem volna képes lefizetni, 10 napon át az útépitéseknél dolgozni tartozik. Az utadó címén befolyt összegek 50%-a a Banque Agricolenál a munkaügyi minisztérium számlája javára fizetendő le és csak a másik 50%-ot használhatják fel a vilayetek saját céljaikra.

Az útépitéssel párhuzamosan egy nagyszabású hídépítési programot is kidolgoztak és az 1929/30. költségvetési évben a kormány 6 millió török fontot szándékozik e célra fordítani.

Pénzügy.

Az 1928. évben a török kormányának harmadikban sikerült az állami költségvetés egyensúlyát biztosítani. Az állami bevételek a költségvetési tervezet szerint 206,298.045 török fontot tettek ki, míg az összkidadások 206,291.668 török fontra rúgtak. A költségvetési tervezet tehát egy egész csekély, 6.377 török fontot kitevő felesleggel zárult.

Habár az 1928. évi állami összbevételek az 1927. évi bevételekhez viszonyítva 11·7 millió török fonttal voltak magasabbak, a kormány, a bélyegilleték nagymérvű emelésétől eltekintve, 1928-ban új bevételi forrásokhoz nem folyamodott. Az állami bevételek e tetemes emelkedése a bélyegilleték és egyes monopóliumok hozadékának növekedése, valamint az adóbeszedés körül fennálló visszaélések és rendszertelenségek fokozatos kiküszöbölése útján volt elérhető.

Az államháztartási mérleg egyensúlya ellenére a török állam pénzügyi helyzete nem volt rózsásnak mondható; a már eddig létező adók igen súlyosak és a lakosságnak teherbíróképességét a végéig igénybe veszik. Ha már most tekintetbe vesszük, hogy a súlyos adóterhek alatt roskadozó lakosság széles rétegeinek teherbíróképessége a két évi sorozatos rossz termés folytán igen meggyengült, ezzel szemben a már folyamatba tett és még keresztülvinni szánkékolt nagyarányú, hosszú éveken át improduktívnek ígérkező, viszont stratégiai és gazdasági szempontok folytán alig halasztható beruházási program évi szükségletei mindinkább növekednek, akkor tiszta képet kapunk arról, hogy mily súlyos gondokat kell hogy okozzanak a kormánynak az ország pénzügyei.

Kétségtelen, hogy az 1928. évi költségvetés alig állott arányban az ország pénzügyi képességeivel és az év folyamán az államkincstár igen gyakran pénzügyi zavarokkal küzdött. Minthogy a követ-

kező költségvetésekben a tervezett nagyarányú beruházási program folytán az állami kiadások még nőni fognak, az adóprést pedig jobban megszorítani már alig lehetséges, a kormánynak előbb-utóbb belföldi, vagy külföldi kölcsönhöz kell folyamodnia, hogy az állami pénzügyeket eddigi nehézségeiktől megszabadítsa.

Nagy terhet jelent az államkincstár a *háború előtti adósságok* rendezése tárgyában közte és a kötvénytulajdonosok között létrejött egyezség, továbbá az anatóliai Bagdad-Vasút és a haydarpachai kikötő megváltása tárgyában kötött egyezmény, melynek értelmében a török állam a szóbanforgó vasútvonalakért 73 év alatt 443·6 millió svájci frankot, a haydarpachai kikötőért pedig 34·7 millió svájci frankot tartozik fizetni.

Az 1928. év folyamán hozott *pénzügyi törvények* közül kiemelendő a bélyegilletékekre vonatkozó új törvénynek 1928 június 1-vel történt életbeléptetése. Az új törvény a bélyegilletékeket több esetben felemelte.

Az *egyedáruságok* terén az 1928. év folyamán egy új létesült, a számológépmonopólium. Az e monopóliumot létesítő törvény értelmében Törökországba számológépeket behozni, gyártani és használni kizárólag a kormánynak áll jogában.

A már létező monopóliumok közül 1928-ban a dohánymonopólium érte el a legkedvezőbb eredményt, amennyiben az államnak 22 millió török fontot hozott az 1927. évi 17·5 millió fonttal szemben.

A szeszmonopólium, melyet az állam két év előtt vett át saját kezelésébe egy lengyel társaságtól, az 1928. év folyamán szintén kedvező eredményt tudott felmutatni, mert az államnak nyeresége 5 millió török fontot tett ki.

Hitelélet. 1927 végével a kormány a háborús években kibocsátott *bankjegyek* kicserélését elrendelte s ez 1928 szeptember 4-én be is fejeződött. A kormány a kicserélési művelettől egy kb. 25—30 millió font összegű hasznot remélt, ez azonban 1·5 millió fontra zsugorodott össze.

A kormánynak a bankjegykicserélési művelet e kedvezőtlen eredménye kétségkívül igen kellemetlen meglepetést okozott, amennyiben az állami jegyintézet felállítására vonatkozó eredeti terve az volt, hogy a bankjegykicserélésből eredő 25—30 millió fontnyi nyereség, valamint a kb. 30 millióra becsült állami ékszerek eladásából befolyó összegek képezzék annak alaptőkét. Most tehát a kormány, mely az 1928. év folyamán elhangzott számos kijelentései révén a probléma gyors megoldására az ország előtt szinte kötelezettséget vállalt, tekintettel az e célra rendelkezésre álló csekély összegre, kénytelen lesz az állami jegyintézet nevét viselő devizaközpont felállításával megelégedni.

A két évi sorozatos rossz termés következtében 1928-ban a török gazdasági élet a legnagyobb nehézségekkel küzdött és az egyes kereskedelmi gócpontokban válságszerű jelenségek voltak észlelhetők. A lakosság széles rétegeinek vásárlóereje igen csökkent, ami a kereskedelem pangását vonta maga után. A bukások egész sorozata követte egymást, mely jelenség viszont a bankok hitelnyújtásának megszorítására vezetett. Így tehát 1928-ban nemcsak hogy tőkeképződésről beszélni nem lehetett, hanem ellenkezőleg, nagy meglévő értékek pusztultak el. Különösen erős volt a válság a rövidáru szakmában, ami az olasz lira hirtelen emelkedésére volt visszavezethető. Kb. 400 volt a kereskedelmi és hitelválság folytán előidézett *csődesetek* száma az 1927. évi 12 nagyobb csődesettel szemben és kb. 1.000-re tehető az év folyamán megszűnt cégeknek a száma.

E válságszerű jelenségek egyes, már hosszú évek óta a török piacon működő idegen *pénzintézeteket* arra készítettek, hogy arról visszavonuljanak, a török bankoknál pedig egy bizonyos fokú koncentrációs mozgalom volt észlelhető.

Az 1928. évben a török font igen nagy *árhullámlámszámának* volt alávetve. Mig a legmagasabb árfolyamát augusztus hóban érte el, mikor az angol fontot csak 930 piasterrel jegyezték, addig december végén az angol font 988 piasteres kurzusra szökkent fel.

A török fontnak ez árhullámszámai az eddigi években a kivitelhez, illetőleg a behozatalhoz símultak. A főbb behozatali hónapokban, mikor az idegen valuták iránti kereslet nagy volt, a török font árfolyama esett, viszont a főkiviteli hónapokban, amikor nagymennyiségű idegen valuta özönlött az országba, árfolyama természetesen emelkedett. Az 1928. év folyamán azonban a török fontnak e jellegzetes árhullámszámai nem volt már az eddigi mértékben észlelhető; a kivitelnek erős visszaesése folytán a külföldi devizák iránti kereslet állandóan nagy volt. A font stabilizálásának kérdésével immár a kormánynak a legsürgősebben foglalkoznia kell, ha csak nem akarja az egész török gazdasági életet súlyos megrázkódtatásoknak kitenni.

Munkapiac.

Törökországban az 1928. év folyamán a munkapiaci viszonyok nem változtak. Munkáskérdésről, illetőleg *munkanélküliségről* ez évben sem lehetett beszélni és általában munkásokban, főleg szakképzett munkásokban meglehetősen nagy hiány volt. A *munkabérek* nem emelkedtek, az előmunkásoknak átlag 80 font havi fizetésük van, míg a munkások zömének napi keresete nem haladja meg az egy török fontot. Legjobban vannak fizetve a vasöntőmunkások, kiknek napi keresete sokszor a négy fontot is eléri. A mindinkább fokozódó drágaság azonban a munkabérek emelkedését is magával fogja hozni. Ezzel szemben az idegen szakmunkások változatlanul jól vannak fizetve, átlagos napi keresetük 5—6 font, de egyes speciálisták, mint alagút- és kútúrók 15 fontot is megkeresnek naponta.

A munkaügyi minisztérium az új *munkatörvényjavaslatot* elkészítette; ez 9 órás munkaidőt állapít meg és egy munkaügyi igazgatóság felállítását tervezi, mely új szerv közvetlenül a miniszterelnökség alá lesz rendelve; javasolja a törvényjavaslat hogy a 14 éven aluli gyermekeknek gyárakban vagy műhelyekben tilos legyen dolgozni, azonban munkásbiztosításról egyáltalában nem gondoskodik.

Kivándorlás.

A Törökországtól elcsatolt területek mohamedán vallású lakosságának visszavándorlása 1928-ban is folytatódott. Különösen a Sz. H. Sz. államból visszavándoroltak száma volt tekintélyes. A legtöbb visszavándorlót a görög lakosság által elhagyott anatóliai helységeken telepítették le.

Az 1928. évben a Törökországban élő magyarok száma nem változott és kb. 1.500-ra volt tehető. A kommunista üzemek címén kiutasítottakat, kiknek feltűnő nagy része Perzsiába és Dél-Amerikába ment, újonnan érkezettek váltották fel. A törökországi magyar kolónia zöme szakmunkásokból rekrutálódott, kik ebben az évben is csekély kivételtől eltekintve, igen jól tudtak elhelyezkedni és aránylag igen szép keresetre szert tenni.

Könyvismertetések.

Chronique de livres.

Magyarország 1927. évi külkereskedelmi forgalma.

Commerce extérieur de la Hongrie en 1927.

Magyar Statisztikai Közlemények. Új sorozat 77. kötet. Szerkeszti és kiadja: a Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal. Budapest 1929. 109* + 943 l.

Publications statistiques hongroises. Nouvelle série 77e volume. Rédigé et publié par l'Office Central royal hongrois de statistique. Budapest, 1929. 109* + 943 pages.

Résumé. La première partie du volume fait ressortir le commerce extérieur de la Hongrie en 1927 retrospectivement même aux années antérieures. L'auteur de l'exposé est M. le dr. Emile Meszlényi secrétaire ministériel suppléant. Cette partie publie les traits les plus importants du relevement statistique du commerce extérieur et des renseignements sur le système actuel de la fixation des valeurs statistiques.

Le volume contient encore les tableaux principaux. Les résultats principaux du commerce extérieur y sont exposés, en partie retrospectivement jusqu'à 1920 resp. 1923, en groupement suivants: formation du commerce extérieur par pays de provenance et de destination; répartition du mouvement d'après les matières premières, produits mi-fabriqués et produits fabriqués; spécification du commerce extérieur suivant les branches économiques et la destination; groupement des marchandises principales des importations et exportations avec désignation des pays de provenance et de destination; données du commerce extérieur groupées suivant la liste internationale des marchandises de Bruxelles; enfin relevé du mouvement des métaux précieux, monnaies métalliques et autres valeurs.

La deuxième partie embrasse les tableaux détaillés. Ici sont exposés les statistiques du commerce extérieur spécifiées d'après les 37 classes du tarif et suivant les numéros du tarif douanier, avec énumération des pays de provenance et de destination et le mode de transport. Là sont également publiés les renseignements détaillés du mouvement des matières premières, produits mi-fabriqués et produits fabriqués. La deuxième partie publie enfin les données de perfectionnement, des réparations et du trafic de transit. Elle fait également ressortir les chiffres du mouvement des entrepôts d'admission temporaire.

La troisième partie contient l'index alphabétique des marchandises se prêtant à faciliter de beaucoup l'utilisation du volume.

★

A M. Kir. Központi Statisztikai Hivatal szerkesztésében megjelenő Magyar Statisztikai Közlemények 77. kötete most hagyta el a sajtót. A testes kötet Magyarország külkereskedelmi forgalmának 1927. évi legrészletesebb végleges adatait tartalmazza.

A kötet első része Magyarország 1927. évi külkereskedelmi forgalmát ismerteti visszapillantással a korábbi évekre. Az ismertetés szerzője Meszlényi Emil dr. min. s.-titkár. Ez a rész foglalkozik továbbá a külkereskedelmi statisztikai adatgyűjtés, valamint az értékmegállapítás mai rendszerének ismertetésével is.

A kötet ezután közli a főbb táblázatokat. A külkereskedelmi forgalom főeredményei részint az 1920., részint pedig az 1923. évig visszamenőleg foglalnak itt helyet a következő összeállításokban: a külkereskedelmi forgalom alakulása a származási és rendeltetési országok feltüntetésével; a forgalom megoszlása a nyersanyagok, félgyártmányok és gyártmányok elkülönítésével; a forgalom részletezése gazdasági ágak és rendeltetés szerint; a legfontosabb behozatali és kiviteli áruk csoportosítása, a fontosabb származási és rendeltetési országok figyelembevételével; a külkereskedelmi forgalom adatai a brüsszeli nemzetközi árulajstrom csoportosításában; végül a nemesfémek, ércpénzek és más értékek forgalmának kimutatása.

A második rész a részletes kimutatásokat foglalja magában. Itt találjuk a külkereskedelmi forgalom kimerítő adatait a 37 tarifaosztály csoportosításában vámtarifaszámok szerint, a származási és rendeltetési országok, továbbá a szállítási intézmények feltüntetésével. Ezután következnek a nyersanyagok, félgyártmányok és gyártmányok, továbbá gazdasági ágak és rendeltetés szerint összeállított teljesen részletes adatok. A második rész végül a kikészítési, javítási és átviteli forgalom adatait, ezenkívül az előjegyzési raktárak forgalmára vonatkozó kimutatásokat közli.

A harmadik rész a betűsoros tárgymutatót tartalmazza, amely rendkívül megkönnyíti a kötet használatát.

Az Országos Gazdaságstatisztikai és Konjunktúrakutató Bizottság Közleményei. 1929. 2—3. sz.

Publications de la Commission nationale de la statistique économique et de la recherche de conjonctures. 1929. Numéro 2—3.

Kiadja az Országos Gazdaságstatisztikai és Konjunktúrakutató Bizottság, Budapest, 1929. 146 l.

Éditées par la Commission nationale de la statistique économique et de la recherche de conjonctures. Budapest 1929. 146 pages.

Résumé. La Commission nationale hongroise de la statistique économique et de la recherche de conjonctures, fonctionnant à l'Office central royal hongrois de Statistique, vient de publier le deuxième et troisième numéro, (numéro double), de ses publications avec extrêmement riche contenu. Le fascicule traite la situation économique de la Hongrie au cours des neuf mois de l'année 1929. Des chapitres particuliers exposent les événements des différents marchés et la formation de la situation du marché. Le texte, accompagné des tableaux statistiques, est complété par un grand nombre d'indices. En compilant ces indices, l'Office de la Commission avait devant les yeux d'omettre la base d'avant-guerre et il a calculé les indices dans tous les cas sur la base des époques plus solides d'après-guerre. Même l'élaboration de la statistique économique et de la recherche de conjonctures a fait de progrès bien considérable. L'indice saisonnier, servant à indiquer des influences saisonnières, si important au point de vue des séries de chiffres les plus importantes, a été également déterminé. Le fascicule donne non seulement les indices saisonniers, mais aussi les données éliminées des variations saisonnières. Les séries de chiffres les plus caractéristiques y figurent même en diagrammes. Là, où il était possible, outre la série originale, figure aussi la série de chiffres éliminés des influences saisonnières.

Les travaux de rédaction a fait M. Alexandre Sipos ingénieur diplômé, chef du bureau de la recherche de conjonctures.

★

A Központi Statisztikai Hivatal kebelében működő Országos Gazdaságstatisztikai és Konjunktúrakutató Bizottság most bocsátotta közre bő és gazdag tartalommal Közleményeinek második és harmadik számát.

Az Országos Bizottság Közleményeinek ezzel az összevont számával az ezidőszerint rendelkezésre álló és a kutatás szempontjából hasznosítható, hivatalos gazdaságstatisztikai ősanyag közlését befejezte. Az ősanyag könnyen kezelhető és használható formába van összeállítva. Az első füzetben közölt táblázatos anyag lényegesen bővült a fontosabb nagykereskedelmi áruk áradataival, a vasérc- és vassalaktermelésre, továbbá a gépjármű-állományra, a Máv- és postaforgalomra vonatkozó adatokkal. Kiegészítést nyert azonkívül a külkereskedelmi forgalomra vonatkozó táblázatos anyag is a fontosabb áruk behozatalára és kivitelére vonatkozó mennyiségi és értékadatokkal. Azonkívül az első füzet ideiglenes adatai, egészen a legutóbbi időkhöz véglegesekkel pótolttak.

A több, mint 50 oldalra terjedő táblázatos ősanyag a gazdaságkutatás szempontjából igen értékes adatgyűjteménynek tekinthető és a magánkutatás számára nélkülözhetetlen. Az Országos Bizottság különösen a Magyarországon is megindult magánkutatás érdekeit tartotta szem előtt és óhajtott szolgálni akkor, amikor ily messzemenő módon igyekezett biztosítani a gazdaságstatisztikai ősanyag használhatóságát. Hogy ez a munka mégis csak részben sikerült és hogy a gazdaságkutatáshoz szükséges ősanyag még mindig nem tekinthető teljesnek, annak oka abban leli magyarázatát, hogy az eredményes gazdaságkutatás számára még mindig nem állanak rendelkezésre azok a sűrűbb időközökre vonatkozó fontos adatgyűjtések, amelyekre pedig a magyar gazdasági élet hullámváltozásának vizsgálatánál okvetlenül szükség volna.

Az Országos Bizottság Közleményeinek több mint 9 ívre terjedő második és harmadik száma a konjunktúrakutatás módszere alapján vette vizsgálat alá a gazdaságstatisztikai anyagot s magyar és német nyelven tárgyalja Magyarország gazdasági helyzetét 1929 első nyolc hónapjában. Külön fejezetek keretében foglalkozik a pénz- és értékpiacon, az árupiacon, a termelés és üzletmenet változásaival, valamint a külkereskedelmi forgalom alakulásával.

A pénz- és értékpiacon vonatkozó fejezet nemzetközi viszonylatban tárgyalja a magyar pénzpiac helyzetét és megállapítja, hogy a magyar gazdasági és hitelélet a tárgyalt időszakban különösen a külföldi tőke beáramlásának elégtelensége érintette erősen s ez volt az oka annak, hogy a pénzügyi hiány folyton nőtt. Ez a fejezet behatóan foglalkozik még a magyar hitelpolitika irányításában döntő befolyást gyakorló szervnek, a Magyar Nemzeti Banknak a működésével és annak tevékenységét szemléltető adatok vizsgálatával. Különösen a jegyforgalom, váltótárca, érckészlet és a jegyfedezeti arányban 1929 első nyolc hónapjában bekövetkezett változásokat igyekszik konjunkturális szempontból megvilágítani. A jegyforgalomban és a váltótárcá-

ban mutatkozó idényszerű hullámzás kiküszöbölése után ezek a számsorok továbbra is emelkedő irányzatot mutatnak. A pénzügyi betétek alakulására vonatkozó rész a betétek összegének gyarapodásával foglalkozik, amely az előző évek azonos időszakával szemben erős visszaesést mutat, mert amíg a betétek gyarapodása 1928 első nyolc hónapjában még 210 millió pengő volt, addig 1928 megfelelő időszakában a gyarapodás 70 millióra hanyatlott. A betétek gyarapodásában bekövetkezett stagnációt a betétek havi változásaira vonatkozó feldolgozás teszi még inkább szemléltetővé.

A tőzsdei árfolyamok alakulására vonatkozó rész a több mint két év óta tartó besszperiódust veszi vizsgálat alá. A besszmozgalom a legnagyobb áreséseket 1929 első nyolc hónapjában hozta létre. A tőzsdei helyzetet igen élénken világítják meg még a tőzsdei forgalomra vonatkozó adatok. 1927 első hat hónapjában, mely még a hosszmozgalom jegyében folyt le, az eladott részvények darabszáma 20·3 millió. Ezzel szemben az eladott részvények darabszáma 1929 azonos időszakában már csak 3·8 millió volt. Az árfolyamnívó jelzésére szolgáló hivatalos részvényindex 1929 első felében 14%-os átlagos árnívóhanyatlást jelez.

Az *árupiac* ismertetésének keretében az új nagykereskedelmi árindex összeállítási módszere is közöltetett. Ez a fejezet különösen a fontosabb mezőgazdasági termékek áraiban mutatkozó idényszerű behatások tárgyalásával bővült.

A *termelés és üzletmenet* fejezete szakszerűen fedí fel az egyes termelési ágaknak, különösen a két alapanyag termelési adatainak, a szén- és vas-termelésnek a gazdasági viszonyok alakulásával való összefüggését. Jelentékenyen bővült a fejezet a máv és posta forgalmi adatainak tárgyalásával, továbbá a gépjárműállományra vonatkozó statisztikai adatok feldolgozásával.

A *külkereskedelmi forgalomra* vonatkozó fejezet részletesen foglalkozik a külkereskedelmi mérleg alakulásával; a gazdasági ágak és rendeltetés szerint való feldolgozáson kívül még a fontosabb áruk behozatalára és kivitelére vonatkozó mennyiségi és értékadatokat is vizsgálat tárgyává teszi és az egyes áruk behozatalára és kivitelére vonatkozó értékadatokat grafikusán is bemutatja.

A szöveges részt a táblázatos anyagon kívül nagyszámú igen szemléltető grafikonok egészítik ki, melyek a tárgyalás alá vont statisztikai anyag megértését a konjunktúrakutatás iránt érdeklődők számára lényegesen megkönnyítik.

A Bizottság Közleményeinek legújabb összevont száma a konjunktúrastatisztikai feldolgozás szempontjából igen nagy haladást jelent. A táblázatos anyagot nagyszámú indexszámok egészítik ki,

melyeket az Országos Bizottság gazdaságkutató irodája már a háború utáni hevesebb fluktuációktól mentes, nyugodtabb időszakból választott bázisokra számított ki. Az új indexszámok számára bázisul leginkább az 1926/28. évek átlagai szolgálnak.

A régi nagykereskedelmi árindex a háború előtti 1913 = 100-as bázisról 1926/27 = 100 alapra számított át. Ugyanezen bázisra nyert átszámítást a létfenntartási index és annak csoportjai. Az egyes adatsorokban mutatkozó hullámzások indexszámokban is megfigyelhetők a *széntermelésnél*, a *vasérc és vassalak*, továbbá a *finomításra való nyersvas termelésénél*, az *elektromosáramtermelésnél*, a *vasúti forgalomnál*, a *fizetésektelenségeknél*, a *munkanélküliségnél* és a *külkereskedelmi forgalomnál*.

A füzet tartalmilag igen sokat nyert azáltal, hogy a fontosabb számsorokra nézve az idényszerű befolyást jelző szezonindexek is meghatározást nyertek és ezek segítségével a szezonbefolyás kiküszöböltetett. Így az eredeti adatsorokban mutatkozó hosszabb időre érvényes fejlődési folyamat könnyebben szemléltethető. A szezonindexek legnagyobb része, valamint a szezonbefolyástól mentesített adatsorok grafikusán is bemutatást nyertek.

A Közlemények 2. és 3. számának szöveges részét *Sipos Sándor*, *Andreich Jenő*, *Meszlényi Emil* és *Szőnyi Gyula* írták. A szerkesztési és számítási munkákat a Gazdaságkutató Iroda vezetője: *Sipos Sándor* okl. mérnök, bizottsági tag végezte.

Ungarisches Wirtschafts-Jahrbuch V. Jahrgang: 1929. Herausgegeben von dr. Gustav Gratz. Verantwortlicher Redakteur: dr. Gustav Bokor.

Budapest, 1929. 370 l. — pages.

Résumé. Ces jours-ci a paru, édité par M. Gustave Gratz, rédigé par M. Gustave Bokor le Vme volume de l'„Ungarisches Wirtschafts-Jahrbuch“. Le volume contient, en allemand, un exposé, accompagné des tableaux statistiques, sortant des plumes des écrivains hongrois les plus éminents du domaine de l'économie publique, sur la formation de la vie économique de la Hongrie. Cet ouvrage peut en première ligne servir de gouverne pour l'étranger en ce qui concerne la situation économique en Hongrie.

★

Gratz Gusztáv dr. kiadásában és *Bokor Gusztáv* dr. szerkesztésében most jelent meg a könyvpiacra az Ungarisches Wirtschafts-Jahrbuch 1929. évi V. évfolyama. Ez a munka néhány év óta rend-

kívül hasznos és hézagpótló szerepet tölt be a magyar gazdasági viszonyok iránti érdeklődés kielégítésének és felkeltésének szolgálatában. A kézikönyv — mint németnyelvű kiadvány — elsősorban a külföld tájékoztatására van szánva, de nagyon értékes szolgálatot tesz az országban bent is azoknak, akik a gazdasági élet fontosabb, aktuális megnyilvánulásaiiba betekintést kívánnak szerezni.

A könyv, amely a magyar viszonylatot tekintve a maga nemében egyedülálló, kitűnően oldja meg azt a feladatot, hogy egyrészt szakszerűen megválogatott statisztikai adatokra támaszkodva, másrészt a statisztikailag fel nem deríthető tényezők feltárásával a magyar gazdasági életet plasztikus vetületekben mutassa be. E feladat megoldása a szerkesztésnél nagy áttekintést és gyakorlati érzéket, az egyes cikkek megírásánál széleskörű és alapos tárgyismeretet igényel. Mindezeket a feltételeket úgy a szerkesztőknek, mint a munkatársaknak a személye teljes mértékben biztosítja. Az olvasónak éreznie kell, hogy minden problémát, amely az ország gazdasági életében ezidőszerint jelentőséggel bír, elébe tár ez a munka s az ilyen problémákkal összefüggő viszonyokat éles megvilágításban és nagy tárgyilagossággal vázolja. Az általános tájékoztatás feladatát kitűnően oldja meg Gratz Gusztávnak a magyar kormány gazdasági programjáról és az ország aktuális gazdasági problémáiról szóló cikke; sorban következnek ez után az egyes szakkérdésekről szóló ismertetések és fejtegetések a következő fejezetek szerint: mezőgazdaság, ipar, kereskedelem, vámpolitika, kereskedelmi mérleg, forgalom, pénzügy, biztosításügy és szociálpolitika, kormányzat.

A munkatársak, amint említettük, az általuk tárgyalt kérdéseknek alapos ismerői; elegendő talán ennek a bizonyítására, ha ezek sorából Gratz Gusztávon kívül Fellner Frigyes, Fenyő Miksa, Ferenczi Izsó, Kállay Tibor, Éber Antal, Tormay Béla és Pap Dezső nevét említjük.

Az Ungarisches Wirtschaftsjaerbuch által kifejlesztett propagatív tevékenység eredményes voltát mutatja az a körülmény, hogy a külföldön nemcsak Németországban, illetve a német nyelvterületen, hanem más államokban is számos olyan tanulmány és folyóirati közlemény jelent meg, amely a Magyarországra vonatkozólag általa közölt adatok és megállapítások forrásaként a Jahrbuchot nevezi meg. Sokszor idézett forrása egyebek között a Jahrbuch Pasvolsky Leo „Economic Nationalism of the Danubian States“ című New-Yorkban megjelent és nagy érdeklődést keltett munkájának.

A Grill-féle udvari könyvkereskedésnél (V., Dorottya-u. 2.) megrendelhető könyv ára 20 pengő.

Szigeti Gyula dr.

Bulletin de l'Institut International de Statistique. Tome XXIII.

Kiadja a Nemzetközi Statisztikai Intézet. Kairó, 1928.
Két részben (könyvben). X + 355 és VI + 777 l.
Publiée par l'Institut International de Statistique. Caire,
1928. En deux livraisons. X + 355 et VI + 777 p.

A Nemzetközi Statisztikai Intézet 1885-ben történt megalakulása óta nemcsak kétévenkinti *ülésein* kifejtett tanácskozó munkásságával, hanem *kiadványai* útján is törekszik alapszabályaiban kitűzött céljának megvalósítására: a közigazgatási és tudományos statisztika fejlesztésére, nemzetközi összehasonlíthatóságának emelésére. E célok szolgálatában álló publikációs tevékenysége tulajdonképpen két ágra oszlik: az egyiket a „Bulletin de l'Institut International de Statistique“ c. kiadványsorozat határozatlan időközökben megjelenő terjedelmes köteteinek szerkesztése alkotja, míg a másikat az 1913-ban létesített hágai ú. n. *Állandó hivatal közleményei* képezik. Az előbbieket mintegy az Intézet egyesületi jellegű munkásságáról számolnak be s az ülések jegyzőkönyvein kívül elsősorban — sőt ezidőszerint kizárólag — az ülészekok elé terjesztett javaslatokat és egyéb tanulmányokat foglalják össze, utóbbiak pedig az egyes országos statisztikai szervek kiadványaihoz hasonlóan nagyobb — a Nemzetközi Statisztikai Intézet rendeltetésének megfelelően természetszerűleg nemzetközi jellegű — adatgyűjteményeket hoznak nyilvánosságra; ebbe a második csoportba tartoznak tehát a tisztán számanyagot egybefoglaló összes kiadványok, ú. m. a havi közlemények, az évkönyvek illetve évkönyvszerű közlemények és az Intézet speciális tárgyú egyéb kiadványai. Az Intézet kiadványainak e két — mondhatnók egyesületi és hivatali — ágra osztása azonban csak az Állandó hivatal megalapításakor következett be, addig az egyetlen kiadvány az említett „Bulletin“ volt, melynek *XXIII. kötete* az elmúlt télen került a könyvpiacra. A „Bulletin“-sorozat e legutolsó kötetének ismertetése előtt a *közlemény multjáról és rendszeréről* kell elsősorban röviden megemlékeznünk.

A „Bulletin“-sorozat legelső kötete rövid idővel az Intézet megalapítása után: 1886-ban hagyta el a sajtót. Kezdetben az egyes kötetek („Tome“) négy, később azonban többnyire csak két-három *részre*, rendszerint *önálló könyvekre* („Livraison“) osztottak. Az első mintegy két évtized alatt az Intézet kétévenkinti kongresszusai és az egyes kötetek közötti kapcsolat nem volt olyan szoros, mint napjainkban: a sorozat első köteteinek csupán egy, vagy legfeljebb két része (könyve) terjeszkedett ki a szessziók munkálataira, míg a többi az Intézet tagjainak különféle tárgykörből származó elméleti és gyakorlati irányú önálló dolgozatait publikálta; a kiadvány tehát ebben az időben tulajdonképpen tudományos gyűjtemény-munka jelleget öltött magára, sőt a kilencvenes évek körül szinte folyóirat-

szerű közleményként — hírekkel, bibliografiai anyaggal kiegészítve — jelent meg. Ezzel szemben az újabb „Bulletin“-kötetek nemcsak időpontban, de tartalomban is teljesen az egyes szessziókhöz símulnak: az egy-egy szesszió munkálatairól beszámoló kötetnek a következő kongresszusig terjedő időszak alatt (tehát két éven belül) kell megjelenie, tartalmilag pedig az újabb közlemények az ülészakok részletes jegyzőkönyvein s egyéb beszámolókon kívül csupán azokra a kisebb-nagyobb terjedelmű tudományos elaborátumokra terjeszkedhetnek ki, amelyek az illető ülészak tárgyrendjével valamilyen összefüggésben vannak, illetve külön a szesszió alkalmából készültek s ha ott tárgyalásra nem is kerültek, de legalább nyomtatásban a kongresszusi résztvevőknek bemutatattak. Eltérés mutatkozik a „Bulletin“-sorozat régi és új számai között még annyiban is, amennyiben a korábbi kötetek önálló részei (könyvei) közül azok, amelyek a fentiek értelmében egy vagy más ülészak munkálataival egyáltalában nem foglalkoztak, a nagyobb tudományos munkálatokon kívül rendszerint terjedelmesebb nemzetközi adatgyűjteményeket is nyilvánosságra hoztak egy-egy fontosabb kérdéstről s ezáltal gyakorlatilag is egyengették a nemzetközi statisztika útjait. Minthogy ezeket a sokszor úttörő jellegű nemzetközi adatgyűjteményeket újabban az Állandó hivatal említett adatközlő kiadványai helyettesítik, a „Bulletin“-sorozat legutolsó néhány közleményében csak az Állandó hivatal kiadványaiban egyáltalában nem tárgyalt, vagy csupán főbb vonásokban érintett speciális kérdésekről jelent meg egy-egy nemzetközi számanyagot publikáló terjedelmesebb dolgozat. — Bár így a „Bulletin“-kötetek szerkezete a multtal szemben lényegesen megváltozott, a kötetek tartalma újabban is változatlanul gazdag maradt főleg tudományos becsü értekezésekben, s ezidőszert is gyakran olvashatunk az egyes közleményekben érdekes cikkeket a különböző államok statisztikai szervezetéről, egy-egy újszerűbb felvétel módszereiről stb. Az immár huszonhárom közleményből álló kiadványszorozat tehát nagyszámban publikált alapvető értékű értekezéssel nemcsak a nemzetközi összehasonlító statisztika szempontjából alkotja a statisztikai munkálatoknak szinte kifogyhatatlanul bő tárházát, hanem az egyes nemzetek tudományos és közigazgatási statisztikája tekintetében is olyan elsőrangú ösforrás, melyben csaknem minden lényeges statisztikai probléma kutatója tanulságos és nélkülözhetetlen útmutatásokat találhat munkájához.

A „Bulletin“ két terjedelmes részből (könyvből) álló XXIII. kötete is számos új és értékes adalékkal gazdagítja a nemzetközi statisztikai irodalmat. Az első könyv (rész) ezúttal is egy ülészak — a kairói — munkálatairól számol be és ezenkívül csupán az egyesületi jellegű ügyeket öleli fel. Mióta

1886-ban a legelső kötetben v. Neumann-Spallart megírta az Intézet megalapításának előzményeit és történetét, ezek az ülési és tisztikari jelentések két-évenként pontosan napvilágot láttak, úgyhogy az Intézet munkásságának multja, sőt azon túl, a nemzetközi statisztika tudományos mozgalmainak vázlatos története is könnyen rekonstruálható. Ezért, és miután az Intézet munkásságát a tudomány haladásán kívül elsősorban a gyakorlati statisztikai szükségletek irányították, valóban egyetemes értéket tulajdoníthatunk a „Bulletin“-köteteknek nemcsak az elmélet és módszertan, valamint a gyakorlat, hanem a statisztika története szempontjából is. Az előttünk fekvő mű első fejezete az 1927 december 29 — 1928 január 5-i kairói (XVII.) ülészak teljes és részletes jegyzőkönyve; itt különösen az egyes szakosztályok és a plénum tárgyalásairól szóló legterjedelmesebb alfejezet érdemel figyelmet: a kongresszusi témákhoz fűződő, gyakran igen beható hozzászólások és viták ugyanis módszertani s praktikus tekintetben egyformán bővelkednek értékes eszmékben és gondolatokban, miáltal az olvasó nemcsak a véglegesen kialakult nézetekkel, javaslatokkal és megállapodásokkal ismerkedhetik meg, hanem több oldalról, ellentétes nézőszögből megvilágítva tekintheti át az egyes problémákat. A kongresszuson leszűrődött megállapodásokat a „Voeux et avis“ c. alfejezet foglalja össze, melyet különnyomatban az Intézet vezetősége a kairói ülészak határozatainak foglalataként az egyes államok kormányaihoz is szétküldött. Kiterjeszkedik még a XXIII. kötet első könyve a kairói szesszió előkészítésének ismertetésére, valamint közli a résztvevők névsorát, a kirándulásokat és az ülészakkal kapcsolatos egyéb eseményeket. Az *Intézetre vonatkozó általános adatokat* (alapszabály, tisztikar, taglétszám, tagnévsor, stb.) összefoglaló hosszabb fejezet után az Intézetnek az 1925—1927. években elhunyt tizenhat tagjáról megemlékező s a statisztika történetéhez becses adatokat szolgáltató *nekrológ-fejezet* zárja be az első könyvet.

Tudományos értékét tekintve lényegesen többet nyújt, tartalmasabb és terjedelemben is jóval bővebb a XXIII. kötet első részénél a közlemény *második része (könyve)*. Ez a könyv a kairói ülészokon benyújtott *jelentéseket és dolgozatokat*, valamint néhány tárgyalás alá nem vett, de szintén bemutatott *tanulmányt* publikál. Minthogy ezek egy részéről a Szemle még annak idején, a kairói ülészak munkálatairól elhangzott beszámolóiban¹⁾

¹⁾ V. ö. Kovács Alajos dr.: A kairói ülésen tárgyalt demografiai kérdések. Magyar Statisztikai Szemle 1928. (VI.) évf. 240—247. l. — és Fellner Frigyes dr.: A kairói ülésen tárgyalt gazdaságstatisztikai kérdések. Magyar Statisztikai Szemle 1928. (VI.) évf. 247—252. l.

részletesen megemlékezett, itt megelégedhetünk az-
zal, hogy az ebbe a csoportba tartozó tanulmá-
nyoknak csupán csak a címét, illetve tárgyát
idézzük és az igen gazdag és változatos tartalmú
könyv cikkanyagából egyedül csak azokat az ela-
borátumokat emeljük ki, amelyekről az említett be-
számolók akkoriban nem tudósítottak.

A kairói ülészak munkarendjének megfele-
lően ez a könyv: a tanulmányok és jelentések gyűj-
teménye *három részre* oszlik, ú. m.: 1. elmélet és
demográfia; 2. gazdaságstatisztika; 3. szociális
statisztika. Érdekes, hogy ámbár az Intézet újabb
ülésszakait általában a gazdaságstatisztika problé-
mái dominálták, a kötet nagyobbik felét az elmé-
leti és népesedési dolgozatok foglalják el, míg a
mű kisebb fele kb. egyenlően oszlik meg a másod-
dik és harmadik fejezet: a gazdasági és társadalmi
statisztikai értekezések között. A Szemle fent em-
litett cikkeiben már részletesen ismertetett elabo-
rátumok közül az *első rész* tartalmazza a francia
Huber-nek a halálteki nomenklatura negyedik de-
cennális revíziója előkészítő munkálatairól beszámó-
ló terjedelmes jelentését, *Thirring* Gusztáv re-
ferátumát a nemzetközi nagyvárosi statisztikai
évkönyv készülőfélben lévő újabb évfolyamáról,
Willcox (Egyesült Államok) fejtegetéseit a ritka
népességű területek születési és halálozási anya-
könyvezéséről, az olasz *Livi* eszmefuttatását
Olaszország élveszületési mozgalmának időszaki
hullámvásáról, *Gini* (Olaszország) gyakorlati ta-
pasztalatokon nyugvó megállapításait a reprezen-
tatív módszer alkalmazási lehetőségeiről és rész-
leges eredményességéről, a német *Zahn* cikkét a
statisztika és annak kapcsolatairól és végül *Kovács*
Alajos dolgozatát (*Huber* tanulmánya után a kötet
legterjedelmesebb értekezését), mely „A nyelv-
ismeret, mint a nemzetiségi statisztika ellenőrzője“
címen a Szemle hasábjain¹⁾ magyar nyelven is meg-
jelent; a *második részben* *Flux* angol statisztikus
dolgozata a termelőtevékenység indexeiről, az ugyan-
csak angol *Loveday*-é a cukorkészletek statisztiká-
járól s honfiktársáé, *Bowley*-é a munkabérekéről, me-
lyet gazdag bibliográfia egészít ki, továbbá *Ricci*
(Olaszország) grafikai ábrákkal kísért értékes fejte-
getései a gabona- — különösen búza- — készletek
statisztikájáról, *Cadoux* (Franciaország) rövid je-
lentése az idegenforgalmi statisztika alapelemeiről
és az egyiptomi *Craig* munkálata a belföldi fuva-
rozási statisztika feladatairól, a *harmadik rész-*
ben pedig a francia *March* alapos és részletes je-
lentése az intellektuális statisztikáról, *Huber* (Fran-
ciaország) összefoglalása a reálmunkabérek nem-
zetközi összehasonlításáról, a német *Würzburger*-
nek inkább az elméleti kérdések közé kívánczozó
néhány tanulságos összeállítás a statisztika egye-
temi oktatásáról s *de Roos* (Hollandia) rövid refe-

rátuma a bűnügyi statisztika problémáiról tartoz-
nak még a jelentések és értekezések részletesebb
ismertetést nem igénylő e csoportjába.

A felsorolt cikkeken kívül az elméleti és de-
mográfiai fejezetben találjuk a belga *Jacquart* ta-
nulságos dolgozatát a legújabb és egyben első török nép-,
mezőgazdasági és ipari üzemi számlálá-
sokról,¹⁾ melyek egy nem eléggé ismert ország vi-
szonyait lesznek hivatva részletesen feltárni, továbbá
Willcox (Egyesült Államok) szintén alig ismert, sta-
tisztikailag kellőleg fel nem tárt terület: Kína 1910.
évi népességével foglalkozó cikkét. Utóbbi tanul-
mány különösen érdekes és figyelmet érdemlő,
hiszen alig van állam — és még hozzá olyan
nagy népességű állam — a világon, melynek
lélekszámáról eltérőbb és bizonytalanabb adatok
állanának rendelkezésre, mint Kína. Újabb szám-
lálások, helyesebben becslések például 428—441
millióra teszik a Kínai Birodalom lélekszámát;
Willcox e számokkal szemben, melyeket erősen
túlzottaknak tart, az 1909—1910-ben foganatosít-
ott nagy összeírás kevésbé ismert eredményeire
támaszkodva próbálja pontosabban megállapítani
Kína népességének háború előtti létszámát. Mint-
hogy azonban ez a számlálás is csak a háztartások
számát állapította meg eléggé megfelelő pontos-
sággal s még ezt sem teljesen minden tartomány-
ról, *Willcox* is kénytelen becslésekhez folyamodni.
Becsléseinél annak a néhány tartománynak ada-
taira támaszkodhatott, amelyekben nemcsak a ház-
tartások (családok) száma, hanem maga a lélek-
szám is pontosan megállapított. Kétféle átszá-
mítási kulcs alapján eszközölt becslésének ered-
ményeképpen tulajdonképpen Kína 1910. évi lélek-
számát 277·5, ill. 290·4 millióra, további mérlege-
lések után pedig kerekén 280 millióra teszi. Majd
ehhez hozzáadva a többi kínai birtokok (Tibet,
Mongolország, Manzsúria stb.) becsléseredményeit
megállapítja, hogy végeredményben egész Kína
1910. évi lélekszáma 295 millió főre tehető, tehát
messze marad azoktól a lélekszámadataktól, ame-
lyeket Kínáról kevésbé megbízható alapokon ál-
talában közölni szoktak. *Willcox* tanulságos esz-
mefuttatását az olasz *Benini* dolgozata követi,
melyben a szerző egy újabb adalékkal járul a
matematikai statisztika módszertanához. Érdek-
lődsre tarthat még számot az elméleti és demo-
gráfiai fejezet utolsó cikke: *Bojorquez* mexikói
statisztikus beszámolója Mexikó 1923-ban újjá-
szervezett hivatalos statisztikai szolgálatáról.

A gazdaságstatisztikai fejezet fentebb sorra nem
vett tanulmányai közül a holland *van Zanten* né-
hány észrevétele a munkabérstatisztika különféle
típusairól tulajdonképpen inkább a szociális feje-

¹⁾ 1928. (VI.) évf. 1—13. és 133—156. l.

¹⁾ E tanulmánynak a török népszámlálás előkészítésére
vonatkozó részét a Szemle f. é. első számában a 14. és köv.
lapokon ismertettük „Törökország statisztikája és az 1927.
évi török népszámlálás első eredményei“ címen.

zetbe, *Huber* ott helyet foglaló rokontémájú referátuma mellé lett volna sorozandó. Viszont megfelelő helyen, *Craig* dolgozata után következnek gróf *Yanagisawa* japán statisztikusnak részletes táblázatokkal kísért fejtegetései Japán belföldi forgalmi statisztikájának rendszeréről és eredményeiről. Hasonlóképpen *Yanagisawa* foglalja össze egy másik rövidebb jelentésben a tervbevett japán mezőgazdasági számlálás közérdeklődésre számottartó alapelveit és karakterisztikumait, míg az 1930. évi mezőgazdasági világ-összeírás előkészületeiről az amerikai *Estabrook* számol be referátumában. — A szociális statisztikai fejezetnek négy olyan cikkéről kell még megemlékeznünk, melyekről eddig Szemlénkben nem volt szó. Ezek közül *Falkner Smith* Mária (Szovjet-Oroszország) cikke a szovjet állam főiskoláinak statisztikai oktatásáról. *Würzburgernek* a statisztika egyetemi oktatásának helyzetét bemutató fentebb említett jelentését egészíti ki — tehát szintén inkább az első fejezetbe való —; érdemes itt feljegyezni, hogy a statisztika iránti érdeklődés a szovjet birodalomban is oly nagy méreteket öltött, hogy az egyetemek eddigi statisztikai előadásait speciális statisztikai oktatással kellett kiegészíteni. Jobban a szociális statisztika tárgykörébe vág *Bulhoes Carvalho* (Brazília) beszámolója hazája szociális törvényhozásáról; itt főleg a munkabaleseti törvényhozás statisztikai vonatkozású rendelkezéseit bemutató fejtegetések említendőek. A társadalmi statisztikai fejezetet és egyben az egész kötetet *Yanagisawa* (Japán) két közlése zárja be. Az elsőben a családi budgetek vizsgálatának első japán kísérleteivel — de csupán a kísérletek módszerével és terjedelmével, nem pedig azok eredményeivel — foglalkozik a jeles japán statisztikus; ezekbe a kísérletekbe közel nyolcezer egyént vont be a japán statisztika s hogy a felvétel valóban megfelelő érdeklődéssel találkozott, azt az a tény is mutatja, hogy a kiosztott kis budget-könyvecskék 82·8%-a érkezett be rendszeresen és gondosan bejegyzett adatokkal, tehát csupán 17·2% maradt el, illetve volt hiányos. *Yanagisawa* második közleménye néhány főbb adatot mutat be Tokio város második (1927. évi) munkaügyi (üzemi) statisztikai felvételeinek előzetes eredményeiből.

A Nemzetközi Statisztikai Intézet „Bulletin“-je legújabb kötetének ez a rövid ismertetése is azt igazolja, hogy az Intézet élénk, *változatos* munkásságot produkál s tevékenységében nemcsak az elmélet, de a gyakorlat kérdéseinek és ami nem kevésbé fontos, az aktuális kérdéseknek mindenkor bő teret juttat. „Bulletin“-kötetjeinek tartalma így sohasem válik unalmassá, állandóan új és új problémákat hoz felszínre és napirendre tűzi szükség esetén a revízióra szoruló régi problémákat is. Munkássága eredményeinek, a kongresszusi tárgyalások

lefolyásának közreadása tehát a nemzetközi statisztika szempontjából határozott értéket képvisel s talán csak azt az egyet kell kifogásolnunk, hogy az egyes ülészekok után *nagy késéssel* (gyakran másfél-két évvel később) jelennek meg a tartalmas beszámoló közlemények. Igaz ugyan, hogy a javaslatok, jelentések és egyéb dolgozatok túlnyomó része már magukon az ülészekokon nyomtatásban — de gyakran csak előzetes és részben rövidített szövegezésben — a kongresszusi résztvevők között szétosztásra kerül, azonban ezek a csupán zárt körben terjesztett nyomtatványok az Intézet munkásságáról teljes részletességgel beszámoló köteteket távolról sem helyettesíthetik. Úgy tudjuk, hogy a közelmúltban némileg megjavult az Intézet anyagi helyzete; egyidejűleg határozottan megélenkült publikációs tevékenysége is, remény van tehát arra, hogy a jövőben ez a késés a minimálisra lesz redukálható, ami nemcsak az Intézetnek, hanem az egész statisztikai életnek is érdeke.

Jelen ismertetés, mely röviden a „Bulletin“-sorozat multjával is foglalkozott, *még egy tekintetben szorul kiegészítésre*. Ismeretes ugyanis, hogy abban a munkában, melyet a Nemzetközi Statisztikai Intézet négy és fél évtized óta kifejt, *a magyar statisztika, a hazai statisztikusok* tevékeny részt vettek. A „Bulletin“-sorozat számos kötetében jelent meg magyar statisztikus tollából egy-egy javaslat és nagyobb dolgozat. Minthogy ezek egyrészt az idők folyamán feledésbe mentek, másrészt a szakkörökön kívül a hazai olvasóközönség sokszor tudomást sem szerezhett róluk, *bibliografiai* szempontból sem lesz talán teljesen érdektelen, ha alábbi összeállításban felsoroljuk a magyar statisztikusok mindazon dolgozatait, jelentéseit és egyéb közleményeit (nekrológok stb.), melyek mint önálló cikkek és tanulmányok jelentek meg a „Bulletin“-sorozat első huszonhárom kötetében, megjegyezve azonban, hogy az ülészekok jegyzőkönyvei is sok esetben közöltek a magyar statisztikusok tollából gyakran többoldalas, tartalmilag is igen becses referátumokat, beszédeket és felszólalásokat, amelyeket — minthogy önálló cikként nem jelentek meg — alábbi bibliografiai jegyzékbe nem sorozhattunk be:¹⁾

¹⁾ A magyar statisztikusoknak az Intézet életében kifejtett tevékenységét Szemlénk már egy ízben röviden méltatta. V. ö. *Thirring* Lajos dr.: Adatok a Nemzetközi Statisztikai Intézet szervezetről és történetéről. Magyar Statisztikai Szemle 1927. (V.) évf. 277—286. l. — A kisebb felszólalásokat stb. illetőleg utalnunk kell a „Bulletin“-sorozat első 21 kötetének 1924-ben megjelent összefoglaló tartalommutatójára (Tome XXI. Supplément. Tables de matières.), melynek szerzők szerinti mutatója azokra is kiterjeszkedett.

Magyar statisztikusoknak a Bulletin de l'Institut International de Statistique I—XXIII. kötetében önállóan (névaláírással) megjelent munkái.¹⁾

- Bedő Albert:** Statistique forestière internationale XIII. k. 1. r. 309—312. l.
- Buday László:** Antoine Vizaknai. (Nekrológ.) XIX. k. 1. r. 439—442. l.
- — Mandello Jules. (Nekrológ.) XXI. k. 1. r. 358—360. l.
- Fellner Frigyes:** L'évaluation de la richesse nationale. XIII. k. 2. r. 96—136. l.
- — Die Schätzung des Volkseinkommens. XIV. k. 3. r. 109—151. l.
- — Oscar von Meltzl. (Nekrológ.) XV. k. 2. r. 459. l.
- — La dette hypothécaire et les charges publiques des immeubles en Hongrie. XVIII. k. 1. r. 372—396. l.
- — Das Volksvermögen Österreich und Ungarns. XX. k. 2. r. 503—574. l.
- — Le bilan des paiements internationaux de la Hongrie actuelle. XXI. k. 2. r. 339—370. l.
- Földes Béla:** Die Statistik der Recidivität in Ungarn. VI. k. 1. r. 93—101. l.
- — Note on the course of wheat prices in various countries. XV. k. 2. r. 423—426. l.
- — Proposition sur la statistique des prix des grains. XVII. k. 89*—91.* l.
- — Les bases mathématiques et statistiques de la condamabilité. XVII. k. 378*—394*. l.
- — Statistique des prix des grains. XVIII. k. 2. r. 109—110. l.
- — Rapport sur la statistique des prix des grains. XIX. k. 2. r. 75—88. l.
- Hegyeshalmy Lajos:** De la méthode suivie pour l'enquête statistique, fait en Hongrie en 1899, sur la production industrielle. XIII. k. 2. r. 137—162. l.
- Hennyey Vilmos:** La statistique postale de la Hongrie. XIII. k. 1. r. 361—367. l.
- Jankovich Béla:** Index numbers. XIX. k. 3. r. 136—156. l.
- Jekelfalussy József:** Charles Keleti. (Nekrológ.) VII. k. 1. r. 155—157. l.
- — Organisation du pouvoir législatif dans le royaume de Hongrie. VII. k. 2. r. 271—272. l.
- Keleti Károly:** L'alimentation en Hongrie. Essai d'un nouveau système pour établir la statistique de la consommation nationale. II. k. 1. r. 76—91. l.
- — Jean Hunfalvy. (Nekrológ.) IV. k. 1. r. 293—294. l.
- Kenéz Béla:** The method of Strike-statistics in Hungary. XVII. k. 2. r. 359*—365*. l.
- Kovács Aladár:** Joseph de Jekefalussy. (Nekrológ.) XII. k. 2. r. 153—155. l.
- Kovács Alajos:** La Connaissance des langues comme contrôle de la statistique des Nationalités. XXIII. k. 2. r. 246—346. l.
- Kőrösy József:** Propositions pour arriver à une comparabilité internationale des ouvrages de recensement. II. k. 1. r. 200—224. l.
- — Observations présentées au Comité spécial des recensements sur l'interprétation à donner à quelques résolutions du Congrès de Statistique tenu à Saint-Petersbourg en 1872. II. k. 1. r. 225—234. l.
- — Proposition en vue de reviser les décisions prises au Congrès de Budapest relativement au calcul de la mortalité dans les grandes villes. IV. k. 2. r. 233—235. l.
- — Communication sur la statistique internationale du mouvement de la population et des finances des grandes villes. IV. k. 2. r. 269—271. l.
- — Bericht über die internationale Statistik der Gross-Städte. VI. k. 1. r. 303—306. l.
- — Mortalitäts-Coefficient und Mortalitäts-Index. VI. k. 2. r. 305. l. (a—bk jellel, 64 lap).
- — Zur Erweiterung der Natalitäts- und Fruchtbarkeits-Statistik. VI. k. 2. r. 307. l. (a—z + z—zzz jellel, 28 lap).
- — Über die Berechnung eines internationalen Sterblichkeitsmasses (Mortalitäts-Index). VIII. k. 1. r. 133—147. l.
- — Die internationale Classificierung der Berufsarten. VIII. k. 1. r. 148—176. l.
- — Rapport concernant la détermination des groupes d'âge. XI. k. 1. r. 169—171. l.
- — Sur la possibilité d'un recensement séculaire du monde en 1900. XI. k. 1. r. 200—207. l.
- — Le recensement séculaire du monde en 1900. XI. k. 1. r. 220—250. l.
- — Beitrag zu einer einheitlichen Aufarbeitung der Geburtsstatistik. XII. k. 1. r. 294—305. l.
- — Weitere Beiträge zur Statistik der ehelichen Fruchtbarkeit. XIII. k. 3. r. 1—20. l.
- — Neue Beiträge zur Sexualproportion der Geburten. XIV. k. 4. r. 8—18. l.

¹⁾ Magyarázat k. = kötet („tome“); r. = rész ill. könyv („livraison“).

- — Résolutions relatives à la statistique de la fécondité des familles. XV. k. 2. r. 402—403. l.
- — Über die Statistik der Ergiebigkeit der Ehen. XV. k. 2. r. 404—416. l.
- Kresser Emil*: Milovan Zoričić. (Nekrológ.) XX. k. 1. r. 292—294. l.
- Láng Lajos br.*: Jules Kautz. (Nekrológ.) XVIII. k. 1. r. 674—675. l.
- Mandello Gyula*: Currency reform in Austria-Hungary. VIII. k. 1. r. 47—49. l.
- — Statistique des salaires agricoles. XIII. k. 1. r. 391—409. l.
- — Zweck und Methode der historischen Lohnstatistik. XIV. k. 3. r. 261—278. l.
- — The future of Statistics. XV. k. 2. r. 390—397. l.
- — Rapport sur le projet d'un vocabulaire des termes de l'économie politique et de la statistique. XVIII. k. 1. r. 474—485. l.¹⁾
- — Création d'un Office international de statistique. XIX. k. 1. r. 22—33. l.
- Ráth Zoltán*: Communication sur la méthode de la statistique criminelle de la Hongrie, réorganisée en 1900. XIII. k. 1. r. 425—449. l.
- — Sur la méthode la plus simple de mesurer la fécondité des mariages. XIII. k. 2. r. 264—283. l.
- Szterényi József br.*: Des moyens de la politique industrielle en Hongrie et ses résultats. XIII. k. 2. r. 322—340. l.
- Thirring Gusztáv*: Plan einer internationalen Statistik der Wanderungen. XIII. k. 1. r. 457—476. l.
- — Joseph de Kőrösy. (Nekrológ.) XVI. k. 1. r. 150—154. l.
- — Annuaire statistique internationale des grandes villes. XVIII. k. 1. r. 429—437. l.
- — Bericht über die Herausgabe des Internationalen statistischen Jahrbuches der Grossstädte. XX. k. 2. r. 361—367. l.
- — Das statistische Jahrbuch der ungarischen Städte. XX. k. 2. r. 368—377. l.
- — L'Annuaire statistique des grandes villes. XXI. k. 2. r. 390—392. l.
- — Buday, (De) Dr. Ladislas. (Nekrológ.) XXII. k. 1. r. 307—311. l.
- — L'Annuaire statistique des grandes villes. XXII. k. 2. r. 274—279. l.
- — Rapport sur les travaux de l'Annuaire statistique des grandes villes. XXIII. k. 2. r. 167—169. l.
- Vargha Gyula*: Considérations générales sur la statistique du commerce extérieur. XIII. k. 1. r. 477—492. l.
- — Zoltán Ráth. (Nekrológ.) XIII. k. 1. r. 501—504. l.
- — Láng, Baron Louis. (Nekrológ.) XXI. k. 1. r. 341—343. l.
- Vizaknai Antal*: Des points de vue sociaux et économiques dans les dénombremens effectués à la fin du XIXe et au commencement du XXe siècle. XIII. k. 2. r. 369—434. l.

¹⁾ Otlet P.-vel közösen.

Th. L. dr.

Könyvtárforgalom.

Mouvement de la bibliothèque de l'Office hongrois de statistique.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal nyilvános könyvtára az 1929. év elején 157.147 kötet könyvet foglalt magában. A folyó év első kilenc hónapjában a könyvtár állománya 2.442 darabbal gyarapodott 16.670'91 P értékben. A f. év első három negyedének gyarapodásából 116 kötet esett vételre, 844 cserére, 323 ajándékra és 1.159 a köteles példányokra.

A könyvtár forgalma az 1929. év első kilenc hónapjában a következőképen alakult:¹⁾

¹⁾ A könyvtár július és augusztus hónapok folyamán rendezés és takarítás miatt zárva volt, a könyvkiadás azonban nem szünetelt.

Hónap Mois	Hány napig volt a könyvtár nyitva? - Jours ouvrables	Olvasásra kiadott — Il a été prêté			
		az olvasóteremben dans la salle de lecture		a könyvtáron kív. hasz- nálatra — au dehors	
		olvasónak à comb. de lecturs	kötet volumes	kikölcsön- zók - à comb. de preteurs	kötet volumes
I.	26	122	322	175	484
II.	23	118	296	122	303
III.	24	189	715	147	341
IV.	25	250	1.153	141	370
V.	24	167	1.232	126	314
VI.	25	133	536	92	274
VII.	—	173	555	137	380
VIII.	—	139	379	100	276
IX.	25	163	557	136	432

Contributi del laboratorio di statistica. Seria prima. Università cattolica del sacro cuore. Milano.

Nagybritannia. (*Grande-Bretagne.*) — *The registrar-general's statistical review of England and Wales, 1928.* Tables. Part II: Civil. General register office. London.

Seventy-fourth annual report of the Registrar-general for Scotland, 1928. Registrar-general. Edinburgh.

Norvégia. (*Norvège.*) — *Census of 1. December 1920. VI. Fertility of marriages.* Statistiske centralbyrå. Oslo. (Norges offisielle statistikk. VII. 97.)

Svédország. (*Suède.*) — *Hygiène et service médical, 1928.* Direction de l'administration médicale de l'armée. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Olycksfall i arbete, 1926. Riksförsäkringsanstalten. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Postverket, 1928. Kungl. generalpoststyrelse. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Statistik årsbok for Göteborg, 1929. Stads statistiska kontor. Göteborg.

Oroszország. (*Russie.*) — *Recensement de la population de l'U. R. S. S., 1926, IX. R. S. S. F. de la Russie.* Centralnoe sztatizst. upravlenie. Moszkva.

Annual report on the mineral resources of the U. S. S. R., 1926/7. Geological committee. Leningrad.

Sale, Sz. V.: Szelszkochozjajsztvennüe rajonü moszkovszkoj gubernii. Moszkovszkij sztatizst. otdel. Moszkva. 1929.

Industrie des fabriques et usines de la ville et du gouvernement de Moscou, 1917-1927. Moszkovszkij sztatizst. otdel. Moszkva.

Falkner-Smit, Marie: La statistique au pays des soviets. Communication présentée à la XVIII session de l'Institut internationale de statist. Moscou. 1929.

Nemtschinoff, V.: Les méthodes de groupement des exploitations agricoles, pratiquées par la statistique de l'U. R. S. S. Communication présentée à la XVIII session de l'Institut international de statist. Moscou. 1929.

Lengyelország. (*Pologne.*) — *Annuaire statistique de Varsovie, 1927.* Bureau de statist. municipale. Varsovie.

Görögország. (*Grèce.*) — *Statistique du mouvement de la navigation, 1927.* Statist. générale de la Grèce. Athènes.

Statistique annuelle agricole de la Grèce, 1928. Statist. générale de la Grèce. Athènes.

Egyiptom. (*Egypte.*) — *Annual return of shipping, cargo and passenger traffic in the ports of Egypt and Suez canal transits, 1928.* Statist. department. Cairo.

Amerikai Egyesült Államok. (*États-Unis.*) — *Financial statistics of states, 1927.* Bureau of the census. Washington.

Report of the city auditor of the receipts and expenditures of the city of the Boston and the county of Suffolk Commonwealth of Massachusetts, 1928. Boston.

Wholesale prices, 1913/1927. Bureau of labor statist. Washington. (Bulletin. 473.)

Productivity of labor in merchant blast furnaces. Bureau of labor statist. Washington. (Bulletin. 474.)

Union scales of wages and hours of labor, 1927-1928. Bureau of labor statist. Washington. (Bulletin. 476.)

Mexikó. (*Mexique.*) — *Bajorquez, Juan de D.: Orientaciones de la estadística en Mexico.* Mexico. 1929.

Argentina. (*Argentine.*) *Anuario estadístico de la ciudad de Santa Fe, 1927.* Dirección de estadíst. municipal. Santa Fe.

Folyóiratszemle.

Revue.

Giornale degli Economisti e Rivista di Statistica (44. évf. 1. sz., Róma 1929, ol.) — *Alberti M.:* A „homo oeconomicus“ és a fasiszta gazdasági kísérletek. — *Fubini R.:* Az adó befolyása a keresletre és kínálatra. — Az olasz kereskedelmi mérleg fokozatos romlása és annak okai. — (2. sz.). — *Crosara A.:* A világtermelés eloszlása és a kötött áron való kínálat. — *Amoroso L.:* A gazdaság dinamikájának differenciálegyenletei. — *Tucci R.:* Egy 18. századbéli ismeretlen piemonti merkantilista eszméi. — *Perini D.:* Modern irány és haladás a mezőgazdasági számvitelben. — (3. sz.). — *Michels R.:* A gazdaságtörténet néhány alapismérvének vizsgálata. — *Luzzatto G.:* Néhány középkorbeli gazdaságstatisztika felhasználhatóságáról. — *Vecchio G.:*

A pénz a gazdasági egyensúly teóriájában. — *Amoroso L.:* A pénz forgási sebességének elmélete. — (4. sz.). — *Gobbi N.:* Néhány szó a fogyasztó jövedelméről. — *Luzzatto F.:* A legújabb szocialista gazdaságpolitikai program. — *Levis R.:* A takarékoskosság és a részvénytársaságok Olaszországban. — *Pagano M.:* Investment Trust. — *Kohler G.:* Genova kikötője és a Svájjal való tranzitforgalom. — Olasz gazdasági bibliográfia (1928 szeptember-december.). — (5. sz.). — *Breglia A.:* Munkamegosztás és nemzetközi csere. — *Cabiati A.:* Az olasz hitelintézetek 1928. évi jelentései pénzügyi szempontból. — *Vecchio G.:* Az olasz gazdasági helyzet 1928-ban. — *Milone F.:* A gabonatermelés Olaszországban. — *Kohler G.:* Genova kikötője és a tranzitó-

forgalom Svájjal. — Megemlékezés Giuseppe Pratoról. — (6. sz.). — *Griziotti Kretschmann J.*: Az orosz gazdasági kísérletek pénz- és árelméletének kritikai vizsgálata. — *Sensini G.*: Tanulmányok az elméleti pénzügytan köréből. — *Foa B.*: Az arany legutóbbi értékváltozásai és a nemzetközi pénzpiac. — *Kohler G.*: Genova kikötője és a tranzitforgalom Svájjal. — *Bacchi R.*: Ártanulmány. — (7. sz.). — *Moretti V.*: A gazdasági dinamika néhány problémája. — *Vogel H.*: A gazdasági fejlődés elmélete. — *Amoroso L.*: A pénz forgási sebességének elmélete. — *Kohler G.*: Genova kikötője és a tranzitforgalom Svájjal.

Journal de la Société Hongroise de Statistique (VI. évf. 3-4. sz., Budapest 1928, fr.). *Ihrig K.*: A szövetkezetek nemzetközi statisztikája. — *Andreich J.*: A konjunktúrastatisztika módszereinek bírálata. — *Laky D.*: Budapest székesfőváros népességének fejlődése 1900-tól 1920-ig, különös tekintettel a fejlődés gazdasági rúgóira. — *Thirring L.*: A német statisztikáról, különös tekintettel az 1928 őszi hamburgi konferenciákra. — (7. évf. 1-2. sz., 1929.). — *Kovács A.*: Dr. Vargha Gyula † (1853—1929). — *Jacquart C.*: Hága vagy Genf? A Nemzetközi Statisztikai Intézet aktuális problémái. — *Földes B.*: Az anyagi és társadalmi helyzet befolyása a házasságkötésekre, a születésekre és halálesetekre, különös tekintettel Budapestre. — *Kovács A.*: A nemzetiségi statisztika problémája. Válasz egy román cikkre. — *Thirring G.*: A lakásstatisztika Budapesten. Szervezete, fejlődése és módszerei. — *Imrédy B.*: A statisztika a jegybankok szolgálatában. — *Konkoly Thege Gy.*: A nemzetközi gazdaságstatisztikai egyezmény és Magyarország gazdaságstatisztikája. — *Dobrovits S.*: A statisztikai szolgálat reformja Magyarországon. — *Elekes D.*: Magyarország helyzete a háború előtt és után, a fontosabb statisztikai adatok rendszerében.

Journal of the American Statistical Association (24. köt. 165. sz., New-York 1929, ang.). — *Snyder C.*: A prosperitás kérdése. — *Downes J.*: A városi és falusi születési statisztikák pontossága. — *Achinstein A.*: Lehetséges-e a költségvetés és a létfenntartási költségek vizsgálata alapján a differenciálmunkabért megállapítani. — *Palmer G. L.*: A Hollins College új hallgatóinak testi fejlettségére vonatkozó mérések 1920-27. — *Bloch L.*: A bevándorlás Mexikóba a kvótát korlátozó törvények előtt és után. — *Smith B. B.*: Kísérlet a többszörös korrelációk egyszerű megmagyarázására. — *Pearl R. és Reed L. J.*: Egy Chikago-környéki terület népessége és a logaritmusos görbe. — (165. A. sz.). — *Comer D.*: Részvények árának és értékének mérése. — *Smith E.*: A részvényárak és a hitelezés összefüggése. — *Roberts*

G. B.: A részvények jövedelmezőségi aránya, mint a részvények árának indexe. — *Lubin I.*: Az amerikai ipar munkásfelvevőképességének mértéke. — *Givens M. B.*: A munkanélküliségi és hasonló trendek mérése. — *Mann L. B.*: Foglalkozásstatisztikai eltolódások 1920 óta. — *Walkins R. J.*: A munkahelyek számának hullámzása és eltolódása Ohióban 1914—1927-ig. — *Croxton E. F.*: Kísérlet a munkanélküliség mérésére. — *King I. W., Brown Th. H., Coner J. H.*: Mennyi laboratóriumi munka szükséges a statisztikai tanfolyamokon. — *Tolley H. K.*: Gazdasági adatok próbája. — *Working H. és Hotelling H.*: A hibaelmélet alkalmazása a trendszámításnál. — *Wilson E.*: A korrelációs eredmények valószínű hibája. — *Smith B.*: Az 1929. évi prognózis bírálata. — *Ezekiel M.*: A hibaelmélet alkalmazása a sokszorozódó és görbevonaltú korrelációknál. — *Pogue J. E.*: Az Amerikai Petróleum Intézet statisztikai munkálatai. — *Compton W. J.*: A Faiparosok Nemzeti Egyesületének statisztikai munkálatai. — *Shelton A.*: A Nemzeti Trágyaegyesület munkássága. — *Ryan P.*: Statisztikai tevékenység a gáziparban. — *Riggelman J. N.*: Az üzleti statisztika technikai eljárásai. — *Smith J. G.*: Gazdasági statisztika. — *Copeland M. A.*: Két feltevés a forgalmi egyenletre vonatkozólag. — *von Szelisky V.*: Az üzleti ciklus csillapodó oszcillációja és annak vonatkozása a részvények árához. — *Cover J. H.*: A regionális üzletmenetanalízis jelentősége. — *Richter F. E.*: A Bell-féle telefontársaság regionális indexszámai. — *Flinkers H. B.*: A negyedik Federal Reserve District általános üzletmeneti regionális indexszámai. — *Blackett O. W.*: A kereskedelem regionális indexszámai. — *Davies G. R.*: Az üzleti tevékenység indexe Jowában. — *Michell H.*: A kanadai termelés fizikai terjedelmének indexe. — *Thompson D. S.*: A kereskedelem regionális indexei. — *Millen Mc. A. W. és Jiber H. R.*: A szociális statisztikák központi regisztrálásának első éve. — *Tandy C. E.*: Gyermekmunka irányszata. — *Skarus M. E.*: A hajléktalanok menhelyei és a munkaalkalmak közti korreláció New-Yorkban. — *Cadler H.*: A szegénységélyezés fluktuálásának vizsgálata Pennsylvániában 1875-től fogva és összehasonlítása a gazdasági sorokkal. — *Goldenweiser E. A.*: Az aranyfedezeti standard. — *Brown L.*: Túl sok az arany! — *Patton H. S.*: A kanadai búzapool befolyása a piacra. — *Ebersole J. F.*: A társulati jövedelmi adó prognózisa. — *Russel S. W.*: Sertésenyésztés és értékesítés prognózisa. — *Powell O. S.*: A northdakotai traktorkereslet prognózisa. — *Szeliski V. S.*: Kísérletek az idő-sorok korrelációjára. — *Haberler G.*: A pénz értékének mérése. — *Mudjeth B. D.*: Néhány eldöntetlen kérdés az indexszámok elméletében. — (166. sz.). — *Copeland A. M.*: Spe-

ciális indexek a forgalmi egyenletre vonatkozólag az Egyesült Államokban 1919-27. — *Page A. J.* A prognózis-formulák évi ellenőrzése részleges regressziós egyenletek alapján. — *Perry F. G.* és *Silverman A. G.*: Új index a kanadai üzleti forgalomra vonatkozólag. — *Waugh F. V.*: Izorrop vonalak alkalmazása a regressziós felület meghatáro-

zásánál. — *Burns E. M.*: Statisztika és gazdasági prognózis. — *Kelly L. T.* és *Nemar Mc. Qu.*: Módszer többszörös regressziós koefficiensek számítására. — *Eells W. C.*: Formulák a korrelációs koefficiensek valószínű hibáira. — *Fletcher R.* és *M.*: Fiatalkorúak alkalmazásának statisztikai analízise St. Louisra vonatkozólag.

© E G Y É B ©

A világ nyersanyagai és nyersanyaggyártása.

Matières premières et exploitation mondiales des matières premières.

A nemzetközi nyersanyagstatisztika köréből Szemlénkben időnkint közölt adatok illetve ismertetések egy-egy fontosabb nyersanyagok termelési, fogyasztási, stb. viszonyait világították meg. Ezúttal a nyersanyagok főbb adatairól és a nyersanyaggyártás jelentősebb problémáiról általános, összefoglaló tájékoztatást adunk. Úgy véljük, hogy egy ilyen, a részletezéstől mentes, tág perspektívában jobban szembeötlenek a világgyártás legjellegzetesebb területi és tárgyi összefüggései, ami tanulságos lehet annak számára is, akit a komplexumból közelebbről csak valamelyik kérdés érdekel.

Ismertetésünk nem vindikál magának eredetiséget. Főforrásul *Reichwein* Adolf dr. enciklopédikus művei¹⁾ szolgáltak, akinek tárgybeosztását is követjük. E forrásmunkákat témakörünkben elsőrangúvá teszi, hogy szerzőjük nem egyoldalú szobatudós, hanem a gyakorlat embere is, akinek mondanivalóit tanulmányutakon szerzett gazdag tapasztalatai támasztják alá. Minthogy azonban *Reichwein* statisztikai adatai az 1926. vagy korábbi évvel zárulnak, az elavult adatokat — ahol ez módunkban állott, illetve ahol a változás jelentős — újabbakal helyettesítettük s ehhez képest *Reichwein* egyes megállapításait korrigáltuk.

A nyersanyaggyártás takarékosabbá tétele és racionalizálása a közigazgatás aktuális kérdéseiként állnak előtérben. Ha korai is még a vészkiáltás, hogy fogyatékán vannak a világ nyersanyagkészletei, elérkezett az ideje, hogy a legtakarékosabban, maradék nélkül használjuk fel a rendelkezésre álló anyagokat s a modern tudomány eszközeivel tegyük intenzívebbé termelésüket.

A világ nyersanyagszükséglete erős iramban fokozódik. Hogy csak egy példát ragadjunk ki: a géperővel való termelés gigászi méretű terjeszkedése következtében a gépek táplálására évente ma már egymilliárd tonna szénre van szükség, míg

70—80 évvel ezelőtt a világ szén-szükséglete csak 40 millió tonna volt.

E fejlődéssel szemben a nyersanyagok korlátozott mennyiségű előfordulása, a termelés határainak végeessége egyre sürgősebbé teszi a nyersanyaggyártás átszervezését. A mexikói bennszülött 1 hektár területből még ma is átlagban csak 290 kg. búzát tud kihozni, míg ugyanakkor, ugyanolyan éghajlat alatt a német termelő 1.700 kg-ot!

A nyersanyagok organizációjának gondolata az angol gyarmatosításokkal indul meg tudatosabban, míg a korábbi spanyol-portugál gyarmatszerzőket inkább a kalandvágy vezérelte. Legújabbban Amerika gazdasági életének egyik főjelszava a nyersanyagok takarékos felhasználása, sőt a jövő nemzedék számára való megőrzése.

Nem véletlen, hogy éppen Amerika adta ki e jelszót. Amerika eddig a legkönnyelműebben pazarolta nyersanyagait. Pazarlásának világgazdasági jelentőségét értékelni tudjuk, ha fontolóra vesszük, hogy az Egyesült Államok, melynek lakossága csak 6%-át teszi a föld lélekszámának, területe pedig 5,7%-a a szárazföldnek, a világ termelésében, illetve el látásában a következő %-okkal részesedik:

szén	44
petróleum	70
nyersvas	44
acél	48
réz	59
ólom	44
gyapot	55—60
fa	53
búza	20—25
egyéb gabona	30
kiépített vízierők	38

A Föld felszínén és mélyében fellelhető nyersanyagokon kívül nyersanyagok rejlenek a vízben, levegőben és a klímában is. A nyersanyagokat és nyersanyagforrásokat hat főcsoportba sorozva tárgyaljuk a következő hat fejezetcím alatt: 1. Gabona, 2. Haszonnövények, 3. Állattenyésztés, 4. Erdészet, 5. Fémek, 6. Energiaszolgáltatók.

¹⁾ Dr. Adolf *Reichwein*: „Die Rohstoffwirtschaft der Erde“, Jena, Verlag von Gustav Fischer, 1928, és „Die Rohstoffe der Erde“, Jena, Frommansche Verlagsbuchhandlung, 2. kiadás, 1924.

Gabona.

A gabonatermények között foglalkozunk metodikai szempontból a *búzán, rozson, árpán és zabon* kívül a *kukoricával* is.

A világtermelés folyamatának megfigyelését nagyon megnehezíti úgy itt, mint általában, hogy statisztikai adatok sok országról hiányoznak, a meglévők pedig nem egységes módszerűek. Az adatok összehasonlíthatóságát zavarja az is, hogy a nyersanyagstatisztikában a standard minőségek bevezetése még kezdetleges stádiumban van.

A világtermelésről a következő adatok állanak rendelkezésre (1928): búza 126, rozs 44, árpa 40, zab 73, kukorica 108 millió tonna.

A termelési terület világadatain átpillantva, megállapítható, hogy a Föld táplálékot nyújtó területei még hatalmas mértékben kulturálatlanok. A megművelt terület (legelő nélkül) az összterülethez képest — különösen az Európán kívüli országokban — még igen kicsiny, százalékos aránya a nagyobb területű országokban a következő:

Ausztrália	1·3
Kanada	2·5
Mexikó	2·9
Argentína	7·6
Oroszország	10·9
Brazília	20·6

A gabonagazdálkodásnak a háború előtti időkig visszatekintő adataiban mint világtendencia mutatkozik a búza térfoglalása. Ez a termés a rizstermelő távol keleten, Közép- és Dél-Amerika kukoricaterületein s Közép- és Kelet-Európa rozstermő vidékein is egyre jobban művelésre talál. Ezzel szemben a világ rozstermelése vegetál, sőt a háború után közvetlenül következő években — elsősorban az orosz termelés csökkenése miatt — a háború előtti termeléshez képest mintegy 20%-kal visszaesett. Hasonló mértékben esett vissza az árpatermelés is, habár az állattenyésztés kiterjesztése érdekében — főképen Amerikában — megindult propagandától az árpatermelés újabb fellendülése várható. A zabtermelés ellanyhulása a loállomány csökkenésére vezethető vissza. E három terménynél mutatkozó hanyatlást cáfolni látszanak a legújabb — különösen az 1928. évi — kedvező eredmények; valószínű azonban, hogy ezek a kivételesen jó időjárásnak tudhatók be.

A világ búzatermése a szintén emelkedő kukoricatermeléssel együtt értékben mintegy felét teszi a hat főtermény — búza, rozs, árpa, zab, kukorica és burgonya — termésértékének. E hat főtermény termésének mintegy 90%-a Amerikára és Európára esik, Amerika és Európa között a termelés aránya Amerika javára mindinkább eltolódik.

A behozatalra szoruló államok között első helyen áll Nagy-Britannia, mely a háború előtt élelmi szükségletének 60%-át importálta. Azóta e téren csekély javulás észlelhető. A búzaszükségletnek a félszázad előtti 60% helyett ma csak mintegy 20%-a fedezhető belföldi termelésből.

A másik fontos importáló állam Németország. A háború előtt gabonaszükségletének 90%-át tudta a saját termeléséből fedezni, rozsból kivételre is jutott. A háború azonban a német mezőgazdaság produktivitását mintegy 40 évre visszavetette. A rozs árának süllyedése, amit a búza újabban mindenfelé észlelhető favorizálása idézett elő, súlyos gondot okoz e nagy rozstermelő országnak.

Franciaország a háború alatt erősen kiterjesztette gabonatermelését. A háború után — a területnövekedés dacára — úgy a vetésterület, mint a termés adatai rendszerint rosszabbak a háború előtti adatoknál.

Olaszországban a fascista kormányzat a vetésterület kiterjesztésével, kedvezményekkel, iskolázással valósággal újjáteremtette az olasz mezőgazdaságot.

Spanyolországban a termés mennyisége igen ingadozó, jó években búzatermése elegendő a belső szükséglet fedezésére.

A kelet-európai államokban végrehajtott földreformok elaprózták a nagybirtokok jelentékeny részét. Ez — legalább is átmenetileg — a termelőképeség süllyedésére vezetett. Bizonyos idő elteltével a kisbirtokokon intenzívebb gazdálkodás megindulása, az állattenyésztés nagyobb szerephez jutása várható. Sokan — mint Reichwein is — úgy vélik, hogy idővel ezekben az államokban a termelés a reform előttinél produktívabbá fog válni.

Egy román szakember azt a nagyon is időelőtti állítást kockáztatja meg, hogy Románia agrártermelését a földreform mentette meg. Jelenleg a helyzet az, hogy Románia, Oroszországgal együtt, egyelőre kikapcsolódott a jelentős exportállamok sorából. A román termelés csökkenését az okozza, hogy a kisbirtokosok a föld megművelésére szükséges eszközökkel nem rendelkeznek. A Dunatorokat kiépítése a román exportot számottevően előmozdítaná.

Oroszországban, ahol Szibéria rengeteg termőterületei kiaknázásra várnak, a háború utáni viszonyok a termelést megbénították. A háború előtt a világ árpaszükségletének 75%-át Oroszország fedezte, de most Nyugat-Európába — az ú. n. utódállamok beékelődése következtében — az export nehézségekbe ütközik. A hatvanas években Oroszország kimondottan rozstermelő állam volt, de már a háború előtt a búzát a rozsnál nagyobb területen termelték. Jelenleg is a búza áll vezetőhelyen a gabonakivitelben, a rozskenyér azonban az orosz paraszt főtápláléka maradt. A száraz időjárást is

elviselő kukorica vetésterülete — bár Besarábia már nem tartozik az országhoz — megkétszereződött a háború után. Az orosz földművelést gépek alkalmazásával, nagy öntözési tervek megvalósításával, a falusi gazdálkodás elektrifikálásával szinte hihetetlen magaslatra lehetne emelni.

Törökország igen erélyesen munkálkodik mezőgazdasági módszereinek javításán. Az öntözési probléma előtérben áll.

A távoli Kelet gabonaszükségben levő országai közül felette súlyos Kína helyzete. Négyszázmilliót meghaladó népességének 85%-a földművelő, akiknek szegénysége mérhetetlen. Legnagyobb részük jó termés idején is csak a legszükségesebb élelmet és ruházatot szerezheti meg jövedelméből. Számítás szerint egy öttagú kínai család megélhetésére elegendő évente 300 pengő. A belső nyugtalanságok főoka a sok katona: túlnyomóan parasztok, akik jóformán az éhenhalás elől menekültek a hadseregbe. Az ország legfőbb termékei a rizs, búza és a szójabab, amely utóbbinak termelését sokan fontosabbnak tartják a rizstermelésnél is. A szójabab egyrészt főzelékül szolgál, másrészt olajat sajtolnak belőle, de hulladékait is felhasználják takarmányul és trágyázásra, ami tipikus példája a távoli Kelet takarékoskodni tudásának. Az ország mezőgazdasági helyzetének megjavítását szolgálják: a közlekedés javítása, erdősítések szárazság és áradás ellen, mezőgazdasági iskolázás, kísérleti állomások létesítése¹⁾, stb.

Japánban is domináló a kis- és törpebirtok. A megművelt területekre kiszámított népsűrűség sehol a világon nem olyan nagy, mint Japánban. A lakosság 70%-a földművelő, de ezeknek csak fele gazdálkodik saját birtokán. Öt és félmillió olyan paraszt él az országban, aki átlagban csak egy hektár földdel rendelkezik s éppen csak vegetál. Pedig alig képzelhető el intenzívebb gazdálkodás, mint a japán rizsföldek megművelése. Jóformán minden egyes növényt kertészi gondossággal ápolnak. Míg a rizstermelés némi emelkedést mutat, a főbb gabonafélék termelése visszaesett. Az ország egyre jobban bevételre szorul, főleg búzából.

Amint a sűrűn benépesült Európa a nyugati félgömb gazdag gabonatermő országaira — elsősorban Kanadára — van utalva, a távoli Kelet gabonahiányban szenvedő országainak Ausztrália a természetes éléskamrája. A megművelt terület itt a század eleje óta megkétszereződött, a múlt évszázad közepe óta pedig tizenötszörösre emelkedett. A megművelt terület kétharmad részén búzát termelnek. A vasútvonalak kiépítése, transzkontinentális vonalak nyitása a jövő egyik legfontosabb feladata.

Brit-India legfőbb terménye a rizs, második

helyen a búza. Az ország kivitele Nagy-Britannia szempontjából jelentős, bár a belfogyasztáshoz képest elenyésző. A tervezett öntözési program megvalósulásától nagy fejlődés várható.

Az Amerikai Egyesült Államok a századfordulón tért át az intenzív gazdálkodásra. Az utolsó 60 év alatt búzakivitele 5—6-szorosra emelkedett, míg kukoricakivitele — mely mennyiségben kb. egyenlő a búzakivitellel — megfeszereződött. Az ország iparosodása, mely különösen a háború után öltött óriási méretet s az eddig félig gyarmati sorban levő országot védővamos ipari állammá emelte, a farmer helyzetét lerontotta, sőt már mezőgazdasági krízist emlegetnek. A gabona megművelt területe, mely a korábbi évtizedekben folyvást emelkedett, a folyó évtizedben első ízben mutatott csökkenést. A kíméletlen tempójú gazdálkodás 1903 óta a termésátlagot is csökkentette. Most már az ország egész termőföldjét művelés alá vonták. A termőföld az ország egész területének mintegy fele. Leccapolással azonban még jelentékeny területeket lehetne hasznosítani, bár sokhelyütt kérdéses, hogy a terjeszkedés rentábilis-e. Erős propaganda folyik az állattenyésztés, különösen a tejgazdálkodás érdekében. Az újabb gazdálkodást a gépi művelés — mely a drágább emberi munkaerő kikapcsolásával a termelési költséget lényegesen csökkenti — nagyarányú terjedése jellemzi. Különösen a traktorok gyors szaporodása figyelhető meg (1920 : 246.080, 1925 : 506.745 db). A szállításnál a vasút rovására a teherautók jelentősége szembeszökő. 1904-ben még csak 411 teherautót gyártottak az országban, 1922-ben 253 ezret, míg újabban az évi termelés félmillió db körül jár.

Kanada még extenzíven gazdálkodik. A megművelés alá nem vont területek nagysága alig becsülhető fel. Még a vasútvonalak mentén is rengeteg terület kihasználatlan. Pedig az új területek okkupációja gyors ütemben halad előre. A megművelt terület a század eleje óta meghatszorosodott. A megművelt terület háromnegyedén búzát és zabot termelnek. A búzatermés 90%-át a három preriartomány — Manitoba, Saskatschewan és Alberta — adja. E világgazdasági szempontból nagyfontosságú területek bámulatos gyors fejlődésen mentek át, bár még sok belvízi és vasúti közlekedési probléma vár megoldásra. A kísérleti állomásokon sikerült olyan búzát kitenyészteni, amely a 120 napos érési idővel szemben 100 nap alatt érik. A kormány reméli, hogy ez az új Garnet-búza lehetővé teszi a prerievidékek termelési zónájának észak felé közel száz kilométerrel való kiszélesítését. Természetesen Oroszország és Szibéria északi területein is nagy terjeszkedési lehetőséget jelent e búzafaj. 1922-ben a búza ára

¹⁾ Az egyik ilyen kísérleti állomás 910 fajta búzával és 280 fajta rizzsel kísérletezik.

20%-kal a termelési költségek alá süllyedt, ami a farmereket arra indította, hogy az ipari szindikátusok mintájára szervezkedjenek. Így jött létre a Wheatpool, amelynek a termelők összes búzatermésüket évi átlagáron beszolgáltatják s ez gondoskodik az értékesítésről. A hatalmas szervezet az egész kanadai búzatermésnek már több, mint kétharmada felett rendelkezik, védi a termelőket a tőzsdei spekuláció ellen s árdiktáló a világpiacra is. E szervezet révén az angol dominium mintegy „ellengyarmatosítóként” lép fel Nagy-Britanniával szemben is.

Mexikó primitív, maradi földművelése éles ellentétben van az Únióban és Kanadában folyó lendületes gazdálkodással. Szántásra ma is túlnyomóan a régi faekét használják. Calles agrárforradalma a spanyol gyarmatosítás idejéből származó, kevésbé produktív nagybirtokok szét-törésével intenzívebben gazdálkodó parasztbirtokok létesítésére törekedett. Főtermény a kukorica.

Dél-Amerikában Argentina mezőgazdasága a legjelentősebb. Az ország területének jelentékeny része, mintegy 280 millió hektár összterületből 100 millió hektár szántóföldi művelésre, ugyanennyi állattenyésztésre volna alkalmas. A talaj termékenysége s a föld olcsósága miatt az extenzív gazdálkodás is jövedelmező. Túlnyomó a középbirtok és a nagybirtok. A vasútvonalak, amelyek legnagyobb része magánkézben van, elsősorban exportcélokat szolgálnak s koncentrikusan Buenos-Airesben futnak össze. Főterménye a búza, melynek 7—8 millió tonnás évi terméséből mintegy 5 millió tonna jut kivitelre. A kukorica termés- és kiviteli adatai mennyiségben hasonlóak.

Az intenzív termelés tényezőit általában a gabonagazdálkodás terén a következő rendszerben foglalhatjuk össze: talajjavítás, a talajnak megfelelő termény kiválasztása, trágyázás, vetőmagjavítás, géperejű művelés.

Haszonnövények.

A nem gabonaféle egyéb növényi kultúra elsősorban a trópusi égöv alatt vár feltárássra és nyújt nagy fejlesztési lehetőségeket. A gyümölcs- és főzelékefélék termésének értéke az Egyesült Államokban kb. a búzatermés értékével egyenlő. A brit gyarmatokon is virágzó a termelésük, míg Közép- és Dél-Amerikában a piacra történő nagyszabású termelés csak újabban indult meg. Holland-Kelet-Indiában a cukor és kaucsuk kiviteli értékadatai mögött a többi exportcikkek értéke eltörpül. Afrikában a növényi kultúra egészen kezdő stádiumban van, aminek főoka, hogy az összes világrészek között Afrikát a legnehezebb a közlekedési eszközök jármába betörni. A Szaharát átszelő vasút-

vonal kiépítésétől s a nagy sivatag földalatti rezervoárjában csaknem mindenütt fellelhető víznek felszínrehozatalától nagy eredmények várhatók. Az artézikut fúrások eddig csaknem mindenütt sikerrel jártak s mindegyik új kút újabb oázis keletkezését jelenti. Afrika délebbi részein a vízi problémák szintén a megoldás felé haladnak.

A világ egyre fokozódó *cukorfogyasztásának* ellátásában a répacukor és a nádcukor rivalizálása az utóbbinak győzelmével végződött. A répacukor részesedése a világ cukortermelésében 1860-ban még csak 14% volt, de fokozatos emelkedéssel 1900-ig 63%-ot ért el. Ezután a nádcukor aránya kezd növekedni s a háború annyira visszaveti a répacukortermelést, hogy az 1919/20. évi világprodukciónban 12·2 millió tonna nádcukor áll szemben 3·6 millió tonna répacukorral. Az 1928/29. évre vonatkozó becslés szerint a 27·5 millió tonnát tevő össz-cukortermelésben a nádcukor 17·9, a répacukor 9·6 millió tonnát képvisel. A cukor, cukorka (candy!) legnagyobb fogyasztója az Egyesült Államok, amelyre a világfogyasztás egynegyede esik. A szesztilalom nagy hatással volt a cukorfogyasztás emelkedésére. A legnagyobb nádcukortermelő Kuba, ahol a túltermelés újabban krízist is okozott. A legutolsó becslés Kuba termelését 5·2 millió tonnára teszi. A második termelő Brit-India, bár termelése saját szükségletét sem fedezi. Mint exportáló, Jáva áll a második helyen, a legutolsó adat szerint már termelése is (2·9 millió tonna) meghaladja Brit-India termelését. A répacukortermelő államok között vezet Németország 1·9, Oroszország 1·4 és Cseh-Szlovákia 1·1 millió tonnás termeléssel. Németországban, mely régebben a világtermelés egyharmadát adta, a háború visszafejlődést okozott, de az utolsó évi termés ismét a régi színvonalat mutatja. Több állam, köztük Nagy-Britannia és Törökország nagy erőfeszítéssel próbálkozik az önellátásra.

A textilipar növényi nyersanyagai több csoportra oszlanak aszerint, hogy a rostokat a magból (gyapot), a szárból (juta, len, kender), a levélből, vagy a gyümölcsből (kókusz) nyerjük. (A textilipar ásványi nyersanyaga az aszbeszt, melynek főtermelője Kanada, Dél-Afrika és Oroszország, termelése a háború után erősen fellendült.)

A *jutatermelést* Brit-India csaknem monopolizálja. A világszükségletet szinte egészében fedezni képes.

Az ennél fontosabb textilnyersanyag, a *gyapot* világtermelésének nagyobbik felét az Egyesült Államok szolgáltatja, a tömegárúként szereplő „upland“-fajtának pedig csaknem kizárólagos termelője. A világtermés (mag) 1928/29-ben 11·2 millió tonnát tett, ebből az Egyesült Államok 5·8, Brit-India 2·4, Kína 0·8, Egyiptom 0·7 millió ton-

nával részesedett. A gyapotféreg pusztítása következtében Amerika gyapottermése 1921-ben csaknem harmadára esett le, ami a legmélyebb pont volt negyedszázad óta. A világfogyasztásban az Egyesült Államok 31, az európai kontinens 24, Nagy-Britannia 14, Japán 11, Brit-India 8%-kal szerepel. Az Egyesült Államok gyapottermésének értéke meghaladja az ország búza- vagy szénatermelésének értékét; a kukoricatermés értéke nagyobb ugyan, mint a gyapottermésé, de a kukoricánál nagy lévén maguknak a termelőknek fogyasztása, piaci jelentősége kisebb a gyapoténál. Az árat diktáló Amerika a nyersgyapot árát a többi árúk átlagos árszínvonala felett tartja; a háború előtti árak a mostani ár a kétszerese. A gyapottermelésben a gépeiőnek a magvak különböző időpontban való érése következtében jelenleg még kevés szerep jut, bár egy, a célnak megfelelő aratógéppel már kísérleteznek. Feltalálása forradalmat jelentene a gyapottermelésben. A termelés kiterjesztésére szükség is van, mert a kereslet mindig nagyobb a kínálatnál. Egyébként a gyapot pótlására is folynak kísérletek. Egy német találmány a kenderrostokból tud gépi kezeléssel a gyapot bizonyos fajtaival egyenrangú anyagot előállítani.

A *kaucsuk* termelése az automobilizmus nagy fejlődése következtében az utolsó tíz évben olyan lendületet vett, amire nincs példa a nyersanyagtermelés történetében. 1913-ban a világ nyerskaucsuktermelése csak 114 ezer tonna volt, 1928-ban már 667 ezer tonna. A fogyasztás nagyobb fele az Egyesült Államokra esik, ahol a felhasznált összes nyersgummi mintegy 85%-át az automobilipar dolgozza fel. Az őserdőkben — főleg Braziliában és Kolumbiában — fellelhető ú. n. „vad” gummi, mely a század elején az egész nyersgummi-termelés 90%-át tette, 1926 körül már csak 5%-ot képviselt a világprodukciónban; az utolsó két évben pedig felhasználása egészen jelentéktelenné vált. Az ültetvényekből nyert termést csaknem egészében a Brit-Maláj Államok és Holland-Kelet-india szolgáltatják; 1928-ban az előbbi 302, utóbbi 233 ezer tonna nyerskaucsukot termelt. A kaucsuk egyedárúsága Angliáé, mely kiviteli korlátozásokkal tartja magasan az árat s „éhezteti” a főfogyasztó Amerikát, mintegy viszonzásul Amerikának a gyapotnál követett hasonló eljárásáért. Amerika most különböző vidékeken nagyszabású kísérleteket tesz, hogy saját termeléssel függetlenítse magát a brit kaucsuktermeléstől.

Állattenyésztés.

Az állattenyésztésnek az északi és déli félgömb száraz, csapadékban szegény vidékei a fő terrénjai. Az extenzív legelőgazdaság elsősorban vágásra termel, az intenzív istállógazdálkodás inkább tejtermékek termelésére irányul.

A világ *sertésállománya* 288 millió darabra tehető. Legnagyobb részesedők: Kína 77, Egyesült Államok 62, Németország 23, Oroszország 20, Brazília 16 millió db. A sertésenyésztés főleg a sűrűn lakott területeken honos, ahol a kis- és középgazdaságok különféle hulladékaiból tápanyagot szolgáltatnak. E szempontból a gyérenlakott Brazília kivétel. A makkoltatás szerepe ma jelentéktelen, Észak-Európának az árpa, Dél-Európának és Amerikának a kukorica a tipikus sertés-tápláléka, utóbbinak a sertéshízalásban van nagy jelentősége. A kínai vezetőadat nem egészen hiteles. A világ sertésállományának 22%-a az Egyesült Államoké, fővágóközpont Csikágó.

A *szarvasmarha* világállománya 677 millió db. Főrészesedők: Brit-India 150, Oroszország 68, Egyesült Államok 58, Argentína és Brazília 30—40 millió db. A vágásra való szarvasmarhatenyésztésnek a gyérebben lakott vidékek tágas területei (prerie) kedveznek, míg a tejgazdaság otthona az udvar, a farm. A nagy lélekszámú Brit-Indiának nagy az önfogyasztása. Az Egyesült Államoknak 1880-ban még csak 40 millió db volt a szarvasmarhaállománya. Most az évi vágása 10 millió db szarvasmarha s 5 millió db borjú. A tejtermékek túlnyomó része belfogyasztásra kerül. Argentína legelői a legjobbak a földkerekségen s marhahúskivitele, („frigorificos”) most már felülmúlja az Egyesült Államokét. Európának Németország a legnagyobb tejtermelő országa, de a legintenzívebben Dánia termel, a tejtermékek „klasszikus” hazája.

A gyapjútermelés szempontjából fontos a *juhállomány* világladata 721 millió db. (kecske 206 millió db.) Legnagyobb a juhállomány Oroszországban és Ausztráliában, egyenként 100 millió db-on felül. Ausztrália a gyapjútermelés szempontjából erősen vezet, a 13—14 millió méter-mázsás világtermelés mintegy negyedrészt képviseli. Utána Argentína és az Egyesült Államok (a háború előtt Oroszország) a sorrendben következők, de egyiküknek termelése sem éri el az ausztráliai termelés felét.

Erdészet.

A Föld szárazföldi felületének több, mint egyötöde erdős. E majdnem 3 milliárd hektárt tevő erdőterületből 28% jut Ázsiára, ugyanennyi Dél-Amerikára, 19·3% Észak-Amerikára, 10·6 Afrikára, 10·3 Európára és 3·8 Ausztráliára. Legerdősőbb Dél-Amerika, területének 44·0%-a erdő, míg a legkevésbé erdős Afrikában az erdőterület aránya csak 10·7%, Európa arányszáma 31·1%. A puhafa kb. kétszerakkora területet borít, mint a keményfa, a kitermelésben azonban a puhafa aránya 80%. A keményfaerdők kétharmad része a trópuson nő, míg a puhafa — a tűlevelűek — hazája a hidegebb

zóna. Minthogy a déli félgömbön aránylag kevés a szárazföld, a puhafaerdők északon túlnyomóak; 39·5%-uk Észak-Amerikában, 33·6%-uk Ázsiában és 21·9%-uk Európában van.

Erdősítéseknel általában az erdőkihasználásban a tűlevelűek szerepe domináló; a puhafa nagy fogyasztói a bányászat, papíripar és építőipar. A puhafa favorizálása helytelen, a jövő a vegyes gazdálkodásé. A túlnyomóan űzött irtási rendszer helyét pedig világszerte az évi rendszeres kitermelésnek kell elfoglalnia. A különösen Amerikában űzött rablógazdálkodás az erdőállomány megsemmisítésére vezethet, holott a világháztartás szempontjából már a mostani egyensúlyi helyzet megbomlása is katasztrófális következményekkel járhat.

A világ évi fafogyasztását 55 milliárd köblábra¹⁾ becsülik, ebből 30 milliárd köbláb tűzifául szolgál, 25 milliárd köbláb feldolgozásra kerül. Az összfogyasztásból Észak-Amerikára 27 milliárd köbláb — az egész fogyasztás fele — Európára 17 milliárd köbláb esik. A fejenkinti fogyasztás Észak-Amerikában 188, Dél-Amerikában 39, Ausztráliában és Európában 36, Ázsiában 9, Afrikában 6 köbláb.

Az Egyesült Államokban az utolsó félszázadban erősen folyt az erdőpusztítás, ennek ellenére az ország fakitermelése Oroszországot is meghaladja. Az ország területét eredetileg kétötöd részben fedte erdő, ma az erdőterület az összterületnek csak egyötödét teszi. Az ország eredeti erdőterülete 333 millió hektár volt, ebből 121 millió hektárt farmterületté változtattak, 40 millió hektárt pedig a tűz annyira elpusztított, hogy e terület mindennemű termelésre alkalmatlan. A megmaradt terület — az új növéssel együtt — 190 millió hektár, amelyből 53 millió hektár vágásra érett. A tűzvész rengeteg erdőterületet pusztított el, amire jellemző példa, hogy csupán az ország délkeleti államaiban 1923-ban 40 ezer erdőégetést számláltak, amelyből 15 ezer esetet gyújtogatás okozott. A kitermelésnek csak negyede térül meg új növés útján. A kitermelésnél oly nagy pazarlás folyik, hogy a kidöntött köbtartalomnak szintén kb. csak egynegyedrésze kerül tényleg felhasználásra. Évente mintegy 8 milliárd köbláb haszonfa pusztul így el. Egy másik számítás szerint a rablógazdálkodás által elpusztított faállomány értéke évente 500 millió dollárra rúg. A keményfa kitermelésnek egyharmadát sem teszi, a keményfák közt legfontosabb a tölgy.

Alaszka erdői — mintegy 40 millió hektár terület — még csaknem érintetlenek.

Kanada roppant erdőségeinek nagyrésze is oly tartalék, amelynél az Unió erősen érdekelve

van. Kanada erdészetét szintén a rablógazdálkodás jellemzi. Az ország negyedrésze — mintegy 243 millió hektár — erdőség, amelynek ugyancsak negyed részén a fatörzsek vastagsága eléri a 15 cm-t. A faállomány 80%-a tűlevelű. A puhafaerdők területe kb. akkora, mint egész Európa hasonló erdőterülete s valamivel meghaladja az Egyesült Államok puhafaerdőinek területét. Az évi fakitermelés 2.600, a tűz pusztítása 790, a rovarpusztítás 1.350 millió köblábat tesz ki. Kanada exportjának a fa jelentős tétele. Az évi kivitel, melynek értéke 180—285 millió dollár közt mozog, az összkivitel 17—24%-át teszi. Az ország papíripara a világpiacra erősen nyomul előre.

Oroszország a Föld erdőterületének mintegy egyharmadával rendelkezik. Orosz forrásból származó becslés szerint a szovjetunió 900 millió hektárnyi erdőből 588 millió hektár „jó erdő”. A háború előtt Oroszország — beleértve a nagy erdőterületekkel bíró Finnországot — a világ fakivitelének 32%-át szolgáltatta, Finnország nélkül részesedése 28% volt. Az újabb adatok szerint az orosz kivitel mennyisége a békebeli kivitel felét sem érte el. Az orosz papirosipar, bár az ország papiros gyártására alkalmas fafajokban bővelkedik, papirosból behozatalra szorul.

Észak-Európa — ideértve Lengyelországot is — erdőkben gazdag.

Nagy-Britannia fabehozatala évente több, mint 1 milliárd pengőt nyel el. A brit birodalomhoz tartozó államok 3.626 millió hektáros területéből 481 millió hektár erdő, amelyben mintegy 3.000-féle haszonfa található. A kihasználásra érett erdők 50%-a Kanadában, 14%-a Indiában, 14%-a Nigériában és az Aranyparton, 8%-a Ausztráliában és Új-Zélandban van. A birodalom trópusi keményfaerdői még feltárássra várnak, csupán egyes fafajok (mahagóni-, ében-, teák- és rózsafa) kihasználása volt intenzívebb.

Németország mintaszerű erdőgazdálkodást folytat.

Hazánkban az évi növés értéke — mintegy 28 millió pengő — az évi kihasználás értékének mintegy kétszerese.

Kína területét eredetileg úgyszólván egészében erdő borította, az erdők kipusztulása az ősrégi feudális uralom bukására, a „lassez faire” politikára, a belső zavarokra és háborúkra vezethető vissza. Jelentős részben az erdők kipusztításának következménye a sok árvíz s egyéb elemi csapás, amely Kínát sújtja. Az ország most nagymértékben szorul fabehozatalra.

Nagy erdőségek vannak még a Filippini szigeteken és Japánban (egyenként mintegy 19 millió hektár), stb. Az egyenlítő afrikai vidékein Franciaország rendelkezik nagy kiterjedésű őserdőkkel.

¹⁾ 1 köbláb (az Egyesült Államokban használt amerikai köbláb) = 28·3215 köbdeciméter.

Fémek.

A fémányászat legfontosabb nyersanyaga a vas. Ennek s a szénnek köszönhető a nehézipar 19. és 20. századbeli nagyarányú fejlődése. A vas főterülete az északi mérsékelt égöv, az ezen kívül eső vidékek kevéssé vannak felkutatva. A földben rejlő vaskincs legnagyobb része mai tudásunk szerint Oroszországnak. Nem is számítva az üzemben lévő bányákat, Kursk tartomány 16—20 milliárd tonna tiszta vastartalmú, még fel nem tárt telepekkel rendelkezik. Franciaország földalatti vasérckészletét 9·8 milliárd tonnára becsülik, Brazília 7·5, az Egyesült Államok 6·3, Ujfundland 3·6, Kuba 3·1, Nagy-Britannia 1·0, Németország, Spanyolország és Svédország egyenkint 0·7 milliárd tonnával szerepel egy becslésben.

A vasérctermelés az Egyesült Államokban kiemelkedően a legnagyobb. Az 1917. háborús évben a termelés meghaladta a 75 millió tonnát s a háború utáni átmeneti visszaesés után — amely visszaesés különben jóformán mindenütt és minden fémnél észlelhető volt — a kitermelés újból az előbbi magaslathoz lendült fel. Németország, bár 1924 óta nyersvas- és acéltermelése vezetőhelyen áll Európában, ércszükségletének legnagyobb részét importálni kénytelen. Európa vasércvel való ellátásában Franciaország szerepe erősen domináló, különösen, amióta Lotharingia vasérctelepeit 1·800 millió tonnára becsült tartalommal megszerelte s a normandiai készletek megközelítő nagysága is felderített. A mostani országterületen 1913-ban 43 millió tonna vasércet bányásztak, ezt a mennyiséget az újabb évek termelése már meg is haladta. Nagy-Britannia vasérctermelése a háború előtt 16 millió tonna volt, most az évi termelés nem sokkal haladja túl a 10 millió tonnát. Az ország vasércéből behozatalra szorul.

A nyersvastermelés világadata 1913-ban 76, most 81 millió tonna, az acéltermelés ugyanezen idő alatt 73 millió tonnáról 101 millió tonnára emelkedett.

Az „öt fém“: réz, ólom, cink (horgany), ón és alumínium közül különösen az alumínium jelentősége növekedett meg. Európa ércekből és nyersfémekből most még nagyobb mértékben szorul behozatalra, mint a háború előtt. Az öt fém együttes bányatermelésében Európa részesedése a háború előtti 28%-ról 16%-ra esett vissza, a kohászati termelésben ez az arány 44%-ról 25%-ra, az ipari felhasználásban pedig 63%-ról 45%-ra csökkent. Természetesen úgyszólván az egész vonalon az Egyesült Államok javára.

A világ másfélmillió tonnát meghaladó réztermelésének közel hattizedét szolgáltató Egyesült Államoknak monopolisztikus helyzetét növeli, hogy a világtermelés több, mint kilenctizedét kontrollálja. Újabban Chile áll második helyen a kiterme-

lésben, a földben levő rézkincs szempontjából pedig Oroszország telepei igen jelentősek.

A világ ólomtermelése 1·6—1·7 millió tonna körül van. Az ólombányászat Európában vegetálni látszik, az ólom helyett a cink használata kezd előtérbe lépni. Míg Európa 1913-ban a világ ólomtermelésének közel felét adta, újabban még egynegyedét sem szolgáltatja; az Egyesült Államok részesedése — több mint 700 ezer tonna — viszont 34%-ról 44%-ra emelkedett. Mexikó, Ausztrália, Spanyolország és Kanada részesedése egyenkint 8—10% körül mozog.

A világ cinktermelése 1·3 millió tonna, az Egyesült Államoké több mint félmillió tonna. Európa havonta mintegy 10 ezer tonna cinket hoz be az Egyesült Államokból, mely cinktermelését 1913 óta csaknem megkésztette. A világkereskedelemben eddig vezető londoni piac helyzete főleg a belga termeléstől függ. Minthogy pedig úgy a belga-német, mint az ausztráliai cinktermelés terjeszkedési határai korlátozottak, az amerikai piacok (St. Louis, New-York) egyre jobban döntő szerephez jutnak. Észak-Amerika után Sziléziában vannak a leggazdagabb cinktelepek, az eddigi tempójú termelés mellett azonban 25—30 év alatt mind a német, mind a lengyel terület készlete ki fog merülni.

Az óntermelés centrumai: a Szövetséges Maláj Államok, Bolivia és Holland-Keletindia.

Az alumíniumtermelés a múlt évszázad végén még minimális, 1913-ban 64 ezer tonna volt, most az évi termelés több mint 200 ezer tonna. Míg a háború előtt a termelés 56%-a Európára s 44%-a Észak-Amerikára esett, közvetlenül a háború után az Egyesült államok 54, Kanada 10%-kal részesedett a világadatban. Az utóbbi években Európa aránya megjavult, de Észak-Amerika termelése, mely a háború előtt négyeszeresére emelkedett, Európáét most is csaknem eléri. Az alumíniumtermelés Amerikában erősen koncentrált s jóformán az egész világtermelés az Aluminium Cy. of Amerika kontrollja alatt áll.

Európában Németország, Franciaország, Norvégia és Svájc áll első helyen a termelésben. A német termelés nyersanyagának (bauxit) főrésze Magyarországból és Isztriából kerül ki. Norvégiában a vízierők olcsósága miatt fejlődhetett ki az alumíniumipar, az országnak nincs bauxitja. A magyarországi és más bauxittelepek felfedezése előtt Franciaország volt az alumíniumipar fő nyersanyagszállítója.

Energiaszolgáltatók.

A rabszolga, munkás és állati munkaerő helyett a modern kor mindjobban a természet erőit használja munkaforrásul.

Míg a 19. század ipara csaknem kizárólag a szénen épült fel, újabban az olaj- és vízierők is jelentős tényezői az erő-, illetve a hőszolgáltatás-

nak. A szén nagy tárházai az északi mérsékelt égöv alatt vannak, a vízierőké a trópusokon.

A szén előfordulása korlátolt, azért a könnyebben megközelíthető rétegek elhasználása után kitermelése egyre mélyebb fúrásokkal s általában nagyobb költséggel jár. A mérsékelt égövön belátható időn belül mégsem lehet szó arról, hogy az energiatermelés más forrása a szén nyomába lépjen.

A széngazdálkodás a kitermelés nehezebbé válásával egyre racionálisabbá, tökéletesebbé válik, a hőfejlesztő gépek is javulnak. Az egyik utóbbi évre vonatkozóan végzett amerikai vizsgálat szerint a felhasznált erőforrások aránya ez volt: szén 65, olaj 18, tüzfifa 6, földgáz 4, vízierő 4, állati munka 3, szél 0·1%. Ezzel szemben az Egyesült Államokban 1850-ben a szén és olaj együtt kevesebb energiát szolgáltatott, mint az állati munkaerő s még 1880-ig is kevesebbet, mint a tüzfifa.

Az olaj szerepe főleg a közlekedés terén növekszik. Kísérleteznek alkoholnak fából való előállításával is. A szél és nap energiájának felhasználására irányuló törekvések még kezdő stádiumban vannak.

A világ szénkészletét — biztos, valószínű és lehetséges előfordulás együtt — az 1913. évi torontói geológuskongresszus 7.398 milliárd tonnára teszi, amelyből 3.903 milliárd tonna kőszén, 2.998 milliárd tonna barnaszén s 497 milliárd tonna antracitféleség. A biztos készlet csak 716 milliárd tonna. Az összkészletben Amerika 5.106, Ázsia 1.271, Európa 784 milliárd tonnával részesedik. Antracitban Ázsia vezet (408 milliárd tonna) barnaszénben Amerika (2.812 milliárd tonna barnaszén, 2.271 milliárd tonna kőszénnel szemben), míg Európában a barnaszén előfordulása aránylag elenyésző (barnaszén 37, kőszén 693 milliárd tonna). Ugyancsak az összkészletben a leggazdagabb országok részesedése a háború előtti területek alapján: Egyesült Államok 3.839, Kanada 1.234, Kína 996, Németország 423, Oroszország 234 (újabb becslés 475), Nagy-Britannia és Írország 190, Ausztrália 166 milliárd tonna. A torontói becslés szerint Magyarország háború előtti területének készlete 1·7 milliárd tonna, pontosabban 113 millió tonna kőszén és 1.604 millió tonna barnaszén.¹⁾ Az európai készletekben a háború utáni legfontosabb eltolódás, hogy Németország mai területe csak 263 milliárd tonnával rendelkezik, míg Lengyelország szénvagyonára 24 milliárd tonnáról 170 milliárd tonnára növekedett meg.

A világtermelés kőszénből évente 1·2 milliárd tonnára tehető, amelynek csaknem fele az Egyesült Államok bányáiból kerül ki. Utána legnagyobb

Nagy-Britannia és Németország termelése. A barnaszén világtermelésének adata 206 millió tonna, melynek nagyrésze, mintegy 166 millió tonna, Németország hatalmas ütemben fejlődő barnaszéntermelésének eredménye.

A *petróleumnak*, a legfontosabb folyékony hajtóerőnek jelentősége a világháború óta nőtt meg szinte fantasztikusan. Állítják, hogy ez ásványi olajnak a háború eldöntésében döntő szerepe volt. „A szövetségesek győzelme a gépjármű győzelme volt a mozdony felett“ — állapítja meg lord Curzon.

A világ petróleumkincsét egy háború utáni amerikai becslés 5.774 millió tonnára teszi, amelyből Dél- és Közép-Amerika 23·0, az Egyesült Államok 17·3, Oroszország 16·6, Közel Kelet 14·2, Mexikó 11·2, Keletindia 7·4, a Balkán 3·0, India többi része 2·5, Kanada 2·5, Afrika 2·3%-kal részesedik. Egy valamivel későbbi becslés, mely az új perzsiai kutatásokat is figyelembe veszi, a világgészletet kerekén 8 milliárd tonnában állapítja meg.

A petróleumtermelés (1928: 180 millió tonna) a háború előtti termésnek több, mint háromszorosra. A termelés főrésze az Egyesült Államok, a világtermelés héttizedét termeli. Ehhez képest a többi országok: Venezuela, Oroszország, Mexikó, Perzsia, Románia, Holland-Keletindia termelése aránylag eltörpülő. Dél-Amerika termelése újabban indult meg. Európában Oroszország petróleumföldjei a legnagyobbak, a három lelőhelykörzet közül Baku környékének termelése a legnagyobb, de az Emba-folyó vidékének telepei hasonló teljesítményre képesek. Az orosz petróleumkivitel a háború előtti kivitelt már meghaladja, a termelés 12 millió tonna körül jár. Románia petróleumkészlete a második helyet foglalja el Európában. A román 1924. évi bányatörvény kötelezi a külföldi társaságokat tőkerészesedésük oly szabályozására, hogy 10 év alatt a tőkeérdekeltség 55%-a román kezekbe jusson. A külföldi nagy vállalatok ennek folytán termelési programjukat átmenetileg korlátozták. A termelés ennek dacára 1921-től kezdve felfelé menő tendenciát vett, a morenii petróleummezők égése azonban bizonyára nagy visszaesést okoz, minthogy Románia e leggazdagabb petróleumvidéke az utolsó években az össztermelés közel felét szolgáltatva. A lengyel termelés az utóbbi években nem mutat jelentősebb fejlődést.

A petróleumgazdálkodás szervezési szempontból erősen hajlik a koncentrációra. Minthogy a termelés és kereskedelem nagy ingadozásoknak van alávetve, fontos a termelő, szállító, finomító, kereskedő összeműködése, funkciójuk egy kézben való egyesítése, a vállalatok kapcsolódása, trösztökbe való tömörülése. A két angol konzern, a Royal-Dutch-Shell és az Anglo-Persian Oil Company világhálózata az angol petróleumipar és tőke kilenc-tizedét egyesíti, míg az Egyesült Államokban a

¹⁾ A mai Magyarország területének szénvagyonát valamivel több, mint 300 millió tonnára becsülik, amely mennyiségnek a kőszén csak 3·5%-át teszi.

Rockefeller-féle Standard Oil Company az észak-amerikai vállalatok 60%-át — túlnyomóan a nagyobbakat — kapcsolja egybe.

E nyersanyag uralmáért elkeseredett harcok folynak, melyek még politikai térre is átcsapnak, mint az Egyesült Államok és Mexikó közötti konfliktus is mutatta. A két nagy ellenfél azonban a petróleum hegemoniájáért késhegyig menő küzdelemben az Egyesült Államok és Anglia.

A háború előtt a szén legfontosabb tengeri átlomásai angol kézben voltak, ami biztosította Anglia tengeri főhatalmát. Minthogy a tengeri hajózás kezd olajfűtésre áttérni, Anglia elsősorban a tengeri szupremácia érdekében akarja magának biztosítani a petróleum lelőhelyei s a petróleumipar feletti uralmat. 1919-ben a két rivális erőviszonya — a petróleumszállítványok tonnatartalma szempontjából — még 3 : 2 volt Anglia javára, 1920-ban a megoszlás már egyforma arányú volt. Anglia pozíciója mégis erősebb, mert a szétszórtan a világ minden részében angol érdekeltségbe tartozó petróleummezők — melyek közé Közép- és Dél-Amerika telepeinek kétharmada is tartozik — aránylag kismértékben vannak kiaknázva, míg az Egyesült Államok érdekszférájának telepei már erősen kimerültek. E mellett az amerikai fogyasztás annyira nagy, hogy egy 1920. évi amerikai becslés szerint egyedül az Egyesült Államok kétszerannyi petróleumot fogyaszt, mint a világ többi államai együtvéve. Más forrás szerint az ország benzinfogyasztása ötszöröse a többi államok együttes fogyasztásának. Megjósolják azt is, hogy, ha a gazdálkodás hasonló mértékben folytatódik, az ország petróleumforrásai már 18 év alatt kiapadnak.

A cseppfolyós halmazállapotú hajtóerő igen korlátolt mennyiségben való előfordulása miatt ásványi olajoknak szilárd anyagokból való előállítására törekszenek.

A sokhelyütt és nagy tömegekben előforduló olajpalából való desztilláció e téren nagy lehetőségeket nyújt. Egy szakember nyilatkozata szerint pl. Észak-Amerikában a Rocky Mountainsból — bár palája aránylag gyenge tartalmú — több olajat lehet nyerni, mint amennyi petróleumot Amerika eddig kitermelt. Az olajtartalmú palavidék felkutatása szorgalmasan folyik s különböző kitermelési és desztillálási eljárásokkal kísérleteznek. A probléma maga megoldottnak is tekinthető, de nagy technikai berendezést kíván s így az olajnak ilyen előállítása a legtöbb vidéken még nem rentábilis. Európa egyes országaiiban az olajpalaipar kezd már jövedelmezővé válni s pl. Svédország nagy desztillálótelepe évente 250 ezer tonna desztillált nyersolajat olcsóbban termel, mint amennyibe a külföldről behozott olaj

kerül. Európa ismert palatelepei közül az esztorzági telepek a leggazdagabbak.

Az olaj szénből való előállításának, a másik hasonló célú nagy problémának megoldására irányuló kísérletek is sikereket mutatnak már fel. A találmánynak a fűtőanyaggazdálkodásban való jelentőségét érthetővé teszi, hogy a világ szénkészlete — bár szintén elég gyors kifogyásra van ítélve — becslés szerint szinte ezerszerese a petróleumkészletnek.

Az automobil-, hajó- és légi közlekedés évről-évre erősen növekedő mennyiségű benzint fogyaszt. A világ petróleumtermelésének a háború előtt még csak 10%-át használták fel benzinnel előállítására, míg az utóbbi évek jóval nagyobb petróleumtermelésének már közel egyharmadát. A benzinfogyasztás a háború előtti fogyasztással szemben megtízszereződött. A benzint pedig túlnyomó részben petróleumból állítják elő. Ennélfogva nagy horderejű volna egy olyan találmány, amely a benzinnel szénből való előállítását költségesebb apparátus nélkül oldaná meg. A széndesztillálás tökéletesítése elsősorban azoknak az erős iparosodású országoknak szempontjából fontos, melyek, mint pl. Nagy-Britannia és Németország, elegendő petróleumbázissal nem rendelkeznek. Németország különösen bőséges barnaszénprodukciónak szeretné ily szintetikus eljárásokkal gazdaságilag jobban hasznosítani.

A kísérletek harmadik csoportja a gépek oly irányú tökéletesítését célozza, hogy mind a nehéz, mind a könnyű olajfélék gazdaságosabban legyenek kihasználhatók.

A vízierők a világgazdálkodásban csak mintegy három évtized óta jutottak jelentős szerephez, amióta a vízienergia elektromosság alakjában való tovaszállításának kérdését megoldották. A vízierő elraktározásának tökéletesebb módjait is az utolsó évtizedeknek köszönhetjük.

A legnagyobb vízierőrezervákkal rendelkező országokban az U. S. Departement of the Interior (Geological Survey 1921) becslése szerint rendelkezésre áll

	millió lóerő
Belga-Kongó	90
Francia-Kongó	35
Egyesült Államok	28
Brit-India	27
Brazília	25
Kína	20
Kanada	20

Világadat a fel nem sorolt államok adataival együtt: 439

A legnagyobb vízierőkészleteket a Kongó és Amazonas medencéi koncentrálják.

A 439 millió lóerő¹⁾ tevő potenciális energiának ma még egytizedét sem használják ki a vízierőművek.

A vízierők kihasználásában az Egyesült Államok messze túlszárnyalják a többi államokat. A kiépített vízierők itt 9—11 millió lóerőt képviselnek.

Kanada kihasználását 4½ millió lóerőre teszik.

Norvégia és Svédország Európa vízierőkészletének 35—40%-ával rendelkeznek. Az európai kihasználás a legnagyobb e két országon kívül Franciaországban, Olaszországban, Svájcban és Németországban.²⁾

¹⁾ A becslés nehézsége miatt a rendelkezésre álló vízierőmennyiségről egymástól igen eltérő adatok állanak rendelkezésre. Van olyan számítás is, mely a világ vízierőit több, mint 700 millió lóerőre teszi.

²⁾ Magyarország háború előtti területének vizeiből kiépítéssel mintegy 3 millió lóerőt lehetett volna kifejleszteni. A mai országterület teljesítőképessége 268 ezer lóerő, ezideig 24 ezer lóerő van kiépítve.

A lélekszám arányában számított kihasználásról a következő sorrendet kapjuk:

Ezer lakosra esik:

	lóerő
Norvégia	500
Kanada	338
Svájc	267
Svédország	251
Egyesült Államok	100
Franciaország	34
Olaszország	29

A jövő fejlődését a vízierőgazdálkodásban is az szabja meg, hogy a potencióális vízierők kiépítése mennyire gazdaságos. Amely mértékben fogy a világ szén- és petróleumkincse, olyan mértékben növekszik a vízienergia felhasználásának jelentősége.

E. D. dr.

Kisebb közlemények.

Petites communications.

M. kir. Központi Statisztikai Hivatal. — *Office central royal hongrois de statistique.*

A hivatal egyik hősi halottjának hazaszállítása.

Rentrée à la patrie des restes d'un fonctionnaire de l'Office mort au champ d'honneur.

Október hó 13-án Udinéből tizenhét hősi halott koporsója érkezett Budapestre. Ezek egyike uzoni *Dánér István dr.* min. fogalmazónak, a cs. és kir. 46. gyalogezred volt zászlósának hamvait zárta magába. *Dánér István dr.* a világháború elején nemes lelkesedéssel, önként jelentkezett katonai szolgálatra s a doberdói fennsíkon lefolyt harcokban, 1915. évi október hó 23-án, sebesülten is tovább küzdve, halt hősi halált. *Dánérban* a

Központi Statisztikai Hivatal egyik ragyogó tehetségű, nagyjövőjű tisztviselőjét veszítette el.

Az Udinéből hazaszállított *Dánér István* október hó 14-én a rákoskeresztúri hősi halottak temetőjében helyeztetett örök nyugalomra s ebből az alkalomból rendezett gyászünnepségen a Közp. Stat. Hivatal tisztviselőikara szeretettől és nagyra-becsüléstől áthatott kegyelettel kísérte utolsó útjára az egykori hős kartársa hamvait.

Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság.

Commission hongroise pour la fixation des valeurs de statistique commerciale.

Személyi hírek. — *Nouvelles personnelles.*

Héthársi *Neumann Adolf*, a miskolci kereskedelmi és iparkamara elnöke, szeptember hó 29-én Bécsben váratlanul elhunyt. Az Értékmegállapító Bizottságban az elnöklete alatt álló testületnek kép-

viselőjeként érdemdús tevékenységet fejtett ki. A hatodik szakosztály munkás, értékes tagot veszített benne.

A nemzetközi halálloki nomenklatúra IV. revíziója.

IVme revision de la nomenclature internationale des causes de décès.

A Paris, de 16 à 19 octobre dernier, une conférence s'assemblait avec la participation des délégués des 35 pays, aux fins de la IVme re-

A nemzetközi halálloki nomenklatúra IV. revíziója céljából Párizsban folyó évi október 16—19-én nemzetközi konferencia ült össze, amelyen 35 or-

vision de la nomenclature internationale des causes de décès. En outre l'Institut International de Statistique, les autres institutions internationales de la statistique et la Croix Rouge ont aussi envoyé des représentants. 80 médecins et statisticiens à peu près ont participé à la séance. Le président de la Conférence était M. Roger, doyen de la faculté de médecine à l'Université de Paris, les vice-présidents étaient MM. Huber directeur de Statistique Générale de la France et J. Jitta président du Haut Conseil d'hygiène publique des Pays-Bas. La Hongrie a été représenté à la Conférence par M. le dr. Théodore Szél secrétaire ministériel adjoint, délégué du Gouvernement.

szág volt képviselve. Képviselőt küldtek továbbá a konferenciára a Nemzetközi Statisztikai Intézet, a statisztika más nemzetközi szervei és a Vöröskereszt is. Az ülésen résztvevő orvosok és statisztikusok száma összesen mintegy 80 volt. A konferencián Roger, a párizsi egyetem orvosi karának dékánja elnökölt, alelnökök pedig Huber M., a francia statisztikai hivatal igazgatója és Jitta J., a hollandi legfelsőbb közegészségügyi tanács elnöke voltak. Magyarországot a konferencián mint kormányküldött Szél Tivadar dr. min. s.-titkár képviselte. A IV. revízió átesett új nemzetközi halál-oki nomenklatúrát s a konferencia egyéb, ezzel összefüggő határozatait a Szemle egy következő száma fogja ismertetni.

Külföldi statisztikai társaságok.¹⁾

Sociétés de statistique de l'étranger.

Deutsche Statistische Gesellschaft.

Az 1911-ben alapított Német Statisztikai Társaság multjáról és szervezetéről a Szemle 1928. évfolyamában²⁾ számoltunk be. A Társaság jellegében azóta lényeges változás következett be; eddig ugyanis, bár önálló szervezettel bírt, a Német Szociológiai Társaság kebelébe tartozott, legújában azonban a Szociológiai Társulattól különvált s mint teljesen független, önálló tudományos egyesülés folytatja értékes, eredményes munkásságát. Ez a változás maga után vonta Tönnies kielői professzornak, a Német Szociológiai Társaság elnökének a Statisztikai Társaság elnökségéből — melyben az anyaegyesület képviselője volt — való kiválását; helyébe az üzemgazdasági statisztika egyik jeles művelője, Eisfeld hamburgi egyetemi tanár választott az elnökség új tagjává. A vezetőség többi tagjai a következők: Zahn professzor, a bajor statisztikai hivatal elnöke (elnök), Saenger, a porosz statisztikai hivatal elnöke (alelnök), Breisky, az osztrák statisztikai hivatal elnöke, Büchner berlini statisztikai igazgató, Wagemann, a Biradalmi Statisztikai Hivatal elnöke, Würzburger, lipcsei ny. egyetemi tanár és Müller thüringiai statisztikai igazgató (főtitkár). A Társaság 10. közgyűlését a folyó év május 15-én Kölnben tartotta meg.³⁾ Az ülés referátumait és jegyzőkönyvét az Allgemeines Statistisches Archiv egyik

legújabb száma publikálta s ebből megállapítható, hogy a többi külföldi statisztikai társasághoz képest még mindig eléggé zártkörű társulat taglétszáma 1928 szeptember 1. óta 223-ról 246-ra emelkedett.

Verband der deutschen Städtestatistiker.

A Szemle f. évi júniusi számában megemlékeztünk arról, hogy a Német Városi Statisztikusok Szövetségének elnöke, Weigel Pál, aki 1928 szeptember eleje óta állott a Szövetség élén, 1929 június 1-én váratlanul elhunyt. A Szövetség ügyeit most új választás alapján mint helyettes elnök Meyer Miksa nürnbergi professzor vezeti. — A Szövetség a f. évi kölni konferencián alakította újjá az egyes bizottságokat. Ezidőszerint 9 bizottság áll fenn: 1. a népességi statisztikai, foglalkozási és üzemi számlálási bizottság (elnök: Dreydorff, Berlin); 2. kultúrstatistikai bizottság (elnök: Schöbel, Chemnitz); 3. gazdaságstatisztikai bizottság (elnök: Meyer, Nürnberg); 4. telepedésügyi és lakásstatisztikai bizottság (elnök: v. Auer, Boroszló); 5. szociális, jóléti és egészségügyi statisztikai bizottság (elnök: Helbing, Magdeburg); 6. pénzügyi statisztikai bizottság (elnök: Seutemann, Magdeburg); 7. szerkesztőbizottság; 8. a statisztikus utánpótlás szakképzésének kérdéseivel foglalkozó bizottság (elnök: v. Auer, Boroszló); 9. koridősek választmánya (elnök: Schöbel, Chemnitz). A bizottságok a Szövetség életében fontos hivatást töltenek be, értékes munkásságot fejtenek ki.⁴⁾

¹⁾ L. még Magyar Statisztikai Szemle 1928. (VI.) évf. 1929. I. és 1929. (VII.) évf. 222., 337. és 714. l.

²⁾ Az 1239. és köv. lapokon.

³⁾ V. ö. Thirring Gusztáv dr.: A német statisztikusok 1929. évi kölni tárgyalásai. M. Stat. Szemle 1929. (VII.) évf. 680—693. l.

⁴⁾ V. ö. M. Stat. Szemle 1928. (VI.) évf. 1237. és köv. l.

Személyi hírek. — *Nouvelles personelles.*

M. Charles Pribam statisticien Autrichien qui fut pendant plusieurs années chef de la *section de statistique du Bureau International du Travail* a été nommé l'année dernière encore professeur à l'Université de Francfort. Son successeur est *M. Nixon* statisticien anglais qui été même antérieurement en service du Bureau du Travail.

Le Gouvernement Fédéral de la Suisse a nommé *M. le dr. Lorenz* directeur du *Bureau Fédéral de Statistique de la Suisse*. Son prédécesseur été le défunt *Marcel Ney*.

M. Y. Shimojo, directeur du *Bureau de la Statistique Générale au Cabinet Impérial du Japon*, membre de l'Institut International de Statistique, été nommé chancelier des Ordres Impériaux. Son successeur est *M. T. Hasegawa* au Bureau de la Statistique.

M. le dr. Heyder a été nommé directeur du Bureau de statistique de la ville de l'Empire allemand *Görlitz* (85.920 habitants).

M. F. T. Murphy fut nommé chef de la *section démographique du «Bureau of Census» des Etats Unis d'Amérique*. Il est le successeur de *H. Guillaume Dawis* décédé récemment.

A **Nemzetközi Munkaügyi Hivatal statisztikai osztályának** több éven át volt vezetője, *Pribam* Károly osztrák statisztikus még a múlt évben a frankfurti egyetem tanárává neveztetett ki. A Munkaügyi Hivatal statisztikai osztályának új vezetője *Nixon* angol statisztikus lett, aki már előzőleg is a Munkaügyi Hivatal szolgálatában állott.

A **Svájci Szövetségi Statisztikai Hivatal** *Ney* Marcel elhunytával megüresedett igazgatói állását a szövetségi kormány *Lorenz* dr.-ral töltötte be.

Shimojo Y., **Japán Központi Statisztikai Hivatalának** eddigi igazgatója, a Nemzetközi Statisztikai Intézet tagja a Császári Rendjelek kancellárjává neveztetett ki. Utóda a statisztikai hivatal igazgatói székében *Hasegawa T.* lett.

Görlitz németbirodalmi város (85.920 lakos) statisztikai hivatalának új igazgatója *Heyder* dr. lett.

Az **Egyesült Államok „Bureau of Census“-a** népmozgalmi osztályának új vezetője — a nemrégiben elhunyt *Dawis H. Vilmos* utóda — *Murphy F. T.* lett.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

Népmozgalom. — Munkanélküliség. — Gépjárműállomány. — Áralakulás. — Pénzüintézet betétek. — A részvények értéke. — Fizetési képtelenségek. — Váltóóvások.
Gazdasági jelzőtábla. — Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.
Mouvement de la population. — Chômage. — Effectif des véhicules à moteur. — Formation des prix. — Dépôts en banque. — Indice des actions. — Insolvabilité. — Lettres de change protestées.
Tableau économique. — Graphiques au tableau économique.

Mouvement de la population. En septembre 1929, on a contracté 5.216 mariages, soit 7.4 pour mille habitants. Le nombre des nés-vivants (19.525) a été supérieur de 800, par contre du mois de septembre 1928. La proportion de la natalité est dans ce mois 27.6 pour mille habitants.

Le nombre des décès (12.082), soit la proportion de la mortalité est 17.1 pour 1000 habitants. On a enregistré 5.348 décès au-dessous de 7 ans, parmi ceux 3.960 nourrissons, la mortalité des nourrissons, en les comparant à 100 nés-vivants, est 20.3 pour le mois de septembre.

Le nombre des décès par tuberculose (1.106) est inférieur à la donnée de septembre 1928 (1.162). La proportion de la mortalité est 1.57 pour 1000 habitants. L'accroissement naturel a été en septembre 7.423 unités.

Chômage. Le nombre des chômeurs inscrits en septembre 1929 (14.705) par les syndicats socialistes chrétiens et social-démocrates dépassait de 13.5% le chiffre correspondant de septembre 1928 et est de 0.9% inférieur à celui du mois d'août 1929. Parmi les chômeurs on comptait 85.9% hommes, leur nombre a été de 0.7% inférieur à celui

du mois précédent, le nombre des femmes a baissé de 2.1% par rapport aux données d'août. Le nombre des sans-travail de Budapest était 56.8%. Leur nombre a diminué au mois précédent de 1.9%, le nombre des sans-travail de la province a augmenté de 0.4%. Le chômage augmentait le plus chez les employés d'hôtel et de restaurant (42.3%), chez les travailleurs intellectuels (8.7%), dans l'industrie de vêtements (4.8%). Le chômage a bien diminué dans l'industrie du cuir (17.3%) et dans l'industrie du bois (7.1%).

Les Offices de placement ont enregistré 37.5 placements. A Budapest on a placé 31.7%, en province 48.5% des chômeurs. Sur 100 offres d'emploi il y avait en général en Hongrie 172, et aux autocamions à Budapest 190, et à la province 145 demandes.

L'effectif des véhicules à moteur en Hongrie montait au 30 septembre 1929 1.3% à 29.009 unités, dépassant de 1.2% celui du mois précédent. C'est le nombre des autos de louage qui s'accrut le mieux (1.8%). Aux camions automobiles l'accroissement a été de 1.6%, aux motocyclettes 1.3% et aux autos de personnes et autobus de 0.9%.

De l'effectif total Budapest avait 15.411 unités (53·1%), par rapport au mois précédent, le nombre des véhicules à moteur y a augmenté de 0·5%.

Formation des prix. Selon le nombre-indice des prix de gros de la Hongrie le niveau moyen des prix de gros était à 109 à la fin de septembre, accusant une diminution de 5 points par rapport à celui de fin d'août. La diminution, comme dans les mois passées, est due à la baisse des prix des produits de l'agriculture et de l'élevage du bétail, en outre dans le prix des produits de la minoterie et de l'industrie sucrière s'est fait sentir une baisse considérable. L'indice des autres matières industrielles est resté stationnaire. L'écart se présentant entre l'indice de ces deux groupes est monté à 33%.

Au cours du mois de septembre le nombre indice du coût de la vie, en y comprenant le loyer, a baissé de 116·9 à 113·2 est sans le loyer à 121·7, en comparaison au mois précédent. Cette baisse a été due à celle des objets d'alimentation, les frais du chauffage et de l'éclairage ont cependant augmenté quelque peu.

Dépôts en banque. Aux 13 principaux établissements de crédit de Budapest et à la Caisse d'épargne postale, les dépôts d'épargne sont baissés en septembre de 575·8 millions de pengős à 573·5 millions, soit de 2·3 million. Les dépôts sur comptes courants y ont diminué de 883·0 millions de pengős à 868·3 millions. A la fin de septembre, les dépôts d'épargne représentaient 57·2% de l'effectif de 1913, et les dépôts sur comptes courants 101·4%.

Aux monts-de-piété (centre et intermédiaires) de la Caisse d'épargne postale, les prêts sur gage (objets en or, en argent, bijoux, autres objets) s'élevaient à 4·4 millions de pengős. La somme des dégagements, par contre (y compris les sommes provenant des enchères) montait à 4·1 millions et le total de l'effectif des prêts a été à la fin de septembre 24·1 millions de pengős.

L'indice des actions, qui montre la formation de la valeur des actions cotées à la Bourse de Budapest, a baissé de 17·0 à 16·0. Abstraction faite de la hausse médiocre des actions de minorités, dans toutes les autres catégories d'actions il y avait une baisse plus ou moins considérable. Plus faible a été le cours des actions des mines, de tuileries, des usines à gaz et à électricité ainsi que des brasseries et de distilleries.

Insolvabilités. En septembre 1929, le nombre des nouvelles insolvabilités est monté de 143 à 158, par contre la somme des actifs et des passifs a baissé considérablement en comparaison au mois passé. Le total des actifs a été 4,337.436 de pengős (contre 5,575.703 en août), des passifs 6,805.531 de

pengős (contre 8,979.582 en août). Le nombre des insolvabilités terminées est 105, il a également diminué de 29 (134 en août); les actifs y montaient à 7,336.588 pengős et les passifs à 11,072.894 P.

Des nouvelles insolvabilités 51 (32·3%) ont eu lieu à Budapest avec 1,641.190 pengős d'actifs et 2,524.668 pengős de passifs. On y a terminé 41 cas (39·0%) à Budapest avec 6,163.838 pengős d'actifs et 8,822.422 P de passifs.

Les lettres de change protestées en septembre 1929 (17.196) montrent augmentation de 1.468 par rapport au mois précédent. La valeur des lettres de change présentées était 12,108.815 de pengős, ayant dépassé de 780.000 pengős la valeur des celles présentées en août.

A Budapest, on a protesté 5.863 lettres de change (34·1% du nombre total), d'une valeur de 4,761.671 pengős.

★

Népmozgalom. Magyarországon az 1929. év szeptember havában 5.216 házasságot kötöttek. A havi házassági arány ezer lélekre számítva 7·4. Az élveszületések számában (19.505) 800 körüli többlet mutatkozik az 1928. év szeptember havi eredményével szemben. A születési arány e hónapban 27·6 — 1000 lélekre számítva.

A halottak száma 12.082 volt, ami 17·1-es halálozási aránynak felel meg, ugyancsak 1000-re számítva. A halottak közül 5.348 hét éven aluli korban halt el, köztük 3.960 csecsemőhalottal, amely szám száz élveszületésre számítva 20·3-as csecsemőhalálozási arányt jelent a folyó év szeptember havában.

A gümőkórban elhaltak (1.106) száma e hónapban is csökkent a múlt év őszi hónapjában tbc-ben elhaltak számához (1.162) képest. 1000 lélekre számítva 1·57 a gümőkóros halálozási arány.

A természetes szaporodás mérlegén ez év szeptember havában 7.423 lélektöbblet mutatkozik.

Munkanélküliség. A keresztényszociálista és szociáldemokrata szakszervezetek által kimutatott munkanélküliek száma 1929 szeptember havában 14.705 volt, 13·5%-kal több, mint az előző év szeptember havában és 0·9%-kal kevesebb, mint az 1929 augusztusában nyilvántartott munkanélküliek száma. A munkanélküliek közül 85·9% volt férfi, számuk az előző hónaphoz viszonyítva esett 0·7%-kal, a nőké szintén csökkent 2·1%-kal. A munkanélküliek közül Bpsten lakott 56·8%. Számuk az előző hónaphoz képest 1·9%-kal csökkent, a vidéki munkanélküliek száma ellenben 0·4%-kal emelkedett. Legjobban emelkedett a munkanélküliség a szállodai és éttermi alkalmazottaknál (42·3%), a szellemi munkásoknál (8·7%) és a ruházati iparnál (4·8%). Erősen csökkent a munka-

nélküliség a bőriparnál (17,3%) és a faiparnál (7,1%).

A Hatósági munkaközvetítők adatai szerint a munkakeresők 37,5%-a volt elhelyezhető. Budapesten 31,7%, vidéken 48,5% munkakereső jutott munkához. Száz munkahelyre Magyarországon 172 munkakereső esett, Budapesten 190 és vidéken 145.

Gépjárműállomány. Magyarországon a géperejű járművek száma 1929 szeptember 30-án 29.009 volt, 1,2%-kal több, mint az előző hónapban. Legjobban emelkedett a bérautók száma 1,8%-kal, a teherkocsik száma 1,6%-kal, a motorkerékpároké 1,3%-kal, a személykocsik és autóbuszok száma 0,9%-kal emelkedett.

A gépjárművek számából 15.411 db., 53,1% Budapestre esik. A budapesti gépjárműállomány az előző hónappal szemben 0,5%-kal növekedett.

Gépjárműállomány.

Effectif des véhicules à moteur.

M e g n e v e z é s <i>Désignation</i>	1929		Ebből Dont à Buda- pest
	VIII. 31.	IX. 31.	
Személykocsik — <i>Aut. à personnes</i>	11.545	11.649	6.102
Bérautók — <i>Aut. de louage</i>	1.526	1.553	1.094
Autóbuszok — <i>Autobus</i> ..	646	652	284
Teherkocsik — <i>Autocamions</i>	4.170	4.236	2.235
Egyéb gépkocsik — <i>Autres automob.</i>	651	651	455
Gépkocsik összesen — <i>Automobiles au total</i>	18.538	18.741	10.170
Motorkerékpárok — <i>Motocyclettes</i>	10.140	10.268	5.241
Géperejű járművek össz. <i>Automob. et motocycl. au total</i>	28.678	29.009	15.411

Aralakulás. A magyar nagykereskedelmi index szerint a nagykereskedelmi áruk átlagos színvonala szeptember végén 109 volt, vagyis az előző hóvégi

A nagykereskedelmi áruk indexszámai.

Indices des prix de gros en Hongrie.
(1913 = 100)

Megnevezés <i>Désignation</i>	1929							
	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.
	hó végén — fin du mois							
Mezőgazdaság és állattenyésztés — <i>Agriculture et élevage</i> ..	137	136	134	120	119	114	106	100
Gyarmatárúk — <i>Dépôts coloniaux</i> .. .	147	150	150	147	144	144	144	144
Malomipar és cukoripar — <i>Minoteries et industrie du sucre</i>	111	111	109	104	102	111	106	103
Egyéb ipar — <i>Autres industries</i>	138	139	135	134	133	133	133	133
Átlag — <i>Moyenne</i> ..	136	136	135	123	122	119	114	109

árnívónál 5 ponttal alacsonyabb. A csökkenést, amint az elmúlt hónapokban is, elsősorban a mezőgazdaság és állattenyésztés körébe tartozó termékek árnyatlása idézte elő, e mellett még a malom- és cukoripari termékek árnál volt jelentősebb visszaesés tapasztalható. Az egyéb ipari anyagok és termékek indexe változatlan maradt. A mezőgazdasági és ipari főcsoport indexei közti eltérés kerek 33%-ra emelkedett.

A *létfenntartási költségek* indexszáma szeptember hó folyamán — lakbérrel együtt számítva — 116,9-ről 113,2-re csökkent, a lakbér nélküli index pedig 121,7 volt, az előző havi 126,6-tal szemben. Az index alakulásában főleg az élelmiszeri cikkek erősebb olcsóbbodása jutott kifejezésre, némileg emelkedtek azonban a fűtés és világítási költségek.

Egy négytagú munkáscsalád heti kiadásainak alakulása indexszámokban.

Formation des dépenses hebdomadaires d'une famille ouvrière de 4 membres, en nombres-indices.
(1913 = 100.)

Megnevezés <i>Désignation</i>	1924	1925	1926	1927	1928	1929			
	XII.					VI.	VII.	VIII.	IX.
	hó végén — fin du mois								
Élelmiszer — <i>Alimentation</i>	145	115	115	123,2	125,5	129,1	127,2	123,5	115,6
Ruházat — <i>Habillement</i> ..	166	131	124	129,2	134,3	130,3	130,3	130,9	130,9
Fűtés és világítás — <i>Chauffage, éclair.</i>	123	125	134	128,0	129,4	135,2	135,2	136,0	139,5
Lakás — <i>Logement</i>	25	46	60	75,0	86,3	86,3	86,3	86,3	86,3
Összes hetiköltség — <i>Frais hebdomadaires totaux</i> ..	116	102	105	113,0	117,6	119,7	118,7	116,9	113,2
Összes hetiköltség a lakásbér nélkül — <i>Frais hebdomadaires totaux, sans le loyer</i> ..	149	119	119	124,9	127,5	130,2	128,9	126,6	121,7

Pénzintézeti betétek. A budapesti 13 legnagyobb pénzintézetnél és a postatakarékpénztárnál elhelyezett takarékbetétek összege szeptember folyamán 575,8 millió pengőről 573,5 millió pengőre, vagyis

A betétek alakulása.¹⁾

Formation des dépôts.¹⁾

Betétek <i>Dépôts</i>	1924	1925	1926	1927	1928	1929			
	XII.					VI.	VII.	VIII.	IX.
	1,000.000 P — pengős								
Takarékbetétek — <i>Dépôts d'épargne</i> ..	30,6	143,0	231,9	364,8	495,9	559,6	573,9	575,8	573,5
Folyószámlabetétek — <i>Dépôts sur comptes courants</i> .. .	237,5	378,2	502,3	682,2	892,4	893,0	889,6	883,0	868,3

¹⁾ A budapesti 13 legnagyobb pénzintézetnél és a postatakarékpénztárnál. — *Aux 13 principaux établissements de crédit de Budapest et à la Caisse d'épargne postale.*

2·3 millió pengővel csökkent. Ugyanezeknél az intézeteknél a folyószámlabetétek álladéka 883·0 millió pengőről 868·3 millió pengőre esett. Szeptember végén a takarékbetétek 57·2%-át, a folyószámlabetétek pedig 101·4%-át tették az 1913. évi álladéknak.

A postatakarékpénztár központja és közvetítői szeptemberben 4·4 millió pengő zálogkölcst folyósítottak. A kiváltások összege ezzel szemben (az elárverezéssel együtt) 4·1 millió pengő volt s így a zálogkölcsonálladék szeptember végén 24·1 millió pengőre emelkedett.

A részvények értéke. A budapesti tőzsdén jegyzett részvények árfolyamalakulását jelző tőzsdeindex 17·0-ról 16·0-ra esett vissza. A gőzmalmok részvényeinél mutatkozó csekélyebb árfolyamemelkedéstől eltekintve, az összes többi részvénykategóriánál kisebb-nagyobb árlemorzsolódások voltak. Jelentékenyebb árfolyamveszteségek álltak elő a bányák és téglagyárak, gáz- és villamossági vállalatok, valamint a sörgyárak és szeszipari vállalatok részvényeinél.

Részvényindex. — *Indice d'actions.*

(1913 = 100)

Megnevezés <i>Désignation</i>	1924	1925	1926	1927	1928	1929				
	XII.					V.	VI.	VII.	VIII.	IX.
Részvényes-index — <i>Indice d'actions</i>	13·3	10·2	15·6	20·8	19·3	17·1	16·6	16·9	17·0	16·0
Vállalat-index <i>Indice d'entreprises</i>	18·0	14·0	22·4	30·5	29·8	26·9	26·3	26·7	26·9	25·6

Fizetéseképtelenségek. Magyarországon 1929 szeptember havában az új fizetéseképtelenségek száma 143-ról 158-ra emelkedett, ellenben az aktívák és passzívák összege jelentékenyen esett a múlt havi összeggel szemben. Az aktívák összege 4,337.436 pengő (augusztusban 5,575.703), a passzíváké 6,805.531 pengő (augusztusban 8,979.582). A befejezett fizetéseképtelenségek száma 105, 29-cel kevesebb, mint augusztusban, 7,336.588 pengő aktívával és 11,072.894 pengő passzívával.

Az új fizetéseképtelenségek összes számából 51 (32·3%) Budapestre esik, 1,641.190 pengő aktívával és 2,524.668 pengő passzívával. A befejezett

fizetéseképtelenségekből 41 (39·0%) esik Budapestre 6,163.838 pengő aktívával és 8,822.422 pengő passzívával.

Fizetéseképtelenségek. — *Insolvabilités.*

Év, hó <i>Année, mois</i>	Az új fizetéseképtelenségek <i>Nouv. insolvab.</i>			A bef. fizetéseképtelenségek — <i>Insolv. termin.</i>		
	száma <i>nombre</i>	aktívák <i>actifs</i>	passzívák <i>passifs</i>	száma <i>nombre</i>	aktívák <i>actifs</i>	passzívák <i>passifs</i>
		összege P-ben <i>en pengős</i>			összege P-ben <i>en pengős</i>	
1928. IX.	59	1,484.643	2,360.621	79	3,316.721	4,871.786
X.	105	4,253.029	6,909.390	62	1,148.717	3,044.701
XI.	114	5,657.069	8,897.314	95	1,940.700	3,604.810
XII.	120	4,061.180	7,066.628	159	4,312.613	7,695.158
1929. I.	164	4,499.221	7,431.819	116	5,720.098	9,494.265
II.	160	4,922.272	7,792.880	96	3,354.937	6,560.526
III.	164	5,483.868	8,381.813	174	4,438.359	7,644.244
IV.	175	6,760.107	10,453.079	122	4,592.932	6,968.668
V.	191	7,464.991	11,153.244	134	3,488.198	5,907.034
VI.	204	6,501.087	10,135.807	163	6,283.165	10,238.735
VII.	149	8,905.114	13,121.860	153	5,701.321	9,310.441
VIII.	143	5,575.703	8,979.582	136	3,723.082	6,801.311
IX.	158	4,337.436	6,805.531	105	7,336.588	11,072.894

Váltóvások. Magyarországon 1929 szeptember havában 17.196 váltó került bemutatásra, 1.468-cal több, mint az előző hónapban. A bemutatott váltók értéke 12,108.815 pengő. 780 ezer pengővel haladta túl az augusztusban bemutatásra került váltók értékét.

Az összes magyarországi váltók közül 5.863 db. (34·1%) Budapesten került bemutatásra 4,761.671 pengő értékkel.

Óvatolt váltók. — *Lettres de change protestées.*

Év, hó — <i>Année, mois</i>	Száma <i>Nombre</i>	Értéke P <i>Valeur, pengős</i>
IX.	9.883	6,815.101
X.	10.714	8,454.783
XI.	9.870	6,827.261
XII.	10.283	6,657.317
1929. I.	10.312	7,863.123
II.	9.911	7,556.525
III.	10.990	7,237.645
IV.	11.788	7,857.584
V.	12.909	8,542.890
VI.	12.995	9,588.691
VII.	14.686	11,673.348
VIII.	15.728	11,328.279
IX.	17.196	12,108.815

Gazdasági jelzőtábla.
Tableau économique.

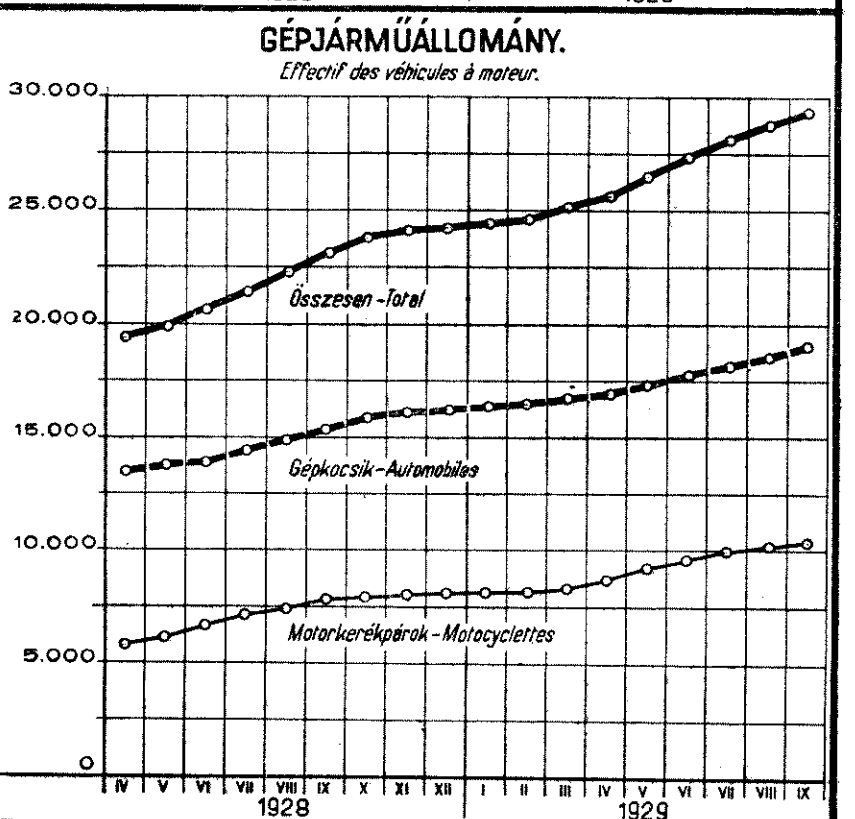
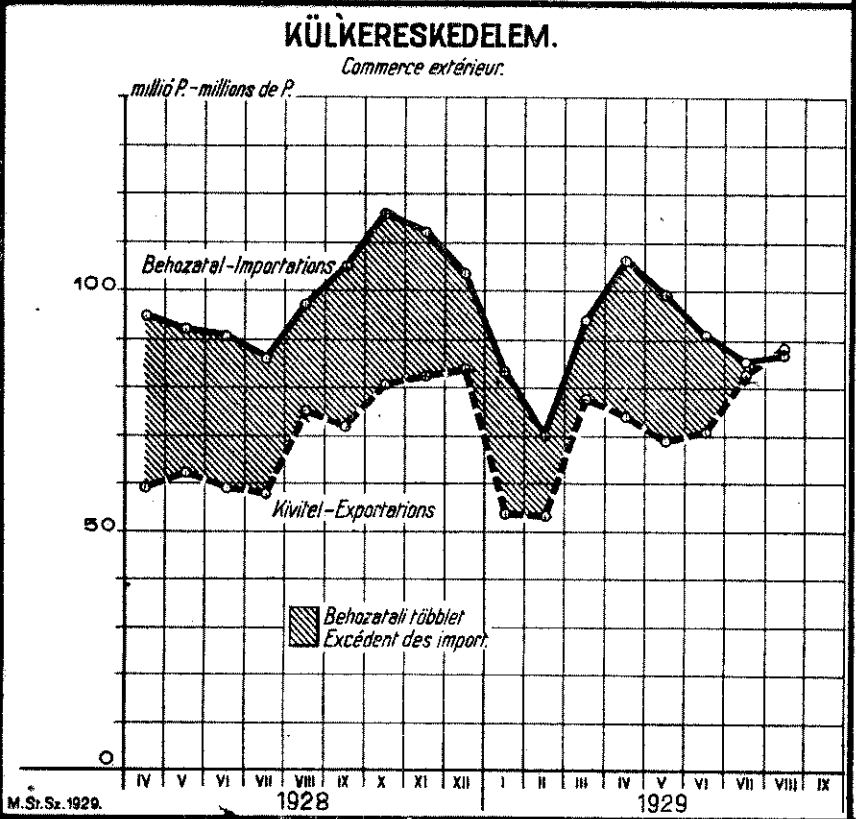
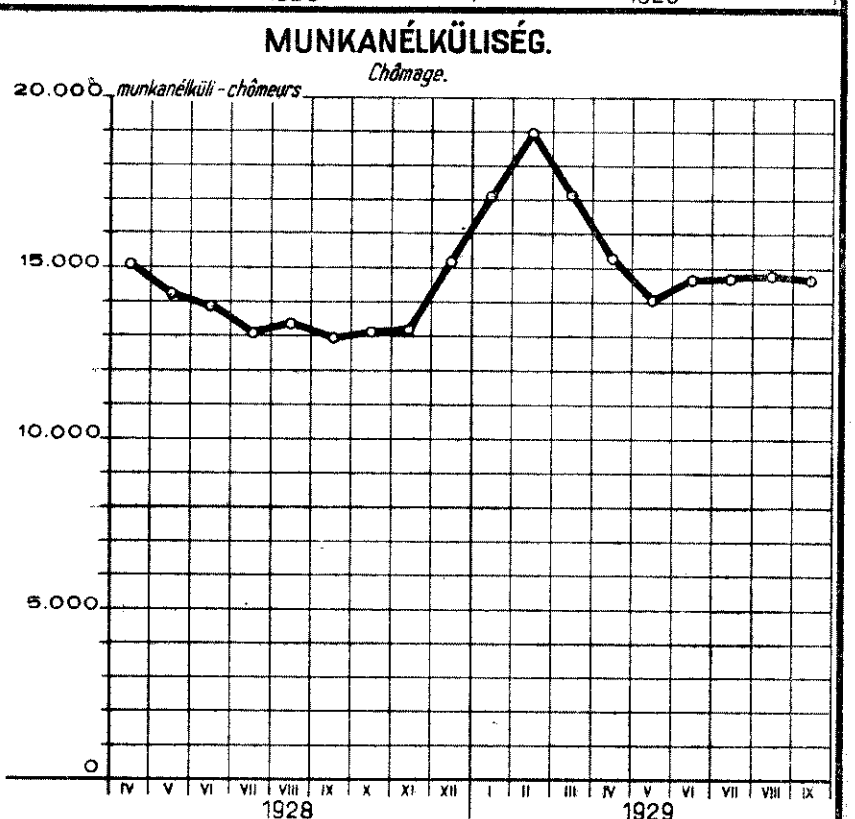
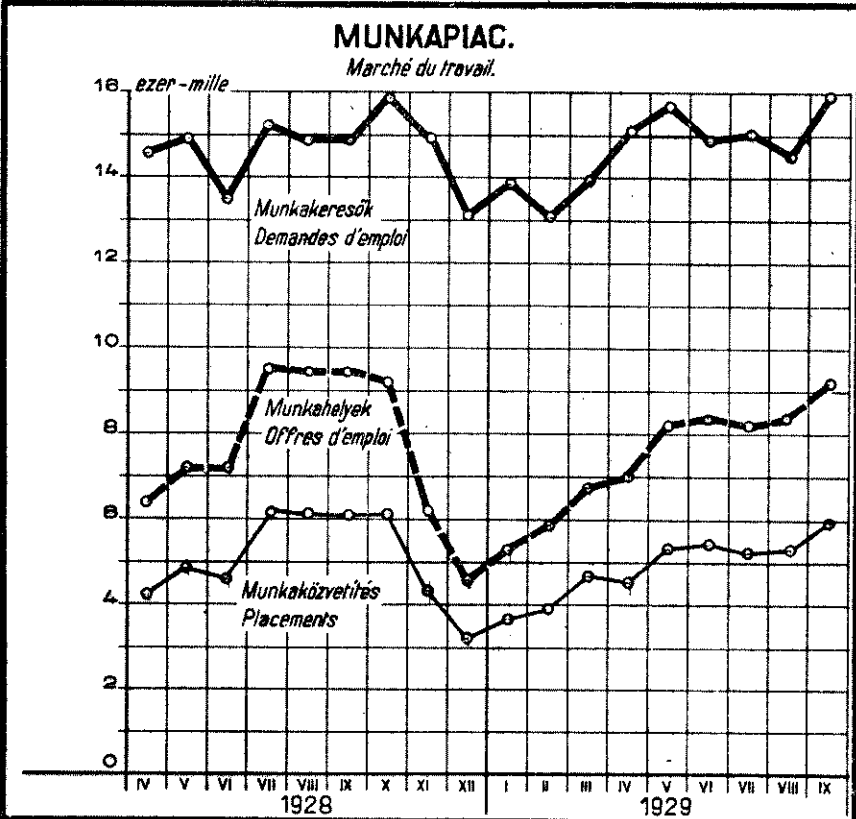
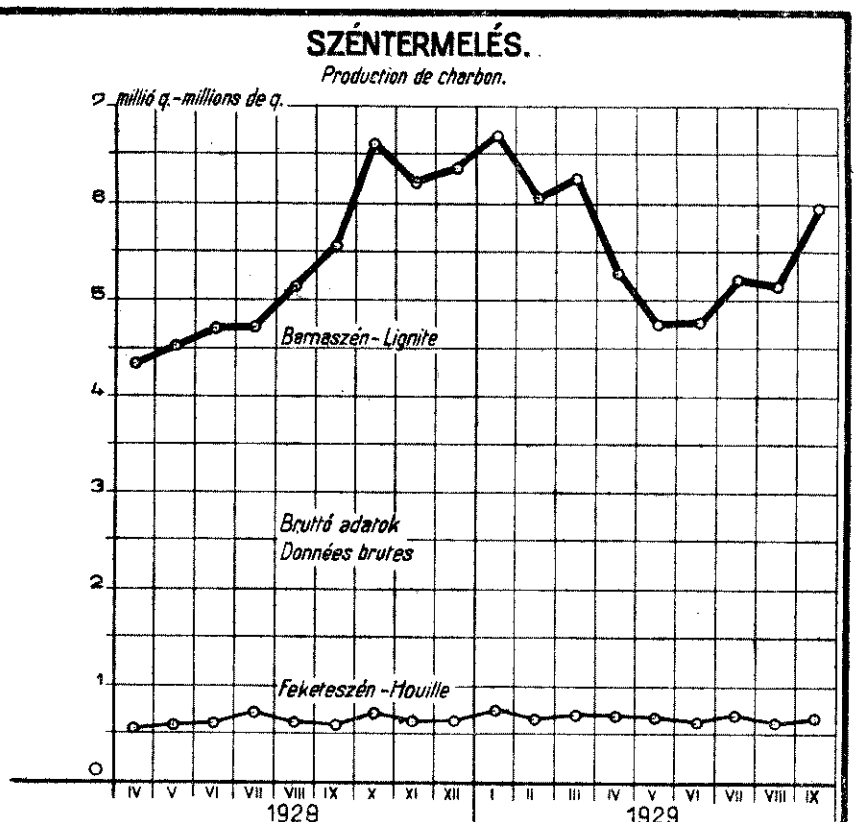
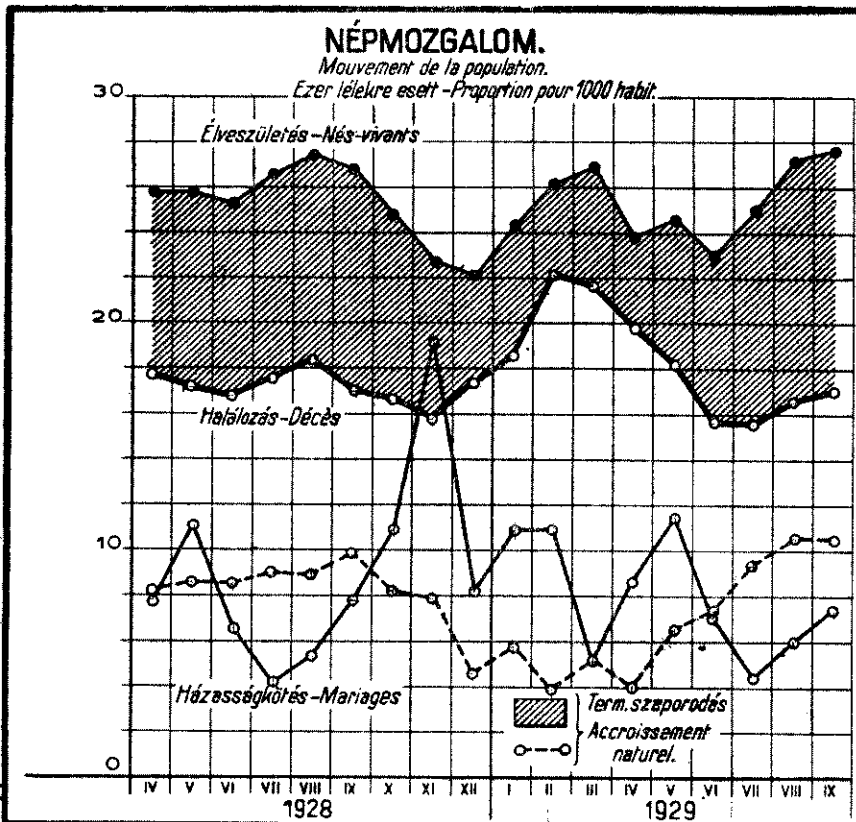
Megnevezés Désignation	Egység Unité	1927. évhavi átlaga Moyen. mens. de 1927	1 9 2 8				1 9 2 9								
			IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.
1. Népmozgalom — Mouvem. de la population.															
Házasságkötés — Mariages..	szám nombre	6.419	5.466	7.941	13.486	5.960	7.926	7.237	3.631	6.047	8.389	5.031	3.236	4.357	5.216
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	9.1	7.8	10.9	19.2	8.2	10.8	10.9	5.0	8.6	11.5	7.1	4.4	6.0	7.4
Élveszülött — Nés-vivants	"	18.212	18.745	18.067	16.640	15.985	17.857	17.384	18.890	16.811	18.087	16.250	18.284	19.882	19.505
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	25.7	26.8	24.8	23.7	22.0	24.4	26.2	25.9	23.8	24.8	23.0	25.0	27.2	27.6
Halálozás — Décès	"	12.556	11.911	12.047	11.123	12.669	13.567	14.707	15.258	14.015	13.207	11.065	11.445	12.153	12.082
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	17.8	17.0	16.6	15.8	17.4	18.6	22.2	20.9	19.8	18.1	15.7	15.6	16.6	17.1
Egy éven aluli elhalt — Décé- dés au-dessous d'un an ..	"	3.366	3.889	3.343	2.941	3.189	3.433	3.179	3.343	2.953	3.269	2.629	3.137	4.266	3.960
100 elveszülöttre — Pour 100 nés-vivants	"	18.5	20.7	18.5	17.7	19.9	19.2	18.3	17.7	17.6	18.2	16.2	17.2	21.5	20.3
Gümőkórban elhalt — Décès par tuberculose	"	1.693	1.162	1.172	1.137	1.300	1.445	1.687	1.961	2.146	2.142	1.722	1.466	1.282	1.106
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	2.39	1.66	1.62	1.62	1.79	1.98	2.54	2.68	3.03	2.93	2.44	2.00	1.75	1.57
Természetes szaporodás — Accroissement naturel ..	"	5.656	6.834	6.020	5.517	3.316	4.290	2.677	3.632	2.796	4.880	5.185	6.839	7.729	7.423
1000 lélekre — Pour 1000 âmes	"	7.9	9.8	8.2	7.9	4.6	5.8	4.0	5.0	4.0	6.7	7.3	9.4	10.6	10.5
Kivándorolt — Emigrés	"	293	210	171	254	191	159	267	1.187	1.015	985	1.294	800	589	869
Visszavándorolt — Emigrés revenus dans le pays	"	78	30	50	81	102	29	28	36	26	29	65	50	78	49
2. Munkapiac. — Marché du travail.															
Hatósági munkaközvetítők. — Offices publics de placement															
Munkahelyek — Offres d'emploi	"	7.266	9.483	9.201	6.182	4.627	5.285	5.923	6.857	7.011	8.163	8.213	8.157	8.238	9.196
Munkakeresők — Demandes d'emploi	"	13.881	14.997	15.857	14.927	13.074	13.819	13.100	13.897	15.201	15.701	14.801	15.035	14.507	15.818
100 munkahelyre esett munka- kereső — Proportion des de- mandes d'emploi pour 100 offres d'emploi	"	191	158	172	241	282	261	221	202	217	192	180	184	176	172
Munkaközvetítés — Placements	"	4.200	6.040	6.158	4.343	3.237	3.744	3.886	4.735	4.570	5.324	5.447	5.251	5.300	5.927
100 munkahelyre esett közve- títés — Proportion des place- ments pour 100 offres d'emploi	"	57.8	63.6	66.9	70.2	69.9	70.8	65.6	69.0	65.2	65.2	66.3	64.4	64.3	64.4
Munkanélküliek — Chômeurs ¹⁾															
Keresztényszocialista szakszer- vezetek — Syndicats soci- alistes chrétiens	"	1.328	818	1.003	841	825	691	825	838	768	787	787	801	833	783
Szociáldemokrata szakszerve- zetek — Syndicats social- démocrates	"	13.983	12.134	12.112	12.313	14.362	16.421	18.165	16.330	14.565	13.266	13.921	13.964	14.007	13.922
Munkabérek — Salaires ²⁾															
Bádogos — Ferblantiers ..	órabér P salaire à l'heure, p.	0.76	0.73	0.84	0.82	0.83	0.78	0.89	0.75	0.86	0.83	0.80	0.75	0.81	0.77
Asztalos — Menuisiers ..	"	0.67	0.72	0.73	0.67	0.65	0.76	0.79	0.61	0.73	0.66	0.64	0.64	0.66	0.64
Szabó — Tailleurs	"	0.65	0.65	0.70	0.67	0.51	0.48	0.51	0.55	0.55	0.61	0.59	0.50	0.56	0.56
Kőműves — Maçons	"	0.81	0.96	0.91	0.89	0.77	1.03	—	0.92	0.91	0.90	0.83	0.80	0.83	0.82
Napszámos — Journaliers ..	"	0.47	0.47	0.48	0.49	0.48	0.54	0.51	0.47	0.48	0.55	0.49	0.44	0.52	0.46
Gyári munkásnő — Ouvrières de fabr.	"	0.30	0.28	0.29	0.30	0.32	0.54	0.33	0.29	0.28	0.28	0.28	0.25	0.34	0.25
Napszámosnő — Journalières	"	0.43	0.47	0.47	0.50	0.43	0.38	0.45	0.40	0.43	0.50	0.38	0.37	0.43	0.49
Társadalmi biztosítás — As- surance sociale															
Kötelezőleg biztosított tagok száma — Nombre des mem- bres assurés obligatoirement	havi átl. moy. mens. 1000	1.030.1	1.076.0	1.083.3	1.091.5	1.056.7	.	.	.	.	.	.	.	.	.

¹⁾ A hó végén. — A la fin du mois. — ²⁾ A munkaközvetítés alkalmával felajánlott munkabérek mérlegelt átlaga. Csak budapesti adatok. — Moyenne pondérée des salaires offerts aux Offices de placement. Données pour Budapest.

Megnevezés <i>Désignation</i>	Egység <i>Unité</i>	1927. évi havi átlaga <i>Moyen mens. 31 1927</i>	1 9 2 8				1 9 2 9								
			IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.
3. Termelés — Production															
Kőszén — <i>Houille</i> ¹⁾	1000 q	654	607	733	647	672	773	687	717	710	705	652	725	663	677
Barnaszén — <i>Lignite</i> ¹⁾	1000 hl	5.203	5.570	6.626	6.327	6.342	6.714	6.071	6.240	5.275	4.768	4.788	5.208	5.157	5.915
Szesz — <i>Alcool</i>	1000 hl	34.0	28.5	49.3	66.7	60.3	46.6	31.5	19.2	21.2	15.5	6.2	4.1		
Cukor — <i>Sucre</i>	1000 q	152.7	68.1	671.9	822.3	535.6	87.8	1.0	0.0	5.5	0.0	0.0	5.8	2.4	136.3
4. Kereskedelem és közlekedés — Commerce et communie.															
Behozatal — <i>Importations</i>	1,000,000 P pengős	95.6	104.5	116.5	112.0	104.0	83.2	70.4	93.7	106.5	99.2	91.0	85.6	86.9	
Kivitel — <i>Exportations</i>	"	66.7	71.9	80.4	82.5	83.4	53.4	52.7	77.3	74.5	69.4	70.4	82.2	87.3	
Gépjárműállomány — <i>Véhicules à moteur</i>	szám	5) 17.906	23.163	23.776	24.088	24.250	24.457	24.643	25.055	25.658	26.532	27.352	28.104	28.678	29.009
Rádióengedélyesek — <i>Abonnés au Radio</i>	1000	5) 83.3	124.5	134.5	148.8	168.6	190.5	205.7	219.7	229.2	234.7	237.8	240.4	242.8	245.6
5. Pénz és hitel — Monnaie et crédit²⁾															
A pengő zürichi árfolyama — <i>Cours du pengő à Zurich</i>	100 P = s.fr.-fr.s.	90.57	90.58	90.62	90.53	90.45	90.65	90.66	90.60	90.52	90.57	90.68	90.68	90.68	90.47
Részvényindex — <i>Indice d'actions</i>	1913 = 100	20.4	19.5	18.8	19.1	19.3	19.4	19.1	18.6	17.3	17.1	16.6	16.9	17.0	16.0
Nagyker. index — <i>Indice de prix de gros</i> ³⁾	"	132	137	138	137	135	132	136	136	135	123	122	119	114	109
Megélhetési index — <i>Indice du coût de la vie</i>	"	110.9	121.1	119.3	118.3	117.6	117.6	120.6	121.4	120.8	122.4	119.7	118.7	116.9	113.2
Postatakarékpénztári betétek — <i>Dépôts à la Caisse d'épargne post.</i>	1,000,000 P	129.4	158.9	181.2	177.2	161.8	170.6	161.6	161.4	141.4	160.4	137.4	157.8	137.7	140.4
13 legnagyobb pénzintézeti betétáll. — <i>Dépôts des 13 établissements de crédit les plus importants</i>	"	779.6	1.095.7	1.153.6	1.184.7	1.226.5	1276.7	1.281.3	1.279.4	1.302.9	1.293.9	1.315.1	1.305.7	1.321.1	1.301.4
Az új fizetésképtelenségek — <i>Nouvelles insolvabilités</i>	szám	91	59	105	114	120	164	160	164	175	191	204	149	143	158
Óvatolt váltók értéke — <i>Valeur des lettres de change protestées</i>	1000 P	5) 7.166	6.815	8.455	6.827	6.657	7.863	7.557	7.238	7.858	8.543	9.589	11.673	11.328	12.109
Állami bevételek bruttó eredménye — <i>Dépôts de l'Etat, résultat brut</i> ⁴⁾	1,000,000 P	74.6	82.2	83.5	103.7	91.9	75.3	82.6	64.1	62.4	89.0	70.6	56.7	89.1	
Állami kiadások bruttó előirányzata — <i>Dépenses brutes prévues par l'Etat</i>	"	79.2	78.7	73.2	91.8	83.2	74.6	85.9	73.6	69.0	93.1	84.2	72.6	95.4	
Magyar Nemzeti Bank Banque Nationale de Hongrie															
Érckészlet — <i>Encaisse métall.</i> (devizák és valuták) — <i>devises et monnaies</i>	"	284.4	252.1	260.7	266.7	263.6	260.3	257.7	236.2	219.8	205.1	203.6	208.6	210.6	213.5
Leszámtolt váltók és előlegek — <i>Traites escomptées et avances</i>	"	270.0	398.4	411.4	383.9	417.4	357.8	313.8	345.4	370.3	380.8	381.5	326.3	293.4	315.5
Jegyforgalom — <i>Billets de banque en circ.</i>	"	452.9	499.6	541.7	475.6	513.5	484.6	450.6	458.3	485.5	446.4	463.0	490.6	479.8	478.0
Kamatláb — <i>Taux en banque</i>	%	6	6	7	7	7	7	7	7	8	8	8	8	8	8

1) Bruttó termelés. — *Production brute.* 2) Az állami bevételekre és kiadásokra vonatkozó adatok kivételével hó-, illetve évvégi adatok. — *Ces chiffres se rapportent à la fin du mois, respectivement de l'année, à l'exception de ceux relatifs aux recettes et aux dépenses de l'Etat.* 3) 1929 jan. 1-től új sorozat. — *A partir du 1er janv. 1929, nouvelle série.* 4) A sójvédéknek és a külügyi tárcának közvetlenül kiadásokra felhasznált bevételei nélkül. — *A l'exception des recettes du monopole du sel et du ministère des Affaires étrang., employées directement par eux.* 5) 1927. XII. 6) Ideiglenes adatok — *Donnée provisoire.*

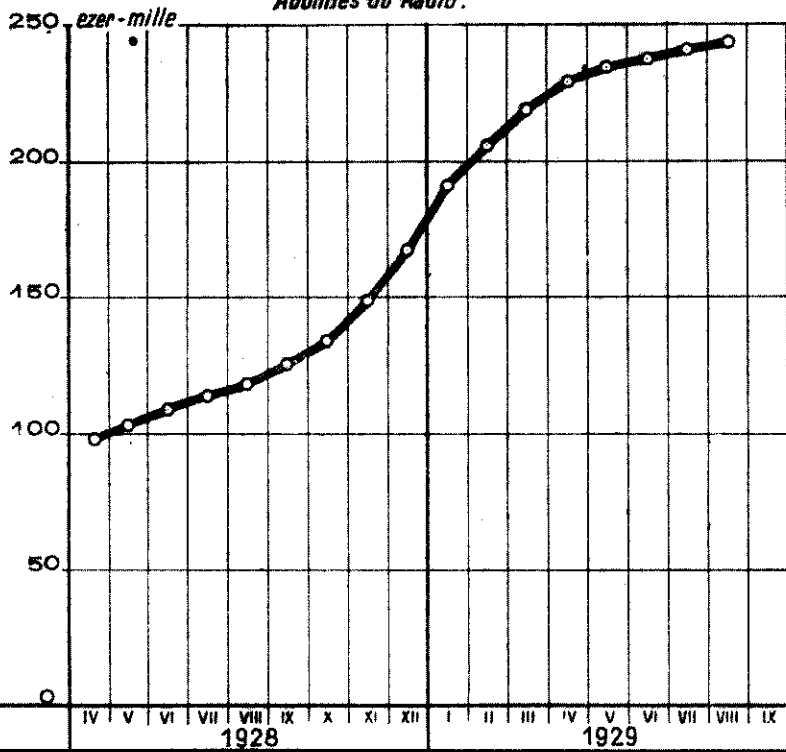
Rajzok a gazdasági jelzőtáblához. — Graphiques au tableau économique.

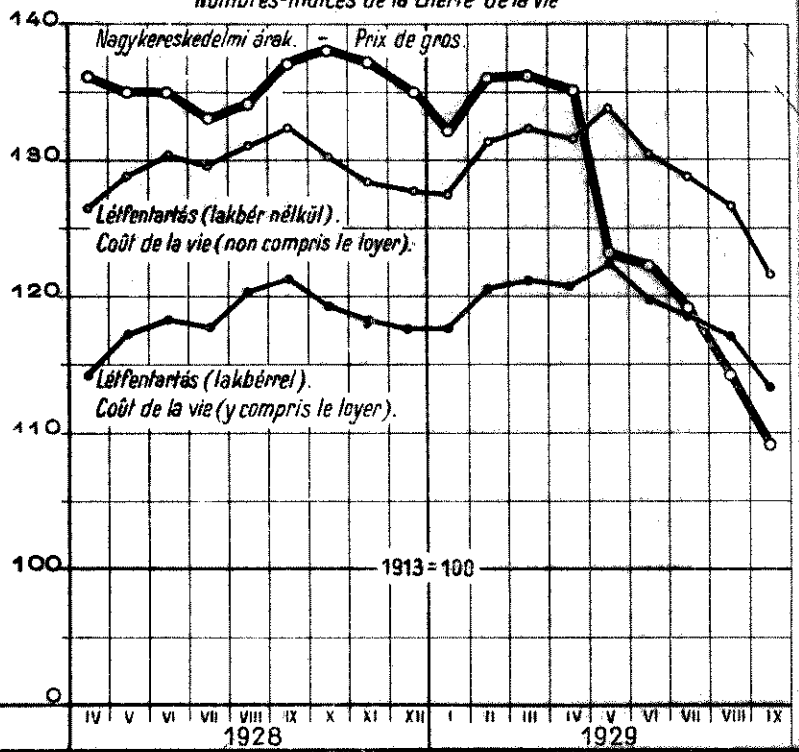
RÁDIÓENGEDÉLYESEK.

Abonnés du Radio.

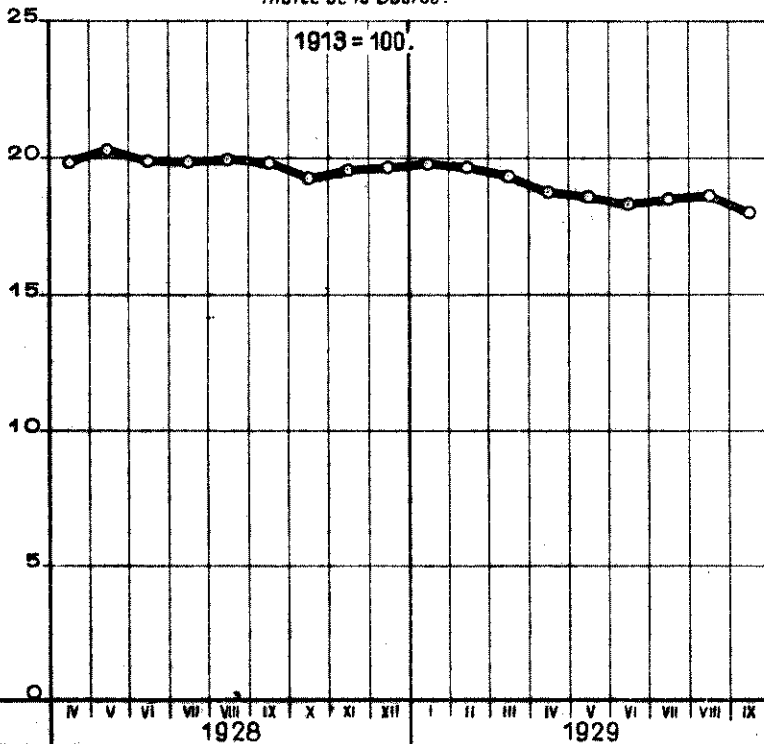
DRÁGULÁSI INDEXSZÁMOK.

Nombres-indices de la cherté de la vie

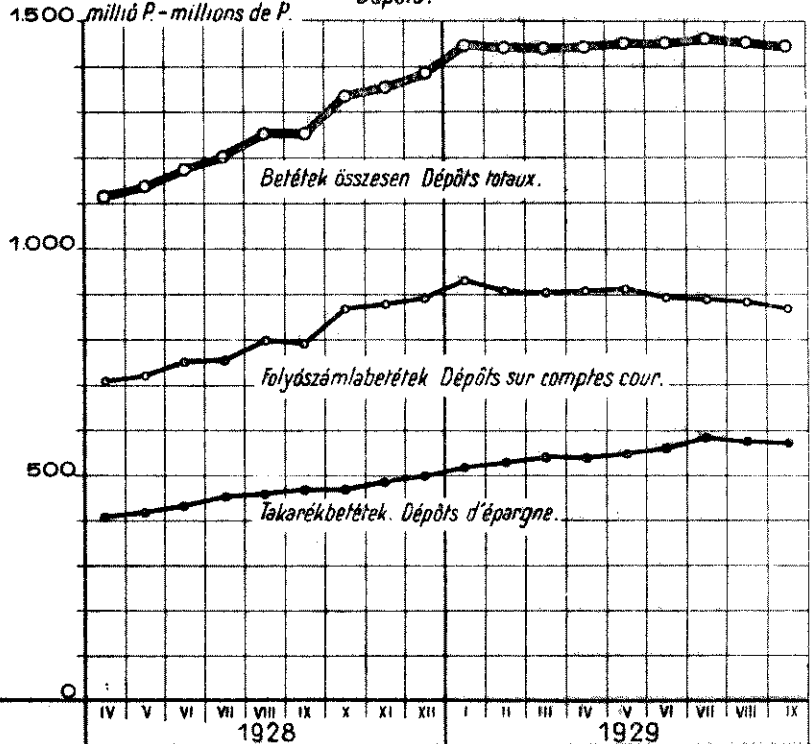
TŐZSZEINDEX.

Indice de la Bourse.

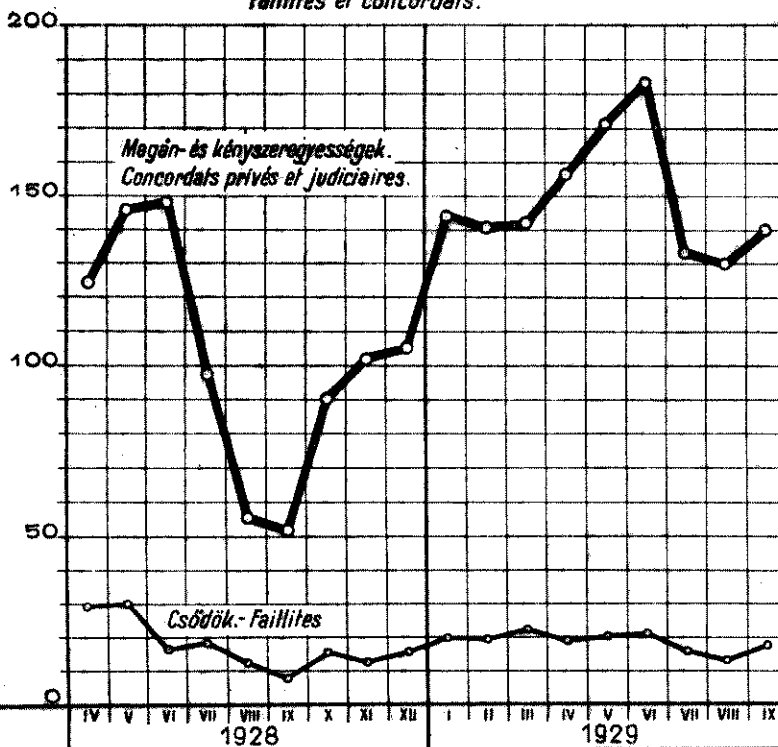
BETÉTEK.

Dépôts.

CSÖDÖK ÉS EGYESSÉGEK.

faillites et concordats.

MAGYAR NEMZETI BANK.

Banque nationale de Hongrie

